

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇANKIRI VALİLİĞİ
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İL MÜDÜRLÜĞÜ**

ÇANKIRI İLİ 2023 YILI ÇEVRE DURUM RAPORU

**HAZIRLAYAN:
ÇANKIRI ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İL MÜDÜRLÜĞÜ
ÇED VE ÇEVRE İZİNLERİNDEN SORUMLU ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ**

ÇANKIRI - 2024

İÇİNDEKİLER

Sayfa

GİRİŞ	1
A. HAVA	4
A.1. HAVA KALİTESİ.....	4
A.2. HAVA KALİTESİ ÜZERİNE ETKİ EDEN KİRLİTİCİLER	8
A.3. HAVA KALİTESİNİN KONTROLÜ KONUSUNDAKİ ÇALIŞMALAR	10
A.3.1. Temiz Hava Eylem Planları	11
A.4. ÖLÇÜM İSTASYONLARI	11
A.5. ÇEVRESEL GÜRÜLTÜ	13
A.6. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI ÇERÇEVESİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR	13
A.7. ULAŞIM VE HAREKETLİLİK	14
A.8 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	15
B. SU VE SU KAYNAKLARI	16
B.1. İLİN SU KAYNAKLARI VE POTANSİYELİ	16
B.1.1. Yüzeysel Sular	16
B.1.1.1. Akarsular	16
B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar	17
B.1.2. Yeraltı Suları	18
B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri	19
B.2. SU KAYNAKLARININ KALİTESİ	20
B.3. SU KAYNAKLARININ KİRLİLİK DURUMU	24
B.3.1. Noktasal kaynaklar	24
B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar	24
B.3.1.2. Evsel Kaynaklar	24
B.3.2. Yayılı Kaynaklar	24
B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar	24
B.3.2.2. Diğer	25
B.4. DENİZLER	25
B.5. SEKTÖREL SU KULLANIMLARI VE YAPILAN SU TAHSİSLERİ	25
B.5.1. İçme ve Kullanma Suyu	25
B.5.1.1 Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti	25
B.5.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti	26
B.5.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.	26
B.5.2. Sulama.....	26
B.5.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı	27
B.5.2.2. Damla, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı	27
B.5.3. Endüstriyel Su Temini	27
B.5.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı	27
B.5.5. Rekreatiyonel Su Kullanımı	27
B.6. ÇEVRESEL ALTYAPI	27
B.6.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Atıksu Arıtma Tesisi Hizmetleri.....	27
B.6.2. Organize Sanayi Bölgeleri ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri	30
B.6.3. Düzenli Depolama Tesislerinde Oluşan Sızıntı Sularının Yönetimi	30
B.6.4. Arıtılmış Atıksuların Yeniden Kullanılması veya Bertarafı	31
B.7. TOPRAK KİRLİLİĞİ VE KONTROLÜ.....	31
B.7.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar.....	31
B.7.2. Arıtma Çamurlarının Bertaraf Yöntemi	31
B.7.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar	32

<i>B.7.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği</i>	32
B.8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	33
C. ATIK	34
C.1. BELEDİYE ATIKLARI.....	34
C.2. HAFRİYAT TOPRAĞI, İNŞAAT VE YIKINTI ATIKLARI	36
C.3. SIFIR ATIK YÖNETİMİ.....	36
<i>C.3.1. Eğitimler</i>	36
<i>C.3.2. Atık Getirme Merkezleri</i>	37
<i>C.3.3. Temel seviye Sıfır Atık Belgesi Alan Bina/Yerleşke Sayısı</i>	37
C.4. AMBALAJ ATIKLARI.....	38
C.5. TEHLİKELİ ATIKLAR.....	40
C.6. ATIK YAĞLAR.....	41
C.7. ATIK PİL VE AKÜMÜLATÖRLER	42
C.8. BİTKİSEL ATIK YAĞLAR	42
C.9. ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER.....	42
C.10. ATIK ELEKTRİKLİ VE ELEKTRONİK EŞYALAR	43
C.11. ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ ARAÇLAR	44
C.12. TEHLİKESİZ ATIKLAR.....	45
<i>C.12.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları</i>	45
<i>C.12.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül</i>	45
<i>C.12.3 Atıksu Arıtma Çamurları</i>	45
C.13. TIBBİ ATIKLAR.....	46
C.14. MADEN ATIKLARI	46
C.15. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	47
Ç. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALARIN ÖNLENMESİ ÇALIŞMALARI	48
Ç.1. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALAR.....	48
Ç.2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	48
D. PİYASA GÖZETİMİ VE DENETİMİ ÇALIŞMALARI	49
D.1. PİYASA GÖZETİMİ VE DENETİMİ (PGD)	49
D.2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	49
E. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK	50
E.1. FLORA	50
E.2. FAUNA	70
E.3. ORMANLAR, MİLLİ PARKLAR VE TABİAT PARKLARI	94
<i>E.3.1. Ormanlar</i>	94
<i>E.3.2. Milli Parklar</i>	96
RESİM 49- GÖLET	102
<i>E.3.3. Tabiat Parkları</i>	105
E.4. ÇAYIR VE MERA	110
E.5. SULAK ALANLAR.....	110
E.6. TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	111
<i>E.6.1. Tabiat Anıtları</i>	111
<i>E.6.2. Tabiatı Koruma Alanları</i>	112
<i>E.6.3. Anıt Ağaçlar</i>	113
<i>E.6.4. Özel Çevre Koruma Bilgileri</i>	121
<i>E.6.5. Doğal Sit Alanları</i>	121
E.7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	123

F. ARAZİ KULLANIMI	124
F.1. ARAZİ KULLANIM VERİLERİ	124
F.2. MEKÂNSAL PLANLAMA	128
<i>F.2.1. Çevre Düzeni Planı</i>	128
F.3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	131
G. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	132
G.1. ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ İŞLEMLERİ	132
G.2. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	133
G.3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	134
H. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	135
H.1. ÇEVRE DENETİMLERİ	135
H.2. ŞİKÂyetLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	136
H.3. İDARİ YAPTIRIMLAR	136
H.4. ÇEVRE KANUNU UYARINCA DURDURMA CEZASI UYGULAMALARI	138
H.5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	138
I. ÇEVRE EĞİTİMLERİ	139

ÇİZELGELER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 1 – Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği limit değerleri ve uyarı eşikleri ...	6
Çizelge 2 - Ulusal hava kalite indeksi kesme noktaları.....	7
Çizelge 3 - Ulusal hava kalitesi indeksi	7
Çizelge 4 –2023 yılı itibariyle sürekli emisyon ölçüm sistemleri	8
Çizelge 5 – 2023 yılında kullanılan yakıt türleri ve miktarları.....	10
Çizelge 6 – 2023 yılında hava kalitesi ölçüm istasyon yeri ve ölçülen parametreler.....	11
Çizelge 7 - 2023 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları ($\mu\text{g}/\text{m}^3$; CO : mg/m^3).....	12
Çizelge 8- 2023 yılındaki araç sayısı ve egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı.....	14
Çizelge 9– Tamamlanan Bisiklet Yolları	14
Çizelge 10– Tamamlanan Yeşil Yürüyüş Yolları	15
Çizelge 11–İlin akarsuları	16
Çizelge 12- Mevcut göl, gölet ve rezervuarlar	17
Çizelge 13– Yeraltı suyu potansiyeli.....	19
Çizelge 14- DSİ’ce İnşa Edilerek İşletmeye Açılan Yeraltı Suyu Sulama Tesisleri.....	19
Çizelge 15- 2023 yılı yüzey ve yeraltı sularında tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan nitrat kirliliği ile ilgili analiz sonuçları	20
Çizelge 16 –2023 yılı itibariyle kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu	29
Çizelge 17–2023 yılı OSB, Serbest Bölgeler ve Sanayi Sitelerinde atıksu arıtma tesislerinin (AAT) durumu	30
Çizelge 18–2023 yılı itibariyle münferit sanayiye ait atıksu arıtma tesisi (AAT) sayısı.....	30
Çizelge 19– 2023 yılı itibariyle yeniden kullanılan veya bertaraf edilen arıtılmış atıksu durumu.....	31
Çizelge 20 – 2023 yılında kullanılan ticari gübre tüketiminin bitki besin maddesi bazında ve yıllık tüketim miktarları	32
Çizelge 21 – 2023 yılında tarımda kullanılan girdilerden gübreler haricindeki diğer kimyasal maddeleri (tarımsal ilaçlar vb)	32
Çizelge 22 - 2023 yılında topraktaki pestisit vb tarım ilacı birikimini tespit etmek amacıyla yapılmış analizin sonuçları.....	33
Çizelge 23 – 2023 yılı için il/ilçe belediyelerince toplanan ve yerel yönetimlerce (büyükşehir belediyesi/ belediye/ birliklerce) yönetilen belediye atığı miktarı ve toplanma, taşınma ve bertaraf yöntemleri.....	35
Çizelge 24– 2023 yılı itibariyle hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları yönetimi	36
Çizelge 25– 2023 yılı itibariyle Atık Getirme Merkezleri/ Mobil Atık Getirme Merkezleri	37
Çizelge 26- 2023 yılı itibariyle temel seviye sıfır atık belgesini alan il genelindeki bina/yerleşkelerin sayısı.....	37
Çizelge 27– 2023 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları	38
Çizelge 28- Kayıtlı ekonomik işletme sayısı.....	38
Çizelge 29– 2021 yılında kayıtlı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi sayısı.....	39
Çizelge 30 - 2021 yılında ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı.....	39
Çizelge 31 – 2021 yılında atık işleme yöntemine göre atık miktarları*.....	40
Çizelge 32 – 2023 yılı için atık madeni yağ geri kazanım ve bertaraf miktarları	41
Çizelge 33 – Yıllar itibariyle atık akü ve pil miktarı (kg)*	42

Çizelge 34– 2021 yılı için atık bitkisel yağlarla ilgili veriler	42
Çizelge 35–2021 yılında oluşan ömrünü tamamlamış lastikler ile ilgili veriler.....	42
Çizelge 36 – Yıllar itibariyle toplam ÖTL miktarları (ton/yıl)	43
Çizelge 37– 2021 yılı AEEE toplanan ve işlenen miktarlar	44
Çizelge 38 – 2021 yılı teslim alınan ÖTA sayısı.....	45
Çizelge 39–2021 yılı tehlikesiz atıkların miktarı ve bertaraf edilmesi ile ilgili verileri.....	45
Çizelge 40 - 2021 yılında il sınırları içinde oluşan yıllık tıbbi atık miktarı	46
Çizelge 41 - Yıllara göre tıbbi atık miktarı	46
Çizelge 42–2023 yılı itibariyle bulunan atık işleme tesisi sayısı*	47
Çizelge 43–2023 yılında BEKRA kuruluşlarının sayısı.....	48
Çizelge 44 –2023 yılında BEKRA denetimi yapılan kuruluş sayısı	48
Çizelge 45 – 2023 yılında Katı Yakıtlara Ait Piyasa Gözetimi ve Denetimi	49
Çizelge 47– Çankırı ilinin Florası	55
Çizelge 48– Çankırı ilinin Memeli Hayvan Türleri	71
Çizelge 49 – Çankırı ilinin Kuş Türleri	75
Çizelge 50 – Çankırı İlinin Sürüngen Türleri.....	79
Çizelge 51 – Çankırı ilinin Çiftyaşar Türleri.....	81
Çizelge 52 – Çankırı ilinin Balık Türleri.....	82
Çizelge 53 – Çankırı ilinin Omurgasız Canlılar Türleri	83
Çizelge 54- Çankırı Orman İşletme Şefliği Alan Döküm Tablosu	94
Çizelge 55 - Eldivan Orman İşletme Şefliği Alan Döküm Tablosu	94
Çizelge 56- Erikli Orman İşletme Şefliği Alan Döküm Tablosu	95
Çizelge 57- Çankırı Sarıkaya Orman İşletme Şefliği Alan Döküm Tablosu.....	95
Çizelge 58 - Çankırı Şabanözü Orman İşletme Şefliği Alan Döküm Tablosu	96
Çizelge 59 - Çankırı Yapraklı Orman İşletme Şefliği Alan Döküm Tablosu.....	96
Çizelge 60- Çankırı İli 2023 yılı Arazi Dağılımı.....	125
Çizelge 61 – Arazi kullanım sınıflandırması.....	127
Çizelge 63 – Bakanlık merkez ve ÇŞİDİM tarafından 2023 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı*	132
Çizelge 65– Bakanlık merkez ve ÇŞİDİM tarafından 2014-2023 yılları arasında verilen muafiyet kararlarının sektörel dağılımı	133
Çizelge 66– 2014-2023 yılları arasında verilen iade/iptal kararlarının sektörel dağılımı	133
Çizelge 67 –2023 yılında Bakanlık Merkez teşkilatı ve ÇŞİDİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları.....	133
Çizelge 69 2023 yılında ÇŞİDİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı.....	135
Çizelge 70 - 2023 yılında ÇŞİDİM’e gelen tüm şikâyetler ve bunların değerlendirilme durumları ...	136
Çizelge 71 –2023 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı	136

GRAFİKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Grafik 1- 2023 yılında Çankırı istasyonu PM ₁₀ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	12
Grafik 2- 2023 yılında Çankırı istasyonu SO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği* (havaizleme.gov.tr, 2024).....	12
Grafik 3 – 2023 yılında gürültü konusunda yapılan şikayetlerin dağılımı	13
Grafik 4- 2022 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı	26
Grafik 5 – Yıllar bazında kanalizasyon şebekesi tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı	28
Grafik 6 – Yıllar bazında atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı	28
Grafik 7 - 2023 yılı itibariyle katı atık karakterizasyonu	34
Grafik 8 – Yıllar bazında sıfır atık yönetimi kapsamında verilen eğitimlere katılan kişi sayısı	36
Grafik 9 – Yıllar itibariyle temel seviye sıfır atık belgesini alan bina/yerleşke sayısı	38
Grafik 10 – Yıl bazında kayıtlı ekonomik işletme sayısı	39
Grafik 11– Atık yönetim uygulaması verilerine göre ilimizdeki tehlikeli atık yönetimi*	40
Grafik 12– Yıllar itibariyle ilinde atık madeni yağ miktarları &	41
Grafik 13– Yıllar itibariyle beyan edilen ÖTL miktarları (ton/yıl)	43
Grafik 14- Yıllar itibariyle atık elektrikli ve elektronik eşya miktarları (ton).....	44
Grafik 15 – Çankırı ilinde 2023 yılı arazi kullanım durumuna göre arazi sınıflandırması	126
Grafik 16 – 2023 yılında ÇED Olumlu Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı	132
Grafik 17 – 2023 yılında ÇED Gereklî Değildir Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı	133
Grafik 18– 2023 yılında verilen Çevre İzin/ Çevre İzin ve Lisans Belgelerinin konularına göre dağılımı	134
Grafik 19 – ÇŞİDİM tarafından 2023 yılında gerçekleştirilen planlı ve ani çevre denetimlerinin dağılımı.....	135
Grafik 20 – 2023 yılında ÇŞİDİM gelen şikâyetlerin konulara göre dağılımı	136
Grafik 21 – 2023 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan idari para cezaları miktarının konulara göre dağılımı.....	137
Grafik 22- 2023 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan idari para cezaları sayısının konulara göre dağılımı.....	137

HARİTALAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Harita 1 - HEY Portalı Ulusal PM Emisyonları Dağılım Haritası; (ton/yıl)	5
Harita 2- Çankırı ilinde bulunan hava kirliliği ölçüm cihazının yeri.....	11
Harita 3- İstiklal yolu Milli Parkı	98
Harita 4 - Kadınçayırı Tabiat Parkı	106
Harita 5- Hazım Dağlı Tabiat Parkı	107
Harita 6- Kenbağ Tabiat Parkı.....	109
Harita 7- Çankırı ilinin Çevre Düzeni Planı Harita	129

RESİMLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Resim 1 - Nezaket kevkesi(<i>Alyssum nezaketiae</i>)	51
Resim 2 - <i>Acantholimon lycaonicum</i>	51
Resim 3 - <i>Tanacetum germanicopolitanum</i>	51
Resim 4 - <i>Gypsophila germanicopolitana</i>	52
Resim 5 - Ters Şeytanayağı(<i>Bupleurum Sulphureum</i>)	52
Resim 6 - <i>Allium Stylosum</i>	53
Resim 7 - Beyaz üçgül (<i>Trifolium repens</i>).....	53
Resim 8 - Sarı Üçgül(<i>Trifolium campestre</i>).....	53
Resim 9 - Kuşburnu(<i>Rosa canina</i>)	54
Resim 10 - Kekik (<i>Tyhmus sp.</i>)	54
Resim 11 - Deve Dikeni(<i>circium sp.</i>).....	54
Resim 12 - Böğürtlen(<i>Rubus sanctus</i>).....	55
Resim 13 - Ilgaz Teresi(<i>Arabis abietina</i>)	69
Resim 14 - Kır Sarıbaş(<i>Centaurea cankiriense</i>)	69
Resim 15 - Kızıl Tilki(<i>Vulpes vulpes</i>)	72
Resim 16 - Ağaç Sansarı(<i>Martes martes</i>).....	72
Resim 17 - Kızıl Geyik(<i>Cervus elaphus</i>)	73
Resim 18 - Arap Tavşanı(<i>Allactage williamsi</i>).....	73
Resim 19 - Porsuk(<i>Meles meles</i>)	73
Resim 20 - Boz Ayı(<i>Ursus arctos</i>)	74
Resim 21- Saz Kedisi(<i>Felis chaus</i>)	74
Resim 22 - Çit Ötleğeni (<i>Sylvia nisoria</i>)	76
Resim 23 - Şah Kartal(<i>Agulia heliaca</i>)	76
Resim 24 - Büyük Dağ Bülbülü	76
Resim 25 - Saz Tavuğu	77
Resim 26 - Yalıçapkını.....	77
Resim 27 - Tahtalı Güvercin	77
Resim 28 - Alaca Ağaçkakan	77

Resim 29 - Küçük Akgerdanlı Ötleğen	78
Resim 30 - Cüce Kertenkele.....	78
Resim 31 - Tosbağa.....	79
Resim 32 – Osmanlı Engereği.....	79
Resim 33 - Ova Kurbağası	80
Resim 34 - Pürtüklü Semender.....	80
Resim 35 - Tatlısu Kefali	81
Resim 36 - Noktalı İnci Balığı	81
Resim 37- Kababurun Balığı.....	81
Resim 38 - Agelena labyrinthica.....	91
Resim 39 - Siona lineata.....	91
Resim 40 - Ilgaz Dağı Milli Parkı	95
Resim 41- İstiklal Yolu TMP Çankırı Bölümü 1. Kısım resmi.....	96
Resim 42- Çankırı Bölümü 1. Kısım.....	97
Resim 43- Çankırı Bölümü 2. Kısım başlangıç noktasındaki alan resmi	98
Resim 44- Çankırı Bölümü 2. Kısım Başlangıç noktası.....	98
Resim 45 - Çankırı Bölümü 2. Kısım Mera Alanları resmi.....	99
Resim 46 - Üç Oluk Jandarma Karakolu	99
Resim 47 - Üç Oluk Jandarma Karakolu Bilgilendirme Tabelası.....	99
Resim 48 - Üç Oluk Jandarma Karakolu Müstemilatı.....	100
Resim 49 - Gölet	100
Resim 50 - Jandarma Karakollarının konumu resmi	101
Resim 51 - Kuzeydeki Jandarma Karakolunun yerinde bulunan tanıtım.....	102
Resim 52 - Güneydeki Jandarma Karakolunun yerinde bulunan tanıtım tabelası.....	102
Resim 53 - Yeni Doğdu Jandarma Karakolu.....	102
Resim 54- Yeni Doğdu Jandarma Karakolu.....	102
Resim 55 - Çankırı Bölümü 2. Kısım.....	103
Resim 56 - Çankırı Bölümü 3. Kısım Resmi.....	103
Resim 57 - Kadın Çayırı Tabiat Parkı.....	105
Resim 58 - Hazım Dağlı Tabiat Parkı	107
Resim 59 - Kenbağ Tabiat Parkı	108
Resim 60- Bakkal Gölü Sulak Alanı	110
Resim 61 - Türbe Çamı Tabiat Anıtı.....	111
Resim 62- Dokuz Kardeşler Çamı Tabiat Anıtı	112
Resim 63 - Koca Meşe Anıt Ağacı.....	113
Resim 64 - Demir Meşe Anıt Ağacı.....	114
Resim 65 - Paşa Sultan Çamı Anıt Ağacı	115
Resim 66 - Çatal Çam Anıt Ağacı.....	115
Resim 67 - Yağmur Çamı Anıt Ağacı.....	116
Resim 68 – Müflis Tepesi Doğu Çınarı(Platanus Orientalis) Anıt Ağacı.....	117
Resim 69 – Türbe Çamı(Pinus Nigra-Karaçam) Anıt Ağacı	117
Resim 70 – Göl Bahçe Doğu Çınarı(Platanus Orientalis) Anıt Ağacı.....	117
Resim 71 –Dokuz Kardeşler Çamı(Pinus Nigra-Karaçam) Anıt Ağacı.....	117
Resim 72–Tüylü Meşe (Quercus Pubescens) Anıt Ağacı	117

Resim 73 – Karadut(Moris Nigra) Anıt Ağacı.....	117
Resim 74 – Sakaeli Kaya Mezarları.....	120
Resim 75 – Çorak Yerler Omurgalı Fosil Lokalitesi.....	120
Resim 76 - 5 Haziran Dünya Çevre Günü çelenk koyma.....	138
Resim 77 - 5 Haziran Dünya Çevre Günü 6 Şubat 2023'te meydana gelen depremde etkilenen tüm vatandaşlarımız adına ve anısına saygı çelengi ve karanfil bırakılması, Çevre temizliği ve fidan dikimi etkinliği	139
Resim 78 - Türkiye çevre haftası, Temiz deniz Temiz çevre Konulu duvar boyama etkinliği	140
Resim 79 - Türkiye çevre haftası, bisiklet turu etkinliği.....	141
Resim 80 - Türkiye çevre haftası, ödül töreni	142
Resim 81- Türkiye çevre haftası, okullarımızda eğitim.....	142

GİRİŞ

Çankırı, Orta Anadolu'nun kuzeyinde, Kızılırmak ile Batı Karadeniz ana havzaları arasında, 40° 30' ve 41° kuzey enlemleri ile 32° 30' ve 34° doğu boylamları arasında yer almaktadır. İlin komşuları batıda Bolu, kuzeybatıda Karabük, kuzeyde Kastamonu, doğuda Çorum ve güneyde de Ankara'yla Kırıkkale'dir. Denizden yüksekliği 723 metre olan İl, ülke topraklarının %0,94'lük bölümünü oluşturan 7.388 km² lik bir alana sahiptir. İç Anadolu bölgesinin kısmen Karadeniz Bölgesi'ne geçişinde yer almaktadır. Doğu-Batı doğrultusunda uzunluğu 130 km, genişliği ise 80 km dir.

Çankırı İlçeleri; Merkez ilçe, Atkaracalar, Bayramören, Çerkeş, Eldivan, Ilgaz, Kızılırmak, Korgun, Kurşunlu, Orta, Şabanözü ve Yapraklı olmak üzere 12 ilçesi vardır.

Çankırı iklimi Karadeniz iklimiyle İç Anadolu Bölgesine özgü kara iklimine geçiş kuşağında yer almasına rağmen Çankırı'da genellikle İç Anadolu'ya özgü iklim hüküm sürmektedir. Merkez, Ilgaz ve Yapraklı ilçelerinde ise kışlar soğuk, yazlar serin geçer. İlin en fazla yağış alan ilçesi Yapraklı'dır. Hemen, hemen her mevsim yağışın görüldüğü ilde ortalama yıllık yağış miktarı 392– 538 kg/m² arasında değişmektedir.

Kent birbirine çok benzeyen çıplak, dik tepeler ile sarıdır. Özellikle doğusunda kalan tepeler Kaya tuzu maden rezervlerinden dolayı çıplak görünümlüdür. Kentin etrafındaki vadiler ise yeşillik, bağ ve bahçelerle kaplıdır. Kuzeybatısından gelen Tatlıçay bir kavis çizerek kenti ikiye ayırır. Kuzeydoğusundan gelen Acıçay ile Tatlıçay birleşerek Acısu adını alır ve Kızılırmak'a karışır. Kentin ticaret merkezi ve yönetsel alanı ise; Cumhuriyet Mahallesi, İstasyon Caddesi, Atatürk Bulvarı ve Buğdaypazarı Caddesidir.

Çankırı topraklarının yaklaşık %60'ı dağlar ve yüksek tepelerden oluşmaktadır. İlin kuzey sınırındaki dağlar, aynı zamanda en yüksek kesimini teşkil etmektedir. Kuzey Anadolu dağlarının ikinci sırasındaki Ilgaz Dağları, doğu-batı düzleminde uzanmaktadır. En yüksek noktası 2.587 metre olan söz konusu dağ sırasının üzerinde Küçükhacet Tepesi (2.546 Mt), Büyükhacet Tepesi (2.587 Mt), Kulpi (1.980 Mt), Buluncak (1.935 Mt), Altunsivrisi (1.934 Mt) ve Kocadağ (1.763 Mt) bulunmaktadır. Aynı zamanda Çankırı ve Kastamonu arasındaki doğal sınırı il sınırına dönüştüren Ilgaz Dağları, Kurşunlu civarında Sofra Sırtları ve Çerkeş yöresinde Doğu ve Çamlıca olmak üzere iki kola ayrılmaktadır. Ilgaz Dağları'nın güneyinde ise Çorum ile Kastamonu/Tosya sınırından başlayarak batıya doğru yönelen Erikli, Sarıkaya, Karakaya, İlisılık, Yapraklı, Doğdu, Taşyakası, Batıbeli ve Dumanlı Dağları, yaklaşık 2.000 Mt yüksekliğe uzanan yeni bir sıra oluşturur. Bu sıraların daha güneyinde kalan bölgede de Çerkeş-Gerede ve Kızılcahamam sınırı boyunca bir diğer dağ sırası uzanır. Bu sırada Çit, Karataş, Işık, Elden, Aydos, Eldivan ve Bozkır Dağları yer almaktadır. İlin kuzeybatısında ise Karabük ve Bolu ile doğal sınırı oluşturan Hodalca, Elaman ve Eğriova Dağları yer almaktadır. Kent merkezi civarında yer alan Hıdırlık Kaşı, Meryemana Tepesi ile Sarıdağ ise güneybatı düzleminde uzanan diğer büyüklü küçüklü tepelerle birlikte, ileride Taşyakası, Dumanlı ve Aydos Dağlarını oluşturarak devam etmektedir.

Çankırı'da Kızılırmak Havzası dışında kayda değer önemli ovalar yoktur. Ne var ki bu havzanın da sularının tuzlu olması sulanabilen tarım arazisinin sınırlı olmasına sebep olmaktadır. İldeki ovalar başlıca beş başlıkta incelenebilir:

Kızılırmak Havzası Ovaları: Bölgenin coğrafi konumuna göre oldukça geniş olan havzanın Çankırı topraklarında kalan bölümü yaklaşık 30 Km uzunluğundadır. Havzada batı-doğu doğrultusunda uzanan geniş ova ile bu ovanın kolları, bölgenin en büyük akarsuyu olan Kızılırmak'la birleşen çeşitli çay ve derelerin yatakları boyunca, kuzeye doğru yaklaşık 25 Km uzanmaktadır. Bu ovalarda her türlü tarıma uygun alüvyonlu topraklar bulunmaktadır.

Devrez Çayı Çevresindeki Ovalar: Söz konusu ovalar Kurşunlu'nun güneyinden başlayıp Devrez Çayı boyunca uzanarak Ilgaz İlçesi çevresinde genişleyen ovalardır. Ilgaz'a kadar yaklaşık 2 Km.lik dar bir şerit çizen ovalar, buradan itibaren genişlemeye başlar. Devrez Çayı'nın suladığı bu ovalarda da her türlü tarıma uygun alüvyonlu topraklar bulunmaktadır.

Tatlıçay Çevresindeki Ovalar: Bu bölgedeki ovalar Tatlıçay ve Korgun Çayı'nın birleşme noktasında olup, söz konusu çay sularının tuzlu olması sebebiyle tarıma yönelik sulama yapılmamaktadır.

Orta İlçesindeki Ova: İlçe dahilinde bulunan ve doğudan batıya doğru uzanan ova 15 Km uzunluğunda ve yaklaşık 2 Km genişliğindedir.

Çerkeş Ovası: Oldukça küçük sayılabilecek ova alüvyonlu topraklarla kaplıdır.

Yaylalar: Dağların hakim olduğu İl arazisinde "Yayla" tanımına uygun arazilerin sayısı pek fazla değildir. Genel arazinin yaklaşık % 2,5-3'ünü oluşturan bu yaylalar ise Ilgaz Dağları üzerinde bulunan Mülayim ve Karapınar Yaylaları, Yapraklı Yaylası ile Taşyakası, Aydos ve Dumanlı Dağları üçgeninde bulunan Sanı Yaylası ile Eldivan, Aydos, Karapazar ve Aliözü Yaylalarıdır. Yaylaların bitki örtüsü ve ekolojik yapıları, özellikle dağ turizmi ile tracking sporu için son derece uygundur.

İlin en önemli akarsuları Kızılırmak, Terme, Devrez, Melan ve Acı çaydır. Çankırı il sınırları içinde kalan göller; kışın su toplayan, yazın suları çekilen göllerdir. Doğal yanında D.S.İ. ye ait sulama amaçlı göletlerde bulunmaktadır.

İlin toplam yüzölçümü 749.000 ha olup, bunun 240.570 hektarı tarım arazisi, 142.255 hektarı çayır mera arazisi, 195.300 hektarı orman arazisi ve 170.875 hektarı tarım dışı ve yerleşim alanı araziler olarak dağılım göstermektedir. Çankırı ilinin tarımda kullanılan 240.570 hektar arazi varlığı; toplam yüzölçümünün % 32'sini oluşturmaktadır. Akarsuların geçtiği alüvyon topraklar %2- 5 meyillidir. Kızılırmak nehrinin il sınırları içerisinde 30 Km. boyunca mikroklima kuşağı hüküm sürdüğünden polikültür tarım yapılabilir. Çankırı ilinde doğal bitki örtüsü üst florası karaçam, sarıçam, ardıç, ladin ve köknar gibi orman ağaçları ile ahlat, kızılırmak gibi meyve ağaçları teşkil eder. Alt flora da ise hububat, yemlik ve yemeklik baklagiller ile devedikeni, yumak ve ayrık otu gibi bitkiler bulunur. Çankırı'da kuru ve sulu tarım koşullarında yetiştirilen en önemli ürünler başta hububat olmak üzere baklagillerden; kuru fasulye, nohut, yemlik bitkilerden; fiğ, endüstri bitkilerinden; şeker pancarı, yumrulu bitkilerden patates, sebzelerden domates, kavun ve karpuz başta olmak üzere diğer sebzeler ile meyvelerdir.

Çankırı turizm çeşitliliği açısından önemli bir merkezdir. Çankırı’da kış turizmi başta olmak üzere, inanç turizmi, kültür turizmi ve sağlık turizmi açısından önemli bir potansiyel bulunmaktadır. İle olan turist ilgisi her geçen yıl artmaktadır.

Çankırı ilinin sanayi altyapısı hızla gelişmekte olup adım adım çağın ihtiyaçları ile şekillenmektedir. Planlı sanayileşmenin örneğini teşkil eden OSB ler İlimiz Korgun, Şabanözü, Çerkeş ve Merkez İlçelerinde faaliyettedir. Korgun İlçesinden bulunan Korgun OSB, 1977 yılında kurulmuş olup Atıksu tesisi dahil olmak üzere altyapısı büyük ölçüde tamamlanmıştır. Şabanözü ilçesinde bulunan Şabanözü OSB, 2005 yılında, Merkez Yakıncık OSB, 2012 yılında , Çerkeş ilçesinde bulunan Çerkeş OSB, 2002 yılında kurulmuştur. Sanayi tesisleri İlimiz Merkez, Korgun, Şabanözü, Çerkeş, Ilgaz, Kurşunlu, Eldivan, Yapraklı, Atkaracalar, Orta ve Kızılırmak İlçelerinde bulunmaktadır İlimizde küçük ve ortak ölçekli sanayi kuruluşları ağırlıktadır. Orta ölçekteki özel sektör sanayi kuruluşlarının yanında, kamu yatırımları olarak MKEK Çankırı Silah Fabrikası ve TCDD Makas Fabrikası faaliyet göstermektedir Ayrıca, ilimizde Küçük Sanayi Siteleri (KSS) de bulunmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumunca açıklanan 2023 yılı nüfus sayım sonuçlarına ve Demografik niteliklere göre, yapılan değerlendirmede; Çankırı ili nüfusu 205.501 kişidir. Çankırı nüfusu bir önceki yıla göre 9 bin 735 kişi artmıştır. Bu nüfusun 103.037’si erkek, 102.464’ü ise kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,1 erkek, %49,9 kadındır. Yüzölçümü 7.490 km² olan Çankırı ilimizde kilometrekareye 27 insan düşmektedir. Çankırı nüfus yoğunluğu 27/km²’dir.

Çankırı Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde Çevre kısmı ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü ve Çevre Yönetimi ve Denetimi Şube Müdürlüğü olarak 2 adet şube Müdürlüğü bulunmaktadır. ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü 1 Şube Müdürü, 1 Harita Mühendisi, 1 Jeofizik Mühendisi, 1 Çevre Mühendisi, Çevre Yönetimi ve Denetimi Şube Müdürlüğü 1 Şube Müdürü, 1 Şehir Plancısı, 1 Çevre Mühendisi ve 1 Tekniker tarafından yürütülmektedir.

A. HAVA

A.1. Hava Kalitesi

Modern yaşamın getirdiği şehirleşmenin bir sonucu olan hava kirliliği, yerel ve bölgesel olduğu kadar küresel ölçekte de etki alanına sahiptir. Hava kirliliğinin insan sağlığına önemli etkileri olması sebebiyle, hava kalitesi konusuna tüm dünyada büyük önem verilmektedir. Hava kirliliği problemlerini çözmek ve strateji belirlemek için, bilimsel topluluk ve ilgili otoritenin her ikisi de atmosferik kirlenici konsantrasyonlarını izlemek ve analiz etmek konusuna odaklanmışlardır (Kyrkilis vd, 2007). Otoritelerin hava kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi konusunda sorumluluklarının yanı sıra, halk sağlığını doğrudan etki eden bir konu olması sebebiyle, kamuoyuna iletişim araçları vasıtasıyla hava kirliliği güncel bilgilerini sunması da sorumlulukları arasındadır.

Ülkemizde dış ortam hava kalitesine ilişkin parametrelerin yönetimi Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği gereğince gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda, 2022 yılı itibarıyla geçerli olan hava kalitesi limit değerlerine ilişkin bilgi Çizelge 1’te verilmektedir.

Hava kalitesi limit değerlerinin sağlanması amacıyla hava kalitesi yönetiminin bileşenleri; emisyon envanteri, hava kalitesi modelleme ve hava kalitesi ölçümleri olarak çalışılmaktadır. Son yıllarda gelişen bilgi teknolojileri hava yönetimi alanında kullanılmaya başlanmış web tabanlı coğrafi bilgi teknolojilerini kullanan ”Hava Emisyon Yönetim (HEY) Portalı” Bakanlığımız sunucularında devreye alınmıştır. Bu portalda tüm kirlenici kaynakların coğrafi lokasyonları ve bilgileri kayıt altına alınmakta ve hava kirliliğine katkıları ortaya konulmaktadır. Meteorolojik/topoğrafik etmenler ve sınır ötesi kirlilik taşınımı, şehirlerimizin kirliliğe katkıları bütüncül olarak değerlendirilmekte ve hava kalitesi haritaları hazırlanmaktadır. HEY Portalı aracılığıyla hava kalitesini iyileştirmek üzere Bakanlığımız önderliğinde yerel politikalar geliştirilmektedir.

Ancak farklı kirlenicilere ait ölçümleri anlamak bu konuda çalışan bir bilim insanı için mümkün olsa bile genel halk ve yerel otoriteler için oldukça zor olmaktadır. Bu sebeple, hava kirliliğinin/hava kalitesinin durumunu kamuoyuna açıklarken halkın kolayca anlayabileceği bir sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Tüm dünyada yaygın olarak kullanılan, Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) denilen bu sınıflama sistemi ile havadaki kirlenicilerin konsantrasyonlarına göre hava kalitesi için iyi, orta, kötü, tehlikeli vb şeklinde derecelendirme yapılmaktadır. Dünyanın pek çok ülkesinde indeks hesaplanmasında kullanılan yöntem ve kriterler, kendi ülkelerinde uygulanan hava kalitesi standartlarına uygun şekilde oluşturulmuştur.

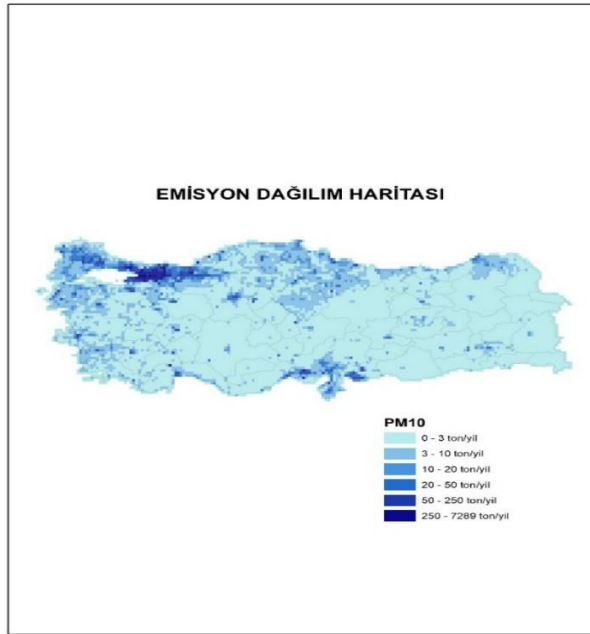
Bir ulusun hava kalitesinin iyileştirilmesi konusundaki başarısı, yerel ve ulusal hava kirliliği sorunları ve kirlilik azaltmadaki gelişmeler konusunda doğru ve iyi bilgilendirilmiş vatandaşların desteğine bağlıdır (Sharma vd, 2003a). Bir bölgedeki kirlenici seviyelerini anlamak için uygun bir aracın geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu araç, vatandaşın hava kirliliği seviyesi hakkında doğru ve anlaşılabilir şekilde bilgi sağlarken, aynı zamanda ilgili otoritelerin toplum sağlığını korumak için önlem almaları konusunda kullanılabilir olmalıdır (Kyrkilis vd, 2007).

Bu amaçla, geliştirilen standart değerler, gerek uyarıcı ve anlaşılabilir olması gerekse de kullanımı açısından yaygın olarak bir indekse çevrilerek sunulabilmektedir. Belli bir bölgedeki hava kalitesinin karakterize edilmesi için ülkelerin kendi sınır değerlerine göre dönüştürdükleri ve kirlilik sınıflandırılmasının yapıldığı bu indekse Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) (Air Quality Index/AQI) adı

verilmektedir. İndeks belirli kategorilerde farklı tanım ve renkler kullanılarak ifade edilmekte ve ölçümü yapılan her kirletici için ayrı ayrı düzenlenmektedir (Yavuz, 2010).

Ulusal Hava Kalitesi İndeksi, ulusal mevzuatımız ve sınır değerlerimize uygun olarak oluşturulmuştur. 5 temel kirletici için hava kalitesi indeksi hesaplanmaktadır. Bunlar; partikül maddeler (PM₁₀), karbon monoksit (CO), kükürt dioksit (SO₂), azot dioksit (NO₂) ve ozon (O₃) dur.

Hava kalitesi yönetimine esas değerlendirme ve politika üretme amaçlı çalışmalar için sadece ölçüm sonuçları yeterli olmamaktadır. Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği çerçevesinde hava kalitesi modelleme araçları ile ulusal ölçekli bütüncül değerlendirmeye altlık oluşturacak hava kalitesi haritaları elde edilmektedir. HEY Portalı aracılığıyla hava yönetimi alanında bilgi işlem teknolojilerinin etkin olarak kullanımıyla, vatandaşlarımızın soludukları ve yarın soluyacakları hava kalitesi hakkında yüksek çözünürlüklü harita bilgisi edinebilmeleri amaçlanmaktadır.

Harita 1 - HEY Portalı Ulusal PM Emisyonları Dağılım Haritası; (ton/yıl)

Hava kalitesi yönetimi bileşeni olan modelleme çalışmaları Bakanlığımızca hem ulusal/bölgesel /yerel ölçekte yürütülmekte; hem de geliştirilen yerli ve milli NEFES yazılımıyla sokak seviyesinde hava kalitesi değerlerinin 3 Boyutlu ortamda tespit edilmesi için kullanılmaktadır.

Bakanlığımızca, 5 metreye kadar kısa mesafeleri dahi modelleyebilen 3 boyutlu NEFES yazılımıyla hava kirliliğine neden olan noktalar ve kirlilik kaynağı tespit edilebilmektedir. Geliştirilen yerli ve milli yazılım NEFES ile stratejik hava kalitesi haritaları, 3 boyutlu bina modeli, kent atlası, topoğrafya, trafik yoğunluğu, kavşaklar, binaların yakıt tipi gibi çok sayıda etmen ele alınarak 3 boyutlu ortamda hava kalitesi değerleri halihazırda 59 ilimiz için ortaya konulmaktadır. Şehirlerimizde politikalar için uygulama sürecinin bu yöntemle etkinleştirilmesi planlanmış olup, kalan 22 il için çalışmalar sürdürülmektedir.

NEFES yazılımıyla evsel ısınma, sanayi, kara, deniz, hava ve demiryolu ulaşımına bağlı hava kirliliği kaynak noktaları tespit edilip, kaynağa özgü önlemler geliştirilebilmektedir.

Hava kalitesi tahminlerinin Bakanlık kaynakları ve altyapısıyla gerçekleştirilmesine 2021 yılı itibarıyla başlanmış olup, çalışmaların 81 ilimizde yaygınlaştırılması planlanmaktadır. Bu amaçla hava yönetimine esas faaliyette olan Operasyonel Merkez günlük olarak hava kalitesi tahmin sonuçlarını üretmektedir.

Çizelge 1 – Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği limit değerleri ve uyarı eşikleri

KİRLLETİCİ	ORTALAMA SÜRE	LİMİT DEĞER	UYARI EŞİĞİ
		($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	
SO ₂	saatlik -insan sağlığının korunması için-	350	500 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (hava kalitesinin temsili bölgelerinde bütün bir “bölge” veya “alt bölge”de veya en azından 100 km ² 'de –hangisi küçükse- üç ardışık saatte ölçülür)
	24 saatlik -insan sağlığının korunması için-	125	
	yıllık ve kış dönemi (Ekosistemin korunması) -insan sağlığının korunması için-	20	
NO ₂	aatlik-insan sağlığının korunması için- (2024 yılı itibarıyla hedeflenen sınır değer mevcuttur)	220	400 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (hava kalitesinin temsili bölgelerinde bütün bir “bölge” veya “alt bölge”de veya en azından 100 km ² 'de –hangisi küçükse- üç ardışık saatte ölçülür)
	yıllık -insan sağlığının korunması için-(2024 yılı itibarıyla hedeflenen sınır değer mevcuttur)	40	
NO _x	yıllık -vegetasyonun korunması için-	30	----
PM ₁₀	24 saatlik -insan sağlığının korunması için-	50	----
	yıllık -insan sağlığının korunması için-	40	
Pb	yıllık -insan sağlığının korunması için-	0,5	----
Benzen	yıllık -insan sağlığının korunması için-	5	----
CO	maksimum günlük 8 saatlik ortalama (mg/m^3)-insan sağlığının korunması için-	10	----

Çizelge 2 - Ulusal hava kalite indeksi kesme noktaları

İndeks	HKİ	SO ₂ [µg/m ³]	NO ₂ [µg/m ³]	CO [µg/m ³]	O ₃ [µg/m ³]	PM10 [µg/m ³]
		1 Sa. Ort.	1 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	24 Sa. Ort.
İyi	0 – 50	0-100	0-100	0-5.500	0-120 ^L	0-50
Orta	51 – 100	101-250	101-200	5.501-10.000	121-160	51-100
Hassas	101 – 150	251-500	201-500	10.001-16.000 ^L	161-180 ^B	101-260
Sağlıksız	151 – 200	501-850	501-1.000	16.001-24.000	181-240 ^U	261-400
Kötü	201 – 300	851-1.100	1.001-2.000	24.001-32.000	241-700	401-520
Tehlikeli	301 – 500	>1.101	>2.001	>32.001	>701	>521

L: Limit Değer
B: Bilgi Eşiği
U: Uyarı Eşiği

Çizelge 3 - Ulusal hava kalitesi indeksi

Hava Kalitesi İndeksi (AQI) Değerler	Sağlık Endişe Seviyeleri	Renkler	Anlamı
Hava Kalitesi İndeksi bu aralıkta olduğunda..	..hava kalitesi koşulları..	..bu renkler ile sembolize edilir..	..ve renkler bu anlama gelir.
0 - 50	İyi	Yeşil	Hava kalitesi iyi seviyededir.
51 - 100	Orta	Sarı	Hava kalitesi uygun olup, hava kirliliğine hassas gruplar orta düzeyde etkilenebilir.
101- 150	Hassas	Turuncu	Hassas gruplar için sağlık etkileri oluşabilir. Genel halkın etkilenmesi beklenmemektedir.
151 - 200	Sağlıksız	Kırmızı	Hassas gruplar ciddi sağlık sorunları yaşayabilir. Genel halkın bazı sağlık etkileri yaşaması muhtemeldir.
201 - 300	Kötü	Mor	Nüfusun tamamının hava kirliliğinden etkilenme olasılığı yüksek olup, hassas gruplar açık hava etkinliklerini kısıtlamalıdır.
301 - 500	Tehlikeli	Kahverengi	Herkes, ciddi sağlık etkileri yaşayabilir. Açık hava etkinliklerinden kaçınılmalıdır.

**Çizelge 4 –2023 yılı itibariyle sürekli emisyon ölçüm sistemleri
(ÇŞİDİM, 2024)**

SEKTÖR	TESİS SAYISI	BACA SAYISI
Ağaç İşleme	-	-
Atık Yakma	-	-
Cam	-	-
Çimento	-	-
Enerji	-	-
Gıda	1	1
Gübre	-	-
Kağıt	-	-
Kimya	-	-
Kireç	-	-
Lastik	-	-
Maden	-	-
Metalurji	-	-
Otomotiv	-	-
Rafineri	-	-
Şeker	-	-
Tekstil	-	-
Jeotermal Enerji (JES)	-	-
TOPLAM	1	1

A.2. Hava Kalitesi Üzerine Etki Eden Kirleticiler

Hava kirliliği, doğrudan veya dolaylı olarak insan sağlığını etkileyerek yaşam kalitesini düşürmektedir. Günümüzde hava kirliliği nedeniyle yerel, bölgesel ve küresel sorunlar yaygın olarak yaşanmaktadır.

Yoğun şehirleşme, şehirlerin yanlış yerleşmesi, motorlu taşıt sayısının artması, düzensiz sanayileşme, kalitesiz yakıt kullanımı, topoğrafik ve meteorolojik şartlar gibi nedenlerden dolayı büyük şehirlerimizde özellikle kış mevsiminde hava kirliliği yaşanabilmektedir.

Bir bölgede hava kalitesini ölçmek, o bölgede yaşayan insanların nasıl bir hava teneffüs ettiğinin bilinmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, önemli bir nokta da, bir bölgede meydana gelen hava kirliliğinin sadece o bölgede görülmeyip meteorolojik olaylara bağlı olarak yayılım göstermesi ve küresel problemlere de (küresel ısınma, asit yağmurları, vb) sebep olmasıdır.

Renksiz bir gaz olan kükürtdioksit (SO₂), atmosfere ulaştıktan sonra sülfat ve sülfürik asit olarak oksitlenir. Diğer kirleticiler ile birlikte büyük mesafeler üzerinden taşınabilecek damlalar veya katı

partiküller oluşturur. SO₂ ve oksidasyon ürünleri kuru ve nemli depozisyonlar (asitli yağmur) sayesinde atmosferden uzaklaştırılır.

Azot Oksitler (NO_x), Azot monoksit (NO) ve azot dioksit (NO₂), toplamı azot oksitleri (NO_x) oluşturur. Azot oksitler genellikle (%90 durumda) NO olarak dışarı verilir. NO ve NO₂' nin ozon veya radikallerle (OH veya HO₂ gibi) reaksiyonu sonucunda oluşur. İnsan sağlığını en çok etkileyen azot oksit türü olması itibari ile NO₂ kentsel bölgelerdeki en önemli hava kirleticilerinden biridir. Azot oksit (NO_x) emisyonları insanların yarattığı kaynaklardan oluşmaktadır. Ana kaynakların başında kara, hava ve deniz trafiğindeki araçlar ve endüstriyel tesislerdeki yakma kazanları gelmektedir.

İnsan sağlığına etkileri açısından, sağlıklı insanların çok yüksek NO₂ derişimlerine kısa süre dahi maruz kalmaları, şiddetli akciğer tahribatlarına yol açabilir. Kronik akciğer rahatsızlığı olan kişilerin ise bu derişimlere maruz kalmaları, akciğerde kısa vadede fonksiyon bozukluklarına yol açabilir. NO₂ derişimine uzun süre maruz kalınması durumunda ise buna bağlı olarak solunum yolu rahatsızlıklarının ciddi oranda arttığı gözlenmektedir.

Toz Partikül Madde (PM₁₀), partikül madde terimi, havada bulunan katı partikülleri ifade eder. Bu partiküllerin tek tip bir kimyasal bileşimi yoktur. Katı partiküller insan faaliyetleri sonucu ve doğal kaynaklardan, doğrudan atmosfere karışırlar. Atmosferde diğer kirleticiler ile reaksiyona girerek PM'yi oluştururlar ve atmosfere verilirler. (PM₁₀ -10 µm'nin altında bir aerodinamik çapa sahiptir) 2,5 µm'ye kadar olan partikülleri kapsayacak yasal düzenlemeler konusunda çalışmalar devam etmektedir. PM₁₀ için gösterilebilecek en büyük doğal kaynak yollardan kalkan tozlardır. Diğer önemli kaynaklar ise trafik, kömür ve maden ocakları, inşaat alanları ve taş ocaklarıdır. Sağlık etkileri açısından, PM₁₀ solunum sisteminde birikebilir ve çeşitli sağlık etkilerine sebep olabilir. Astım gibi solunum rahatsızlıklarını kötüleştirir, erken ölümü de içeren çeşitli ciddi sağlık etkilerine sebep olur. Astım, kronik tıkalı akciğer ve kalp hastalığı gibi kalp veya akciğer hastalığı olan kişiler PM₁₀'a maruz kaldığında sağlık durumları kötüleşebilir. Yaşlılar ve çocuklar, PM₁₀ maruziyetine karşı hassastır. PM₁₀ yardımıyla toz içerisindeki mevcut diğer kirleticiler akciğerlerin derinlerine kadar inebilir. İnce partiküllerin büyük bir kısmı akciğerlerdeki alveollere kadar ulaşabilir. Buradan da kurşun gibi zehirli maddeler %100 olarak kana geçebilir.

Karbonmonoksit (CO), kokusuz ve renksiz bir gazdır. Yakıtların yapısındaki karbonun tam yanmaması sonucu oluşur. CO derişimleri, tipik olarak soğuk mevsimlerde en yüksek değere ulaşır. Soğuk mevsimlerde çok yüksek değerlere ulaşılmasının bir sebebi de enverziyon durumudur. CO'in global arka plan konsantrasyonu 0.06 ve 0.17 mg/m³ arasında bulunur. 2000/69/EC sayılı AB direktifinde CO ile ilgili sınır değerler tespit edilmiştir.

Enverziyon, sıcak havanın soğuk havanın üzerinde bulunarak, havanın dikey olarak birbiriyle karışmasının engellenmesi durumudur. Kirlilik böylece yer seviyesine yakın soğuk hava tabakasının içerisinde toplanır.

CO'in ana kaynağı trafik ve trafikteki sıkışıklıktır. Sağlık etkileri, akciğer yolu ile kan dolaşımına girerek, kimyasal olarak hemoglobinle bağlanır. Kandaki bu madde, oksijeni hücrelere taşır. Bu yolla, CO organ ve dokulara ulaşan oksijen miktarını azaltır. Sağlıklı kişilerde, daha yüksek seviyelerdeki CO'e maruz kalmak, algılama ve gözün görme gücünü etkileyebilir. Hafif ve daha ağır kalp ve solunum sistemi hastalığı olan kişiler ve henüz doğmamış ve yeni doğmuş bebekler, CO kirliliğine karşı en riskli grubu oluşturur.

Kurşun (Pb), doğada metal olarak bulunmaz. Kurşun gürültü, ışın ve vibrasyonlara karşı iyi bir koruyucudur ve hava yoluyla taşınır. Kurşun, maden ocakları ve bakır ve tunç (Cu+Sn) alaşımı işlenmesi, kurşun içeren ürünlerin geriye dönüştürülmesi ve kurşunlu petrolün yakılmasıyla çevreye yayılır. Kurşun içeren benzin ilavesi ürünlerinin de kullanılması, atmosferdeki kurşun oranını yükseltir.

Ozon (O₃), kokusuz renksiz ve 3 oksijen atomundan oluşan bir gazdır. Ozon kirliliği, özellikle yaz mevsiminde güneşli havalarda ve yüksek sıcaklıkta oluşur (NO₂+ güneş ışınları = NO+ O => O+ O₂ = O₃). Ozon üretimi uçucu organik bileşikler (VOC) ve karbon monoksit sayesinde hızlandırılır veya güçlendirilir. Ozonun oluşması için en önemli öncü bileşimler NO_x (Azot oksitler) ve VOC'dır. Yüksek güneş ışınlarının etkisiyle ozon derişimi Akdeniz ülkelerinde Kuzey-Avrupa ülkelerinden daha yüksektir. Sebebi ise güneş ışınlarının ozon'un fotokimyasal oluşumundaki fonksiyonundan kaynaklanmasıdır.

Diğer kirleticilere kıyasla ozon doğrudan ortam havasına karışmaz. Yeryüzüne yakın seviyede ozon karmaşık kimyasal reaksiyonlar yoluyla oluşur. Bu reaksiyonlara NO_x, metan, CO ve VOC'ler (etan (C₂H₆), etilen (C₂H₄), propan (C₃H₈), benzen (C₆H₆), toluen (C₆H₅), xilen (C₆H₄) gibi kimyasal maddelerde eklenir. Ozon çok güçlü bir oksidasyon maddesidir. Birçok biyolojik madde ile etkileşimde bulunur. Tüm solunum sistemine zarar verebilir. Ozonun zararlı etkisi derişim oranına ve ozona maruziyet süresine bağlıdır. Çocuklar büyük bir risk grubunu oluşturur. Diğer gruplar arasında öğlen saatlerinde dışarıda fiziksel aktivitede bulunanlar, astım hastaları, akciğer hastaları ve yaşlılar bulunur.

Çizelge 5 – 2023 yılında kullanılan yakıt türleri ve miktarları

(Çankırı KARGAZ Doğalgaz dağıtım Sanayi ve Ticaret A.Ş., Sanayi ve Teknoloji İl Müd. 2024)

		Katı Yakıt			Doğalgaz		Fuel Oil	
		Kullanım Yeri	Cinsi	Tüketim Miktarı (ton)	Kullanım Yeri	Tüketim Miktarı (sm ³)	Kullanım Yeri	Tüketim Miktarı (kg)
Sanayi			Linyit Kömürü	54.400,94	Isınma,Mutfak Üretim	35.004.166		199.000
			Odun	692				
			Taş Kömürü	5.766				
		Tüketim Miktarı (ton)			Tüketim Miktarı (sm ³)		Tüketim Miktarı (m ³)	
Konut					59.417.838			

A.3. Hava Kalitesinin Kontrolü Konusundaki Çalışmalar

Çankırı İlinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na ait Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağına bağlı bir adet sabit hava kalitesi izleme istasyonu bulunmakta olup, istasyonda sürekli olarak kükürdioksit (SO₂)

ve partikül madde (PM10) ölçülmekteyken söz konusu istasyon 2017 yılında yeni yerine alınarak ölçülen parametrelerine NOX, CO, PM2,5 ve O3 eklenmiştir.

A.3.1. Temiz Hava Eylem Planları

Temiz Hava Eylem Planı, Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği ile Bakanlığımızın 2013/37 sayılı Genelgesi çerçevesinde hazırlanmıştır. Planda yapılması gereken revizeler ve Ülke genelinde hazırlanan Temiz Hava Eylem Planlarında birliktelik sağlanması amacıyla İlimiz Temiz Hava Eylem Planı 12.06.2020 tarihinde toplanan İlimiz Mahalli Çevre Kurulunda 12.06.2020 tarih ve 20 sayılı kararla onaylanarak Bakanlığımıza gönderilmiştir. Temiz Hava Eylem Planında yer alan eylem uygulamaları 6 aylık dönemler halinde takip edilerek, Bakanlığımızca geliştirilen THEP-İZ (Temiz Hava Eylem Planı İzleme Yazılımı) üzerinden Bakanlığımıza bildirilmektedir.

A.4. Ölçüm İstasyonları

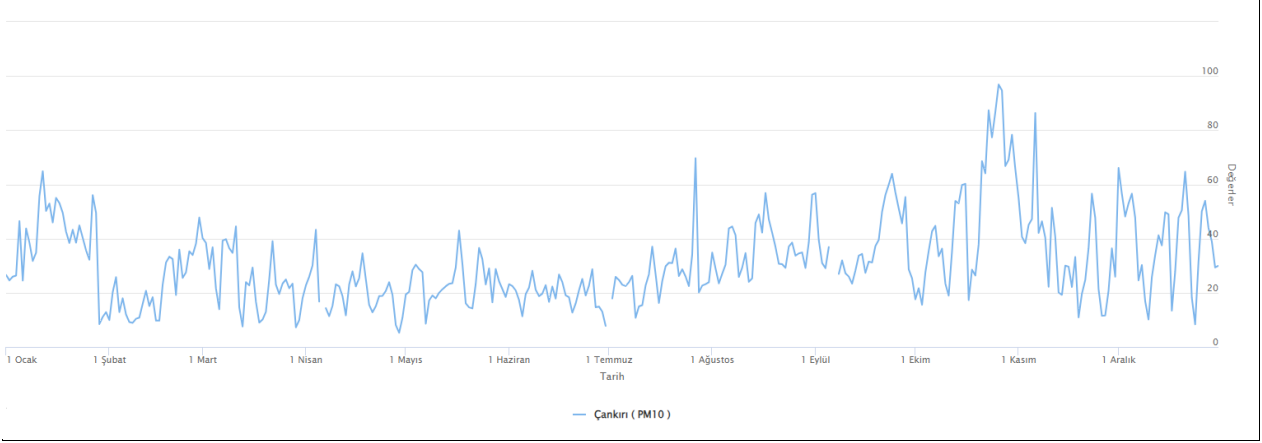
Harita 2– Çankırı ilinde bulunan hava kirliliği ölçüm cihazının yeri

Çizelge 6 – 2023 yılında hava kalitesi ölçüm istasyon yeri ve ölçülen parametreler

İSTASYON YERLERİ	KOORDİNATLARI (Enlem, Boylam)	HAVA KİRLİTİCİLERİ					
		SO ₂	NO _x	CO	O ₃	HC	PM
Dr.Refik Saydam İlkokulu Bahçesi	33° 37' 27.475''	X	X	X	X		X

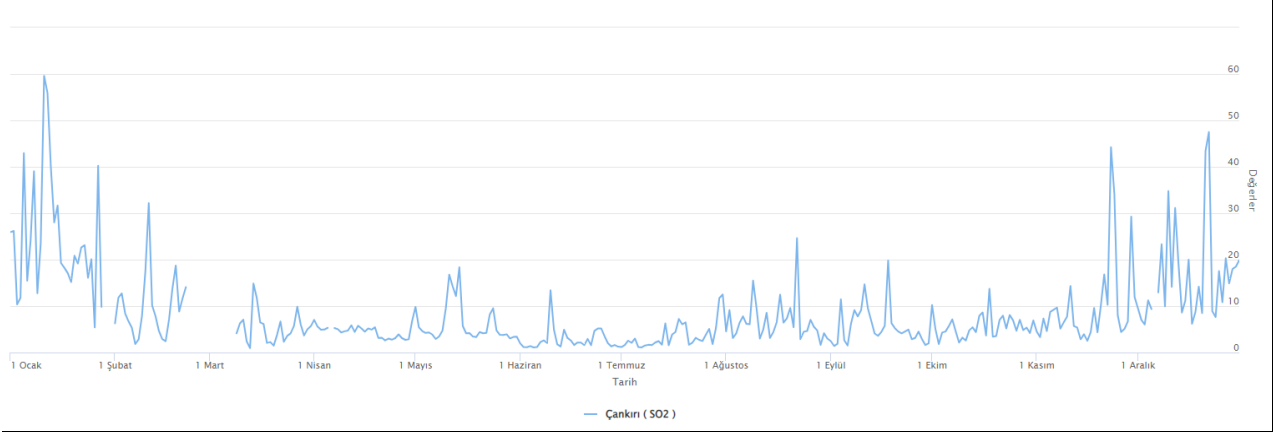
(havaizleme.gov.tr, 2024)

İstasyon: Çankırı Periyodik: 01.01.2023 -31.12.2023 Rapor Türü: AVG

Grafik 1- 2023 yılında Çankırı istasyonu PM₁₀ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2024),

İstasyon: Çankırı Periyodik: 01.01.2023 -31.12.2023 Rapor Türü: AVG

Grafik 2- 2023 yılında Çankırı istasyonu SO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2024)

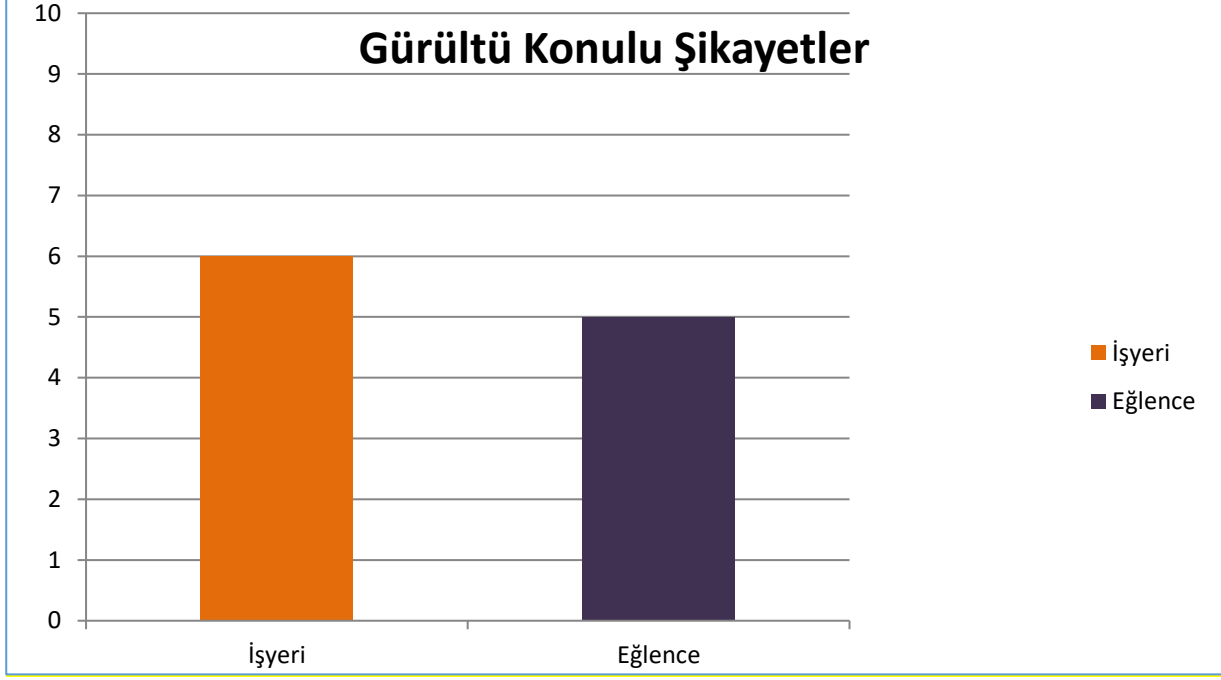
Çizelge 7 - 2023 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerlerin aşıldığı gün sayıları ($\mu\text{g}/\text{m}^3$; CO: mg/m^3)
(havaizleme.gov.tr, yıl)

İSTASYON ADI	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	24,17		37,94	16	0,464		39,63		40,25	17	79,87		17,62	
Şubat	9,8		22,44	2	0,522		22,62		34,18	10	56,79		41,69	
Mart	5,39		24,34	2	0,350		20,79		31,14	6	51,93		35,36	
Nisan	4,66		20,07	1	0,350		10,86		24,54	1	35,40		31,72	
Mayıs	6,06		23,52	1	0,426		10,82		20,79		31,61		25,85	
Haziran	2,74		19,57		0,248		8,39		19,20		27,61		30,04	
Temmuz	3,62		26,43	1	0,199		10,18		22,27		32,45		40,38	
Ağustos	6,55		36,97	11	0,306		14,82		28,09	4	42,91		40,32	
Eylül	5,78		38,00	9	0,360		23,57		26,75	4	50,32		32,65	
Ekim	5,61		49,99	18	0,524		52,55		29,62	3	82,24		26,72	
Kasım	10,01		35,46	14	0,473		37,17		32,41	4	69,59		17,73	
Aralık	17,24		38,62	16	0,510		44,22		34,98	7	79,55		7,58	

*AGS: Sınır değerlerin aşıldığı gün sayısı

A.5. Çevresel Gürültü

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğüne 2023 yılında 11 adet gürültü şikayeti olmuştur. Şikayetler Çevresel Gürültü Kontrol Yönetmeliği'ne göre değerlendirilmiştir. Şikayetlere gidilmiş olup bu şikayetlerin 6 adedi işyeri 5 adedi ise eğlence grubunda yer almaktadır.

Grafik 3 – 2023 yılında gürültü konusunda yapılan şikayetlerin dağılımı
(Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2024)

A.6. İklim Değişikliği Eylem Planı Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar

Bakanlığımız 2019-2023 Stratejik Planı kapsamında, 30 Büyükşehir Belediyesinde Yerel İklim Değişikliği Eylem Planının (YİDEP) hazırlanabilmesi için mevzuat çalışmaları yapılacağı belirtilmiştir.

Bu doğrultuda; yerel yönetimlerce Yerel İklim Değişikliği eylem planlarının hazırlanmasına dönük mevzuat ve Teknik Kılavuz hazırlama çalışmaları başlatılmıştır. Son yıllarda ülkemizde yaşanan iklim ile ilişkili afetlerin sayı, sıklık ve şiddetindeki artışa koşut olarak bölgesel düzeyde de iklim değişikliğine karşı direncin artırılması amacıyla bölge ve şehir ölçeğinde ele alınması gereken eylem ihtiyaçlarının tespit edilerek çözüm önerilerinin belirlenmesi doğrultusunda Bölgesel İklim Değişikliği Eylem Planlarının hazırlanması çalışmaları da devam etmektedir.

Ülkemizde, emisyonların tesis seviyesinde takibine yönelik mevzuat çalışmaları 2010 yılında başlamış, Bakanlığımız ve ilgili kurumlar ile kuruluşlar arasında oluşturulan teknik bir çalışma grubu Sera gazı emisyonlarının takibine ilişkin yasal çerçevenin temelleri “Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik”in 25 Nisan 2012 Tarihli ve 28274 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle atılmıştır. Yönetmelik, Doğrulayıcı Kuruluşlar için TÜRKAK tarafından

yapılması gereken akreditasyon yükümlülüğünü 2017 yılına ertelemek üzere revize edilerek 17 Mayıs 2014 tarih ve 29003 Sayılı Resmi Gazete’de tekrar yayımlanmıştır. Yönetmeliğimiz ihtiyaçlar doğrultusunda bir kez daha revize edilmiş, 31 Mayıs 2017 tarihli ve 30082 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Söz konusu yönetmelik, 2003/87/EC sayılı AB Emisyon Ticareti Direktifinin, sera gazı emisyonlarının izlenmesi, raporlanması ve doğrulanması konularını uyumlaştıracak şekilde hazırlanmış olup, AB Çevre Müktesebatına uyum çerçevesinde önemli bir adım atılmıştır.

Ulusal mevzuat kapsamında, elektrik, çimento, demir-çelik, rafineri, seramik, kireç, kâğıt ve cam üretimi gibi sektörlerden kaynaklanan ve ulusal sera gazı emisyonlarının yaklaşık yarısını teşkil eden sera gazı emisyonları tesis seviyesinde izlenmektedir.

Yönetmelik kapsamında yürütülecek izleme ve raporlama iş ve işlemlerinin detaylandırılmasına yönelik “Sera Gazı Emisyonlarının İzlenmesi ve Raporlanması Hakkında Tebliğ” 22 Temmuz 2014 tarih ve 29068 sayılı Resmi Gazete’de, tesis bazında hazırlanacak emisyon raporlarının Bakanlığa gönderilmeden önce yetkili bağımsız kuruluşlarca doğrulanması ile ilgili hususlar ve bahse konu doğrulayıcıların yetkilendirilmesine ilişkin şartlara yönelik “Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulanması ve Doğrulayıcı Kuruluşların Yetkilendirilmesi Tebliği” ise 02 Nisan 2015 tarihli ve 29314 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik kapsamındaki tesisler öncelikle sera gazı izleme planlarını hazırlayarak sera gazı emisyonlarının ilk izlenmeye başlanacağı tarihten en az 6 ay önce Bakanlığa onay için göndermekle yükümlüdür. İzleme planı onaylandıktan sonra tesis, sera gazı emisyonlarını bu plan çerçevesinde her takvim yılı (bir önceki yılın sera gazı emisyon raporunu Bakanlıktan tarafından 1 Ocak -31 Aralık) için izlemek ve her yılın 30 Nisan tarihine kadar yetkilendirilmiş doğrulayıcı kuruluşlara doğrularak Bakanlığa raporlamakla yükümlüdür.

Bu kapsamda, İklim Değişikliği Eylem Planı’nda bulunan sektörel hedefler kapsamında ilde yapılan kısa, orta ve uzun vadeli çalışmalar bulunmamaktadır.

A.7. Ulaşım ve Hareketlilik

Çizelge 8- 2023 yılındaki araç sayısı ve egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı
(TÜİK, Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2024)

Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi Düzenlenen Firma Sayısı	İldeki Toplam Araç Sayısı	Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı
-	63.003	24.420

Çizelge 9– Tamamlanan Bisiklet Yolları
(İlçe Belediyeleri Verileri, 2024)

İli	Güzergâhı	Mesafe (km)
Çankırı-Merkez	Deveyolu	5
Çankırı-Çerkeş	Hükümet Caddesi	2
Çankırı-Kurşunlu	Müslüm Mah.	0,5

Çizelge 10– Tamamlanan Yeşil Yürüyüş Yolları
(İlçe Belediyeleri Verileri, 2024)

İli	Güzergâhı	Mesafe (km)
Çankırı-Yapraklı ilçesi	Yapraklı - Çankırı	1,5
Çankırı-Yapraklı ilçesi	Yapraklı – Çay Yolu	0,5

A.8 Sonuç ve Değerlendirme

İlimiz hava kalitesi İl Merkezinde ki Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonundan 24 saat izlenmektedir. İstasyonda öncelikle en yaygın kirleticiler olan ve ağırlıklı olarak yakıt kullanımından kaynaklanan Kükürtdioksit (SO₂) ve Partikül Madde (PM₁₀) kirleticilerinin ölçümü yapılmaktadır. Sınır değerlerin aşılmaması ve hava kalitesinin korunması için alınan önlemler kapsamında, İl Merkezi, İlçeler ve Köylerde yakılacak ithal ve yerli kömürlerin kalori, kükürt ve nem oranının belirlenen limit değerleri sağlanması gerekmektedir. Isınma amaçlı olarak düşük kalorili ve kükürt oranı yüksek kömürlerin kaçak kullanımı ve yanlış yakma tekniklerinin uygulanması hava kirliliğine yol açtığı için Çankırı İl sınırları içerisinde kömür satacak tüm kömür ithalatçı ve üreticilerinin İl Müdürlüğümüzden kömür satış izin belgesi almak zorunluluğu olup bu izni alabilmek için Çankırı ilinde satılacak kömürün Çankırı İl Mahalli Çevre Kurulu Kararı ile belirlenen kalori, kükürt, nem, uçucu madde ve kül limit değerlerini sağladığını İl Müdürlüğümüze ispatı gerekmektedir. Belirlenen kriterlere uymayan kömürlerin kullanılması ve satışı yasaktır.

Kaynaklar

havaizleme.gov.tr

Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü

Çankırı Belediye Başkanlığı

Çerkeş Belediye Başkanlığı

Kurşunlu Belediye Başkanlığı

Yapraklı Belediye Başkanlığı

TUİK

B. SU VE SU KAYNAKLARI

B.1. İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli

B.1.1. Yüzeysel Sular

B.1.1.1. Akarsular

Kara ikliminin tüm özelliklerinin görüldüğü ilde, kar sularının akış miktarlarında meteorolojik değişimlere paralel olarak düzensizlik görülmekte, yazları bazı sularda azalma görülürken, irili ufaklı dere ve çayların tamamen kurduğu görülmektedir. Bu durumun tersine ilkbahar ve sonbahar da ise dere ve çaylarda su miktarının artarak normal ortalamalarının üzerine çıktığı gözlemlenmektedir. Eskiden ciddi can ve mal kaybına yol açan taşkınların, son yıllarda alınan önlemler sayesinde tehlike oluşturmadığı bilinmektedir.

Çankırı sınırları içerisinde bulunan akarsuların en önemlilerinden birisi Kızılırmak'tır. Çankırı sınırları içerisinde geçtiği bölgedeki tarımsal araziye sulamaktadır. Ankara'nın Kılcahamam ilçesinden doğarak Orta, Kurşunlu ve Ilgaz'ın topraklarını sulayan Devrez çayı ise 160 km. uzunluğunda ve 8,9 m³/sn'lik debiye sahiptir. Önemli bir kolu da kent merkezinden geçen Tatlı Çay olan Acı Çay, sularının tuzlu olması sebebiyle yararlanılan bir akarsu değildir. Terme Çayı yada kaynağındaki ismiyle Şabanözü Çayı, Çankırı – Ankara sınırlarını sulama tarıma uygun olan Uluçay, Kurşunlu ve Çerkeş'ten gelen küçük çaylarla beslenmektedir.

Akarsu Yüzeyleri	:5.575,1 ha
- Kızılırmak nehri	: 2.513 ha
- Devrez çayı	: 1.132 ha
- Gerede çayı	: 1.201,5 ha
- Diğer yan dereler	: 728,6 ha

Çizelge 11–İlin akarsuları
(DSİ 5. Bölge Müdürlüğü 52. Şube Müdürlüğü,2024)

AKARSU İSMİ	Toplam Uzunluğu (km)	İl Sınırları İçindeki Uzunluğu (km)	Debisi (m ³ /sn)	Kolu Olduğu Akarsu	Kullanım Amacı
Kızılırmak	1.335	41	85	Kızılırmak	Tımarlı Köyü civarında 1 adet regülatör tamamlanmıştır
Acıçay	113	113	3,4	Kızılırmak	Tamamı il sınırları içerisinde
Devrezçayı	160	85	8,9	Kızılırmak	Çankırı ili orta ilçesinde bir adet baraj vardır

Ulus Çayı	52	52	1,5	Gerede Çayı	Tamamı il sınırları içerisinde
Terme Çayı	37,8	37	2,9	Acı Çay	Tamamı il sınırları içerisinde Şabanözü kuzeyinden sanı çayı,güneyinde şabanözü deresi.,daha sonra Karaçay,karahacı civarında terme çayı olmaktadır
Gerede+Melan Çayı		89,6			

B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar

Çankırı sınırları içerisinde önemli göl bulunmamaktadır. Küçük ve orta ölçekli göller ise kışın su toplayan, yazın ise kuruyan göllerdir.

İl sınırları içerisinde Kamış, Hacılar, Uzun, Bozkara, Yayla, Hasır, Kürt, Pazar, Büyük, Dipsiz, Çöl Bakkal, Gül, Sülük, Kadıgil isimlerinde toplan 15 göl bulunmakta olup Hayvan içme suyu olarak kullanılmaktadır.

Çankırı da tarım ve hayvancılığa yönelik olarak yapılmış bulunan bazı göletlerin isimleri, hacimleri ve sulama sahaları Çizelge 12' de gösterilmiştir.

Çizelge 12- Mevcut göl, gölet ve rezervuarlar
(DSİ 5. Bölge Müdürlüğü 52. Şube Müdürlüğü,2024)

Gölün/Göletin/ Rezervuarın Adı	Tipi	Göl hacmi, m ³	Sulama Alanı (net), ha	Çekilen Su Miktarı, (m ³)	Katılan Su Miktarı, (m ³)	Kullanım Amacı	Açıklama
Eldivan Sarayköy-1 Göleti	Kargir	332 000	55	ölçü tesisi yok		Sulama	
Eldivan Karadere Göleti	KD	400 000	144	ölçü tesisi yok		Sulama	
Eldivan Sarayköy -2 Göleti	KD	544 000	183	ölçü tesisi yok		Sulama	
Eldivan Seydiköy Göleti	HD	688 000	94	ölçü tesisi yok		Sulama	
Eldivan Ekinne Göleti	KÇD	1 620 000	436	ölçü tesisi yok		Sulama	
Şabanözü Göleti	KD	885 000	100	ölçü tesisi yok		Sulama	
Şabanözü Karaören Göleti	HD	908 000	160	ölçü tesisi yok		Sulama	
Şabanözü Mart Göleti	HD	535 000	124	ölçü tesisi yok		Sulama	
Şabanözü Ödek Göleti	HD	236 000	46	ölçü tesisi yok		Sulama	
Şabanözü Yakalı Göleti	KÇD	856 000	246	ölçü tesisi yok		Sulama	
Şabanözü Kutluşar Göleti	KD	898 000	292	ölçü tesisi yok		Sulama	İşletmeye Açılmadı
Yapraklı Göleti	HD	279 000	147	ölçü tesisi yok		Sulama	
Yukarıöz Göleti	KÇD	1 620 000	411	ölçü tesisi yok		Sulama	
Korgun Maruf Göleti	KD	871 000	162	ölçü tesisi yok		Sulama	

Korgun Yolcaya Göleti	KÇD	1 160 000	363	ölçü tesisi yok		Sulama	
Korgun Demirçevre Göleti	KÇD	850 000	264	ölçü tesisi yok		Sulama	İşletmeye Açılmadı
Korgun Karatekin Göleti	KÇD	1 850 000	655	ölçü tesisi yok		Sulama	İşletmeye Açılmadı
Kurşunlu Demirciören Göleti	KD	119 000	22	ölçü tesisi yok		Sulama + Hayvan içme	
Kurşunlu Dumanlı Göleti	KD	885 000	0	ölçü tesisi yok		Hayvan içme	
Kurşunlu Taşkaracalar Göleti	KD	308 000	26	ölçü tesisi yok		Sulama + Hayvan içme	
Alanpınar Göleti	HD	1 726 000	377	ölçü tesisi yok		Sulama	
Karacaözü Göleti	KÇD	500 000	226	ölçü tesisi yok		Sulama	İşletmeye Açılmadı
Merkez Dereçatı Göleti	BD	2 179 000	691	ölçü tesisi yok		Sulama	İşletmeye Açılmadı

B.1.2. Yeraltı Suları

Çankırı ve çevresinde genel olarak sulama, sanayi ve içmeye yeterli miktarda yeraltı suyu taşıyan en önemli formasyon Tatlıçay, Acıçay ve Eldivan Çayı boyunca uzanan killi, kumlu ve çakıllı alüvyondur. Alüvyonun kalınlığı 10-35 m arasında değişmektedir. Bölgenin yüksek kotlarında bulunan volkanik kayalarda az miktarda yeraltı suyu taşımaktadır. Volkaniklerden çok sayıda küçük debisi (51/sn den küçük) kaynak, boşalmaktadır. Ofiyolitler ve Oligo-Miyosen yaşlı kırmızı renkli formasyonlar yeterli yeraltı suyu taşımamaktadır. Bölgenin nispeten düşük kotlarında yer alan jipsler ise tuzluluk nedeniyle yeraltı suyu açısından olumsuzdur.

Tatlıçay Havzası

Handırı ve Korgunözü çaylarının Ayan köyü yakınında birleşmesiyle oluşan Tatlıçay'ın Çankırı'nın güneyinde Acıçay ile birleşim yerine kadar olan havzadır. Bu havzanın yeraltı suyu potansiyelinin belirlenmesi amacıyla DSİ tarafından hidrojeolojik çalışmalar tamamlanmış olup değerlendirmeler ve rapor yazımı henüz tamamlanmamıştır. Tatlıçay havzasında vadiler boyunca 50-200 m. Genişliğinde uzanan alüvyon bol yeraltı suyu taşımaktadır. Ayan, İçyenice, Akçavakıf bölgesinde açılan. DSİ kuyuları ve iller Bankası, kuyularından 15-25 l/sn verimler elde edilmiştir. Havzanın yeraltı suyu potansiyeli henüz belirlenmemiş olmasına rağmen sulama, içme ve diğer amaçlarla yapılan çekimleri karşılayabilecek miktardadır.

Tatlıçay havzasında Korgunözü vadisinde su kalitesi genel olarak içmeye ve sulamaya uygun özelliktedir. Handın Çayının Aşağı Çavuş ve Yukarıçavuş köyleri ve mansap bölgesinde (Acıçay'a kadar) yeraltı suları tuzlu olduğundan genel olarak içmeye uygun kalitede değildir; ancak sulamaya uygun özelliktedir. Çankırı ve Korgun'un. İçme suyu bu havzadaki kuyulardan ve kaynaklardan karşılanmaktadır. Ayrıca, havzanın, vadi kısmında DSİ'nin Ayan-İçyenice Sulama Kooperatifi sahası ve şahıs arazilerinin büyük bir kısmı kuyulardan pompajla sulanmaktadır.

Acıçay Havzası

Bu havza Yapraklı ilçesi ile İkizören ve Yüklü köylerinden Çankırı'ya ve daha güneyde Terme Çayına kadar uzanan havzadır, Vadi boyunca uzanan killi, kumlu, çakıllı alüvyon yeraltı suyu

taşımaktadır, İkizören-Yüklü bölgesinden mansapta (İkizörenMen Acıçay'm Terme çayı ile birleşim yerine kadar) jipsli formasyonun yaygın olması nedeniyle yeraltı sularında aşırı tuzluluk vardır. Bu bölgedeki yeraltı suları sulama ve içmeye uygun değildir.

Eldivan Havzası

Eldivan Ovasının içinde bulunduğu havzadır. Havza, Eldivan'dan Aşağıyanlar köyüne ve oradan da Acıçay'a kadar uzanır. Eldivan Ovasında genişleyen ve Aşağıyanlar bölgesinde daralan. alüvyon yeraltısuyu taşımaktadır. Eldivan ovasındaki yeraltı suları genel olarak içmeye ve sulamaya uygundur. Ancak Aşağıyanlar köyü çevresinde vadinin her iki yamaçlarında bulunan jipsler nedeniyle tuzlanma başlamakta, vadi boyunca Acıçay'a doğru yaklaşıldıkça tuzlanma artmakta; bu nedenle de su kalitesi bozulmaktadır. Kızılırmak ilçesine bağlı grup köylerin içme suyu Eldivan Ovasından karşılanmaktadır. Ovada kısmen de olsa kuyulardan -sulama yapılmaktadır.

Çizelge 13– Yeraltı suyu potansiyeli
(DSİ 5. Bölge Müdürlüğü 52. Şube Müdürlüğü,2020)

Kaynağın İsmi	hm ³ /yıl
Çerkeş	10
Melan Ç. (Bayramören)	5
Bayat-Kızılırmak	1
Acıçay	9
Eldivan	8
Terme(Şabanözü)	20
Devrez(Orta)	12
Tatlıçay	16
Devrez(Kurşunlu-İlgaz)	24
Toplam	105

İlimiz Kurşunlu İlçesi Çavundur Mevkiinde jeotermal alan bulunmakta olup, alan üzerinde kurulan sosyal tesislerle sağlık turizmi açısından büyük önem arz etmektedir. Kaynaktan 54 C sıcaklıkta 47 L/s su çıkmaktadır.

B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri

Çizelge 14- DSİ'ce İnşa Edilerek İşletmeye Açılan Yeraltı Suyu Sulama Tesisleri
(DSİ 5. Bölge Müdürlüğü 2024)

SIRA NO	TESİSİN ADI	İŞLETME ŞEKLİ	BULUNDUĞU YER		İŞLETMEYE	NET SULAMA ALANI (Ha)	
			İLİ	İLÇESİ	AÇILDIĞI YIL	KESİN	PROĞRAM
1	Bükçük YAS Sulaması	Koparatif	Çankırı	İlgaz	1997	670	670
2	Kale YAS Sulaması	Koparatif	Çankırı	İlgaz	1998	150	150
3	Yenice- Ayan YAS Sulaması	Koparatif	Çankırı	Merkez	1997	200	200

4	Hallaçlı YAS	Sulaması	Koparatif	Çankırı	Kızılırmak	1997	100	100
5	Ilgaz Merkez	YAS Sulaması	Koparatif	Çankırı	Ilgaz	1998	200	200
TOPLAM							1.320	1.320

Yer altı suları toplamı emniyetli rezervi : 5 hm³/yıldır.

B.2. Su Kaynaklarının Kalitesi

Çizelge 15- 2023 yılı yüzey ve yeraltı sularında tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan nitrat kirliliği ile ilgili analiz sonuçları
(Çankırı İl Tarım ve Orman Müdürlüğü,2024)

Su Kaynağının Cinsi (Yüzey/ Yeraltı)	Adı	Kullanım amacı ve kullanılan miktar				Analiz Yapılan İstasyonun				
		İçme ve kullanma suyu	Enerji üretimi	Sulama suyu	Endüstriyel su temini	Akım gözlem istasyonunu kodu	Analiz sonuçları YSKY (Tablo-5)	Yeri (İlçe, Köy, Mevkii)	Koordinatları	Yıllık Ortalama Nitrat Değeri (mg/L)
Yüzey	Ilgaz Çeltikbaşı			x			4 3 2 1 4	Ilgaz	X 4528409 Y 565834	2.80
Yüzey	Bayramören Dalkoz Köprüsü			x			41 50 10 12 13	Bayramören	X 4533849 Y 518983	25.20
Yüzey	Aytaç Altı			x			10 13 3 3 1	Çerkeş	X 4519052 Y 485471	6,00
Yüzey	Atkaracalar Çardaklı			x			17 14	Atkaracalar	X 4519291 Y 510591	10,60

							10 8 4			
Yüzey	Kurşunlu Sumucak			x			5 4 1 1 3	Kurşunlu	X 4519609 Y 528926	2,80
Yüzey	Tepealagöz Köprüsü			x			10 8 9 9 8	Kızılırmak	X 4469269 Y 581962	8,80
Yüzey	Kızılırmak Tımarlı Reğlatörü			x			12 11 5 3 8	Kızılırmak	X 3396816 Y 4034555	7.80
Yüzey	Kavlaklı Köprüsü			x			11 10 7 4 9	Kızılırmak	X 4471018 Y 586578	8,20
Yüzey	İnanç Köprüsü			x			9 10 5 6 7	Merkez	X 4497917 Y 557457	7,40

Yüzey	Aşağıyanl ar Köyü			x			10 10 7 10 12	Merkez	X 4489435 Y 549251	9,80
Yüzey	Tüney			x			7 7 1 1 4	Merkez	X 4467124 Y 543734	4.00
Yüzey	Kenbağ Çıkış			x			6 6 1 2 7	Merkez	X 4495526 Y 551423	4.40
Yüzey	Orta Yuva			x			4 1 1 1 1	Orta	X 4496347 Y 503353	1.60

Yüzey	Şabanözü Bulgurcu			x			10 9 3 3 8	Şabanözü	X 4475337 Y 522971	6.60
Yüzey	Eldivan Saray Göleti			x			2 3 1 1 1	Eldivan	X 4486717 Y 539599	1.60
Yüzey	Alpsarı Göleti			x			1 4 1 1 1	Korgun	X 4503119 Y 542761	1.60
Yüzey	Gümerdiğ in Göleti			x			4 4 1 1 1	Şabanözü	X 4478392 Y 522441	2,20
Yüzey	Kırsakal Köprüsü			x			5 2 1 1	Orta	X 4500832 Y 512450	2.00

							1			
Yer altı	Eldivan Çay Mah.			x			0 0 0 0	Eldivan	X 4486149 Y 541676	0
Yer altı	Eldivan Cami Mah			x			8 2 8 6	Eldivan	X 4488705 Y542427	6,00

Not:(Tarım ve Orman Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nün 20.02.2023 tarih ve E-39821362-335.02-8932987 yazıları doğrultusunda Tarımsal Kaynaklı Kirlilik İzleme Çalışmaları numune alım sıklığı değiştirilmiştir.)

B.3. Su Kaynaklarının Kirlilik Durumu

B.3.1. Noktasal kaynaklar

B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar

Endüstride kullanılan su genelde şebeke suyudur. İlimizde faal 4 adet Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü bulunmaktadır. Korgun OSB Müdürlüğü'nün Fiziksel biyolojik arıtma tesisi bulunmaktadır. Kapasitesi 2 ton/gün deşarj yeri Korgun deresidir. Ayrıca Atık suyu bulunan sanayi tesisleri bulunmaktadır. Alıcı ortam kuru dere, Kayı Çayı, Çerkeş Çayı, Terme Çayı, Ulusu Çay Deresi ve Acı Çaydır. Havzası Kızılırmak ve Batı Karadeniz Havzasıdır.

Çankırı ilinde bulunan sanayi tesislerinin bir kısmının münferit olarak atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

B.3.1.2. Evsel Kaynaklar

Evsel Kaynaklı Atıksular Atkaracalar (Çardaklı), Bayramören, Ilgaz, Korgun, Kurşunlu (Sivricek), Orta (Yaylakent), Şabanözü (Gümerdiğin, Gürpınar), Eldivan, Yapraklı, Yapraklı (Yukarıöz) İlçe ve Belde Belediyeleri tarafından yaptırılan doğal atıksu arıtma tesislerinde arıtıldıktan sonra alıcı ortama verilmektedir.

B.3.2. Yayılı Kaynaklar

B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar

Çankırı İlinin toplam arazi varlığı 749.000 ha. olup bunun 240.570 ha. tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Bu da toplam yüzölçümünün % 32'sini oluşturmaktadır. Kuru tarım alanı 209.500 ha , Sulu tarım alanı 30.990 ha dır. Toplam tarım alanının %87 sini kuru tarım alanı, %13 ünü Sulu tarım alanıdır. Arazilerinin büyük bir kısmı tarla bitkileri ekiliş alanı olarak kullanılmaktadır.

İlimiz genelinde 2023 yılında 2,09 ton insektisit, 52,56 ton herbisit, 19,49 ton fungusit, 0,014 ton rodentisit, 0,49 ton akarisit kullanılmıştır. İlde tarımsal ilaç kullanılarak tarım yapılan toplan alan 82.403 ha dır.

B.3.2.2. Diğer

İlimiz sınırları içerisinde vahşi depolama sahası yer almamaktadır.

B.4. Denizler

Çankırı ilinin denize kıyısı bulunmamaktadır.

B.5. Sektörel Su Kullanımları ve Yapılan Su Tahsisleri

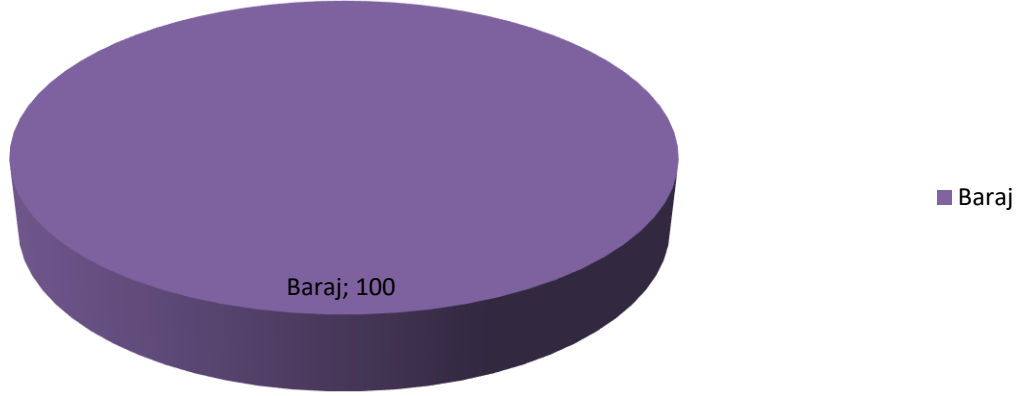
B.5.1. İçme ve Kullanma Suyu

B.5.1.1 Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti

İlimizde bulunan belediyelerden Çankırı Merkez, Kurşunlu, Orta, Yaylakent, Dodurga, Şabanözü ve Eldivan belediyeleri oluşturdukları bir birlik bünyesinde içme ve kullanma sularını Güldürcek Barajından temin etmektedirler. Çankırı Belediyeleri Su ve Hizmet Birliği bünyesinde bulunan içme suyu arıtma tesisinde işlenen ham su belediyelere dağıtılmaktadır. Dağıtım hattı üzerindeki köylerden bazıları da bu sudan yararlanmaktadır.

Güldürcek Barajından 2022 yılında 13.903.071 m³ su çekimi yapılmıştır. Barajdan çekilen suyun 13.194.033 m³'ü TS 266 standartlarında arıtılarak içme ve kullanma suyu olarak şebekeye verilmektedir. 13.194.033 m³ suyun 11.579.389 m³ Çankırı Belediyesi, 234.200 m³ Kurşunlu Belediyesi, 248.372 m³ Orta Belediyesi, 176.999 m³ yaylakent Belediyesi, 359.564 m³ Şabanözü Belediyesi, 402.509 m³ Eldivan Belediyesi, 48.000 m³ Dodurga Belediyesi, 145.000 m³ de diğer köyler tarafından tüketimi yapılmıştır.

İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi

Grafik 4- 2022 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı

(Çankırı Belediye Başkanlığı, 2023)

Türkiye İstatistik Kurumu 2022 yılı bilgilerine göre İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 16 adettir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfus 146.046 dır.

B.5.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti

Güldürcek Barajı faaliyete geçtikten sonra içme suyu amaçlı yeraltı su kaynaklarının kullanılmasından vazgeçilmiştir.

B.5.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.

İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, Güldürcek Barajıdır. Kızılırmak havzasında yer almaktadır. Güldürcek Barajının 2022 yılında en yüksek kotu 1.502,48 m (31.875.000 m³) en düşük kotu 1.495,12 m (18.750.000 m³) olarak tespit edilmiştir.

B.5.2. Sulama

İlimizde tarımsal sulamada kullanılan su, İlimiz sınırlarında seyreden akarsu kenarları, baraj, gölet suları ve kuyulardan sağlanmaktadır. Çankırı İlinin toplam arazi varlığı 749.000 ha. olup bunun 240.570 ha. tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Bu da toplam yüzölçümünün % 32'sini oluşturmaktadır. Kuru tarım alanı 209.500 ha , Sulu tarım alanı 30.990 ha dır. Toplam tarım alanının %87 sini kuru tarım alanı, %13 ünü Sulu tarım alanıdır. Arazilerinin büyük bir kısmı tarla bitkileri ekiliş alanı olarak kullanılmaktadır. Genel olarak salma sulama yöntemi kullanılmakla birlikte, yağmurlama ve damlama yöntemleri de kullanılmaktadır

B.5.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

İlimizde 240.570 ha. tarım alanı vardır. Sulu tarım alanı 30.990 ha dır. Toplam tarım alanının %13 ünü oluşturmaktadır. Tarım ve hayvancılığa yönelik olarak ,Eldivan Sarayköy-1, Eldivan Karadere, Eldivan Sarayköy-2, Eldivan Seydiköy, Eldivan Ekinne, Şabanözü, Şabanözü Karaören, Şabanözü Mart, Şabanözü Ödek, Şananözü Yakalı, Yapraklı, Yukarıöz, Korgun Maruf, Korgun Yolkaya, Kurşunlu Demirciören, Kurşunlu Taşkaracalar, Alanpınar, Merkez Dereçatı göletleri vardır. İlimizde yine sulama amaçlı olarak tamamlanmış Güldürcek , Akhasan barajları ve inşaatı devam eden Koyunbaba barajı bulunmaktadır.

Merkez ve Ilgaz ilçelerinde 2 şer adet , Çerkeş, Eldivan ve Şabanözü ilçelerinde 1er adet, olmak üzere toplam 7 adet Sulama Kooperatifi, bulunmaktadır.

İl Tarım ve Orman Müdürlüğünde kullanılan su miktarı ile ilgili veri bulunmamaktadır.

B.5.2.2. Damla, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

İl Tarım ve Orman Müdürlüğünde kullanılan su miktarı ile ilgili veri bulunmamaktadır.

B.5.3. Endüstriyel Su Temini

İl Merkezinde bulunan sanayi sitesinin kullanmış olduğu su kaynağı Belediye şebeke suyudur. Ancak bazı münferit sanayi tesisleri yeraltı suyu kullanmaktadır.

B.5.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı

Çankırı ili, Kızılırmak İlçesinde Karaömer Köyü mevkiinde bulunan Tımarlı Hidroelektrik Santrali 7MW kurulu gücünde olup 2019 yılı sonunda işletmeye alınmıştır.

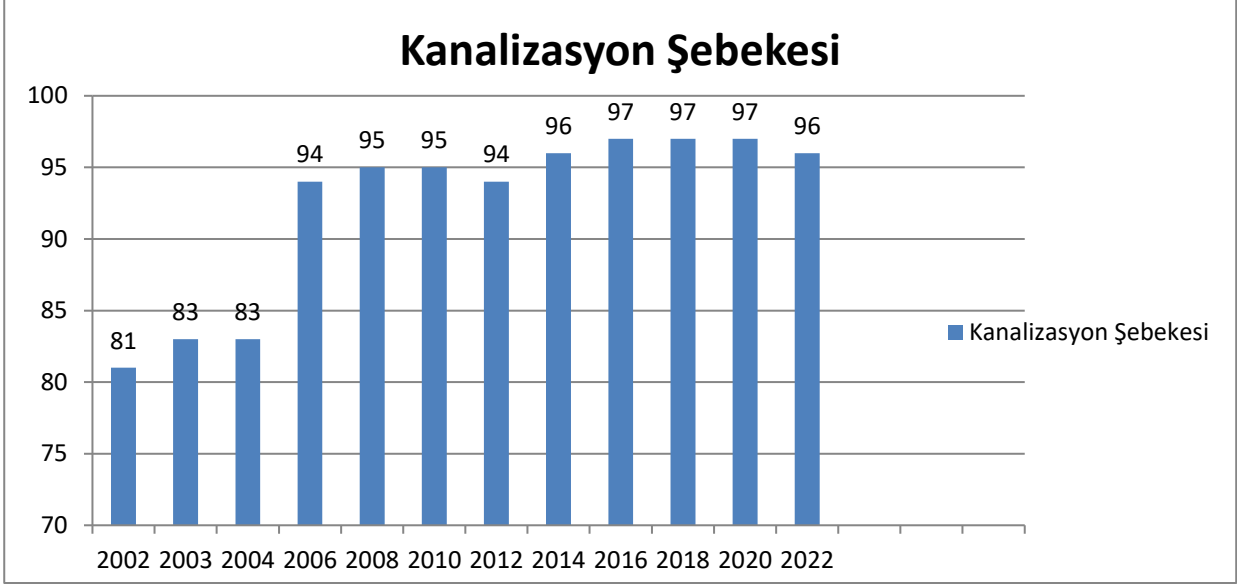
B.5.5. Rekreatiyonel Su Kullanımı

İl genelinde rekreatiyonel amaçlı kullanılan 2 adet gölet bulunmaktadır. Karaören ve Alpsarı göletleridir. Karaören Göleti Şabanözü ilçesindedir. Aktif hacmi 1,636 hm³ dir. Alpsarı göleti Korgun ilçesindedir. İlçe Merkezine 10, İl Merkezine 22 km mesafede bulunan Alpsarı Göleti yaklaşık 227.000 m² lik alanıyla çevrenin en büyük göleti konumundadır. Alanın topoğrafik yapısı ve bu yapıyla bütünleşen bitki örtüsü'nün güzelliği nedeniyle ilgi duyulan önemli bir mesire yeridir.

B.6. Çevresel Altyapı

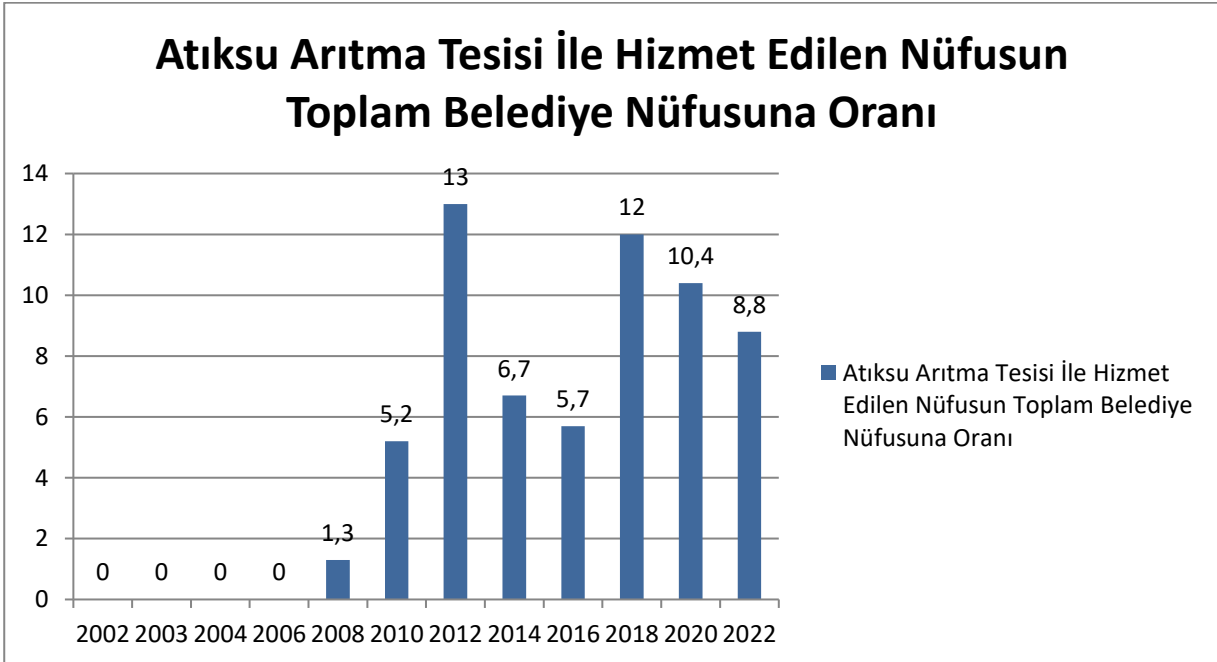
B.6.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Atıksu Arıtma Tesisi Hizmetleri

TÜİK verilerine göre Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı 2002 yılında %81, 2003 yılında %83, 2004 yılında %83, 2006 yılında %94, 2008 ve 2010 yıllarında ise %95 olup 2012 yılında %94, 2014 yılında %96, 2016 yılında %97, 2018 yılında %97, 2020 yılında ise %97, 2022 yılında ise %96 dır.

Grafik 5 – Yıllar bazında kanalizasyon şebekesi tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı
(TUİK,2024)

Arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusu içindeki oranı 2008 yılında %1,3 , 2010 yılında %5,2 , 2012 yılında%13, 2014 yılında %6,7,2016 yılında %5,7, 2018 yılında %12, 2020 yılında%10,4, 2022 yılında ise %8,8 dir.

Grafik 6 – Yıllar bazında atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı
(TUİK,2024)

Çizelge 16 –2023 yılı itibariyle kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

(Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü,2024)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü			Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	SAİS Kabini Durumu (var/yok)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Deşarj Noktası	Deniz Deşarjı (var/yok)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok	Fiziksel	Biyolojik	İleri							
İl Merkezi		İnşa aşamasında											
İlçeler	Atkaracalar (Çardaklı)	VAR			Doğal Arıtma					Kuru Dere		2.000 kişilik	
	Bayramören	VAR			Doğal Arıtma					Melan Çayı		1.000 kişilik	
	İlgaz	VAR			Doğal Arıtma					Devrez Çayı		2.000 kişilik	
	Korgun	VAR			Doğal Arıtma					Tatlı Çay		2.000 kişilik	
	Orta(Yaylakent)	VAR			Doğal Arıtma					Devrez Çayı			
	Şabanözü	VAR			Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi					Sanı Çayı		2.000 m ³ /gün	
	Yapraklı	VAR			Doğal Arıtma					Değirmendere			
	Yapraklı	VAR			Doğal Arıtma					Değirmendere		2.500 kişilik	
	Eldivan	VAR			Doğal Arıtma					Dümeşi Çayırılığı		2.000 kişilik	

*22.03.2015 tarih ve 29303 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Sürekli Atıksu İzleme Sistemleri (SAİS) Tebliği” kapsamında ülke genelinde kurulu kapasitesi 5.000 m³/gün ve üzerinde olan atıksu arıtma tesisinin çıkış sularında debi, pH, İletkenlik, Çözünmüş Oksijen, Sıcaklık ve KOİ (Kimyasal Oksijen İhtiyacı) ile AKM (Askıda Katı Madde) parametreleri 7/24 online izlenmektedir. Bu sayede tesislerin atıksularını arıtmadan su kaynaklarımıza deşarj etmeleri engellenmektedir.

B.6.2. Organize Sanayi Bölgeleri ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri

İlimizde 4 adet faal OSB Müdürlüğü bulunmaktadır. Korgun Organize Sanayi Müdürlüğü, Şabanözü Organize Sanayi Müdürlüğü, Çerkeş Organize Sanayi Müdürlüğü ve Yakınkent Organize Sanayi Müdürlüğü dür. Ayrıca Atıksuyu bulunan münferit sanayi tesisleri de bulunmaktadır.

Çizelge 17–2023 yılı OSB, Serbest Bölgeler ve Sanayi Sitelerinde atıksu arıtma tesislerinin (AAT) durumu

(Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Atıksu Bilgi Sistemi, 2024)

OSB/Serbest Bölge/Sanayi Sitesi Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	SAİS Kabini Durumu (var/yok)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Korgun OSB Atıksu Arıtma Tesisi	AKTİF	2000	Yok	Fiziksel+Biyolojik (Klasik Aktif Çamur Prosesi)	Korgun Deresi	Korgun Çayı
Şabaanözü OSB Atıksu Arıtma Tesisi	YOK					
Çerkeş OSB Atıksu Arıtma Tesisi	YOK					
Yakınkent OSB Atıksu Arıtma Tesisi	YOK					
Orta OSB Atıksu Arıtma Tesisi	YOK					
Kurşunlu Çavundur OSB Atıksu Arıtma Tesisi	YOK					

*22.03.2015 tarih ve 29303 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Sürekli Atıksu İzleme Sistemleri (SAİS) Tebliği” kapsamında ülke genelinde kurulu kapasitesi 5.000 m³/gün ve üzerinde olan atıksu arıtma tesisinin çıkış sularında debi, pH, İletkenlik, Çözünmüş Oksijen, Sıcaklık ve KOİ (Kimyasal Oksijen İhtiyacı) ile AKM (Askıda Katı Madde) parametreleri 7/24 online izlenmektedir. Bu sayede tesislerin atıksularını arıtmadan su kaynaklarımıza deşarj etmeleri engellenmektedir.

Çizelge 18–2023 yılı itibariyle münferit sanayiye ait atıksu arıtma tesisi (AAT) sayısı

(Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Atıksu Bilgi Sistemi, 2024)

Tesis Statüsü	Toplam Tesis Sayısı	AAT’si Olan Tesis Sayısı
Üretim Sektörü/Sanayi Tesisi	78	27
Turizm Tesisi veya Site Yönetimi	-	-
Diğer	-	-

B.6.3. Düzenli Depolama Tesislerinde Oluşan Sızıntı Sularının Yönetimi

Çankırı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, Aşağı Pelitözü Köyü Tozlu Deresi mevkiinde 114.000 m² alan üzerinde kurulmuş ve en yakın yerleşim yerine 3,5 km. mesafededir. İki lot olarak projelendirilen tesise Merkez ilçe dahil bütün ilçe ve belde belediyelerinin katı atıkları

depolanacaktır. Tesise 17 km. mesafedeki Çankırı Belediyesi en yakın belediye, 133 km. mesafedeki Çerkeş Belediyesi ise en uzak belediyedir. Açılışı yapılacak olan 1. Lotun tesis alanı 27.400 m² olup, 7 yıl ömrü bulunmaktadır. Tesis, Çankırı Çevre Birliğine bağlı 184.406 kişilik nüfusa hizmet edecek olup yıllık 48.228 ton katı atık depolanacaktır. Tesis inşaatı 13.09.2010 başlamış ve 15.07.2011 tarihinde son bulmuştur. Çankırı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi 2017 yılı kasım ayında faaliyete geçmiştir. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde biriken atık sular toprağı ve suları kirletmemesi için sızıntı havuzunda biriktirilmektedir

B.6.4. Arıtılmış Atıksuların Yeniden Kullanılması veya Bertarafı

İlimizde hazır beton santralleri ve yıkama-eleme tesisleri başta olmak üzere endüstriyel faaliyette bulunan işletmeler, prosesten kaynaklı atıksularının yeniden kullanımı ile ilgili olarak üniversitelerin Çevre Mühendisliği Bölümlerine hazırlattıkları Teknik Uygunluk Raporlarını İl Müdürlüğümüze sunmaktadır. Yapılan inceleme neticesinde raporun uygun bulunması halinde, işletmeler prosesten kaynaklı atıksularını proseslerinde yeniden kullanabilmektedirler.

Çizelge 19– 2023 yılı itibariyle yeniden kullanılan veya bertaraf edilen arıtılmış atıksu durumu

(Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Atıksu Bilgi Sistemi, 2024)

ARITILMIŞ ATIKSULARIN YENİDEN KULLANILMASI VEYA BERTARAFI								
Alıcı Ortama Deşarj Edilen (m ³ /yıl)	Kanalizasyona Deşarj Edilen (m ³ /yıl)	Kentsel Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	Tarımsal Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	Endüstriyel Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	Çevresel/Ekolojik Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	Başka Bir Tesise Su Kaynağı (m ³ /yıl)	Diğer Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	TOPLAM (m ³ /yıl)
1.453.136	15.024	18.000	-	4.024.182	-	-	-	5.510.342

B.7. Toprak Kirliliği ve Kontrolü

B.7.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar

08.06.2010 Tarih 27605 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmeliğinin amacı; alıcı ortam olarak toprağın kirlenmesinin önlenmesi, kirlenmenin mevcut olduğu veya olması muhtemel sahaları ve sektörleri tespit etmek, kirlenmiş toprakların ve sahaların temizlenmesi ve izlenmesi esaslarını sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde belirlemektir.

Çankırı ilinde tespit edilmiş kirlenmiş saha bulunmamaktadır.

B.7.2. Arıtma Çamurlarının Bertaraf Yöntemi

İlimizde Belediyelerden kaynaklanan arıtma çamuru bulunmamaktadır. Sanayiden Kaynaklanan arıtma çamuru bulunmakta olup düzenli depolama tesislerine gönderilmektedir.

B.7.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar

“Madencilik Faaliyetleri ile Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği” kapsamında arazi düzenleme ve çalışma usul ve esaslarına ilişkin çalışmalar yapılmakta ayrıca ÇED Yönetmeliği kapsamında taahhütname hazırlanarak arazinin yeniden kazandırılması işlemleri yapılmaktadır.

B.7.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği

Çizelge 20 – 2023 yılında kullanılan ticari gübre tüketiminin bitki besin maddesi bazında ve yıllık tüketim miktarları

(Çankırı İl Tarım ve Orman Müdürlüğü,2024)

Bitki Besin Maddesi	Bitki Besin Maddesi Bazında Kullanılan Miktar (ton)	İlde Ticari Gübre Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
Azot	27.500	230.000
Fosfor	16.500	
Potas	-	
TOPLAM	44.000	

Çizelge 21 – 2023 yılında tarımda kullanılan girdilerden gübreler haricindeki diğer kimyasal maddeleri (tarımsal ilaçlar vb)

(Çankırı İl Tarım ve Orman Müdürlüğü,2024)

Kimyasal Maddenin Adı	Kullanım Amacı	Miktarı (ton)	İlde Tarımsal İlaç Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
İnsektisitler	Böcek ilacı	2,09	82.403
Herbisitler	Yabancı ot ilacı	52,56	
Fungisitler	Mantar ilacı	19,49	
Rodentisitler	Kemirgenler için	0,014	
Nematositler	Nematod ilacı	-	
Akarisitler	Kırmızı Örümcek ilacı	0,49	
Kışlık ve Yazlık Yağlar	-	-	
Diğer	-	1,52	
TOPLAM		76,16	

İlimizde tarımsal mücadele için pestisit kullanılmaktadır. Pestisitlerden İnsektisit, fungusit, herbisit kullanımı yaygındır. Toprakta birikimi hakkında bir çalışma yapılmamış olup aşırı pestisit kullanımı görülmediğinden toprakta birikim olmadığı tahmin edilmektedir. Pestisit kullanımı hakkında İl Tarım ve Orman Müdürlüğünce düzenli eğitimler yapılmaktadır. İlimizde 2023 yılında topraktaki pestisit vb. tarım ilacı birikimini tespit etmek amacıyla yapılmış analiz yoktur.

Çizelge 22 - 2023 yılında topraktaki pestisit vb tarım ilacı birikimini tespit etmek amacıyla yapılmış analizin sonuçları
(Çankırı İl Tarım ve Orman Müdürlüğü,2024)

Analizi Yapan Kurum/Kuruluş	Analiz Yapılan Yer (İlçe, Köy, Mevkii, Koordinatları)	Analiz Tarihi	Analiz Edilen Madde	Tespit Edilen Birikim Miktarı (µg/kg- fırın kuru toprak)
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-

B.8. Sonuç ve Değerlendirme

İlgili yönetmelikler çerçevesinde ilimizin su kaynaklarının korunması çalışmaları sürdürülmektedir.

Kaynaklar

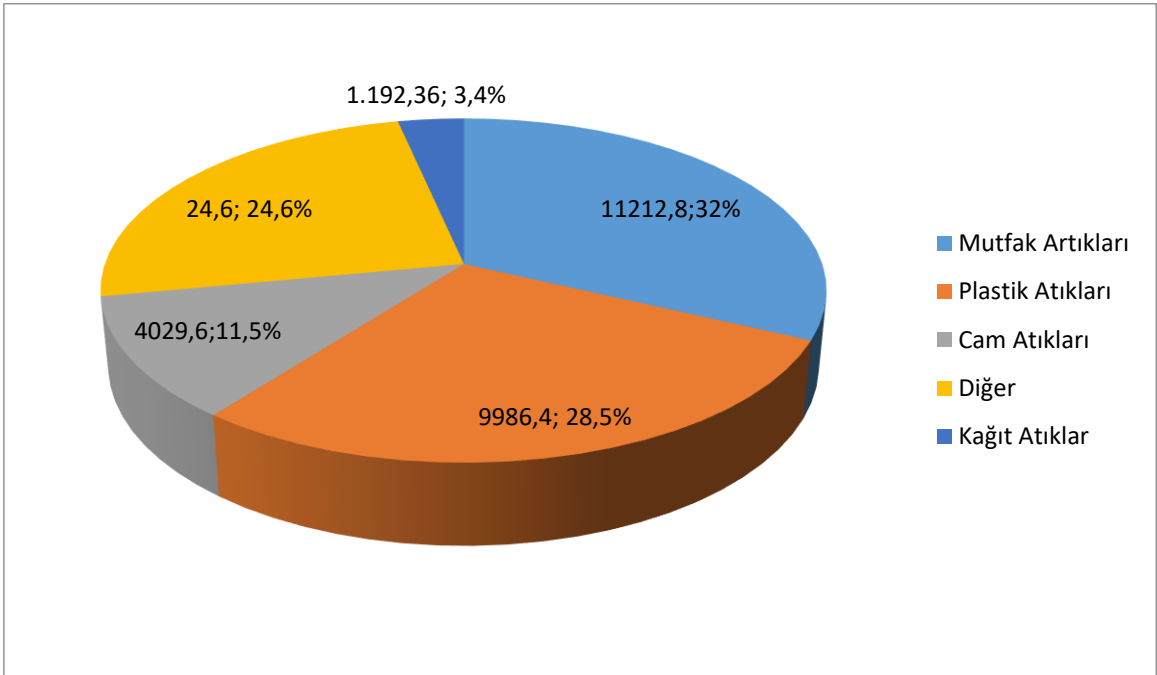
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
- Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü
- DSİ 5. Bölge Müdürlüğü 52. Şube müdürlüğü
- Çankırı Belediye Başkanlığı
- Çankırı Tarım ve Orman İl Müdürlüğü
- <https://sim.csb.gov.tr/>

C. ATIK

C.1. Belediye Atıkları

İlde yıllık ortalama olarak 35.040 ton/yıl evsel atık toplanmıştır. Çankırı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, Aşağı Pelitözü Köyü Tozlu Deresi mevkiinde 114.000 m2 alan üzerinde kurulmuş ve en yakın yerleşim yerine 3,5 km. mesafededir. İki lot olarak projelendirilen tesise Merkez ilçe dahil bütün ilçe ve belde belediyelerinin katı atıkları depolanacaktır. Tesise 17 km. mesafedeki Çankırı Belediyesi en yakın belediye, 133 km. mesafedeki Çerkeş Belediyesi ise en uzak belediyedir. Açılışı yapılan 1. Lotun tesis alanı 27.400 m2 olup, 7 yıl ömrü bulunmaktadır. Tesis, Çankırı Çevre Birliğine bağlı 184.406 kişilik nüfusa hizmet edecek olup yıllık 48.228 ton katı atık depolanacaktır. Tesis inşaatı 13.09.2010 tarihinde başlamış ve 15.07.2011 tarihinde son bulmuştur. Çankırı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Kasım 2017 yılı kasım ayında faaliyete başlamıştır.

Belediye atık karakterizasyonu aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 7 - 2023 yılı itibariyle katı atık karakterizasyonu
(Çankırı Belediye Başkanlığı,2024)

Çizelge 23 – 2023 yılı için il/ilçe belediyelerince toplanan ve yerel yönetimlerce (büyükşehir belediyesi/ belediye/ birliklerce) yönetilen belediye atığı miktarı ve toplanma, taşınma ve bertaraf yöntemleri
(Belediyeler, TUİK, 2024)

Büyükşehir/İl/İlçe Belediye veya Birliğin Adı	Büyükşehir Belediyesi / İlçe Belediyeleri/ Birlik ise birliğe üye olan belediyeler	Birlik Üyesi Olmayan İlçe Belediyeleri	Nüfus	Toplanan Atık Miktarı (ton/gün)		Sıfır atık yönetim sistemi çerçevesinde kaynağında ayrı toplanan Atık Miktarı (ton/gün)	Tesis İşletmecisi (*) (Belediye (B), Özel Sektör (OS), Belediye Şirketi (BŞ))*	Mevcut Belediye Atığı Yönetim Tesisi Türü				
				Yaz	Kış			Düzenli Depolama	Düzenli Depolama Öncesi Yapılan Ön İşlem (Mekanik Ayırma/ Biyokurutma/ Kompost/ Biyometanizasyon, ATY vb.)	Atık Yakma	Depo Gazından Enerji Üretimi	Diğer
Çankırı Yerel Yön. Çev.	Çankırı		88.018	96	98	2	BŞ	VAR				
Çankırı Yerel Yön. Çev.	Çerkeş		9.159	32	27	-	-	-				
Çankırı Yerel Yön. Çev.	Kızılırmak		2.265	10	8		B	VAR				
Çankırı Yerel Yön. Çev.	Eldivan		3.486	12	8		B	VAR				
Çankırı Yerel Yön. Çev.	Korgun		2.111				B	VAR				
Çankırı Yerel Yön. Çev.	Yapraklı		1.848	2,4	2,4		B	VAR				
Çankırı Yerel Yön. Çev.	Kurşunlu		5.759	10	10	-	B	VAR				
Çankırı Yerel Yön. Çev.	Ilgaz		7.763	43	36		B	VAR				
Çankırı Yerel Yön. Çev.	Atkaracalar		2.404	1,55	1,1		B	VAR				
Çankırı Yerel Yön. Çev.	Şabanözü		9.336				B	VAR				
Çankırı Yerel Yön. Çev.	Orta		2.914				B	VAR				
Çankırı Yerel Yön. Çev.	Bayramören		637									
Çankırı Yerel Yön.	Çardaklı		1.274	1	0,4							
İl Geneli												

*Belediye (B), Özel Sektör (OS), Belediye Şirketi (BŞ) seçeneklerinden uygun olanın sembolünü yazınız.

C.2. Hafriyat Toprağı, İnşaat Ve Yıkıntı Atıkları

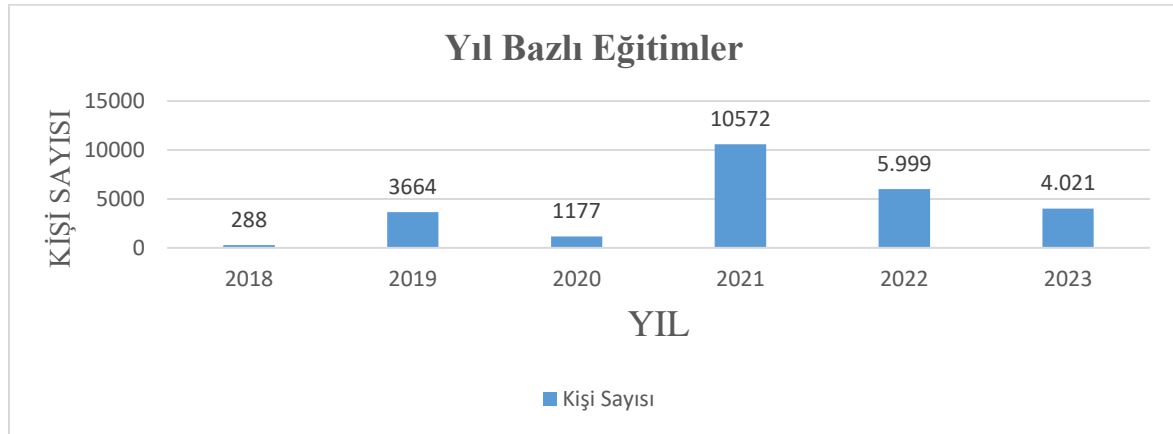
Çizelge 24– 2023 yılı itibariyle hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları yönetimi
(Çankırı, Çerkeş, Çardaklı, Yapraklı, Kurşunlu Belediye Başkanlıkları,2024)

Belediye Adı	Üretilen İnşaat /Yıkıntı Atığı Miktarı (m ³ /yıl)	Ortaya Çıkan Hafriyat Toprağı Miktarı (m ³ /yıl)	İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Yönetimi				Hafriyat Toprağı Yönetimi	
			Geri Kazanım Tesisi Adı	Geri Kazanım Tesisi Adresi	Düzenli Depolama Tesisi Adı	Düzenli Depolama Tesisi Adresi	Döküm Sahası Adı	Döküm Sahası Adresi
Çankırı	15.780,00	12.634,86	-	-	-	-		Buğday Pazarı Mahallesi 613 Ada 157 Parsel bölgesinde yer almaktadır
Çerkeş	9.750	11.050						Teni Mah. Dikmen Mevkii 129 ada 79 parsel
Çardaklı	800	150						Nevzat Ayaz Mah. Hacılarözü Mevkii
Yapraklı	30	20						
Kurşunlu		3.000						Cömert Mahallesi Hayvan pazarı yanında
İl Geneli (Toplam)								

C.3. Sıfır Atık Yönetimi

C.3.1. Eğitimler

2023 yılında Sıfır Atık kapsamında il genelinde 4.021 kişiye eğitim verilmiştir.

Grafik 8 – Yıllar bazında sıfır atık yönetimi kapsamında verilen eğitimlere katılan kişi sayısı

(Sıfır Atık Bilgi Sistemi, 2024)

C.3.2. Atık Getirme Merkezleri

Çizelge 25– 2023 yılı itibariyle Atık Getirme Merkezleri/ Mobil Atık Getirme Merkezleri
(Sıfır Atık Bilgi Sistemi, 2024)

Atık Getirme Merkezi (AGM) /Mobil AGM	Belediye/AVM	Atık Getirme Merkezi Sayısı	AGM Alan Bilgisi(m ²)	Toplanan Atık Grupları
Atık Getirme Merkezi Belediyesi			
Mobil Atık Getirme MerkeziBelediyesi	10		Atık Pil, Bitkisel Atık Yağ, Evsel Tehlikeli Atık, AEEEE, Kağıt Atık
Mobil Atık Getirme Merkezi AVM	1		

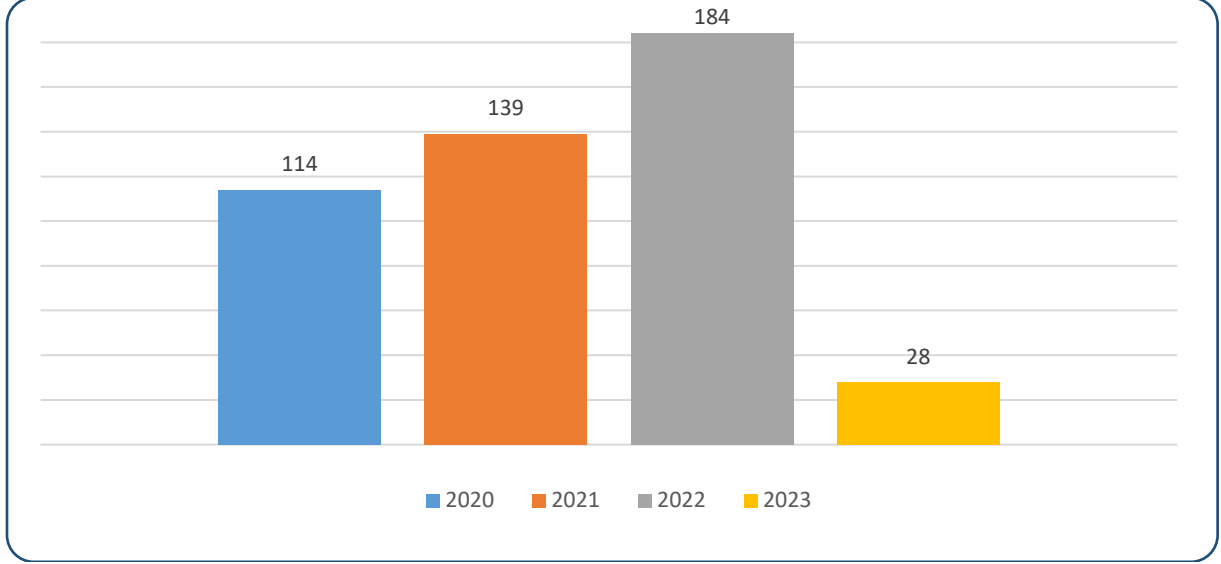
C.3.3. Temel seviye Sıfır Atık Belgesi Alan Bina/Yerleşke Sayısı

Çizelge 26- 2023 yılı itibariyle temel seviye sıfır atık belgesini alan il genelindeki bina/yerleşkelerin sayısı

(Sıfır Atık Bilgi Sistemi, 2024)

Kurum Türü	Sıfır Atık Belgesi Alan Bina/Yerleşke Sayısı
300 Ve Üzeri Konuta Sahip Siteler	2
Akaryakıt istasyonları ve Dinlenme Tesisi	48
Alışveriş Merkezi	2
Belediye	10
ÇED Yönetmeliği Ek-1 Listesinde Yer Alan Sanayi Tesisi	7
ÇED Yönetmeliği Ek-2 Listesinde Yer Alan Sanayi Tesisi	26
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü	
Diğer	31
Eğitim Kurumu ve Yurtlar	113
Havalimanı	-
İl Özel İdaresi	-
İş merkezi ve Ticari Plaza	-
Kafeterya ve Restoranlar	2
Kamu Kurum ve Kuruluşu	129
Kargo şirketleri	5
Konaklama İşletmeleri	13
Laboratuvarlar, hukuk büroları, dernek, kooperatif, çevre danışmanlık firmaları ve meslek kuruluşları, tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar	2
Liman	-
Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği kapsamında ambalajlı ürün satışı yapan yerler	1
Organize Sanayi Bölgesi	5
Sağlık Kuruluşu	20
Serbest Bölge, Sanayi Siteleri	-

Tren ve Otobüs Terminali	1
Zincir Marketler	89
Toplam Sayı	507

Grafik 9 – Yıllar itibariyle temel seviye sıfır atık belgesini alan bina/yerleşke sayısı
(Sıfır Atık Bilgi Sistemi, 2024)

C.4. Ambalaj Atıkları

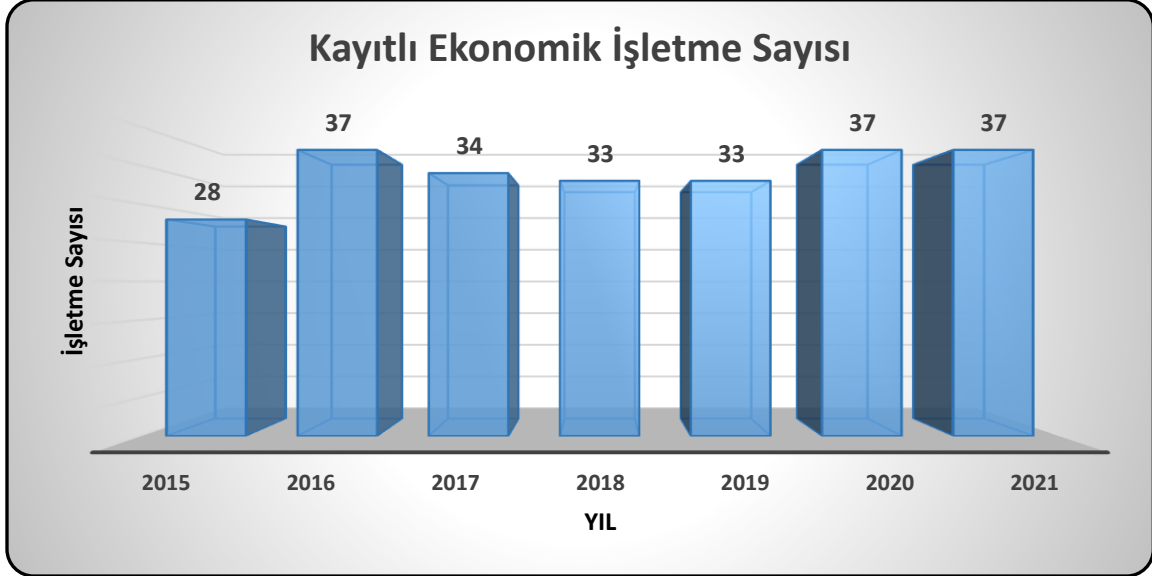
Çizelge 27– 2023 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2024)

Ambalaj Cinsi	Beyan Edilen Ambalaj Atığı Miktarı
Plastik	-
Metal	-
Kompozit	-
Kağıt Karton	-
Cam	-
Ahşap	-
Karışık	-
Toplam	-

* Atık Beyan Sisteminden alınan verilerin, yayınlanan en son Atık İstatistik Bülteni'nin ait olduğu yıl seçilerek raporlanması gerekmektedir.

Çizelge 28- Kayıtlı ekonomik işletme sayısı
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2023)

Piyasaya Süren İşletme Sayısı	37
Ambalaj Üreticisi Sayısı	2
Tedarikçi Sayısı	2

Grafik 10 – Yıl bazında kayıtlı ekonomik işletme sayısı
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2024)

Çizelge 29– 2021 yılında kayıtlı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi sayısı
(e-İzin Uygulaması, 2024)

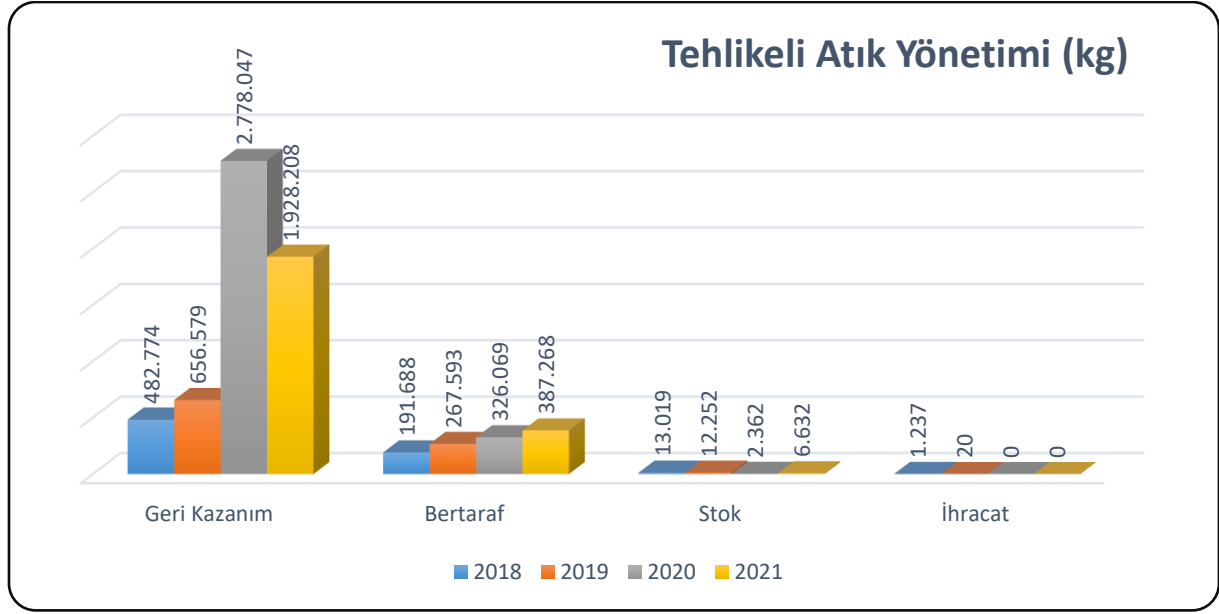
Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisleri (TAT) Sayısı Toplam	1. Tip TAT Sayısı	2. Tip TAT Sayısı	3. Tip TAT Sayısı
-	-	-	-

Çizelge 30 - 2021 yılında ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı
(e-İzin Uygulaması, 2024)

Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisleri (GKT) Sayısı Toplam*	Plastik Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Kağıt- Karton Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Cam Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Metal Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Ahşap Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Kompozit Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Tekstil Ambalaj Atığı GKT Sayısı
-	-	-	-	-	-	-	-

*Bir geri kazanım tesisi birden fazla ambalaj atığı işleyebileceğinden toplam Geri Kazanım Tesis Sayısı farklı olabilir.

C.5. Tehlikeli Atıklar

Grafik 11– Atık yönetim uygulaması verilerine göre ilimizdeki tehlikeli atık yönetimi*
(Atık Yönetim Uygulaması, 2024)

Çizelge 31 – 2021 yılında atık işleme yöntemine göre atık miktarları*
(Atık Yönetim Uygulaması, 2024)

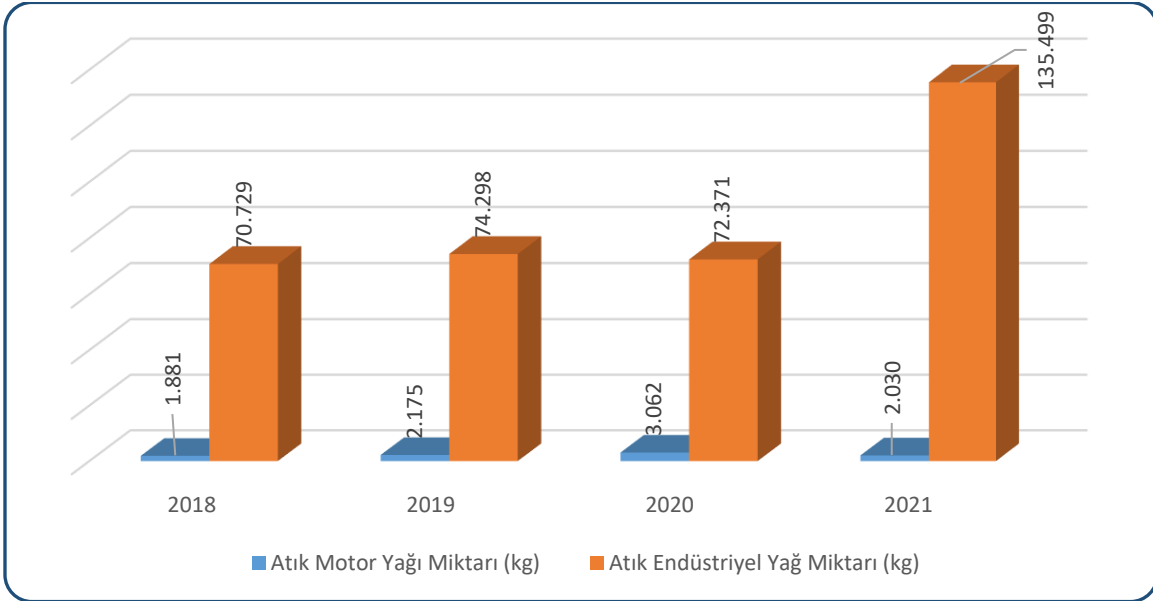
ATIK İŞLEME YÖNTEMİ	ATIK İŞLEME YÖNTEMİ ADI	MİKTAR (kg)
ATIK İŞLEME YÖNTEMİ	ATIK İŞLEME YÖNTEMİ ADI	MİKTAR (kg)
R1	Enerji üretimi amacıyla başlıca yakıt olarak veya başka şekillerde kullanma	1516
R2	Solvent (çözücü) ıslahı/yeniden üretimi	54620
R4	Metallerin ve metal bileşiklerinin ıslahı/geri dönüşümü	92691
R6	Asitlerin veya bazların yeniden üretimi	21460
R9	Kullanılmış yağların yeniden rafine edilmesi veya diğer tekrar kullanımları	14499
R12	Atıkların R1 ile r11 arasındaki işlemlerden herhangi birine tabi tutulmak üzere değişimi	416908
R13	R1 ve R12 arasında belirtilen işlemlerden herhangi birine tabi tutuluncuya kadar atıkların ara depolanması (atığın üretildiği alan içinde geçici depolama, toplama hariç)	1326514
D9	D1 ile D12 arasında verilen işlemlerden herhangi biri ile bertaraf edilen nihai	190985

	bileşiklere veya karışımlara uygulanan ve bu ekin başka bir yerinde ifade edilmeyen fiziksel-kimyasal işlemler (örn: buharlaştırma, kurutma, kalsinasyon ve benzeri)	
D10	Yakma (karada)	196283
-	Stok	6632

*Atık Beyan Sisteminde yer alan tehlikeli atık verisi, atık üreticilerinin gerçekleştirdikleri beyanlardan oluşmakta olup edilen yılda atık üreticisinin tesisinde oluşan ve geri kazanım/bertaraf amacıyla atık işleme tesisine gönderilen tehlikeli atık verisini içermektedir.

C.6. Atık Yağlar

Tesislerin atık madeni yağlarını, “Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği”ne uygun şekilde biriktirmesi ve göndermesi gerektiği yönünde bilgilendirmeler yapılmıştır. Ayrıca, 2021 yılında 19 adet Motor Yağı Değişim Noktası (MoYDeN) İzin Belgesi verilmiştir. “Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği” çerçevesinde atık yağ oluşturan resmi ve özel kuruluşların denetimleri yapılarak atık yağlarını yılda uygun şekilde bertaraf etmeleri sağlanmaktadır. İlimizde 2021 yılında 2.030 kilogram atık motor yağı, 135.499 kg atık endüstriyel yağ toplanarak geri kazanım/bertarafı sağlanmaktadır.

Grafik 12– Yıllar itibariyle ilinde atık madeni yağ miktarları &
(Atık Yönetim Uygulaması, 2024)

Çizelge 32 – 2023 yılı için atık madeni yağ geri kazanım ve bertaraf miktarları
(Atık Yönetim Uygulaması, 2024)

Geri kazanım ^{&} (kg)	Nihai bertaraf (kg)	İhracat (kg)	Stok (kg)
140.529	-	-	-

C.7. Atık Pil ve Akümülatörler

Çizelge 33 – Yıllar itibariyle atık akü ve pil miktarı (kg)*
(Atık Yönetim Uygulaması, 2024)

2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
5.520	3.960	0	6.128	8.795	20.092	10.082	19.203

*Atık kodları:

160601 Kurşunlu piller ve akümülatörler

160602 Nikel kadmiyum piller

160603 Cıva içeren piller

160604 Alkali piller (16 06 03 hariç)

160605 Diğer piller ve akümülatörler

160606 Piller ve akümülatörlerden ayrı toplanmış elektrolitler

200133 16 06 01, 16 06 02 veya 16 06 03'un altında geçen pil ve akümülatörler ve bu pilleri içeren sınıflandırılmamış karışık pil ve akümülatörler

200134 20 01 33 dışındaki pil ve akümülatörler

C.8. Bitkisel Atık Yağlar

“Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında ilimizde işletmelerde oluşan atık bitkisel yağlar lisanslı firmalarca toplanarak geri dönüşümü sağlanmaktadır. İlimizde lisanslı Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi ve Bitkisel Atık Yağ Taşıma Lisanslı Araç bulunmamaktadır. Diğer illerden gelen lisanslı araçlarla bitkisel atık yağlar toplanılmaktadır.

Çizelge 34– 2021 yılı için atık bitkisel yağlarla ilgili veriler
(Atık Yönetim Uygulaması, 2024)

Bitkisel Atık Yağ Ara Depolama Lisansı Verilen Tesisi Sayısı ¹	Bitkisel Atık Yağ Miktarı (kg) ²		Lisans Alan Geri Kazanım Tesisi Sayısı
	Kullanılmış Kızartmalık Yağ (20 01 26*)	Kullanım Ömrü Dolmuş Yağlar (20 01 25)	
	19683	0	

¹ Bitkisel atık yağlar için 6.6.2015 tarihinden önce verilen Bitkisel Atık Yağ Geçici Depolama İzinleri dahil

² Atık Yönetim Uygulamasında beyan edilen atık miktarı stok hariç olarak değerlendirilmektedir.

C.9. Ömrünü Tamamlamış Lastikler

İlimizde “Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında lisanslı bertaraf tesisi bulunmamaktadır.

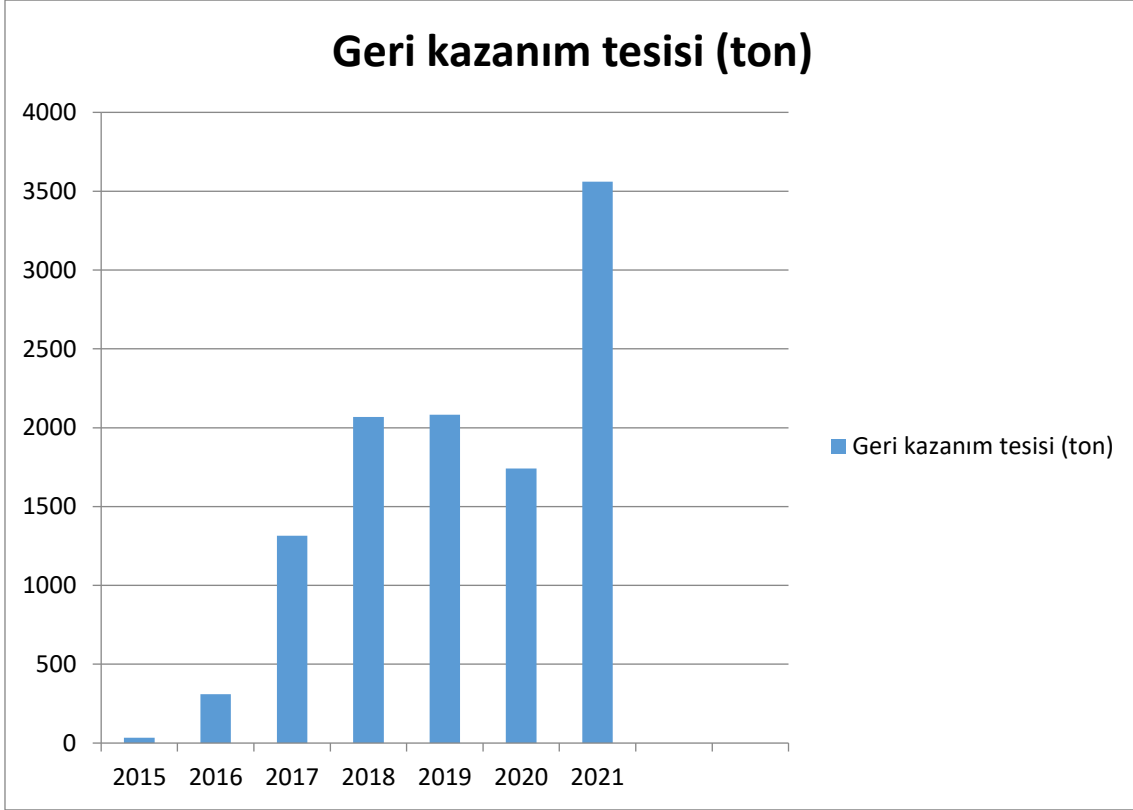
Çizelge 35–2021 yılında oluşan ömrünü tamamlamış lastikler ile ilgili veriler
(Atık Yönetim Uygulaması, 2024)

ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER (ÖTL)					
ÖTL Geçici Depolama Alanı Sayısı	Geçici Depolama Alanlarındaki ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Geri Kazanım Tesisi Sayısı	Geri Kazanılan ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Bertaraf Tesisi Sayısı	Bertaraf Edilen ÖTL Miktarı (ton)
-	-	-	3.559,57	-	-

Çizelge 36 – Yıllar itibariyle toplam ÖTL miktarları (ton/yıl)
(Atık Yönetim Uygulaması, 2024)

	2015	2016	2017	2018	2020	2021
Geri Kazanım Tesisi	33,486	310,71	1.314,14	2.069,33	1.741,6	3.559,57
AYT Tesisi	-	-	-	-	-	-

Atık üreticileri tarafından Atık Beyan Sistemine gerçekleştirilen beyanlardan elde edilen atık pil ve akümülatörlerin toplam miktarını gösterir.

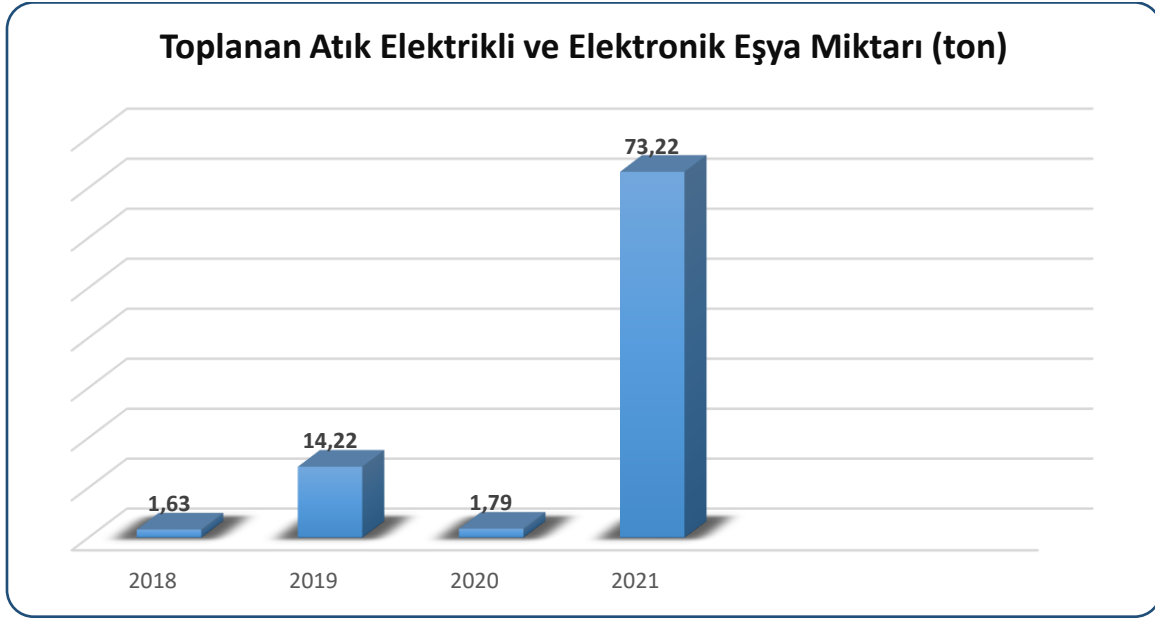
Grafik 13– Yıllar itibariyle beyan edilen ÖTL miktarları (ton/yıl)
(Atık Yönetim Uygulaması,2024)

C.10. Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyalar

Avrupa Birliği'nin 2002/96/EC sayılı Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya Direktifi ile elektrikli ve elektronik eşyaların üretiminde kullanılan tehlikeli maddelerin kullanılmasını yasaklayan 2002/95/EC sayılı elektrikli ve elektronik eşyalarda bazı zararlı maddelerin kullanımının sınırlandırılmasına ilişkin direktiflerin ulusal mevzuatımıza uyumlaştırılması çalışmaları kapsamında "Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü (AEEE) Yönetmeliği" hazırlanarak 22.05.2012 tarih ve 28300 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yönetmeliğin Ek-1/A'sında yer alan büyük ev eşyaları, küçük ev aletleri, bilişim ve telekomünikasyon ekipmanları, tüketici ekipmanları, aydınlatma ekipmanları, elektrikli ve elektronik aletler (büyük ve sabit sanayi aletleri hariç olmak üzere), oyuncaklar, eğlence ve spor aletleri, tıbbi cihazlar (emplantasyon ürünleri ve hastalık bulaşıcı temaslarda bulunan ürünler

hariç), izleme ve kontrol aletleri ve otomat kategorilerine dâhil olan elektrikli ve elektronik eşyaları kapsamaktadır.

Grafik 14- Yıllar itibariyle atık elektrikli ve elektronik eşya miktarları (ton)
(Atık Yönetim Uygulaması, 2024)

İlimizde AEEE işleyen tesis bulunmamaktadır.

Çizelge 37– 2021 yılı AEEE toplanan ve işlenen miktarlar
(Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2024)

AEEE'nin Biriktirildiği Atık Getirme Merkezleri Sayısı	AEEE'lerin Biriktirildiği Aktarma Merkezleri Sayısı	AEEE İşleme Tesisi Sayısı	Atık Getirme Merkezlerinde ve Aktarma Merkezlerinde Biriktirilen AEEE Miktarı (ton)	İşlenen AEEE Miktarı (ton)
5	-	-	-	-

C.11. Ömrünü Tamamlamış Araçlar

30.12.2009 Tarih 27448 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkındaki Yönetmeliğin amacı; çevre ve insan sağlığının korunması için araçlardan kaynaklanan atıkların oluşumunu engellemek, ömrünü tamamlamış araçlar ve bunlara ait parçaların yeniden kullanım, geri dönüşüm ve geri kazanım işlemleri ile bertaraf edilecek atık miktarını azaltmak, ekonomik operatörlerin ve geçici depolama alanlarının tabi olacakları standartları ve yükümlülükleri belirlemektir.

İlimizde ÖTA Araç teslim yeri, ÖTA Geçici Depolama Alanı ve ÖTA İşleme Tesisi bulunmamaktadır.

Çizelge 38 – 2021 yılı teslim alınan ÖTA sayısı
(Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2024)

ÖTA Teslim Yerleri Sayısı	ÖTA Geçici Depolama Alanı Sayısı	ÖTA İşleme Tesisi Sayısı	Teslim Alınan ÖTA Sayısı	İşlenen ÖTA Miktarı (ton)
-	-	-	-	-

C.12. Tehlikesiz Atıklar

Çizelge 39–2021 yılı tehlikesiz atıkların miktarı ve bertaraf edilmesi ile ilgili verileri
(Atık Yönetim Uygulaması,2024)

ATIK İŞLEME YÖNTEMİ	ATIK İŞLEME YÖNTEMİ ADI	MİKTAR (Kg.)
R3	Solvent olarak kullanılmayan organik maddelerin islahı/ geri dönüşümü (kompost ve diğer biyolojik dönüşüm prosesleri)	1.078.583
R4	Metallerin ve metal bileşiklerinin islahı/geri dönüşümü	564.840
R12	Atıkların R1 ila r11 arasındaki işlemlerden herhangi birine tabi tutulmak üzere değişimi	13.186.512
R13	R1 ve R12 arasında belirtilen işlemlerden herhangi birine tabi tutuluncuya kadar atıkların ara depolanması (atığın üretildiği alan içinde geçici depolama, toplama hariç)	15.160
R _{AHM}	Alternatif hammadde işleme	62.700
D9	D1 ile D12 arasında verilen işlemlerden herhangi biri ile bertaraf edilen nihai bileşiklere veya karışımlara uygulanan ve bu ekin başka bir yerinde ifade edilmeyen fiziksel-kimyasal işlemler (örn: buharlaştırma, kurutma, kalsinasyon ve benzeri)	1.247
D10	Yakma (karada)	49.560
-	Stok	73.582

C.12.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları

Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar, 05 Temmuz 2008 tarih ve 26927 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik”in Atık Listesinde; 10 02 koduyla, “**Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar**” olarak belirtilen başlık altında yer almaktadır. İlimizde demir çelik sektörü bulunmamaktadır.

C.12.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül

İlimizde kömürle çalışan termik santral mevcut değildir.

C.12.3 Atıksu Arıtma Çamurları

İlimizde ki İlçe ve Belde Belediye Başkanlıklarına ait evsel atık sular toplam 8 adet doğal atıksu arıtma tesisi ile arıtılarak alıcı ortama verilmektedir. Bir ilçemizde biyolojik arıtma tesisi bulunmaktadır. İlimizde Belediyelerden kaynaklanan arıtma çamuru bulunmamaktadır.

Sanayiden Kaynaklanan arıtma çamuru bulunmakta olup düzenli depolama tesislerine gönderilmektedir.

C.13. Tıbbi Atıklar

Çizelge 40 - 2021 yılında il sınırları içinde oluşan yıllık tıbbi atık miktarı
(Atık Yönetim Uygulaması, 2024)

İl/ilçe Belediyesinin Adı	Tıbbi Atık Yönetim Planı		Tıbbi Atık Taşıma araç sayısı		Toplanan tıbbi atık miktarı ton/yıl	Bertaraf Yöntemi		Bertaraf Tesisi Sterilizasyon/ Yakma		
	Var	Yok	Özel	Kamu		Yakma	Sterilizasyon	Belediyenin	Yetkili Firmasının	Tesisin Bulunduğu İl
Çankırı	X		X		156,978				X	Kastamonu
Atkaracalar	X		X		0,983				X	Kastamonu
Bayramören	X		X		0,128				X	Kastamonu
Çerkeş	X		X		9,957				X	Kastamonu
Eldivan	X		X		0,130				X	Kastamonu
Ilgaz	X		X		12,784				X	Kastamonu
Kızılırmak	X		X		1,284				X	Kastamonu
Korgun	X		X		0,202				X	Kastamonu
Kurşunlu	X		X		7,903				X	Kastamonu
Orta	X		X		1,487				X	Kastamonu
Şabanözü	X		X		2,265				X	Kastamonu
Yapraklı	X		X		0,198				X	Kastamonu

Çizelge 41 - Yıllara göre tıbbi atık miktarı
(Atık Yönetim Uygulaması, 2024)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Tıbbi Atık Miktarı (ton)	196,14	116,35	121,62	124,88	124,17	184,17	194,46

C.14. Maden Atıkları

İlimizde ortaya çıkan Metalik Minerallerin Fiziki ve Kimyasal Olarak İşlenmesinden Kaynaklanan Atıklar, Metalik Olmayan Minerallerin Fiziki ve Kimyasal İşlemlerinden Kaynaklanan Atıklar, Sondaj Çamurları ve Diğer Sondaj Atıkları, Maden Zenginleştirme Tesislerinden Kaynaklanan Atık bulunmamakta olup maden kazılarında kaynaklanan atıklar bulunmaktadır. İlimizdeki maden sahalarından oluşan proses atığı bulunmamaktadır.

C.15. Sonuç ve Değerlendirme

Çankırı ilinde tüm atıklarla ilgili yönetmelikler çerçevesince denetimler yapılarak, atıkların uygun şekilde geri kazanım ve bertarafının yapılması sağlanmaktadır.

Çizelge 42–2023 yılı itibariyle bulunan atık işleme tesisi sayısı*
(Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2024)

Düzenli Depolama Tesisi Sayısı (1. Sınıf)	
Düzenli Depolama Tesisi Sayısı (2. Sınıf)	1
Düzenli Depolama Tesisi Sayısı (3. Sınıf)	
Atık Yakma ve Beraber Yakma	
Biyobozunur Atık İşleme-Mekanik Ayırma	
Biyobozunur Atık İşleme-Biyokurutma	
Biyobozunur Atık İşleme-Biyometanizasyon	1
Biyobozunur Atık İşleme-Kompost	
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	
Atık PİL ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	
Ömrünü Tamamlamış Araç Geçiçi Depolama Alanı Sayısı	
Ömrünü Tamamlamış Araç İşleme Tesisi Sayısı	
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	5
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	
Maden Atığı Bertaraf Tesisi Sayısı	
Atık Yağ Rafinasyon Tesisi Sayısı	

*Tabloda yer almayan ancak ilde bulunan atık işleme tesisleri tabloya eklenebilir.

Kaynaklar

Çankırı Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Atık Yönetim Uygulaması
Ambalaj Bilgi Sistemi
Çankırı İl/İlçe Belediye Başkanlıkları
Sıfır Atık Bilgi Sistemi
e-İzin Uygulaması

Ç. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALARIN ÖNLENMESİ ÇALIŞMALARI

Ç.1. Büyük Endüstriyel Kazalar

“Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik” kapsamında tehlikeli maddeleri bulunduran ya da bulundurması muhtemel kuruluşlar Yönetmeliğin bildirim maddesi uyarınca Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Entegre Çevre Bilgi Sistemi altında çalışan BEKRA Bildirim Sistemine bildirimlerini yapmakla ve üst seviyeli kuruluşun işletmecisi Yönetmeliğin 13 üncü maddesi uyarınca Bakanlığımız tarafından yayımlanan Büyük Endüstriyel Kazalarda Uygulanacak Dâhili Acil Durum Planları Hakkında Tebliğde belirtilen hususları dikkate alarak bir dâhili acil durum planı hazırlamak, kuruluştaki bulundurmaları ve BEKRA Bildirim Sistemine yüklemekle yükümlüdür.

2023 yılında, BEKRA bildirimlerine göre kuruluş sayıları Çizelge 43’ te ve BEKRA denetimi yapılan kuruluş sayıları Çizelge 44’de yer almaktadır.

Çizelge 43–2023 yılında BEKRA kuruluşlarının sayısı
(BEKRA Bildirim Sistemi, 2024)

KURULUŞ	SAYISI
Alt Seviye	1
Üst Seviye	2
TOPLAM	3

Çizelge 44 –2023 yılında BEKRA denetimi yapılan kuruluş sayısı
(BEKRA Bildirim Sistemi, 2024)

KURULUŞ	DENETİM SAYISI
Alt Seviye	-
Üst Seviye	-
Kapsam Dışı	-
TOPLAM	-

Ç.2. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik kapsamında 2 üst seviye kuruluş ve 1 alt seviye kuruluş bulunmaktadır. Yönetmelik kapsamında firmaları denetimleri yapılmaktadır.

Kaynaklar

BEKRA Bildirim Sistemi ve E-Denetim Uygulaması

D. PİYASA GÖZETİMİ VE DENETİMİ ÇALIŞMALARI

D.1. PİYASA GÖZETİMİ VE DENETİMİ (PGD)

97/9196 Sayılı Türk Ürünlerinin İhracatının Artırılmasına Yönelik Teknik Mevzuatı Hazırlayacak Kurumların Belirlenmesine İlişkin Karar ile Ticaret Bakanlığı koordinatörlüğünde yayınlanan Ulusal PGD Strateji Belgesi uyarınca, Bakanlığımızın sorumlu olduğu ürün grupları hazır beton, yapı malzemeleri ve katı yakıtlardır. Bu ürün gruplarından katı yakıtlara ait piyasa gözetimi ve denetimleri 2872 sayılı Çevre Kanunu ve bu Kanuna dayanılarak yayımlanan ikincil mevzuat kapsamında gerçekleştirilmektedir. Yürütülen piyasa gözetimi ve denetimi çalışmalarına dair tüm veriler üçer aylık dönemlerle değerlendirilmekte ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda yıllık olarak yayınlanan Ulusal PGD Raporuna kaynak teşkil etmektedir.

İl Müdürlüğümüz ve yetki devri yapılan kurum/kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen katı yakıtlara ait piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetlerine ilişkin veriler aşağıdaki çizelgede verilmektedir.

Çizelge 45 46– 2023 yılında Katı Yakıtlara Ait Piyasa Gözetimi ve Denetimi

	PGD Sayısı (Adet)	PGD Miktarı (Ton)	İdari Yaptırım Miktarı (TL)
İl Müdürlüğü	-	-	-
Yetki Devri Yapılan Kurum	-	-	-

(Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü,2024)

D.2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

2006/19 sayılı genelge, 29.11.2006 tarih ve 1975 sayılı yazımız ile Çankırı Belediye Başkanlığına yetki devri yapılmış olup, 2023 yılında piyasa gözetimi ve denetimi yapılmamıştır

Kaynaklar

Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü

E. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

Türkiye biyolojik zenginlikler bakımından, bulunduğu coğrafyadaki hiçbir ülke ile kıyaslanamayacak düzeyde şanslı bir ülkedir. Tüm Avrupa'da 12.000 civarında bitki türü varken, Türkiye'deki bugüne kadar tespit edilen bitki taksonu sayısı 11.000'i geçmiştir. Bunların yaklaşık 3.500'ü endemiktir.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından "Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi" ile ülke genelinde biyolojik çeşitlilik çalışmaları başlamıştır. Bu proje ile "Çankırı İlinin Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme İş'i" kapsamında gerekli bütün arazi ve literatür çalışmaları tamamlanmış, Çankırı İlinin bütün flora ve fauna zenginliği ortaya koyulmuştur. Bu proje kapsamında yapılan literatür ve arazi çalışmaları sonucunda Çankırı İlinde 1974 bitki taksonu, 171 kuş, 51 memeli, 17 sürüngen, 8 amfibi, 1420 omurgasız canlı ve 18 iç su balığı tespit edilmiştir.

E.1. Flora

Karadeniz iklim kuşağından Orta Anadolu iklim kuşağına geçiş şeridinde yer alan Çankırı'da kuzeyden güneye doğru inildikçe bitki örtüsünde yoksullaşma görülmektedir. Elverişsiz iklim koşulları, orman yangınları, düzensiz kesimler ve otlatma gibi nedenlerle ormanlık alanların büyük bir bölümü yol olmuş veya verimsizleşmiştir. Kuzeyde genellikle iğne yapraklı ağaçlardan oluşan orman ve koruluklar, güneyde ise yükseklerle doğru doğru yer yer örmen kalıntıları yer almaktadır. İlin güney ve güney batısında geniş alanlarda stepler mevcuttur.

Bu alanlarda akarsular boyunca yer yer kavak ve söğütlerden oluşan ağaçlık alanlara rastlanmaktadır. İldeki ormanlar Ilgaz, Ovacık, Düvenlik, Eldivan, Ilıslık Yapraklı, Sarıkaya, Karakaya ve Erikli Dağları ve çevresindeki alanlarda yer alır. Başlıca ağaç türleri çam, köknar, ardıç, kayın ve meşedir. Ayrıca vadi tabanlarında kavak ve söğüt ağaçları yanında zengin meyve ve sebze bahçelikleri de yer almaktadır.

Çankırı il merkezinin bulunduğu bölge 3. jeolojik zamanda meydana gelmiş jipsli yani alçıtaşlı toprak yapısına sahiptir. Bu jipsli bölgelere has birçok endemik bitki bulunmaktadır. Aynı zamanda Çankırı ili sınırları içerisinde bulunan Ilgaz dağı Türkiye'nin en zengin bitki çeşitliği olan bölgelerinden biridir. Çankırı il sınırlarında Türkiye Florası'nın ilk dokuz cildinin kayıtlarına göre 52 familyaya ait 357 tür olmak üzere 360 adet takson bulunmaktadır. Tür sayısı daha sonra yapılan flora çalışmalarıyla yaklaşık 1.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Çankırı ilinde bulunan bu türlerden Türkiye Florası'nın ilk dokuz cildine göre 119 tanesi endemiktir. Endemik türler içerisinde altı tanesi (*Tanacetum germanicopolitanum* (Bornm. et Heimerl) Grierson, *Gypsophila germanicopolitana* Hub.-Mor., *Gypsophila simonii* Hub.-Mor., *Helianthemum germanicopolitanum* Bornm., *Astragalus barbarae* Bornm., *Onobrychis germanicopolitana* Hub.-Mor. et Simon.) lokal endemiktir yani dünya üzerinde tek yaşam alanı Çankırı ilidir. Bu altı türe daha sonra 10 tane tür (*Acantholimon lycaonicum* Boiss.et Heldr. subsp. *cappadocicum* Dogan et Akaydin, *Alyssum nezaketiae* Aytac & H. Duman, *Viola alba* Besser subsp. *alba* Dinc et al., *Genista vuralii* A.Duran & H.Dural, *Astragalus fallacinus* Podlech, *Centaurea cankiriense* A.Duran & H.Duman, *Erysimum jacquemoudii* Yıld., *Erysimum yaltirikii* Yıld., *Astragalus rausianus* Podlech & Ekici, *Galium cankiriensis* Yıld.) eklenerek lokal endemik tür sayısı 16 adede çıkmıştır. Bu türlerin tek nokta endemiği olması da ayrıca çok önemlidir.

Resim 1 - Nezaket kevkesi(*Alyssum nezaketiae*)

Resim 2 - *Acantholimon lycaonicum*

Resim 3 - *Tanacetum germanicopalitanum*

Resim 4 - Gypsophila germanicopolitana

Resim 5 - Ters Şeytanayağı(Bupleurum Sulphureum)

Resim 6 - Allium Stylosum

Resim 7 - Beyaz üçgül (Trifolium repens)

Resim 8 - Sarı Üçgül(Trifolium campestre)

Resim 9 - Kuşburnu(Rosa canina)

Resim 10 - Kekik (Thymus sp.)

Resim 11 - Deve Dikeni(cirsium sp.)

Resim 12 - Bögürtlen(*Rubus sanctus*)

Çizelge 47– Çankırı ilinin Florası

(Tarım ve Orman Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü-Çankırı Şube Müdürlüğü,2024)

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Mor darımancaı	<i>Amaranthus blitoides</i>	Er tırnakotu	<i>Pilosella hoppeana</i>
Tilkikuyruğu	<i>Amaranthus retroflexus</i>	Daz tırnakotu	<i>Pilosella piloselloides</i>
Çorak döşeği	<i>Camphorosma monspeliaca</i>	Kulak tırnakotu	<i>Pilosella x auriculoides</i>
Kızılacak	<i>Chenopodium botrys</i>	Keçe tırnakotu	<i>Pilosella x macrotricha</i>
Kum döngelesi	<i>Salsola tragus</i>	Yaraotu	<i>Pulicaria dysenterica</i>
Lifli körmen	<i>Allium atroviolaceum</i>	Kekre dikenli	<i>Rhaponticum repens</i>
Benli soğan	<i>Allium guttatum</i>	Tekesakalı	<i>Scorzonera cana</i>
Kıllı soğan	<i>Allium hirtovaginatatum</i>	Tekesakalı	<i>Scorzonera cana</i>
Narin soğan	<i>Allium huber-morathii</i>	Köksakızı	<i>Scorzonera eriophora</i>
Sülün soğan	<i>Allium jubatum</i>	Goftigoda	<i>Scorzonera mollis</i>
Konya soğanı	<i>Allium lycaonicum</i>	Çatalkök	<i>Scorzonera parviflora</i>
Sürüsalkım	<i>Allium paniculatum</i>	Şiro	<i>Senecio racemosus</i>
Kayış soğanı	<i>Allium peroninianum</i>	Kanarya otu	<i>Senecio vernalis</i>
Küllü soğan	<i>Allium pseudoflavum</i>	Gevirtlek	<i>Sonchus asper</i>
Dilli soğan	<i>Allium stylosum</i>	Kaya papatyası	<i>Tanacetum armenum</i>
Sakızlık	<i>Pistacia atlantica</i>	Diri pireotu	<i>Tanacetum germanicopolitanum</i>
Dereotu	<i>Anethum graveolens</i>	Beyaz papatya	<i>Tanacetum parthenium</i>
Kekire	<i>Angelica sylvestris</i>	Dişlek pireotu	<i>Tanacetum poteriifolium</i>
Gımı	<i>Anthriscus sylvestris</i>	Yaygın pireotu	<i>Tanacetum vulgare</i>
Bendik	<i>Apium nodiflorum</i>	Karahindiba	<i>Taraxacum butleri</i>
Dağ yıldızcası	<i>Astrantia maxima</i>	Ümbülükçiçeği	<i>Tephrosia integrifolia</i>
Gendeme	<i>Berula erecta</i>	Sarı yemlik	<i>Tragopogon aureus</i>
Ters şeytanayağı	<i>Bupleurum sulphureum</i>	Katır yemliği	<i>Tragopogon coloratus</i>
Baldıran	<i>Conium maculatum</i>	Çayır yemliği	<i>Tragopogon porrifolius</i>
Benekli havuç	<i>Daucus guttatus</i>	Sülün papatya	<i>Tripleurospermum elongatum</i>
Sarıçördük	<i>Echinophora tenuifolia</i>	Güş gödesi	<i>Tripleurospermum rosellum</i>
Orakotu	<i>Falcaria vulgaris</i>	Hanım gödesi	<i>Tripleurospermum sevanense</i>
Etekli kişniş	<i>Ferulago pauciradiata</i>	Öksürükotu	<i>Tussilago farfara</i>
Yalancı kişniş	<i>Fuernrohria setifolia</i>	Koca pıtrak	<i>Xanthium strumarium</i>
Göbekaksar	<i>Gasparrinia peucedanoides</i>	Kağıtçiçeği	<i>Xeranthemum annuum</i>
Öğrekotu	<i>Heracleum platytaenium</i>	Karamuk	<i>Berberis crataegina</i>
Saçlı enguban	<i>Laserpitium hispidum</i>	Gürgen	<i>Carpinus betulus</i>
Gelinpıtrağı	<i>Lisaea papyracea</i>	Fındık	<i>Corylus avellana</i>

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Attohumu	Oenanthe silaifolia	Sarı sormuk	Alkanna orientalis
Şeker havucu	Pastinaca sativa	Siğirdili	Anchusa azurea
Bahar	Peucedanum palimbioides	Toklubası	Anchusa leptophylla
Salkım anason	Pimpinella corymbosa	Ballık	Anchusa leptophylla
Yeşilcire	Pimpinella oliverioides	Kırkbatıran	Anchusa pusilla
Teke anasonu	Pimpinella tragium	Tarla taşkesesi	Buglossoides arvensis
Dağ anasonu	Pimpinella tragium	Çobansüzeği	Cerithe glabra
Atkişnekotu	Scandix iberica	Livarotu	Cerithe minor
Zühretarağı	Scandix pecten-veneris	Pisiktetiği	Cynoglossum creticum
Dağ kişkişi	Scandix stellata	Dağ köpek dili	Cynoglossum montanum
Horozgözü	Seseli tortuosum	Kurtkuyruğu	Echium italicum
Mor dercikotu	Torilis arvensis	Engerekotu	Echium vulgare
Zilasur	Vincetoxicum canescens	Gürke	Lappula barbata
Hıyaluk	Vincetoxicum tmoleum	Mavi kesen	Moltkia coerulea
Yılanekmeği	Arum maculatum	Taş boncukotu	Myosotis lithospermifolia
Kırsümbülü	Bellevalia clusiana	Unutmabeni	Myosotis sylvatica
Aktepeli	Bellevalia gracilis	Eşek sormuğu	Nonea macrosperma
Püsküllübaş	Muscari tenuiflorum	Dağ sormuğu	Nonea monticola
Sahra yıldızı	Ornithogalum neurostegium	Yıldız emziği	Onosma briquetii
Sunbala	Ornithogalum umbellatum	Kül emcek	Onosma isaurica
Girtkesen	Achillea cappadocica	Ankara çarşağı	Paracaryum ancyritanum
Özge civanperçemi	Achillea phrygia	Çankırı çarşağı	Paracaryum paphlagonicum
Çorak papatyası	Anthemis fumarifolia	Arap taşçantası	Aethionema arabicum
Löşlek	Arctium minus	Taşçantası	Aethionema armenum
Baldikeni	Arctium platylepis	Boz kuduzotu	Alyssum dasycarpum
Acı pelin	Artemisia absinthium	Dumaotu	Alyssum desertorum
Yavşan	Artemisia austriaca	Yıldız kevkesi	Alyssum lepidoto-stellatum
Kara yavşan	Artemisia campestris	Çıplak kuduzotu	Alyssum linifolium
Saka diken	Carduus acanthoides	Nezaket kevkesi	Alyssum nezaketiae
Tomara	Carduus adpressus	Kanatlı kevke	Alyssum pateri
Kırkbaş diken	Carlina corymbosa	Kedidili	Alyssum sibiricum
Keygana	Carlina lanata	Sade kuduzotu	Alyssum simplex
Dişlek sarıbaş	Centaurea kotschyi	Dökük kuduzotu	Alyssum strigosum
Uludüğme	Centaurea olympica	Çöp kuduzotu	Alyssum virgatum
Çoruşbozan	Centaurea pterocaula	İlgaz teresi	Arabis abietina
Çakırdiken	Centaurea solstitialis	Kazteresi	Arabis alpina
Kötürüm	Centaurea urvillei	Tıfıl kazteresi	Arabis nova
Deli kapele	Centaurea urvillei	Sülün obrizya	Aubrieta libanotica
Alakötürüm	Centaurea urvillei	Götlezgötü	Barbarea plantaginea
Karakavuk	Chondrilla juncea	Tosya nicarı	Barbarea trichopoda
Köygöçüren	Cirsium arvense	Sariot	Boreava orientalis
Üç hamurkesen	Cirsium leucocephalum	Uzun şalgam	Brassica elongata
Kör kazankulpu	Cirsium ligulare	Ketentere	Camelina rumelica
Afyon kangalı	Cirsium pseudocreticum	Çobançantası	Capsella bursa-pastoris
Bodur kangal	Cirsium simplex	Kıllı kodim	Cardamine hirsuta
Su kangalı	Cirsium subinerme	Topuztelkari	Conringia clavata
Babuçça	Cota austriaca	Telkariotu	Conringia planisiliqua
Kara babuçça	Cota melanoloma	Akyumak	Crambe orientalis
Boyacı papatyası	Cota tinctoria	Tatarlahanası	Crambe tataria
Babuçça	Cota wiedemanniana	Aksotu	Descurainia kochii
Kese kiskısı	Crepis vesicaria	Sadirotu	Descurainia sophia
Gelindöndüren	Crupina crupinastrum	Türpenk	Diploxys tenuifolia
Kır gelindöndüren	Crupina vulgaris	Çirçirotu	Draba verna
Has gökbaş	Cyanus germanicopolitanus	Zarifeotu	Erysimum crassipes

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Topuz	Echinops ritro	Kuyruklu zarife	Erysimum cuspidatum
Şeytan arabası	Echinops sphaerocephalus	Kaba zarife	Erysimum pulchellum
Tarla şifaotu	Erigeron daënenensis	Zeybek zarifesi	Erysimum smyrnaeum
Keçeotu	Filago arvensis	Dadaş zarifeotu	Erysimum uncinatifolium
Alaman keçeotu	Filago germanica	Sikkeotu	Fibigia clypeata
Ateşpamuğu	Filago pyramidata	Gecemenekşesi	Hesperis bicuspidata
Çatlakçanak	Garhadiolus hedyppnois	Nadasturpu	Hirschfeldia incana
Çam bozağanu	Gnaphalium sylvaticum	Civanotu	Iberis simplex
Mantuvar	Helichrysum plicatum	Soğutot	Isatis glauca
Titrek şahinotu	Hieracium gentile	Gübreotu	Lepidium perfoliatum
Top şahinotu	Hieracium ovalifrons	Boynuzlu şebboy	Matthiola longipetala
Havlı şahinotu	Hieracium paphlagonicum	Giyle	Microthlaspi perfoliatum
Sinirli şahinotu	Hieracium reductum	Göçmen hardalı	Neslia paniculata
Gümüş şahinotu	Hieracium sylvularum	Mor kuşbaşıotu	Noccaea violascens
Kaya andızı	Inula anatolica	Hardal	Sinapis arvensis
Çorak andızotu	Inula aucherana	Ergelenotu	Sisymbrium altissimum
Çayır andızı	Inula britannica	Bülbülotu	Sisymbrium loeselii
Kılıç andızotu	Inula ensifolia	Keçe teresi	Strigosella africana
Su andızotu	Inula salicina	Tavşanekmeği	Asyneuma limonifolium
Kanatlı andızotu	Inula thapsoides	Bozkırdeğneği	Asyneuma lobelioides
Sobü göbek	Jurinea stoechadifolia	Nujdan	Asyneuma rigidum
Güzel merhemotu	Lactuca intricata	Erciyes çanı	Campanula ajugifolia
Eşekhelvası	Lactuca serriola	Yumak çanı	Campanula glomerata
Çukurçitlak	Lactuca viminea	Sarım çanı	Campanula involucrata
Deli şebrek	Lapsana communis	Memek	Campanula lyrata
Sidikli şebrek	Lapsana communis	Taraklı çan	Campanula pinnatifida
Alman papatyası	Matricaria chamomilla	Elmacık	Campanula rapunculoides
Atdikeni	Onopordum tauricum	Kadınaynası	Legousia pentagonia
Bozkangal	Onopordum turcicum	Mahmuzçiçeği	Centranthus longiflorus
Kılıçdikeni	Picnomon acarna	Çoruh pelemiri	Cephalaria aristata
Deli şiro	Picris hieracioides	Fesçitarağı	Dipsacus laciniatus
Acışiro	Picris strigosa	Çakkana	Lonicera caucasica
Saplı tırnakotu	Pilosella hoppeana	Merdivençiçeği	Morina persica
Köse tırnakotu	Pilosella piloselloides	Top uyuzotu	Scabiosa rotata
Mamık tırnakotu	Pilosella procera	Pişot	Valeriana alliariifolia
Kirpi tırnakotu	Pilosella x ruprechtii	Taçlı kuzugevreği	Valerianella coronata
Has bozlanotu	Ptilostemon afer	Tarla kumotu	Arenaria serpyllifolia
Şevketi bostan	Scolymus hispanicus	Parlak boynuzotu	Cerastium chlorifolium
Sivri tekesakalı	Scorzonera acuminata	Mızrak boynuzotu	Cerastium dubium
Tekesakalı	Scorzonera cana	Ekin boynuzotu	Cerastium perfoliatum
Yar tekesakalı	Scorzonera pygmaea	Güzel karanfil	Dianthus calocephalus
Alabent	Scorzonera tomentosa	Kaya karanfili	Dianthus zonatus
Saz kanaryaotu	Senecio mollis	Bozkır çöveni	Gypsophila ericalyx
Sarı şiro	Senecio pseudo-orientalis	Çankırı çöveni	Gypsophila germanicopolitana
Zeze	Taraxacum androssovii	Ak çöven	Gypsophila parva
Leblebiotu	Taraxacum hellenicum	Kalecik çöveni	Gypsophila simonii
Kars çitliği	Taraxacum macrolepium	Şeytan küpesi	Holosteum umbellatum
Kivirkivir	Taraxacum scaturiginosum	Tistsiotu	Minuartia anatolica
Aslandışı	Taraxacum serotinum	Çengel tistsi	Minuartia hirsuta
Tarla yemliği	Tragopogon buphthalmoides	Dördüz otu	Moenchia mantica
Iskık	Tragopogon latifolius	Boz kepekotu	Paronychia kurdica
yemlik	Tragopogon porrifolius	Kargasabunu	Saponaria glutinosa
Salsifin	Tragopogon pratensis	Ebemterliği	Saponaria prostrata
Çelebi yemliği	Tragopogon pterodes	Puşkullu	Silene chlorifolia

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Yer gödesi	<i>Tripleurospermum repens</i>	Kanlıbasıra otu	<i>Silene compacta</i>
Turanotu	<i>Turanecio hypochionaeus</i>	Çatal nakıl	<i>Silene dichotoma</i>
Pıtrak	<i>Xanthium spinosum</i>	Salkım nakıl	<i>Silene dichotoma</i>
Dikenüzümü	<i>Berberis cretica</i>	Yüğüşyüreği	<i>Silene italica</i>
Kızılkaramuk	<i>Berberis vulgaris</i>	Gıcıme	<i>Silene latifolia</i>
Istırıç	<i>Carpinus orientalis</i>	Ulu nakıl	<i>Silene olympica</i>
Yoz havacivaotu	<i>Alkanna pseudotinctoria</i>	Ana nakılı	<i>Silene spergulifolia</i>
Havaciva otu	<i>Alkanna tinctoria</i>	Fırat nakılı	<i>Silene supina</i>
Nevazilotu	<i>Asperugo procumbens</i>	Ecibücü	<i>Silene vulgaris</i>
Agres	<i>Echium angustifolium</i>	Urgancık	<i>Stellaria holostea</i>
Bambulotu	<i>Heliotropium dolosum</i>	Kınavel	<i>uncinatus</i>
Akrepotu	<i>Heliotropium europaeum</i>	Ekin ebesi	<i>Vaccaria hispanica</i>
Sülün gürke	<i>Lappula squarrosa</i>	Kır güneşotu	<i>Fumana aciphylla</i>
Hüthütgözü	<i>Myosotis laxa</i>	Özge güngülü	<i>Helianthemum germanicopolitanum</i>
Kuşgözü	<i>Myosotis ramosissima</i>	Çayır güngülü	<i>Helianthemum nummularium</i>
İnciboncuk	<i>Myosotis sicula</i>	Tüylü güngülü	<i>Helianthemum oelandicum</i>
Yitik unutmabeni	<i>Myosotis stricta</i>	Söğüt güngülü	<i>Helianthemum salicifolium</i>
Boz sormuk	<i>Nonea anchusoides</i>	Şepart	<i>Colchicum speciosum</i>
Kirpi sormuğu	<i>Nonea echioides</i>	Katır çiğdemi	<i>Colchicum szovitsii</i>
Sormuk otu	<i>Nonea stenosolen</i>	Öksüzali	<i>Colchicum triphyllum</i>
Kısataç	<i>Onosma angustissima</i>	Tarla şarmaşığı	<i>Convolvulus arvensis</i>
Emcek	<i>Onosma aucheriana</i>	Boz sarmaşık	<i>Convolvulus galaticus</i>
Uzun emcek	<i>Onosma bourgaei</i>	Gündüz sefası	<i>Convolvulus holosericeus</i>
Binbir emcek	<i>Onosma mutabilis</i>	Kızılçık	<i>Cornus mas</i>
Akrep emziği	<i>Onosma paphlagonica</i>	Horozlelesi	<i>Prometheum sempervivoides</i>
Tosya emçeği	<i>Onosma stenoloba</i>	Acı damkоруğu	<i>Sedum acre</i>
Emzikotu	<i>Onosma taurica</i>	Gelinparmağı	<i>Sempervivum armenum</i>
Emzikotu	<i>Onosma taurica</i>	Akhaylin	<i>Bryonia alba</i>
Pisikırnağı	<i>Paracynoglossum glochidiatum</i>	Bodur ardıç	<i>Juniperus communis</i>
Kirpikli kekke	<i>Alyssum blepharocarpum</i>	Katran ardıcı	<i>Juniperus oxycedrus</i>
Kuduzotu	<i>Alyssum condensatum</i>	Çıpılotu	<i>Bolboschoenus laticarpus</i>
Kıllı kuduzotu	<i>Alyssum hirsutum</i>	Kurusaz	<i>Carex cuprina</i>
Gillik kuduzotu	<i>Alyssum minutum</i>	Zevzirçimeni	<i>Carex divisa</i>
Seki kuduzotu	<i>Alyssum murale</i>	Boz çayırsazı	<i>Carex flacca</i>
Kokar kuduzotu	<i>Alyssum paphlagonicum</i>	Delisaz	<i>Eleocharis palustris</i>
Yoluk kuduzotu	<i>Alyssum pseudomouradicum</i>	Vurla	<i>Scirpoides holoschoenus</i>
Dik kuduzotu	<i>Alyssum strictum</i>	İğde	<i>Elaeagnus angustifolia</i>
Çar kuduzotu	<i>Alyssum szovitsianum</i>	İğde	<i>Elaeagnus angustifolia</i>
Kekik kekkesi	<i>Alyssum thymops</i>	Atkuyruğu	<i>Equisetum arvense</i>
Dalsız kekke	<i>Alyssum xanthocarpum</i>	Fıçiotu	<i>Euphorbia apios</i>
Tarla ketenteresi	<i>Camelina microcarpa</i>	Kızıl sütleğen	<i>Euphorbia erythron</i>
Kokar külünk	<i>Chorispora tenella</i>	Tekmil sütleğen	<i>Euphorbia ledebourii</i>
Sepetçi penki	<i>Diploaxis viminea</i>	Neblul	<i>Euphorbia macroclada</i>
Çayır dolaması	<i>Draba huetii</i>	Deli sütleğen	<i>Euphorbia myrsinites</i>
Sarışebboy	<i>Erysimum x cheiri</i>	Katı sütleğen	<i>Euphorbia stricta</i>
Bayır zarifesi	<i>Erysimum leucanthemum</i>	Çobangülü	<i>Anthyllis vulneraria</i>
Çatal zarife	<i>Erysimum repandum</i>	Keçi geveni	<i>Astragalus angustifolius</i>
Paşa zarifeotu	<i>Erysimum yaltirikii</i>	Torbali geven	<i>Astragalus anthylloides</i>
Peri çivitotu	<i>Isatis cappadocica</i>	Eşek geveni	<i>Astragalus baibutensis</i>
Deliuzgın	<i>Isatis floribunda</i>	Amasya gümüşi	<i>Astragalus densifolius</i>
Kornik	<i>Lepidium chalepense</i>	Gümüş geveni	<i>Astragalus densifolius</i>
Tere	<i>Lepidium sativum</i>	Kıllı geven	<i>Astragalus dipsaceus</i>
Üçodaotu	<i>Myagrum perfoliatum</i>	Yazıyoncası	<i>Astragalus elongatus</i>
Yamaç papatyası	<i>Noccaea valerianoides</i>	Tüylü geven	<i>Astragalus hirsutus</i>

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Hırık süsün	Sterigmostemum sulphureum	Korumaz geveni	Astragalus karamasicus
Hoşdeğnek	Asyneuma amplexicaule	Aksak geven	Astragalus leucothrix
Dişlideğnek	Asyneuma rigidum	Sarıponpon	Astragalus macrocephalus
Çiçeklideğnek	Asyneuma virgatum	Anadolu kitresi	Astragalus microcephalus
Orman çanı	Campanula olympica	Pala geveni	Astragalus ornithopodioides
Firenk salatası	Campanula rapunculus	Sırık geveni	Astragalus pendulus
Ancer gökçesi	Jasione supina	Tavşantopağı	Astragalus plumosus
Keşir	Michauxia campanuloides	Güçük geven	Astragalus sigmoideus
Kirpibaşı	Michauxia tchihatcheffii	Basık geven	Astragalus strictifolius
Gök cücükotu	Pterocephalus plumosus	Karın geveni	Astragalus wiedemannianus
Yazı süpürgesi	Scabiosa argentea	Nakaçe	Cicer anatolicum
Sarı uyuzotu	Scabiosa columbaria	Patlangaç	Colutea cilicica
Kavurotu	Scabiosa micrantha	Çalı tırfılı	Cytisus procumbens
Sandal kuzugevreği	Valerianella carinata	Cüce keçitirfil	Cytisus pygmaeus
Maki kuzugevreği	Valerianella costata	Kaplanotu	Dorycnium pentaphyllum
Dişli kuzugevreği	Valerianella dentata	Ak borcak	Genista albida
Tarla kuzugevreği	Valerianella kotschyi	Borcak	Genista sessilifolia
Yar kuzugevreği	Valerianella turgida	Boyacı katırtırnağı	Genista tinctoria
Kuzugevreği	Valerianella vesicaria	Şah borcağı	Genista vuralii
Buğday karamuğu	Agrostemma githago	Meyan	Glycyrrhiza glabra
Çorak havalotu	Bolanthus thymoides	Batalak	Hedysarum varium
Gevşek boynuzotu	Cerastium brachypetalum	Yemelik	Lathyrus brachypterus
Çatal boynuzotu	Cerastium dichotomum	Çalı mürdümüğü	Lathyrus czeczottianus
Bozdağ boynuzotu	Cerastium fragillimum	Yılan mürdümüğü	Lathyrus inconspicuus
Küçük boynuzotu	Cerastium gracile	Yılan gürülü	Lathyrus pratensis
Yabani karanfil	Dianthus anatolicus	Kuşbaklası	Lathyrus tukhtensis
Ankara karanfili	Dianthus ancyrensis	Nohudak	Lotus aegaeus
Aslan karanfili	Dianthus balansae	Gazalboynuzu	Lotus corniculatus
Eldivan karanfili	Dianthus eldivenus	Gazalboynuzu	Lotus corniculatus
Deli karanfil	Dianthus elegans	Hançer yoncası	Medicago crassipes
Kastamonu karanfili	Dianthus kastembeluensis	Kart yonca	Medicago falcata
Hoş karanfil	Dianthus leucophaeus	Mızrak yonca	Medicago fischeriana
Köse karanfili	Dianthus liboschitzianus	Bitçikoru	Medicago lupulina
Er karanfil	Dianthus zederbaueri	Gurnik	Medicago minima
Kaya karanfili	Dianthus zonatus	Dağ gürniği	Medicago monantha
İğne kumotu	Eremogone ledebouriana	Karayonca	Medicago sativa
Alçıotu	Gypsophila laricina	Ak taşyoncası	Melilotus albus
Kabayaran	Herniaria incana	Muflun	Melilotus tauricus
Kaşıkçalan	Holosteum marginatum	Kuşkaçiran	Onobrychis cornuta
Şeytan küpesi	Holosteum umbellatum	Zarif korunga	Onobrychis gracilis
Koruotu	Minuartia hamata	Merkep korungası	Onobrychis hypargyrea
Çayır tıstısı	Minuartia hybrida	Kır korungası	Onobrychis oxyodonta
Keleşotu	Moehringia trinervia	Ala gagageveni	Oxytropis argyroleuca
Eş dörtlü	Moenchia erecta	Ala körigen	Securigera orientalis
Gümüş etyaran	Paronychia argentea	Körigen	Securigera varia
Kır kepekotu	Paronychia beauverdii	Tavşan ayağı	Trifolium arvense
Özge etyaran	Paronychia dudleyi	Ana üçgül	Trifolium caudatum
Kuru kepekotu	Paronychia galatica	Helva üçgülü	Trifolium elongatum
Yaylaferacesi	Petrorhagia alpina	Melez üçgül	Trifolium hybridum
Kınavel	Scleranthus annuus	Köse yonca	Trifolium medium
Boz nakıl	Silene argentea	Çayır üçgülü	Trifolium pratense
Sidikli simotu	Silene caesarea	Ak üçgül	Trifolium repens
Çomak nakıl	Silene caryophylloides	Koç boyaotu	Trigonella sibthorpii
Şivananaotu	Silene conoidea	Meşe fiği	Vicia cracca

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Sinekkıran	<i>Silene otites</i>	Salkım bakla	<i>Vicia noeana</i>
Ilgaz nakılı	<i>Silene paphlagonica</i>	Kasap baklası	<i>Vicia truncatula</i>
Yastık nakılı	<i>Silene pungens</i>	Mazı meşesi	<i>Quercus infectoria</i>
Mahruti nakıl	<i>Silene subconica</i>	Kafkas meşesi	<i>Quercus macranthera</i>
Koşuotu	<i>Stellaria media</i>	Tüylü meşe	<i>Quercus pubescens</i>
Tıgotu	<i>Velezia rigida</i>	Kirpikli boduran	<i>Gentianella ciliata</i>
İğcik ağacı	<i>Euonymus europaeus</i>	İğnelik	<i>Erodium cicutarium</i>
Has güneşotu	<i>Fumana paphlagonica</i>	Yaramerhemi	<i>Geranium asphodeloides</i>
Yer güneşotu	<i>Fumana procumbens</i>	Turnagagası	<i>Geranium macrostylum</i>
Kuru güngülü	<i>Helianthemum ledifolium</i>	Gelinçarşafı	<i>Geranium pyrenaicum</i>
Güngülü	<i>Helianthemum nummularium</i>	Çakmuz	<i>Geranium tuberosum</i>
Yeşil güngülü	<i>Helianthemum ovatum</i>	Uludağ koyunkıranı	<i>Hypericum bithynicum</i>
Aslandışı	<i>Leontodon crispus</i>	Cayesancıyan	<i>Hypericum lydium</i>
Top yayılğan	<i>Convolvulus lineatus</i>	Sandık çiçeği	<i>Hypericum orientale</i>
Cinsaçı	<i>Cuscuta epithymum</i>	Lüferotu	<i>Hypericum organifolium</i>
Bostanbozan	<i>Cuscuta europaea</i>	Kantaron	<i>Hypericum perforatum</i>
Küt pisikulağı	<i>Phedimus obtusifolius</i>	Karahasançayı	<i>Hypericum scabrum</i>
Çobankovurgası	<i>Sedum album</i>	Ankara çiğdemi	<i>Crocus ancyrensis</i>
Küme koruğu	<i>Sedum confertiflorum</i>	Hırçın çiğdem	<i>Crocus olivieri</i>
Damkoruğu	<i>Sedum hispanicum</i>	Kıraç süseni	<i>Gladiolus atrovioleaceus</i>
Koyunörmece	<i>Sedum pallidum</i>	Çalı süseni	<i>Iris kerneriana</i>
Çıbanotu	<i>Sedum urvillei</i>	Ana kurtkulağı	<i>Iris sari</i>
Geliyağı	<i>Sempervivum armenum</i>	Bodur süsen	<i>Iris suaveolens</i>
Karasaparna	<i>Carex atrata</i>	Ceviz	<i>Juglans regia</i>
Sarisaparna	<i>Carex flava</i>	Sazak	<i>Juncus inflexus</i>
Arpa çayırsazı	<i>Carex hordeistichos</i>	Acıgıcı	<i>Ajuga chamaepitys</i>
İnce sazotu	<i>Carex leersii</i>	Dağmayası	<i>Ajuga orientalis</i>
Benli ayakotu	<i>Carex melanostachya</i>	Filiskin	<i>Clinopodium graveolens</i>
Yelsaparna	<i>Carex oreophila</i>	Yabani fesleğen	<i>Clinopodium vulgare</i>
Ekin ayakotu	<i>Carex spicata</i>	Kalkanbaşı	<i>Lallemantia peltata</i>
Sivriberdi	<i>Schoenoplectiella mucronata</i>	Baltutan	<i>Lamium amplexicaule</i>
İnekgözü	<i>Schoenus nigricans</i>	Tel balıcağ	<i>Lamium garganicum</i>
Domuz pıtırağı	<i>Scirpus sylvaticus</i>	Güzelce	<i>Lamium orientale</i>
Çıçırgan	<i>Elaeagnus rhamnoides</i>	Ballıbaba	<i>Lamium purpureum</i>
Kırk kilitotu	<i>Equisetum giganteum</i>	Kurtayağı	<i>Lycopus europaeus</i>
Sarıkuşyuvası	<i>Monotropa hypopithys</i>	Bozcaboğum	<i>Marrubium globosum</i>
Siğilotu	<i>Chrozophora tinctoria</i>	Karaküncü	<i>Nepeta nuda</i>
Haşul	<i>Euphorbia aleppica</i>	Morküncü	<i>Nepeta nuda</i>
Gizeletri	<i>Euphorbia condylocarpa</i>	Karakınık	<i>Origanum vulgare</i>
Karasütlük	<i>Euphorbia denticulata</i>	Boz şavlak	<i>Phlomis armeniaca</i>
Şiremara	<i>Euphorbia eriophora</i>	Silvanok	<i>Phlomis pungens</i>
Eğri sütleğen	<i>Euphorbia falcata</i>	Bodur fesleğen	<i>Prunella laciniata</i>
Dere sütleğeni	<i>Euphorbia glareosa</i>	Geliciklemeotu	<i>Prunella vulgaris</i>
Boncuk sütleğen	<i>Euphorbia herniariifolia</i>	Kara şalba	<i>Salvia absconditiflora</i>
Sütleğen	<i>Euphorbia rigida</i>	Habeş adaçayı	<i>Salvia aethiopsis</i>
Aguldikeni	<i>Alhagi maurorum</i>	Boz şalba	<i>Salvia argentea</i>
Zıvırcık	<i>Anagyris foetida</i>	Çoban şalbası	<i>Salvia bracteata</i>
Zarif geven	<i>Astragalus amoenus</i>	Galabor	<i>Salvia candidissima</i>
Kör geven	<i>Astragalus angustifolius</i>	Mor galabor	<i>Salvia cyanescens</i>
Kır geveni	<i>Astragalus aucheri</i>	Siyahot	<i>Salvia hypargeia</i>
Öküz geveni	<i>Astragalus barba-jovis</i>	Kurdeşik	<i>Salvia russellii</i>
Kuş geveni	<i>Astragalus brachypterus</i>	Paskulak	<i>Salvia sclarea</i>
Tokalı geven	<i>Astragalus camptoceras</i>	Kekik şalbası	<i>Salvia tchihatcheffii</i>
Boynuzlu geven	<i>Astragalus campylorhynchus</i>	Şalba	<i>Salvia tomentosa</i>

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Sıkgeven	<i>Astragalus condensatus</i>	Fatmanaotu	<i>Salvia virgata</i>
Çubukgeveni	<i>Astragalus coodei</i>	Zarif şalba	<i>Salvia viridis</i>
Yalancı geven	<i>Astragalus fallacinus</i>	Kırbaç sırımı	<i>Scutellaria orientalis</i>
Çankırı geveni	<i>Astragalus germanicopolitanus</i>	Has kaside	<i>Scutellaria salviifolia</i>
Tatlı geven	<i>Astragalus glycyphylloides</i>	Kırçayı	<i>Sideritis galatica</i>
Koçboynuzu	<i>Astragalus hamosus</i>	Karaçay	<i>Sideritis montana</i>
Misk geveni	<i>Astragalus odoratus</i>	Mor Karaçay	<i>Sideritis montana</i>
Irmak geveni	<i>Astragalus oxyglottis</i>	Haciosmanotu	<i>Stachys annua</i>
Acıkır geveni	<i>Astragalus physodes</i>	Ulu deliçay	<i>Stachys bithynica</i>
Oğlak geveni	<i>Astragalus podperae</i>	Boz karabaş	<i>Stachys byzantina</i>
Gevrek geven	<i>Astragalus rausianus</i>	Yağlıkara	<i>Stachys cretica</i>
Kediçomağı	<i>Astragalus schizopterus</i>	Benli deliçay	<i>Stachys iberica</i>
Susam geveni	<i>Astragalus sesameus</i>	Kisamahmut	<i>Teucrium chamaedrys</i>
Sıçantarlası	<i>Astragalus setulosus</i>	Sıcakotu	<i>Teucrium chamaedrys</i>
Pembe geven	<i>Astragalus spruneri</i>	Kirveotu	<i>Teucrium orientale</i>
Sert geven	<i>Astragalus strigillosus</i>	Acıyavşan	<i>Teucrium polium</i>
Civcivotu	<i>Astragalus vulnerariae</i>	Ana kekik	<i>Thymus leucostomus</i>
Kemaliye geveni	<i>Astragalus xylobasis</i>	Aş kekiği	<i>Thymus longicaulis</i>
Ermenek geveni	<i>Astragalus zederbaueri</i>	Sipil kekiği	<i>Thymus sipyleus</i>
Akrep burçağı	<i>Coronilla scorpioides</i>	Anuk	<i>Ziziphora capitata</i>
Ak kaplanotu	<i>Dorycnium graecum</i>	Çok reyhanı	<i>Ziziphora taurica</i>
Keçisedefi	<i>Galega officinalis</i>	Fareotu	<i>Ziziphora tenuior</i>
Bayır borcağı	<i>Genista aucheri</i>	Sarıyıldız	<i>Gagea bohemica</i>
Geyik borcağı	<i>Genista januensis</i>	Yapraklı yıldız	<i>Gagea foliosa</i>
Tatlı tırfıl	<i>Hedysarum cappadocicum</i>	Yediyıldız	<i>Gagea granatellii</i>
Atnalı	<i>Hippocrepis unisiliquosa</i>	Karga sarımsağı	<i>Gagea peduncularis</i>
Sarı burçak	<i>Lathyrus aphaca</i>	Tüylü yıldız	<i>Gagea villosa</i>
Mürdümük	<i>Lathyrus sativus</i>	Zeyrek	<i>Linum austriacum</i>
Gazalboynuzu	<i>Lotus corniculatus</i>	Kaba çimit	<i>Linum flavum</i>
Küme yoncası	<i>Medicago brachycarpa</i>	Bozkır keteni	<i>Linum hirsutum</i>
Şerit yonca	<i>Medicago orthoceras</i>	Tebeşir keteni	<i>Linum mucronatum</i>
Uşak yoncası	<i>Medicago phrygia</i>	Yaban keten	<i>Linum nodiflorum</i>
Buruşuk yonca	<i>Medicago rhytidocarpa</i>	Fatmaanagülü	<i>Alcea biennis</i>
Kaba yonca	<i>Medicago rigidula</i>	Çobançöreği	<i>Malva neglecta</i>
Yaban yoncası	<i>Medicago x varia</i>	Üzerlik	<i>Peganum harmala</i>
Boylu korunga	<i>Onobrychis altissima</i>	Boruk	<i>Jasminum fruticans</i>
Çankırı korungası	<i>Onobrychis germanicopolitana</i>	Yakıotu	<i>Epilobium angustifolium</i>
Süslü korunga	<i>Onobrychis ornata</i>	Dağyakısı	<i>Epilobium montanum</i>
Kır korungası	<i>Onobrychis oxyodonta</i>	Elçik	<i>Dactylorhiza romana</i>
Yaltak diken	<i>Ononis pusilla</i>	Keseli salep	<i>Dactylorhiza saccifera</i>
Demirdelen	<i>Ononis spinosa</i>	Pirinççiçeği	<i>Orchis coriophora</i>
Boylu bezelye	<i>Pisum sativum</i>	Sadırlı davunotu	<i>Bornmuellerantha aucheri</i>
Canavardişi	<i>Tetragonolobus maritimus</i>	Üç kernekotu	<i>Bungea trifida</i>
Üçgül	<i>Trifolium campestre</i>	Gözotu	<i>Euphrasia pectinata</i>
Deli yonca	<i>Trifolium hirtum</i>	İnekbuğdayı	<i>Melampyrum arvense</i>
Melez üçgül	<i>Trifolium hybridum</i>	Davuotu	<i>Odontites vulgaris</i>
Pembediş	<i>Trifolium ligusticum</i>	Boğasak	<i>Orobanche alba</i>
Mızrak üçgülü	<i>Trifolium ochroleucum</i>	Göveotu	<i>Orobanche minor</i>
Üçkulak otu	<i>Trifolium phleoides</i>	Kır canavarotu	<i>Orobanche rechingeri</i>
Meşe üçgülü	<i>Trifolium physodes</i>	Horozotu	<i>Rhinanthus angustifolius</i>
Ak üçgül	<i>Trifolium repens</i>	Kırlangıçotu	<i>Chelidonium majus</i>
Anadolu üçgülü	<i>Trifolium resupinatum</i>	Rumeli kazgagası	<i>Corydalis solida</i>
Hint kokası	<i>Trigonella coerulescens</i>	Ak şahtere	<i>Fumaria asepalala</i>
Hülbe	<i>Trigonella gladiata</i>	Şahtere	<i>Fumaria officinalis</i>

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Som çemenotu	Trigonella monspeliaca	Güvercingöğsü	Fumaria vaillantii
İpek boyotu	Trigonella velutina	Develalesi	Glaucium grandiflorum
Kuş fiği	Vicia cracca	Al göğündürme	Glaucium grandiflorum
Gülçine	Vicia cracca	Yavruağzı	Hypecoum procumbens
Küşne	Vicia ervilia	Hidrellezotu	Hypecoum pseudograndiflorum
Macar fiği	Vicia pannonica	Köpekyığı	Papaver dubium
Kavli	Vicia peregrina	Kellale	Papaver pilosum
Fiğ	Vicia sativa	Gelincik	Papaver rhoeas
Tüylü fiğ	Vicia villosa	Pitpitotu	Roemeria hybrida
Sapsız meşe	Quercus petraea	Duvarnohutu	Andrachne telephioides
Saplı meşe	Quercus robur	Kazdağı göknarı	Abies nordmanniana
Tukulotu	Centaureum erythraea	Karaçam	Pinus nigra
Yeşilken	Gentiana cruciata	Sarıçam	Pinus sylvestris
Afat	Gentiana olivieri	Sarıçam	Pinus sylvestris
Kocakariğnesi	Erodium ciconium	Arikovanı	Digitalis ferruginea
Eşek iğneliği	Erodium hoefftianum	Yüksükotu	Digitalis lamarckii
Dağ itiri	Geranium robertianum	Küre çiçeği	Globularia orientalis
Çayırıtırı	Geranium sintenisii	Köse yayılımı	Globularia trichosantha
İlgaz çiğdemi	Crocus speciosus	Tarla nevrüzotu	Linaria corifolia
Göksüsen	Iris x germanica	Çok nevrüzotu	Linaria genistifolia
Kaba süsen	Iris galatica	Yalın nevrüzotu	Linaria simplex
Van nevrüzü	Iris pseudocaucasica	Beşdamarotu	Plantago holosteum
Has kofa	Juncus anatolicus	Damarlıca	Plantago lanceolata
Hasırsazı	Juncus conglomeratus	Sugedemesi	Veronica anagallis-aquatica
Erkek kofa	Juncus gerardii	Camak	Veronica anagalloides
Acem kofası	Juncus persicus	Bozakman mavişi	Veronica bozakmanii
Yayla kekiği	Thymus praecox	Kandilçiçeği	Veronica gentianoides
Kayamayası	Ajuga chamaepitys	Devesabunu	Veronica multifida
Sivrimayasıl	Ajuga salicifolia	Çelebi maviş	Veronica praecox
Giripotü	Ballota nigra	Kızıldağ mavisii	Veronica thymoides
Ballicak	Lamium album	Pişikkeveni	Acantholimon acerosum
Güzelce	Lamium multifidum	Üçkılçık	Aegilops triuncialis
Mor yayotu	Marrubium astracanicum	Tarla tilikuyruğu	Alopecurus myosuroides
Bozotu	Marrubium parviflorum	Sakalotu	Bothriochloa ischaemum
İtsineği	Marrubium trachyticum	Tekkılcan	Brachypodium distachyon
Pünk	Mentha longifolia	Zembilotu	Briza media
Dere nanesi	Mentha longifolia	İyeotu	Bromus japonicus
Yarpuz	Mentha pulegium	Kır bromu	Bromus tectorum
Kedinanesi	Nepeta cataria	Bekarotu	Calamagrostis epigeios
Bozkırpisiği	Nepeta congesta	Sazçimi	Calamagrostis pseudophragmites
Top piskotu	Nepeta stricta	Buzağıotu	Chrysopogon gryllus
Mor mercan	Origanum sipyleum	Kıllı domuzayrığı	Dactylis glomerata
Silvanok	Phlomis pungens	Dikenbaşotu	Echinaria capitata
Çalıbaba	Prasium majus	Elimotu	Elymus hispidus
Akgalabor	Salvia candidissima	Aksak tarak	Eremopyrum confusum
Kutnu	Salvia dichroantha	Çarşak yumağı	Festuca callieri
Şağır şalba	Salvia frigida	Meşe yumağı	Festuca valesiaca
Ayaklı şalba	Salvia heldreichiana	Kıllı yulaf	Helictotrichon pubescens
Gehareş	Salvia nemorosa	Boncuk arpa	Hordeum bulbosum
Puslu şalba	Salvia recognita	Duvar arpası	Hordeum murinum
Kalın şalba	Salvia suffruticosa	Çim	Lolium perenne
Çevlikotu	Salvia syriaca	Dağ itkuyruğu	Phleum montanum
Hart şalbası	Salvia verticillata	Kamış	Phragmites australis
Dadırak	Salvia verticillata	Yayla salkımotu	Poa alpina

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Çibriska	Satureja hortensis	Yumrulu salkım	Poa bulbosa
Bodurçay	Sideritis amasiaca	Orman salkımı	Poa nemoralis
Karakurbağa çayı	Sideritis germanicopolitana	Gagaotu	Rostraria cristata
Haciosmanotu	Stachys annua	Ak bozkıryumağı	Sesleria alba
Tok deliçay	Stachys iberica	Buzağılık	Stipa arabica
Zarif deliçay	Stachys setifera	Dirgen kilaç	Stipa holosericea
Ververik	Teucrium brevifolium	Gevşek sorguçotu	Stipa lessingiana
Kirveotu	Teucrium orientale	Zarif kilaç	Stipa pulcherrima
Kurtluca	Teucrium scordium	Kılçık arpası	Taeniatherum caput-medusae
Sivas kekiği	Thymus pectinatus	Ekmeklik buğday	Triticum aestivum
Kara reyhan	Ziziphora persica	Makarnalık buğday	Triticum durum
Bozkır yıldızı	Gagea taurica	Yılan yoncası	Polygala anatolica
Çam keteni	Linum aroanium	Puslu sütotu	Polygala pruinosa
Özge keten	Linum cariense	Gihaye sipirge	Polygala supina
Sarıkamuş	Linum mucronatum	Yerdeğiştiren	Polygonum amphibium
Tebeşir keteni	Linum mucronatum	Atmercimeği	Polygonum patulum
Narin keten	Linum tenuifolium	Soğanbağı	Polygonum patulum
Hevhulma	Lythrum salicaria	Kuzukulağı	Rumex acetosella
Gülhannaz	Althaea cannabina	Labada	Rumex crispus
Gülhatmi	Althaea hirsuta	Kuzukırdığı	Rumex tuberosus
Ebecik	Malva alcea	Suotu	Potamogeton natans
Yastıman	Malva cretica	Farekulağı	Anagallis arvensis
Ebegümeçi	Malva sylvestris	Tavukkursağı	Androsace maxima
Ayıdutu	Maclura pomifera	Hilal kargaotu	Lysimachia verticillaris
Ak dut	Morus alba	Çuhaçiçeği	Primula acaulis
Cılbırtı	Fontanesia phillyreoides	Felçotu	Primula auriculata
Sivri dışbudak	Fraxinus angustifolia	Kan damlası	Adonis aestivalis
Hasanhüseyin çiçeği	Epilobium hirsutum	Cinlalesi	Adonis flammea
Dilyakısı	Epilobium lanceolatum	Yelotu	Ceratocephala falcata
Kurbağasalebi	Coeloglossum viride	Akasma	Clematis vitalba
Kurbağa salebi	Corallorhiza trifida	Morçiçek	Consolida orientalis
Kocadudaklı	Dactylorhiza nieschalkiorum	Topal mahmuz	Consolida raveyi
Bindalliçiçeği	Epipactis helleborine	Horoz kuyruğu	Consolida regalis
Saçuzatan	Limodorum abortivum	Tarla çörekotu	Nigella arvensis
Pipisi salebi	Listera cordata	Mustafa çiçeği	Ranunculus arvensis
Çayır salebi	Orchis palustris	Buladanotu	Ranunculus brutius
Dağ salebi	Orchis spitzelii	Kağıthane çiçeği	Ranunculus constantinopolitanus
Sarı gözotu	Macrosyringion glutinosum	Gümüş düğünçiçeği	Ranunculus illyricus
Kokulu süpürgeotu	Orobanchaceae caryophyllacea	Tıktakdana	Ranunculus repens
Deli yerböreği	Orobanchaceae cernua	Kavgaotu	Reseda germanicopolitana
Toros veremotu	Orobanchaceae cilicica	Ören gerdanlığı	Reseda inodora
Mor veremotu	Orobanchaceae purpurea	Muhabbet çiçeği	Reseda lutea
Narin canavarotu	Orobanchaceae ramosa	Muhabbet çiçeği	Reseda lutea
Hotozlu bitotu	Pedicularis comosa	Eşekçitlimi	Reseda luteola
Kırk bitotu	Pedicularis condensata	Karaçalı	Paliurus spina-christi
Kardaşkanı	Phelypaea coccinea	Fitikotu	Agrimonia eupatoria
Tarla şahteresi	Fumaria parviflora	Su keltatı	Alchemilla mollis
Çömlekçatlatan	Glaucium corniculatum	Akpençe	Alchemilla sericea
Tarla düğünçiçeği	Hypocoum pendulum	Tüylü karagöz	Amelanchier ovalis
Kara gelincik	Papaver lacerum	Payam	Amygdalus orientalis
Fukaraotu	Kickxia elatine	Mahlep	Cerasus mahaleb
Som nevrüzotu	Linaria genistifolia	Dağ muşmulası	Cotoneaster nummularius
Ekin nevrüzotu	Linaria genistifolia	Çayırmelikesi	Filipendula vulgaris

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Koca aslanagözü	<i>Linaria grandiflora</i>	Dağ çileği	<i>Fragaria vesca</i>
Sarı nevrüzotu	<i>Linaria kurdica</i>	Mübarekotu	<i>Geum rivale</i>
Yedidamarotu	<i>Plantago major</i>	Meryemotu	<i>Geum urbanum</i>
Sinirotu	<i>Plantago major</i>	Su parmakotu	<i>Potentilla recta</i>
Yıldanlı	<i>Plantago maritima</i>	Kuz parmakotu	<i>Potentilla umbrosa</i>
Kır mavişi	<i>Veronica arguteserrata</i>	Yunus eriği	<i>Prunus divaricata</i>
Ekin mavişi	<i>Veronica arvensis</i>	Bey armudu	<i>Pyrus communis</i>
Çifte maviş	<i>Veronica biloba</i>	Ahlat	<i>Pyrus elaeagnifolia</i>
Baharmavisi	<i>Veronica hederifolia</i>	Kuşburnu	<i>Rosa canina</i>
Oropaçayı	<i>Veronica officinalis</i>	Çobankösteği	<i>Rubus canescens</i>
Gözmumcuğu	<i>Veronica orientalis</i>	Böğürtlen	<i>Rubus sanctus</i>
Bahçe mavişi	<i>Veronica triphyllos</i>	Geyik elması	<i>Sorbus umbellata</i>
Fızık	<i>Acantholimon acerosum</i>	Akçabelumotu	<i>Asperula involucrata</i>
Köslü keveni	<i>Acantholimon caesareum</i>	Sarmaş belum	<i>Asperula lilaciflora</i>
Kavuzlu geven	<i>Acantholimon glumaceum</i>	Nermik	<i>Callipeltis cucullaris</i>
Baca kirpiotu	<i>Acantholimon lycaonicum</i>	Kulaklı sarılıkotu	<i>Cruciata articulata</i>
Güdük kirpiotu	<i>Acantholimon lycaonicum</i>	Kırım güzeli	<i>Cruciata taurica</i>
Kardiken	<i>Acantholimon ulicinum</i>	Çobansüzgeci	<i>Galium aparine</i>
Kınlı kirpiotu	<i>Acantholimon venustum</i>	Gür iplikçik	<i>Galium incanum</i>
Karakına	<i>Plumbago europaea</i>	Orman iplikçiği	<i>Galium odoratum</i>
İkikilçik	<i>Aegilops biuncialis</i>	Koru yoğurtotu	<i>Galium rotundifolium</i>
Karaot	<i>Aegilops caudata</i>	Sarı yoğurtotu	<i>Galium verum</i>
Ak buğdayanası	<i>Aegilops speltoides</i>	Boyalık	<i>Galium verum</i>
Hanım buğday	<i>Aegilops umbellulata</i>	Kökboyası	<i>Rubia tinctorum</i>
Otlak ayrığı	<i>Agropyron cristatum</i>	Kır sedefotu	<i>Ruta thesioides</i>
Tavusotu	<i>Agrostis stolonifera</i>	Karakavak	<i>Populus nigra</i>
Kamış tilkikuyruğu	<i>Alopecurus arundinaceus</i>	Titrek kavak	<i>Populus tremula</i>
Puslu ipekçimi	<i>Apera intermedia</i>	Aksögüt	<i>Salix alba</i>
İpek çimi	<i>Apera spica-venti</i>	Ardıç güveleği	<i>Arceuthobium oxycedri</i>
Çayırulafı	<i>Arrhenatherum elatius</i>	Meşe güveliği	<i>Thesium billardieri</i>
Yulaf	<i>Avena sativa</i>	Ökseotu	<i>Viscum album</i>
Kadındili	<i>Briza humilis</i>	Çam güveliği	<i>Viscum album</i>
Küçükzembil	<i>Briza minor</i>	Ova akçaağacı	<i>Acer campestre</i>
İbubukotu	<i>Bromus danthoniae</i>	İsfendan	<i>Acer negundo</i>
Salkım kılcan	<i>Bromus racemosus</i>	Sarı taşkıran	<i>Saxifraga cymbalaria</i>
Kaba brom	<i>Bromus ramosus</i>	Benli taşkıran	<i>Saxifraga rotundifolia</i>
Kirpikli damiye	<i>Bromus squarrosus</i>	Elköpürten	<i>Scrophularia scopolii</i>
Sağır ilcan	<i>Bromus sterilis</i>	Serkele	<i>Scrophularia xanthoglossa</i>
Bozkır bromu	<i>Bromus tomentellus</i>	Banotu	<i>Hyoscyamus niger</i>
Köpekdişi	<i>Cynodon dactylon</i>	Sofur	<i>Solanum dulcamara</i>
Puslu putaotu	<i>Elymus elongatus</i>	İlgin	<i>Tamarix smyrnensis</i>
Tebeşir buğdayı	<i>Elymus nodosus</i>	Sırmağu	<i>Daphne pontica</i>
Sabankıran	<i>Elymus repens</i>	Duvar fesleğeni	<i>Parietaria judaica</i>
Toros buğdayı	<i>Elymus tauri</i>	Isırgan	<i>Urtica dioica</i>
Uzun salkım	<i>Festuca longipanicula</i>	Kokulu menekşe	<i>Viola odorata</i>
Alaca yulaf	<i>Helictotrichon versicolor</i>	Çekiçlik	<i>Asphodeline damascena</i>
Odun arpası	<i>Hordelymus europaeus</i>	İtüzerliği	<i>Zygophyllum fabago</i>
İkili arpa	<i>Hordeum distichon</i>	Çobandüdüğü	<i>Alisma plantago-aquatica</i>
Yatık arpa	<i>Hordeum geniculatum</i>	Hayat süpürgesi	<i>Atriplex hortensis</i>
Arpa	<i>Hordeum vulgare</i>	Yufka unluca	<i>Atriplex laevis</i>
İtalyan çimi	<i>Lolium multiflorum</i>	Unluca	<i>Atriplex tatarica</i>
Sert çim	<i>Lolium rigidum</i>	Dağ pancarı	<i>Beta lomatomogona</i>
Kirpikli inci	<i>Melica ciliata</i>	Ezgen	<i>Camphorosma monspeliaca</i>
Narin darı	<i>Milium vernalis</i>	Çatalacı	<i>Petrosimonia brachiata</i>

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Yiğit piriçotu	Oryzopsis miliacea	Döngele	Salsola kali
Fiskiyeotu	Pennisetum orientale	Sırtlı körmən	Allium carinatum
Alp itkuyruğu	Phleum alpinum	Kaya sarmısağı	Allium macrochaetum
Kumul itkuyruğu	Phleum bertolonii	Kardelen	Galanthus elwesii
Meşe itkuyruğu	Phleum exaratum	Karabenek	Artedia squamata
Bayır itkuyruğu	Phleum phleoides	Kimyon	Carum carvi
Uslu salkım	Poa cenisia	Göz dikenı	Eryngium creticum
Çayırsalkımotu	Poa pratensis	Tavşancılotu	Heracleum paphlagonicum
Tüylüceot	Polyogon viridis	Kefe kimyonu	Laser trilobum
Yeşil sıçansaçı	Setaria viridis	Sanikel	Sanicula europaea
Sorguçotu	Stipa ehrenbergiana	Azmiryon	Smyrnum galaticum
Taş kılaç	Stipa joannis	Sarıkörek	Smyrnum perfoliatum
Ventenotu	Ventenata dubia	Yılıncücüğü	Arum elongatum
Kirpikliçim	Vulpia ciliata	Kargabardağı	Aristolochia maurorum
Yamuk kirpikliçim	Vulpia unilateralis	Gangırdak	Aristolochia pontica
Bezmeceotu	Polygonum arenastrum	Kuşkonmaz	Asparagus officinalis
Madımak	Polygonum cognatum	Gök müşkürüm	Muscari aucheri
Yayılgan	Polygonum convolvulus	Keşişbaşı	Muscari azureum
Tırşon	Polygonum lapathifolium	Soryaz	Ornithogalum armeniacum
Ekşikulak	Rumex conglomeratus	Akbaldır	Ornithogalum narbonense
Ekşimen	Rumex scutatus	Saçakotu	Asplenium trichomanes
Farekulağı	Anagallis arvensis	Yaylapatı	Aster alpinus
Bağırsakotu	Anagallis foemina	Koyungözü	Bellis perennis
Kargaitu	Lysimachia vulgaris	İhriz	Carthamus persicus
Dağlalesi	Anemone blanda	Aspir	Carthamus tinctorius
Yağlı mahmuz	Consolida glandulosa	Dişlek sarıbaş	Centaurea kotschyi
Süvari mahmuzu	Consolida hellespontica	Kirpi kangalı	Cirsium echinus
Boz mahmuz	Consolida thirkeana	İlgaz darınacı	Doronicum bithynicum
Başhezaren	Delphinium davisii	Kenger	Gundelia tournefortii
Hezaren	Delphinium venulosum	Çayır şahinotu	Hieracium medianiforme
Deli çörekotu	Nigella elata	Ak andızotu	Inula heterolepis
Cüccem	Nigella nigellastrum	Dedegülü	Jurinella moschus
Kara çöreotu	Nigella segetalis	Galagan	Onopordum acanthium
Evlimemedotu	Ranunculus cornutus	Karasakız	Reichardia dichotoma
Şam düğünççeği	Ranunculus damascenus	Çalık	Scorzonera suberosa
Yamuk çirniotu	Ranunculus lateriflorus	Papatya	Tripleurospermum decipiens
Kaya yağotu	Ranunculus pedatus	Saçaklı beybınık	Tripleurospermum tenuifolium
Savotu	Ranunculus polyanthemus	Yel eğrełtisi	Athyrium filix-femina
Has düğünççeği	Ranunculus reuterianus	Firek	Ostrya carpinifolia
Rumeli yağotu	Ranunculus rumelicus	Göktaşkesen	Aegonychon purpurocaeruleum
Kaytaran	Thalictrum minus	Tatlıbaba	Anchusa hybrida
Cehri	Rhamnus petiolaris	Tok taşkesen	Buglossoides incrassata
Balkan cehrisi	Rhamnus rhodopea	Sarı taşkesen	Neatostema apulum
Kaf şebnemlisi	Alchemilla caucasica	Bahar sormuğu	Nonea caspica
Top keltat	Alchemilla holocycla	Amasya şıncarı	Onosma bornmuelleri
Dişlek keltat	Alchemilla porrectidens	Küpelı emcek	Onosma bracteosa
Haceli bademi	Amygdalus balansae	Kağıt emcek	Onosma sericea
Badem	Amygdalus communis	Bozkır çarşığı	Paracaryum calycinum
Karabadem	Amygdalus webbii	Ak kayagülü	Aethionema iberideum
Kiraz	Cerasus avium	Sarımsak hardalı	Alliaria petiolata
Kaba muşmula	Cotoneaster tomentosus	Güzel kuduzotu	Alyssum praecox
Yemişen	Crataegus monogyna	Sülün kevke	Alyssum trichostachyum
Alıç	Crataegus orientalis	Köse kazteresi	Arabis allionii
Koyun alıcı	Crataegus orientalis	Tüylü kazteresi	Arabis hirsuta

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Kotan alıcı	<i>Crataegus tanacetifolia</i>	Temrentere	<i>Arabis sagittata</i>
Kızlar yemişi	<i>Crataegus x bornmuelleri</i>	Nicarotu	<i>Barbarea vulgaris</i>
Ayva	<i>Cydonia oblonga</i>	Peri seyyahotu	<i>Bornmuellera cappadocica</i>
Acı elma	<i>Malus sylvestris</i>	Karahardal	<i>Brassica nigra</i>
Gümüş parmakotu	<i>Potentilla argentea</i>	Dişlikök	<i>Cardamine bulbifera</i>
Bursa parmakotu	<i>Potentilla buccoana</i>	Sultan kodimotu	<i>Cardamine impatiens</i>
Beşparmakotu	<i>Potentilla crantzii</i>	Taraklı kodimotu	<i>Cardamine impatiens</i>
Yatık parmakotu	<i>Potentilla humifusa</i>	Piçik	<i>Cardamine penzesii</i>
Cüce parmakotu	<i>Potentilla micrantha</i>	Sarıgıllık	<i>Chrysochamela elliptica</i>
Gül parmakotu	<i>Potentilla palustris</i>	Kocatelkari	<i>Conringia orientalis</i>
Reşatliotu	<i>Potentilla reptans</i>	Anadolama	<i>Draba anatolica</i>
Erik	<i>Prunus x domestica</i>	Kaya dolaması	<i>Draba bruniifolia</i>
Has gül	<i>Rosa boissieri</i>	Tüylü dolama	<i>Draba heterocoma</i>
Öküz gülü	<i>Rosa pulverulenta</i>	Cüce dolama	<i>Draba nana</i>
Kara kuşburnu	<i>Rosa spinosissima</i>	Kaba zarife	<i>Erysimum pulchellum</i>
Cazı gülü	<i>Rosa villosa</i>	Fındık hardalı	<i>Euclidium syriacum</i>
Ahududu	<i>Rubus idaeus</i>	Morbeğendiotu	<i>Iberis carnosus</i>
Çayır düğmesi	<i>Sanguisorba minor</i>	Çivitotu	<i>Isatis tinctoria</i>
Gambatı	<i>Sanguisorba officinalis</i>	Kızlargöbeği	<i>Isatis tinctoria</i>
Keçisakalı	<i>Spiraea crenata</i>	Horozcuk	<i>Lepidium campestre</i>
Özge belumotu	<i>Asperula bornmuelleri</i>	Diğnik	<i>Lepidium draba</i>
Has belumotu	<i>Asperula pestalozzae</i>	Nujdar	<i>Lepidium latifolium</i>
Yamaç belumotu	<i>Asperula tenella</i>	Tuzık	<i>Lepidium ruderales</i>
İnce haçotu	<i>Crucianella angustifolia</i>	Ada giylesi	<i>Microthlaspi natolicum</i>
Çayır haçotu	<i>Crucianella bithynica</i>	Kaşıkotu	<i>Pseudosempervivum sempervivum</i>
Tüylü sarıliotu	<i>Cruciata pedemontana</i>	Kedi turbu	<i>Rapistrum rugosum</i>
Bursa iplikçiği	<i>Galium album</i>	Çakandura	<i>Rorippa sylvestris</i>
Çankırı yoğurtotu	<i>Galium cankiriense</i>	Ekin dağarcığı	<i>Thlaspi arvense</i>
Yarık	<i>Galium fissurense</i>	Mor dağarcık	<i>Thlaspi lilacinum</i>
Kıvrık iplikçik	<i>Galium floribundum</i>	Sırıktare	<i>Turritis laxa</i>
Çalı iplikçiği	<i>Galium lovcense</i>	Uludeğnek	<i>Asyneuma rigidum</i>
Duvar iplikçiği	<i>Galium murale</i>	Kovan çanı	<i>Campanula trachelium</i>
Gök iplikçik	<i>Galium paschale</i>	Kebere	<i>Capparis spinosa</i>
Keçi iplikçiği	<i>Galium spurium</i>	Ganteper	<i>Cephalaria procera</i>
Havotu	<i>Galium tricornerutum</i>	Deli eşekkulağı	<i>Knautia involucrata</i>
Kıllı örenotu	<i>Valantia hispida</i>	Dokuzdon	<i>Lonicera etrusca</i>
Taş sedefotu	<i>Ruta suaveolens</i>	Kediotu	<i>Valeriana officinalis</i>
Salkım söğüt	<i>Salix babylonica</i>	Top kediotu	<i>Valeriana tuberosa</i>
Yer güveleği	<i>Thesium procumbens</i>	Atyaran	<i>Herniaria glabra</i>
Gökmar güveleği	<i>Viscum album</i>	Kuzey tıstısı	<i>Minuartia micrantha</i>
Taraklık ağacı	<i>Acer hyrcanum</i>	Kavuklu nakıl	<i>Silene capitellata</i>
İt sıracaotu	<i>Scrophularia canina</i>	Gagalı nakıl	<i>Silene rhynchoarpa</i>
Ulu sıracaotu	<i>Scrophularia olympica</i>	Remilotu	<i>Spergularia rubra</i>
Gökmar sığirkuyruğu	<i>Verbascum abieticola</i>	Subounuzu	<i>Ceratophyllum submersum</i>
Koca sığırotu	<i>Verbascum bithynicum</i>	Karağan	<i>Cistus laurifolius</i>
Bozkulak	<i>Verbascum cheiranthifolium</i>	Üç mahrut	<i>Colchicum trigynum</i>
Bozkulak	<i>Verbascum cheiranthifolium</i>	Şaşırtkovan	<i>Colchicum umbrosum</i>
Gavur sığirkuyruğu	<i>Verbascum eriocarpum</i>	Bürük	<i>Calystegia silvatica</i>
Altuni sığirkuyruğu	<i>Verbascum flavidum</i>	Çadırçiçeği	<i>Convolvulus cantabrica</i>
Öküzkuşruğu	<i>Verbascum georgicum</i>	Kafırşacı	<i>Cuscuta campestris</i>
Danakkuşruğu	<i>Verbascum glomeratum</i>	Bodur daoruğu	<i>Sedum cespitosum</i>
Uslu sığirkuyruğu	<i>Verbascum gnaphalodes</i>	Eşek hıyarı	<i>Ecballium elaterium</i>
Tavşan sığirkuyruğu	<i>Verbascum lagurus</i>	Boz ardıç	<i>Juniperus excelsa</i>

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Yünlü siğirkuyruğu	<i>Verbascum lasianthum</i>	İkiz ayakotu	<i>Carex distachya</i>
Yanık siğirkuyruğu	<i>Verbascum phoeniceum</i>	Çol ayakotu	<i>Carex stenophylla</i>
İnebolu siğirkuyruğu	<i>Verbascum pseudovarians</i>	Pambıkotu	<i>Eriophorum latifolium</i>
Bağ siğirkuyruğu	<i>Verbascum tossiense</i>	Ayna semerotu	<i>Schoenoplectus tabernaemontani</i>
Mor siğirkuyruğu	<i>Verbascum wiedemannianum</i>	Gevrek eğrelti	<i>Cystopteris fragilis</i>
Kokarağaç	<i>Ailanthus altissima</i>	Renkotu	<i>Datisca cannabina</i>
Ova ılgını	<i>Tamarix tetrandra</i>	Deredoruk	<i>Equisetum telmateia</i>
Çekem	<i>Thymelaea passerina</i>	Ayüzümü	<i>Vaccinium myrtillus</i>
Kindıra	<i>Sparganium erectum</i>	Sütlüağu	<i>Euphorbia anacampseros</i>
Cil	<i>Typha latifolia</i>	Tasmaotu	<i>Euphorbia seguieriana</i>
Püf sazi	<i>Typha shuttleworthii</i>	Urus sütleğeni	<i>Euphorbia szovitsii</i>
Ova karağacı	<i>Ulmus minor</i>	Patpat	<i>Astragalus lineatus</i>
Mineçiçeği	<i>Verbena officinalis</i>	Ankara geveni	<i>Astragalus listoniae</i>
Yabani menekşe	<i>Viola kitaibeliana</i>	Aydın geveni	<i>Astragalus lycius</i>
Saklı menekşe	<i>Viola occulta</i>	Bıyık geveni	<i>Astragalus melanophrurius</i>
Tüylü menekşe	<i>Viola parvula</i>	Serçe geveni	<i>Astragalus micropterus</i>
Kılıçiriş	<i>Asphodeline taurica</i>	Parlak geven	<i>Astragalus nitens</i>
Çobançökerten	<i>Tribulus terrestris</i>	Babadag geveni	<i>Astragalus pinetorum</i>
Lokman ayıpençesi	<i>Acanthus dioscoridis</i>	Bolaman geveni	<i>Astragalus polemoniicus</i>
Kıllı ayıpençesi	<i>Acanthus hirsutus</i>	Zümra geveni	<i>Astragalus ponticus</i>
Mürver otu	<i>Sambucus ebulus</i>	Türk geveni	<i>Astragalus turcicus</i>
Ağaç mürver	<i>Sambucus nigra</i>	Asfaltotu	<i>Bituminaria bituminosa</i>
Germeşe	<i>Viburnum lantana</i>	Top borcak	<i>Genista involucrata</i>
Kurbağakaşığı	<i>Alisma lanceolatum</i>	Sarısalkım	<i>Laburnum anagyroides</i>
Yatık ateştopu	<i>Bassia prostrata</i>	Koru mürdümüğü	<i>Lathyrus aureus</i>
Kır pancarı	<i>Beta corolliflora</i>	Colban	<i>Lathyrus cicera</i>
Aksirken	<i>Chenopodium album</i>	Tavşankanı	<i>Lathyrus digitatus</i>
Cülek	<i>Chenopodium foliosum</i>	Gümüş korunga	<i>Onobrychis argyrea</i>
Hölmezotu	<i>Noaea mucronata</i>	Dağ korungası	<i>Onobrychis montana</i>
Boz soda	<i>Salsola boissieri</i>	Korunga	<i>Onobrychis viciifolia</i>
Sarısoğan	<i>Allium flavum</i>	Yalancı akasya	<i>Robinia pseudoacacia</i>
Deliprasa	<i>Allium scorodoprasum</i>	Top çemenotu	<i>Trigonella capitata</i>
Boyacı sumağı	<i>Cotinus coggygria</i>	Kocafiğ	<i>Vicia narbonensis</i>
Çöğre	<i>Pistacia palaestina</i>	Delişıra	<i>Blackstonia perfoliata</i>
Sumak	<i>Rhus coriaria</i>	Sütlü güşad	<i>Gentiana asclepiadea</i>
Peçek	<i>Anthriscus nemorosa</i>	Gentiyan	<i>Gentiana verna</i>
Havyıldız	<i>Astrodaucus orientalis</i>	İncegeliçarşafı	<i>Geranium pusillum</i>
Yumurca	<i>Bifora radians</i>	Sucivanperçemi	<i>Myriophyllum spicatum</i>
Gıncırop	<i>Bunium microcarpum</i>	Yamaç kantaronu	<i>Hypericum microcalycinum</i>
Çalı şeytanı	<i>Bupleurum Gerardii</i>	Çay kantaronu	<i>Hypericum montbretii</i>
Soluk şeytanayağı	<i>Bupleurum rotundifolium</i>	Kangiranotu	<i>Hypericum trachyphyllum</i>
Kavgal	<i>Caucalis platycarpus</i>	Çakır çiğdem	<i>Crocus biflorus</i>
Sarılakotu	<i>Chaerophyllum aureum</i>	Sarı navruz	<i>Crocus danfordiae</i>
Yabani havuç	<i>Daucus carota</i>	Meşe luzulu	<i>Luzula sylvatica</i>
Dikenli çördük	<i>Echinophora tournefortii</i>	Kaba fesleğen	<i>Clinopodium grandiflorum</i>
Çakırotu	<i>Eryngium bithynicum</i>	Balbaşı	<i>Lamium macrodon</i>
Çakırotu	<i>Eryngium campestre</i>	Küllü bozotu	<i>Marrubium parviflorum</i>
Yer kestanesi	<i>Eryngium campestre</i>	Çanakçiçeği	<i>Moluccella laevis</i>
Boğadikeni	<i>Eryngium giganteum</i>	Bozok şalbası	<i>Salvia yosgadensis</i>
Davarotu	<i>Malabaila secacul</i>	Tüylü çay	<i>Stachys lavandulifolia</i>
Peri anasonu	<i>Pimpinella cappadocica</i>	Gülfatma	<i>Alcea apterocarpa</i>
Sultanteresi	<i>Prangos meliocarpoides</i>	Hubazi	<i>Malvella sherardiana</i>
Kışkış	<i>Scandix australis</i>	Gümüşü ihlamur	<i>Tilia tomentosa</i>
İnce dercikotu	<i>Torilis leptophylla</i>	Tuzağacı	<i>Nitraria schoberi</i>

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Karaheci	<i>Turgenia latifolia</i>	Kurtbağrı	<i>Ligustrum vulgare</i>
Peynirotu	<i>Zosima absinthifolia</i>	Çayırgülü	<i>Epilobium dodonaei</i>
Bacırgan	<i>Cynanchum acutum</i>	Sivrisalep	<i>Anacamptis pyramidalis</i>
Bikir çiçeği	<i>Vinca herbacea</i>	Ormankuşçuğu	<i>Cephalanthera damasonium</i>
Nivik	<i>Arum hygrophilum</i>	Çamçiçeği	<i>Cephalanthera rubra</i>
Yaldıran	<i>Arum orientale</i>	Laz salebi	<i>Dactylorhiza euxina</i>
Kuşkonmaz	<i>Asparagus persicus</i>	Kırım salebi	<i>Dactylorhiza iberica</i>
Saplı sümbül	<i>Bellevalia speciosa</i>	Osmanlı salebi	<i>Dactylorhiza osmanica</i>
Minik sümbül	<i>Hyacinthella micrantha</i>	Kayışlı keşkeş	<i>Himantoglossum caprinum</i>
Gavurbaşı	<i>Muscari armeniacum</i>	Kedikulağı	<i>Ophrys mammosa</i>
Top müşkürüm	<i>Muscari bourgaei</i>	Sinek salebi	<i>Ophrys oestrifera</i>
Morbaş	<i>Muscari comosum</i>	Çam salebi	<i>Orchis mascula</i>
Arapüzümü	<i>Muscari neglectum</i>	Solgun salep	<i>Orchis pallens</i>
Akyıldız	<i>Ornithogalum alpigenum</i>	Hasancık	<i>Orchis purpurea</i>
Göze sasal	<i>Ornithogalum comosum</i>	Katran alacası	<i>Orchis tridentata</i>
Kirpi sasal	<i>Ornithogalum fimbriatum</i>	Guguk salebi	<i>Platanthera bifolia</i>
Kurt soğanı	<i>Ornithogalum oligophyllum</i>	Horozlu bitotu	<i>Pedicularis comosa</i>
Bayır yıldızı	<i>Ornithogalum orthophyllum</i>	Acer şetere	<i>Fumaria schleicheri</i>
Sakarca	<i>Ornithogalum sigmoideum</i>	Gündürmelalesi	<i>Glaucium flavum</i>
Salkım sakarca	<i>Ornithogalum sphaerocarpum</i>	Canca	<i>Veronica chamaedrys</i>
Ergin yıldız	<i>Ornithogalum wiedemannii</i>	Güzelnane	<i>Veronica serpyllifolia</i>
Orman sümbülü	<i>Scilla bifolia</i>	Kıl buğday	<i>Aegilops columnaris</i>
Akbaşlı	<i>Achillea aleppica</i>	Narin yulaf	<i>Avena barbata</i>
Hanzabel	<i>Achillea arabica</i>	Peri kılcanı	<i>Bromus cappadocicus</i>
Oymadere	<i>Achillea gypsicola</i>	İbubuk ekini	<i>Bromus scoparius</i>
Civanperçemi	<i>Achillea millefolium</i>	Top tarakotu	<i>Cynosurus echinatus</i>
Kardaşkinası	<i>Achillea santolinoides</i>	Kıvrık tatlıçim	<i>Glyceria notata</i>
Ayvabala	<i>Achillea setacea</i>	Arsız kirpikliçim	<i>Vulpia myuros</i>
Beyaz civanperçemi	<i>Achillea teretifolia</i>	Çimen eveleği	<i>Polygonum bistorta</i>
Akçabaş	<i>Anthemis cretica</i>	Şortah	<i>Rumex alpinus</i>
Horoz papatyası	<i>Anthemis cretica</i>	Kökükızıl	<i>Rumex obtusifolius</i>
Babunç	<i>Anthemis cretica</i>	Deli sümbülü	<i>Potamogeton berchtoldii</i>
Yaz papatyası	<i>Anthemis sintenisii</i>	Catili	<i>Androsace villosa</i>
Eşekdikeni	<i>Carduus nutans</i>	Yersomunu	<i>Cyclamen coum</i>
Soymaç	<i>Carduus pycnocephalus</i>	Mor kargaotu	<i>Lysimachia atropurpurea</i>
Deli dokuzdikeni	<i>Carlina vulgaris</i>	Lilpar	<i>Caltha palustris</i>
Kır sarıbaşı	<i>Centaurea cankiriensis</i>	Yakmuk	<i>Clematis viticella</i>
Kavgalaz	<i>Centaurea carduiformis</i>	Çöpleme	<i>Helleborus orientalis</i>
Çelebi sarıbaş	<i>Centaurea coronopifolia</i>	Hoş kebikeç	<i>Ranunculus dissectus</i>
Çakır sarıbaş	<i>Centaurea drabifolia</i>	Narin yağçiçeği	<i>Ranunculus gracilis</i>
Salkım düğme	<i>Centaurea patula</i>	Kır yaylaçanağı	<i>Ranunculus oxyspermus</i>
Acı süpürge	<i>Centaurea virgata</i>	Göl yağotu	<i>Ranunculus rionii</i>
Çağlaotu	<i>Chardinia orientalis</i>	Batak düğünçiçeği	<i>Ranunculus sceleratus</i>
Hindiba	<i>Cichorium intybus</i>	Suluçanak	<i>Ranunculus trichophyllum</i>
Vişne kangalı	<i>Cirsium hypoleucum</i>	Pala cehri	<i>Rhamnus thymifolia</i>
Dere kangalı	<i>Cirsium pubigerum</i>	Kasıkotu	<i>Aremonia agrimonoides</i>
Selviotu	<i>Conyza canadensis</i>	Kayısı	<i>Armeniacia vulgaris</i>
Boyacı papatyası	<i>Cota tinctoria</i>	Vişne	<i>Cerasus vulgaris</i>
Küt kızan	<i>Cousinia stapfiana</i>	Sivri parmakotu	<i>Potentilla calabra</i>
Yürekotu	<i>Crepis alpina</i>	Çakal eriği	<i>Prunus spinosa</i>
Sakarkanak	<i>Crepis foetida</i>	Kadingöbeği	<i>Rosa hemisphaerica</i>
Ak kısık	<i>Crepis macropus</i>	Tüntürük	<i>Rubus hirtus</i>
Yabankısık	<i>Crepis sancta</i>	Çayır düğmesi	<i>Sanguisorba minor</i>
Gökbaş	<i>Cyanus depressus</i>	Pitlicen	<i>Sorbus torminalis</i>

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR ADI
Düğmeli ot	Cyanus pichleri	Yumyumotu	Asperula glomerata
Deli kapele	Cyanus triumfettii	Berit belumotu	Asperula stricta
Kaplanotu	Doronicum orientale	Sarılkotu	Cruciata laevipes
Yayla çiçeği	Helichrysum arenarium	Tezgüvelek	Thesium arvense
Hencecalik	Helichrysum graveolens	Kazdağı akçaağacı	Acer hyrcanum
Bey şahinotu	Hieracium oblongum	Yivli taşkıran	Saxifraga exarata
Acıkanak	Hieracium pannosum	Leblebiçiçeği	Saxifraga kotschyi
Kökçayı	Inula montbretiana	Ak taşkıran	Saxifraga moschata
Yolotu	Inula oculus-christi	Su kestereotu	Scrophularia umbrosa
Geyikgöbeği	Jurinea consanguinea	Harbakotu	Myricaria germanica
Kavotu	Jurinea pontica	Kördiken	Reaumuria alternifolia
Kaşgaldak	Koelpinia linearis	Deli ılgın	Tamarix parviflora
Şebrek	Lapsana communis	Gövçek	Daphne oleoides
Aşyemliği	Leontodon asperrimus	Ak menekşe	Viola alba
Aslandışı	Leontodon crispus	Çayır menekşesi	Viola sieheana
Gulikazer	Leontodon hispidus	Çiriş	Eremurus spectabilis
Kabalak	Petasites hybridus	Er tırnakotu	Pilosella hoppeana

Resim 13 - Ilgaz Teresi(Arabis abietina)

Resim 14 - Kır Sarıbaş(Centaurea cankiriense)

E.2. Fauna

İlimiz faunası ile ilgili yapılan çalışmalarda bugüne kadar 51 memeli, 171 kuş, 18 iç su balığı, 17 sürüngen, 8 amfibi ve 1420 omurgasız canlılar tespit edilmiştir.

6 takım, 19 familyaya ait 51 memeli türünden; IUCN kriterlerine göre bunlardan 44 tanesi “LC”, 5 tanesi “NT” ve 1 tanesi “VU”, 1 tanesi ”DD” statülerinde yer almaktadır.

Ornitolojik gözlemler neticesinde 17 takım, 44 familyaya ait toplam 171 kuş türlerinden; IUCN kriterlerine göre bunlardan 164 tanesi “LC”, 1 tanesi “EN”,4 tanesi “NT” ve 2 tanesi “VU” statülerinde yer almaktadır.

İç su balıkları için yapılan çalışmalarda 18 iç su balığı türünden; IUCN kriterlerine göre bunlardan 14 tanesi “LC”, 2 tanesi “NE” 2 tanesi “VU” statülerinde yer almaktadır.

17 sürüngen türünden; IUCN kriterlerine göre bunlardan 11 tanesi “LC”, 3 tanesi “NE” 2 tanesi “NT” ve 1 tanesi “VU” statülerinde yer almaktadır.

8 amfibi türünün IUCN kriterlerine göre bunlardan 6 tanesi “LC”, 1 tanesi “NT” 1 tanesi “DD” statülerinde yer almaktadır.

Omurgalı canlılar için yapılan çalışmada 1420 omurgalı türünden; ; IUCN kriterlerine göre bunlardan 126 tanesi “LC”, 128 tanesi “NE” 5 tanesi “NT”, 1 tanesi “EN” 2 tanesi “VU” ve 1 tanesi de “CR” statülerinde yer almaktadır.

(Çankırı İlinin Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme İşİ projesi)

IUCN :(*International Union for Conservation of Nature - Dünya Doğayı Koruma Birliği*)

- “EN”: Tehlikede
 “CR”: Kritik Tehlikede
 “NT”: Tehdide Yakın
 “NE”: Az Endişe Verici
 “LC”: En Az Endişe Verici
 “VU”: Duyarlı Hassas
 “DD”: Yetersiz Veri

Çankırı Karadeniz ve İç Anadolu Bölgeleri arasında bulunması nedeniyle, fauna açısından çeşitlilik gösterdiği bilinmektedir. Kuzeyde, karadeniz ikliminin hakim olduğu ormanlık ve dağlık coğrafyada ayı, kızılgeyik, karaca, çakal ve kurt gibi memeli türler mevcuttur. Son yıllarda Yapraklı, Eldivan, Orta ve Merkez ilçe ormanlık alanlarında da karaca popülasyonunun varlığı tespit edilmiştir. Tilki, tavşan, sansar ve sincap gibi memeliler ise ilin neredeyse genelinde görülmektedir. İlimizin güneydoğusundan geçen Kızılırmak ise, göç mevsiminde sakarca, çamurcun, fiyu, elmabaş patka ve yeşilbaş gibi su kuşlarını misafir etmektedir. Ayrıca ilimizin hemen hemen her ilçesinde yer alan küçük göller ve göletler de angıt ve sakarmeke gibi hayvanları barındırmaktadır.

Çizelge 48– Çankırı ilinin Memeli Hayvan Türleri

(Tarım ve Orman Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü-Çankırı Şube Müdürlüğü,2024)

ÇANKIRI İLİ MEMELİ HAYVAN TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
Ağaç sansarı	Martes martes	Ev Faresi	<i>Mus macedonicus</i>
Çakal	Canis aureus	Ev Sıçanı	<i>Rattus rattus</i>
Kurt	Canis lupus	Su Samuru	<i>Lutra lutra</i>
Kızıl Tilki	Vulpes vulpes	Kaya Sansarı	<i>Martes foina</i>
Karaca	Capreolus capreolus	Porsuk	<i>Meles meles</i>
Kızıl Geyik	Cervus elaphus	Gelincik	<i>Mustela nivalis</i>
Su Sıçanı	Arvicola amphibius	Büyük nalburunlu yarasa	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>
Kar Faresi	Chionomys nivalis	Küçük nalburunlu yarasa	<i>Rhinolophus hipposideros</i>
Cüce Avurtlak	Cricetulus migratorius	Kafkas Sincabı	<i>Sciurus anomalus</i>
Çöl Sıçanı	Meriones tristrami	Gelengi	<i>Spermophilus xanthopymnus</i>
Avurtlak	Mesocricetus brandti	Küçük Beyaz Dişli Sivriburunlu fare	<i>Crocidura suaveolens</i>
Tarla Faresi	Microtus guentheri	Kör Fare	<i>Nannospalax xanthodon</i>
Su Kıyı Faresi	Microtus levis	Yaban Domuzu	<i>Sus scrofa</i>
Sosyal Tarla Faresi	Microtus socialis	Boz Ayı	<i>Ursus arctos</i>
Kızıl Sırtlı Fare	Myodes glareolus	Geniş kanatlı yarasa	<i>Eptesicus serotinus</i>
Arap Tavşanı	Allactaga williamsi	Savi'nin Cüce Yarasası	<i>Hypsugo savii</i>
Kirpi	Erinaceus concolor	Küçük farekulaklı yarasa	<i>Myotis blythii</i>
Yaban Kedisi	Felis silvestris	Farekulaklı Büyük Yarasa	<i>Myotis myotis</i>
Vaşak	Lynx lynx	Küçük sakallı yarasa	<i>Myotis mystacinus</i>
Ağaç Yediuyuru	Dryomys nitedula	Cüce Yarasa	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
Yaban Tavşanı	Lepus europaeus	Alaca Sansar	<i>Vormela peregusna</i>
Uzun kanatlı yarasa	Miniopterus schreibersii	Köstebek	<i>Talpa levantis</i>
Sarı Boyunlu Orman Faresi	Apodemus flavicollis	Büyük kulaklı yarasa	<i>Myotis bechsteinii</i>
Kaya Faresi	Apodemus mystacinus	Bayağı akşamcı yarasa	<i>Nyctalus noctula</i>
Küçük Orman Faresi	Apodemus uralensis	Çift renkli yarasa	<i>Vespertilio murinus</i>
Orman Faresi	Apodemus witherbyi	Ev Faresi	<i>Mus macedonicus</i>
Saz Kedisi	<i>Felis chaus</i>		

Resim 15 - Kızıl Tilki(Vulpes vulpes)

Resim 16 - Ağaç Sansarı(Martes martes)

Resim 17 - Kızıl Geyik(Cervus elaphus)

Resim 18 - Arap Tavşanı(Allactage williamsi)

Resim 19 - Porsuk(Meles meles)

Resim 20 - Boz Ayı(Ursus arctos)

2022 yılı dördüncü dönem izleme çalışmaları esnasında fotokopan görüntülerine Saz kedisi (Felis chaus) rastlanmış olup izlenecek türler listesine dahil edilmiştir.

Resim 21-Saz kedisi (Felis chaus)

Çizelge 49 – Çankırı ilinin Kuş Türleri

(Tarım ve Orman Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü-Çankırı Şube Müdürlüğü,2024)

ÇANKIRI İLİ KUŞ TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
Şah Kartal	Aquila heliaca	Tahtalı güvercin	Columba palumbus
Kızıl şahin	Buteo rufinus	Kumru	Streptopelia decaocto
Yılan kartalı	Circaetus gallicus	Küçük kumru	Streptopelia senegalensis
Saz delicesi	Circus aeruginosus	Gökkuzgun	Coracias garrulus
Çayır delicesi	Circus pygargus	Kuzgun	Corvus corax
Küçük orman kartalı	Clanga pomarina	Küçük karga	Corvus monedula
Sakallı akbaba	Gypaetus barbatus	Tepeli guguk	Clamator glandarius
Kızıl akbaba	Gyps fulvus	Bahçe kirazkuşu	Emberiza cirrus
Küçük kartal	Hieraaetus pennatus	Kirazkuşu	Emberiza hortulana
Tarlakuşu	Alauda arvensis	Byıklı doğan	Falco biarmicus
Kulaklı toygar	Eremophila alpestris	Küçük kerkenez	Falco naumanni
Tepeli toygar	Galerida cristata	Gökdoğan	Falco peregrinus
Orman toygarı	Lullula arborea	Kocabaş	Coccythraustes coccythraustes
Boğmaklı toygar	Melanocorypha calandra	Çaprazgaga	Loxia curvirostra
Angıt	Tadorna ferruginea	Şakrak kuşu	Pyrrhula pyrrhula
Ebabil	Apus apus	Kara iskete	Serinus pusillus
Büyük ak balıkçıl	Ardea alba	Karabaşlı iskete	Spinus spinus
Siğir balıkçılı	Bubulcus ibis	Bataklık kırlangıcı	Glareola pratincola
Küçük ak balıkçıl	Egretta garzetta	Kızıl kırlangıç	Cecropis daurica
Kızkuşu	Vanellus vanellus	Ev kırlangıcı	Delichon urbicum
Ak leylek	Ciconia ciconia	Kaya kırlangıcı	Ptyonoprogne rupestris
Kara leylek	Ciconia nigra	Kum kırlangıcı	Riparia riparia
Kaya güvercini	Columba livia	Büyük örümcekkuşu	Lanius excubitor
Üveyik	Streptopelia turtur	Kara alınlı örümcek kuşu	Lanius minor
Leş Kargası	Corvus cornix	Maskeli örümcekkuşu	Lanius nubicus
Ekin kargası	Corvus frugilegus	Kızıl başlı örümcek kuşu	Lanius senator
Ala karga	Garrulus glandarius	Gülen sumru	Gelochelidon nilotica
Saksağan	Pica pica	Karabaş martı	Larus ridibundus
Guguk kuşu	Cuculus canorus	Arikuşu	Merops apiaster
Tarla kirazkuşu	Emberiza calandra	Kır incir kuşu	Anthus campestris
Kaya kirazkuşu	Emberiza cia	Çayır incir kuşu	Anthus pratensis
Karabaşlı kirazkuşu	Emberiza melanocephala	Dağ incirkuşu	Anthus spinoletta
Delice doğan	Falco subbuteo	Akkuyruksallayan	Motacilla alba
Kerkenez	Falco tinnunculus	Dağ kuyruksallayanı	Motacilla cinerea
Keten kuşu	Carduelis cannabina	Sarı kuyruksallayan	Motacilla flava
Saka	Carduelis carduelis	Kızılgerdan	Erithacus rubecula
Florya	Chloris chloris	Halkalı sinekkapan	Ficedula albicollis
İspinoz	Fringilla coelebs	Alaca Sinekkapan	Ficedula semitorquata
Alamecek	Rhodopechys sanguineus	Taşbülbülü	Irania gutturalis
Küçük iskete	Serinus serinus	Taşkızılı	Monticola saxatilis
Kır kırlangıcı	Hirundo rustica	Gökardıç	Monticola solitarius
Kızıl sırtlı örümcek kuşu	Lanius collurio	Benekli sinekkapan	Muscicapa striata
Sumru	Sternula albifrons	Ak sırtlı kuyrukkakan	Oenanthe finschii
Kızılgerdanlı incirkuşu	Anthus cervinus	Karakulaklı kuyrukkakan	Oenanthe hispanica
Ağaç İncir Kuşu	Anthus trivialis	Alaca kuyrukkakan	Oenanthe pleschanka
Bülbül	Luscinia megarhynchos	Karakızılkuyruk	Phoenicurus ochruros
Boz kuyrukkakan	Oenanthe isabellina	Kızılkuyruk	Phoenicurus phoenicurus
Kuyrukkakan	Oenanthe oenanthe	Çayır taşkuşu	Saxicola rubetra
Büyük baştankara	Parus major	Taşkuşu	Saxicola torquata

ÇANKIRI İLİ KUŞ TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
Ev serçesi	Passer domesticus	Sarı asma	Oriolus oriolus
Ağaç serçesi	Passer montanus	Mavi baştankara	Cyanistes caeruleus
Bıldırcın	Coturnix coturnix	Çam baştankarası	Periparus ater
Orman alaca ağaçkakanı	Dendrocopos major	Söğüt serçesi	Passer hispaniolensis
Küçük batağan	Tachybaptus ruficollis	Kaya serçesi	Petronia petronia
Sakarmeke	Fulica atra	Kımalı keklik	Alectoris chukar
Saz Tavuğu	Gallinula chloropus	Çilkeklik	Perdix perdix
Sığırcık	Sturnus vulgaris	Aksırtlı Ağaçkakan	Dendrocopos leucotos
Boz Çıvgın	Phylloscopus bonelli	Alaca Ağaçkakan	Dendrocopos syriacus
Çıvgın	Phylloscopus collybita	Boyunçeviren	Jynx torquilla
Söğüt bülbülü	Phylloscopus trochilus	Bahri	Podiceps cristatus
Karabaşlı ötleğen	Sylvia atricapilla	Büyük Dağ Bülbülü	Prunella collaris
Akgerdanlı ötleğen	Sylvia communis	Uzunbacak	Himantopus himantopus
Çeltikçi	Plegadis falcinellus	Çulha kuşu	Remiz pendulinus
Karatavuk	Turdus merula	Dere düdükcünü	Actitis hypoleucos
Çakır kuşu	Accipiter gentilis	Küçük Kum kuşu	Calidris minuta
Atmaca	Accipiter nisus	Döğüşkenkuş	Philomachus pugnax
Kara akbaba	Aegypius monachus	Yeşil düdükcün	Tringa ochropus
Kaya kartalı	Aquila chrysaetos	Sıvacı kuşu	Sitta europaea
Şahin	Buteo buteo	Kaya sıvacı kuşu	Sitta neumayer
Büyük orman kartalı	Clanga clanga	Kulaklı orman baykuşu	Asio otus
Kara çaylak	Milvus migrans	Kukumav	Athene noctua
Küçük akbaba	Neophron percnopterus	İshak kuşu	Otus scops
Uzun kuyruklu baştankara	Aegithalos caudatus	Büyük kamışçın	Acrocephalus arundinaceus
Bozkır toygarı	Calandrella brachydactyla	Saz kamışçını	Acrocephalus scirpaceus
Yalıçapkını	Alcedo atthis	Kamış bülbülü	Cettia cetti
Kaşıkgaga	Anas clypeata	Ak mukallit	Iduna pallida
Fiyu	Anas penelope	Boz ötleğen	Sylvia borin
Yeşibaş ördek	Anas platyrhynchos	Küçük akgerdanlı ötleğen	Sylvia curruca
Akkarınlı Ebabil	Tachymarptis melba	Maskeli ötleğen	Sylvia melanocephala
Gri balıkçıl	Ardea cinerea	Çizgili ötleğen	Sylvia nisoria
Erguvani Balıkçıl	Ardea purpurea	Çitkuşu	Troglodytes troglodytes
Çobanaldatan	Caprimulgus europaeus	Öter ardıç	Turdus philomelos
Orman tırmaşığı	Certhia familiaris	Tarla ardıç kuşu	Turdus pilaris
Halkalı küçük cılıbit	Charadrius dubius	Boğmaklı ardıç kuşu	Turdus torquatus
Dere Kuşu	Cinclus cinclus	Ökse ardıcı	Turdus viscivorus
Gökçe güvercin	Columba oenas	Tahtalı güvercin	Columba palumbus

Resim 22 - Çit Ötleğeni (Sylvia nisoria)

Resim 23 - Şah Kartal(Aquila heliaca)

Resim 24 - Büyük Dağ Bülbülü

Resim 25 - Saz Tavuğu

Resim 26 – Yalıçapkını

Resim 27 - Tahtalı Güvercin

Resim 28- Alaca Aaçkakan

Resim 29 - Küçük Akgerdanlı Ötleğen

Çizelge 50 – Çankırı İlinin Sürüngen Türleri

(Tarım ve Orman Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü-Çankırı Şube Müdürlüğü,2024)

ÇANKIRI İLİ SÜRÜNGEN TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
İnce Yılan	<i>Pelophylax ridibundus</i>	Hazer yılanı	<i>Pelophylax ridibundus</i>
Sarı Yılan	<i>Elaphe sauromate</i>	Osmanlı engereği	<i>Montivipera xanthina</i>
Kocabaş yılan	<i>Hemorrhois ravergieri</i>	Kör Yılan	<i>Xerotyphlops vermicularis</i>
Kafkas Burunlu Engereği	<i>Bufo bufo</i>	Benekli Kaplumbağa	<i>Bufo bufo</i>
Yılan kertenkele	<i>Bufotes variabilis</i>	Yeşil Kertenkele	<i>Bufotes variabilis</i>
Trabzon Kertenkelesi	<i>Hyla orientalis</i>	Hazer Çizgili Kaplumbağası	<i>Hyla orientalis</i>
İri Yeşil Kertenkele	<i>Ommatotriton ophryticus</i>	İnce Parmaklı Keler	<i>Ommatotriton ophryticus</i>
Tarla Kertenkelesi	<i>Pelobates syriacus</i>	Küpeli Yılan	<i>Pelobates syriacus</i>
Cüce kertenkele	<i>Rana macrocnemis</i>	Su Yılanı	<i>Rana macrocnemis</i>
Tosbağa	<i>Triturus karelinii</i>	Kör Yılan	<i>Triturus karelinii</i>
İnce kertenkele	Tür*	Hazer yılanı	<i>Pelophylax ridibundus</i>

Resim 30 - Cüce Kertenkele

Resim 31 - Tosbağa

Resim 32-Osmanlı Engereği

2023 yılı biyoçeşitlilik izle çalışmalarında 3 yılan türü; Sarı yılan, Kocabaş yılan ve Osmanlı engereği tespit edilmiştir.

Çizelge 51 – Çankırı ilinin Çiftyaşar Türleri

(Tarım ve Orman Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü-Çankırı Şube Müdürlüğü,2024)

ÇANKIRI İLİ ÇİFTYAŞARLAR TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
Ova Kurbağası	<i>Pelophylax ridibundus</i>	Kuzey Şeritli Semenderi	<i>Ommatotriton ophryticus</i>
Siğilli Kurbağa	<i>Bufo bufo</i>	Toprak Kurbağası	<i>Pelobates syriacus</i>
Değişken Desenli Gece Kurbağası	<i>Bufo variabilis</i>	Uludağ Kurbağası	<i>Rana macrocnemis</i>
Oriental Ağaç Kurbağası	<i>Hyla orientalis</i>	Pürtüklü Semender	<i>Triturus karelinii</i>

Resim 33 - Ova Kurbağası

Resim 34 - Pürtüklü Semender

Çizelge 52 – Çankırı ilinin Balık Türleri

(Tarım ve Orman Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü-Çankırı Şube Müdürlüğü,2024)

ÇANKIRI İLİ BALIK TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
Sazan	Cyprinus carpio	Kababurun	Chondrostoma angorense
Siraz	Capoeta sieboldii	Taşısiran	Cobitis simplicispina
Kaya Balığı	Neogobius fluviatilis	Kızılırmak Kaya Balığı	Gobio kizilirmakensis
Noktalı İnci Balığı	Alburnoides freyhofi	Çöpçü Balığı	Oxynoemacheilus angorae
İnci Balığı	Alburnus derjugini	Çöpçü Balığı	Oxynoemacheilus kosswigi
İnci Balığı	Alburnus escherichii	Kızılırmak Çöpçü Balığı	Oxynoemacheilus samanticus
Gümüş Balığı	Atherina boyeri	Çakıl Balığı	Pseudorasbora parva
Bıyıklı Balık	Barbus tauricus	Acıbalık	Rhodeus amarus
Siraz	Capoeta baliki	Tatlısu Kefali	Squalius pursakensis

Resim 35 - Tatlisu Kefali

Resim 36 - Noktalı İnci Balığı

Resim 37 - Kababurun Balığı

Çizelge 53 – Çankırı ilinin Omurgasız Canlılar Türleri

(Tarım ve Orman Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü-Çankırı Şube Müdürlüğü,2024)

ÇANKIRI İLİ OMURGASIZ CANLI TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
Sarı Lekeli Kavak Süslüböceği	Melanophila picta	Rhagium inquisitor	Gymnopleurus mopsus
Dip kurdu	Capnodis tenebrionis	Dinoptera collaris	Holochelus (Miltotrogus) escherichi
Haziran böceği	Polyphylla (s.str.) fullo	Cortodera discolor	Oxythyrea cinctella
Çilek Tohum Böceği	Harpalus rufipes	Cortodera flavimana	Tropinota (Epicometis) hirta
Süne	Eurygaster integriceps	Cortodera rufipes	Aphodius fimetarius
Kımıl	Aelia rostrata	Vadonia moesiaca	Euheptaulacus sus
Dut kımılı	Dolycoris baccarum	Vadonia unipunctata	Euoniticellus fulvus
Mermer Zıpzıpı	Carcharodus (Lavatheria) lavatherae	Pseudovadonia livida	Euoniticellus pallipes
Şark Zıpzıpı	Carcharodus (Reverdinus) orientalis	Stictoleptura fulva	Caccobius histeroides
Kara Zıpzıp	Erynnis (Hesperopegasus) marloyi	Anastrangalia dubia	Furciphagus furcatus
Paslı Zıpzıp	Erynnis (s.str.) tages	Anastrangalia sanguinolenta	Palaeonthophagus ovatus
İspanyol Zıpzıpı	Pyrgus armoricanus	Judolia erratica	Palaeonthophagus ruficapillus

ÇANKIRI İLİ OMURGASIZ CANLI TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
Ege Zıpzıpı	Pyrgus melotis	<i>Rutpela maculata</i>	<i>Copris (Copris) armeniacus</i>
Zeytuni Zıpzıp	Pyrgus serratalae	<i>Stenurella bifasciata</i>	<i>Onthophagus (Palaeonthophagus) carpanetoi</i>
Sarıbandlı Zıpzıp	Pyrgus sidae	<i>Stenurella septempunctata</i>	<i>Onthophagus (Palaeonthophagus) rakovici</i>
Kızıl Zıpzıp	Spialia (Neospialia) orbifer	<i>Asemum striatum</i>	<i>Onthophagus (Palaeonthophagus) parmatus</i>
Levantin Zıpzıpı	Thymelicus hyrax	<i>Spondylis buprestoides</i>	<i>Phaenophodius tauricola</i>
Siyah Antenli Zıpzıp	Thymelicus lineolus	<i>Purpuricenrus budensis</i>	<i>Alosimus abeillei</i>
Sarı Antenli Zıpzıp	Thymelicus sylvestris	<i>Certallum ebulinum</i>	<i>Meloe proscarabaeus</i>
Yalancıpollo	Archon apollinus	<i>Ropalopus clavipes</i>	<i>Muzimes collaris</i>
Erik Kırlangıçkuyruğu	Iphiclides podalirius	<i>Phymatodes testaceus</i>	<i>Mylabris variabilis</i>
Kırlangıçkuyruk	Papilio (s.str.) machaon	<i>Anaglyptus arabicus</i>	<i>Stenodera caucasica</i>
Dumanlıapollo	Parnassius (Driopa) mnemosyne	<i>Plagionotus floralis</i>	<i>Zonitis nana</i>
Apollo	Parnassius (s.str.) apollo	<i>Plagionotus bobelayei</i>	<i>Nicrophorus germanicus</i>
Stepfistosu	Zerynthia (Allancastria) deyrollei	<i>Chlorophorus varius</i>	<i>Nicrophorus humator</i>
Turuncusüslü	Anthocharis cardamines	<i>Chlorophorus aegyptiacus</i>	<i>Silpha obscura</i>
Aliçbeyazı	Aporia (s.str.) crataegi	<i>Chlorophorus sartor</i>	<i>Acinopus picipes</i>
Sarıazamet	Colias (Eriocolias) crocea	<i>Rusticoclytus rusticus</i>	<i>Cicindela monticola</i>
Güzel azamet	Colias (s.str.) alfajariensis	<i>Clytus arietis</i>	<i>Carabus (Ischnocarabus) tenuitarsis</i>
Dağ Oyklösü	Euchloe (s.str.) ausonia	<i>Clytus rhamnii</i>	<i>Carabus (Lamprostus) torosus</i>
Orakkanat	Gonepteryx (s.str.) rhamnii	<i>Clytus schurmanni</i>	<i>Carabus (Oxycarabus) saphyrinus</i>
Doğulu Narinormanbeyazı	Leptidea duponcheli	<i>Stenopterus rufus</i>	<i>Cephalota (Taenidia) eiselti</i>
Narinormanbeyazı	Leptidea sinapis	<i>Dorcadion boluense</i>	<i>Cephalota (Taenidia) cankiriana</i>
Çizgili Dağbeyazmeleği	Pieris (Artogeia) bryoniae	<i>Dorcadion cinerarium</i>	<i>Cylindera (Cicindina) arenaria</i>
Dağbeyazmeleği	Pieris (Artogeia) ergane	<i>Dorcadion muchei</i>	<i>Cylindera (s.str.) germanica</i>
Mann'ın Beyazmeleği	Pieris (Artogeia) mannii	<i>Dorcadion subsericatum</i>	<i>Lophyridia littoralis</i>
Yalancı Beyazmelek	Pieris (Artogeia) pseudorapae	<i>Dorcadion sabanoezeense</i>	<i>Trechus (s.str.) ilgazicus</i>
Küçük Beyazmelek	Pieris (Artogeia) rapae	<i>Dorcadion eptemlineatum</i>	<i>Pseudoophonus rufipes</i>
Küçük Benekli melek	Pontia chloridice	<i>Dorcadion scabricolle</i>	<i>Carabus (Procrustes) chevrolati</i>
Yeni Benekli melek	Pontia edusa	<i>Dorcadion septemlineatum</i>	<i>Calomera fischeri</i>
Zegris	Zegris eupheme	<i>Dorcadion subsericatum</i>	<i>Calomera littoralis</i>
Küçük Kaplumbağa	Aglais urticae	<i>Dorcadion yilmazi</i>	<i>Harpalus griseus</i>
Niyobe	Argynnis (Fabriciana) niobe	<i>Morimus orientalis</i>	<i>Harpalus smaragdinus</i>
Bahadır	Argynnis (Pandoriana) pandora	<i>Pogonocherus fasciculatus</i>	<i>Pachystus graecus</i>
Güzelinci	Argynnis (Speyeria) aglaja	<i>Acanthocinus aedilis</i>	<i>Brachinus explodens</i>
Beyazinci	Boloria (Clossiana) euphrosyne	<i>Leiopus nebulosus</i>	<i>Brachinus crepitans</i>
Dikenkelebeği	Vanessa (Cynthia) cardui	<i>Oberea resslii</i>	<i>Poecilus cupreus</i>
Nazugum	Euphydryas (Eurodryas) aurinia	<i>Oxyilia argentata</i>	<i>Calathus (Neocalathus) melanocephalus</i>
Güzel Nazugum	Euphydryas (Eurodryas) orientalis	<i>Phytoecia humeralis</i>	<i>Ophonus (Metophonus) veluchianus</i>
İspanyol Kraliçesi	Issoria lathonia	<i>Phytoecia wachanrui</i>	<i>Cylindronotus (Odocnemis) dasypus</i>
Akdeniz Hanımelikelebeği	Limenitis (Azuritis) reducta	<i>Phytoecia merkli</i>	<i>Probaticus (Pelorinus) granipennis</i>
Cezayirli İparhan	Melitaea (Cinclidia) (phoebe) punica	<i>Phytoecia pauliraputii</i>	<i>Gonocephalum (s. str.) granulatum</i>
Benekli İparhan	Melitaea (Didymaeformis) didyma	<i>Phytoecia caerulea</i>	<i>Opatrum (s. str.) geminatum</i>
Güzel İparhan	Melitaea (Didymaeformis) fascelis	<i>Phytoecia praetextata</i>	<i>Opatrum (s. str.) sabulosum</i>
İparhan	Melitaea (s.str.) cinxia	<i>Phytoecia praetextata</i>	<i>Podonta soror</i>

ÇANKIRI İLİ OMURGASIZ CANLI TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
Amannisa	Melitaea (Mellicta) athalia	<i>Phytoecia pubescens</i>	<i>Omophlus caucasicus</i>
Karaağaç Nimfalisi	<i>Nymphalis polychloros</i>	<i>Phytoecia rufipes</i>	<i>Pimelia (camphonota) subglobosa</i>
Yırtık pırtık	<i>Polygonia (Comma) c-album</i>	<i>Phytoecia virgula</i>	<i>Anisoplia (Autanisoplia) austriaca</i>
Atalanta	<i>Vanessa (s.str.) atalanta</i>	<i>Phytoecia coerulea</i>	<i>Netocia (Potosia) cuprina</i>
Karamurat	<i>Brintesia circe</i>	<i>Agapanthia lateralis</i>	<i>Protoetia (Philhelena) ungarica</i>
Cadı	<i>Chazara (s.str.) briseis</i>	<i>Agapanthia cardui</i>	<i>Protoetia (Potosia) funebris</i>
Funda Zıpızıp Perisi	<i>Coenonympha (s.str.) arcania</i>	<i>Agapanthia suturalis</i>	<i>Laccobius (Microlaccobius) gracilis</i>
Küçük Zıpızıp Perisi	<i>Coenonympha (s.str.) pamphilus</i>	<i>Agapanthia violacea</i>	<i>Laccobius (Dimorpholaccobius) simulatrix</i>
İskoç güzelesmeri	<i>Erebia aethiops</i>	<i>Prionus coriarius</i>	<i>Hydraena ancyrae</i>
Orman Güzelesmeri	<i>Erebia medusa</i>	<i>Ergates faber</i>	<i>Hydraena coryleti</i>
Güney kızılmeleği	<i>Hipparchia (Parahipparchia) aristaeus</i>	<i>Rhagium (Megarhagium) mordax</i>	<i>Agabus (Gaurodytes) biguttatus</i>
Esmerperi	<i>Hyponephele (s.str.) lupina</i>	<i>Pachytodes erraticus</i>	<i>Agabus bipustulatus</i>
Azeri Esmerperi	<i>Hyponephele (s.str.) zuvandica</i>	<i>Cerambyx carinatus</i>	<i>Agabus paludosus</i>
Orman esmerboncuğu	<i>Lasiommata petropolitana</i>	<i>Acanthocinus griseus</i>	<i>Acilius sulcatus</i>
Çayiresmeri	<i>Maniola (s.str.) jurtina</i>	<i>Agapanthia frivaldszkyi</i>	<i>Hydroglyphus geminus</i>
Anadolu Melikesi	<i>Melanargia (Turcargia) larissa</i>	<i>Opsilia coerulea</i>	<i>Platambus maculatus</i>
Ormanmelikesi	<i>Melanargia (s.str.) galathea</i>	<i>Phytoecia (Neomusaria) balcanica</i>	<i>Scarodytes halensis</i>
Karanlık Orman Esmeri	<i>Pararge aegeria</i>	<i>Phytoecia (s.str.) cylindrica</i>	<i>Elmis rioloides</i>
Anadolu Yalancıcadısı	<i>Pseudochazara (Achazara) anthelea</i>	<i>Phytoecia (s.str.) caerulea</i>	<i>Stenelmis puberula</i>
Zümrüt	<i>Callophrys rubi</i>	<i>Phytoecia (s.str.) gamzeae</i>	<i>Gyrinus substriatus</i>
Kutsalmavi	<i>Celastrina argiolus</i>	<i>Niphona picticornis</i>	<i>Notonecta (s.str.) glauca</i>
Mavi Osiris	<i>Cupido (s.str.) osiris</i>	<i>Cortodera neslihanae</i>	<i>Notonecta marmorea</i>
Karagöz mavis	<i>Glaucopteryx (s.str.) alexis</i>	<i>Julodis ehrenbergi</i>	<i>Hydrometra stagnorum</i>
Anadolu Dev mavis	<i>Glaucopteryx (Iolana) lessei</i>	<i>Sphenoptera (s. str.) antiqua</i>	<i>Gerris (s. str.) costae</i>
Büyük Morbakırgüzeli	<i>Lycaena (Alciphronia) alciphron</i>	<i>Sphenoptera (s. str.) coracina</i>	<i>Gerris (s. str.) costae</i>
Ormanbakırgüzeli	<i>Lycaena (Heodes) virgaureae</i>	<i>Anthaxia (Cratomerus) hungarica</i>	<i>Gerris thoracicus</i>
İslibakırgüzeli	<i>Lycaena (Loweia) tityrus</i>	<i>Anthaxia (Haplantaxia) millefolii</i>	<i>Adelphocoris lineolatus</i>
Ateşbakırgüzeli	<i>Lycaena (Palaeochrysopterus) candens</i>	<i>Anthaxia (Melanthaxia) nigrolobata</i>	<i>Closterotomus norwegicus</i>
Küçükateşgüzeli	<i>Lycaena (Thersamonia) thersamon</i>	<i>Anthaxia (Melanthaxia) godeti</i>	<i>Aphanosoma italicum</i>
Benekli bakırgüzeli	<i>Lycaena (s.str.) phlaeas</i>	<i>Agrilus roscidus</i>	<i>Atractotomus magnicornis</i>
Rebel'in Korubenisi	<i>Phengaris rebeli</i>	<i>Capnodis tenebricosa</i>	<i>Atractotomus mali</i>
Doğulu Esmergöz	<i>Plebejus (Kretania) carmon</i>	<i>Anthobium melanocephalum</i>	<i>Auchenocrepis reuteri</i>
Idasmavis; Esmergöz	<i>Plebejus (Lycaeides) idas</i>	<i>Trigonurus asiaticus</i>	<i>Brachycoleus decolor</i>
Anadolu Esmergözü	<i>Plebejus (Plebejides) modicus</i>	<i>Aleochara bipustulata</i>	<i>Calocoris affinis</i>
Gümüş Lekeli Esmergöz	<i>Plebejus (s.str.) argus</i>	<i>Aleochara bilineata</i>	<i>Calocoris angularis</i>
Çokgözlü Gümüşmavi	<i>Polyommatus (Albulina (Plebejidea)) loewii</i>	<i>Aleochara laevigata</i>	<i>Camponotidea saundersi</i>
Geranyum Çokgözlüsü	<i>Polyommatus (Aricia (Eumedonia)) eumedon</i>	<i>Aleochara intricata</i>	<i>Campylomma lindbergi</i>
Çokgözlü Balkan mavis	<i>Polyommatus (Aricia (Ultraaricia)) anteros</i>	<i>Aleochara haematoptera</i>	<i>Campylomma verbasci</i>
Çokgözlü Esmer	<i>Polyommatus (Aricia (s.str.)) agestis</i>	<i>Acrotone obfusca</i>	<i>Charagochilus gyllenhali</i>
Çokgözlü Ormanesmeri	<i>Polyommatus (Aricia (s.str.)) artaxerxes</i>	<i>Aloconota gregaria</i>	<i>Chlamydatum (Euattus) pullus</i>
Anormal Çokgözlü	<i>Polyommatus (s.str. (Agrodiaetus (Admetusia))) admetus</i>	<i>Atheta atramentaria</i>	<i>Dichroscytus seidenstückeri</i>

ÇANKIRI İLİ OMURGASIZ CANLI TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
Çokgözlü Demavendesmeri	Polyommatus (s.str. (Agrodiaetus (Admetusia))) demavendi	<i>Atheta cinnamoptera</i>	<i>Eurycolpus annulatus</i>
Ripart'ın Anormal Çokgözlüsü	Polyommatus (s.str. (Agrodiaetus (Admetusia))) ripartii	<i>Atheta crassicornis</i>	<i>Globiceps flavomaculatus</i>
Çokgözlü Güzelmavi	Polyommatus (s.str. (Cyaniris)) bellis	<i>Atheta monstrosa</i>	<i>Globiceps sordidus</i>
Çokgözlü Göknavisi	Polyommatus (s.str. (Lysandra)) bellargus	<i>Xantholinus (Helicophallus) ilgazensis</i>	<i>Globiceps sphegiformis</i>
Çokgözlü Dafnis	Polyommatus (s.str. (Meleageria)) daphnis	<i>Nehemitropia lividipennis</i>	<i>Halticus macrocephalus</i>
Çokgözlü Amanda	Polyommatus (s.str. (Plebicula)) amandus	<i>Anaulacaspis nigra</i>	<i>Harpocera thoracica</i>
Çokgözlü Turkuvaznavisi	Polyommatus (s.str. (Plebicula)) dorylas	<i>Falagria sulcatula</i>	<i>Icodema infuscatum</i>
Çokgözlü Küçük Turannavisi	Polyommatus (s.str. (Sublysandra)) cornelius	<i>Falagrioma thoracica</i>	<i>Lygus lucorum</i>
Çokgözlü Menekşemnavisi	Polyommatus (s.str. (Thersitesia)) thersites	<i>Bolitochara reyi</i>	<i>Macrolophus costalis</i>
Çokgözlü Mavi	Polyommatus (s.str.) icarus	<i>Gyrophaena affinis</i>	<i>Megalocoleus molliculus</i>
Himalayamnavisi	Pseudophilotes vicrama	<i>Drusilla canaliculata</i>	<i>Megaloceroea recticornis</i>
Mormeşe	Quercusia quercus	<i>Ocalea ruficollis</i>	<i>Stenodema (s. str.) laevigata</i>
Sevbeni	Satyrium (Nordmannia) abdominalis	<i>Oxypoda abdominalis</i>	<i>Stenodema (s. str.) turanica</i>
Minik Sevbeni	Satyrium (Nordmannia) acaciae	<i>Oxypoda brevicornis</i>	<i>Trigonotylus pulchellus</i>
Güzel Sevbeni	Satyrium (Strymonidia) spini	<i>Oxypoda formosa</i>	<i>Deraeocoris (Knightocapsus) lutescens</i>
Akbes Gelinciği	Tomares (Nogelii) nesimachus	<i>Oxypoda obscuricollis</i>	<i>Deraeocoris (Camptobrochis) serenus</i>
Biberli güve	Biston betularia	<i>Oxypoda opaca</i>	<i>Campylomma nicolasi</i>
Sarı Zerafet	Camptogramma bilineatum	<i>Tetralaucopora rubicunda</i>	<i>Plagiognathus (s. str.) bipunctatus</i>
Sarı Dalgalmühendis	Idaea aureolaria	<i>Stenus callidus</i>	<i>Halticus apterus</i>
Gümüş Gamma	Autographa gamma	<i>Leptobium gracile</i>	<i>Notostira elongata</i>
Sade Altın Gamma	Autographa jota	<i>Leptobium ilgazicum</i>	<i>Notostira erratica</i>
Yeşil kurt	Helicoverpa armigera	<i>Xantholinus audrasi</i>	<i>Oncotylus (Cylindromelus) setulosus</i>
Büyük kaplan güvesi	Arctia caja	<i>Scymbalium anale</i>	<i>Oncotylus (Oncotylus) viridiflavus</i>
Ağaç Kızılkurdu	Cossus cossus	<i>Scopaeus cameroni</i>	<i>Opisthothaenia fulvipes</i>
Büyük tavuskelebeği	Saturnia pyri	<i>Scopaeus haemusensis</i>	<i>Orthops (s.str.) frenatus</i>
Çam çadırtırtılı	Dendrolimus pini	<i>Scopaeus korelli</i>	<i>Orthocephalus parvulus</i>
Yüzük kelebeği	Malacosoma neustria	<i>Sunius adanensis</i>	<i>Orthocephalus saltator</i>
Kuru fsukafa kelebeği	Acherontia atropos	<i>Othius punctulatus</i>	<i>Orthotylus prasinus</i>
Çam Atmacagüvesi	Sphinx pinastri	<i>Philonthus concinnus</i>	<i>Phytocoris tauricola</i>
Elma iç kurdu	Cydia pomonella	<i>Quedius ochripennis</i>	<i>Pilophorus clavatus</i>
Yaprak yeşiltırtılı	Hedya nubiferana	<i>Othius lapidicola</i>	<i>Plagiognathus arbustorum</i>
Yeşil meşe bükücüsü	Tortrix viridana	<i>Gabrieus astutoides</i>	<i>Polymerus cognatus</i>
Çam keseböceği	Thaumetopoea pityocampa	<i>Gabrieus nigrifulus</i>	<i>Polymerus unifasciatus</i>
Çalı Antenli Çam Yaprakarısı	Diprion pini	<i>Philonthus ebeninus</i>	<i>Polymerus vulneratus</i>
Sarı Çalı Antenli Çam Yaprakarısı	Neodiprion sertifer	<i>Philonthus rufimanus</i>	<i>Fulvius punctumalbum</i>
Altın Kelebek	Euproctis chrysorrhoea	<i>Acylophorus glaberrimus</i>	<i>Deraeocoris (s. str.) ruber</i>
Saydam Kanatlı Kavak Kelebeği	Paranthrene tabaniformis	<i>Acylophorus lindbergi</i>	<i>Deraeocoris (s. str.) rutilus</i>
Danaburnu	Gryllotalpa gryllotalpa	<i>Quedius brevis</i>	<i>Megalocoleus tanaceti</i>
Börülce afidi	Aphis craccivora	<i>Quedius limbatus</i>	<i>Leptopterna dolabrata</i>
Fasülye afidi	Aphis fabae	<i>Quedius pseudonigriceps</i>	<i>Grypocoris (Turciocoris) heinzi</i>
Erik afidi	Brachycaudus helichrysi	<i>Quedius umbrinus</i>	<i>Stenotus binotatus</i>
Yeşil afid	Capitophorus eleagni	<i>Emus hirtus</i>	<i>Psallus pinicola</i>

ÇANKIRI İLİ OMURGASIZ CANLI TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
Gül afidi	Macrosiphum rosae	Gyrophypnus angustatus	Psallus varians
Havuç afidi	Cavariella aegopodii	Nudobius lentus	Psallus kolenatii
Tahıl afidi	Schizaphis graminum	Xantholinus coiffaiti	Stenodema virens
Söğüt koşnili	Chionaspis salicis	Achenium anatolicum	Tuponia eckerleini
Yedi noktalı uğurböceği	Coccinella septempunctata	Scopaeus laevigatus	Tuponia unicolor
Ekin yaprak sülüşü	Oulema melanopus	Rugilus angustatus	Rhynocoris (s. str.) punctiventris
Dalkıran	Xleborus dispar	Rugilus similis	Sphedanolestes (s. str.) pulchellus
Daldelen	Lymantor coryli	Philonthus mimus	Nagusta goedeli
Meyve yazıcı böceği	Scolytus rugulosus	Philonthus atratus	Nabis (Tropiconabis) capsiformis
Küçük göknar kabukböceği	Cryphalus piceae	Xantholinus procerus	Nabis rugosus
6 Dişli Kabuk Böceği	Ips acuminatus	Forficula auricularia	Neides tipularius
Akdeniz çam kabuk böceği	Orthotomicus erosus	Chalcionellus orcinus	Lygaeus equestris
İkidişli Çam Kabukböceği	Pityogenes quadridens	Meligethes coracinus	Lygaeus pandurus
Büyük Göknar Kabukböceği	Pityokteines curvidens	Meligethes discoideus	Lygaeus saxatilis
Göknar hortumlu böceği	Trypodendron lineatum	Meligethes lepidii	Orsillus depressus
Geniş cüsseli yusufoçuk	Libellula depressa	Meligethes maurus	Lygaeosoma reticulatum
Siyah ayaklı taş yusufoçuğu	Sympetrum sanguineum	Meligethes nigrescens	Melanocoryphus albomaculatus
Güneyli yusufoçuk	Orthetrum brunneum	Meligethes brachialis	Ortholomus punctipennis
Karinalı yusufoçuk	Orthetrum coerulescens	Auletobius politus	Emblethis griseus
Sarı kanatlı yusufoçuk	Sympetrum flaveolum	Coenorrhinus aequatus	Peritrechus ambiguus
Büyük taş bakiresi	Sympetrum striolatum	Coenorrhinus cribripennis	Peritrechus gracilicornis
Gökmavisi kızböceği	Coenagrion puella	Pselaphorhynchites nanus	Scolopostethus grandis
Mavi kızböceği	Enallagma cyathigerum	Rhynchites hungaricus	Tropistethus fasciatus
Çatal desenli yusufoçuk	Coenagrion scitulum	Cantharis pulicaria	Xanthochilus quadratus
Mavikuyruklu kızböceği	Ischnura elegans	Cantharis rustica	Heterogaster affinis
Büyük kral yusufoçuk	Anax imperator	Cantharis smyrnensis	Oxycarenus pallens
Beyaz bacaklı kızböceği	Platycnemis pennipes	Metacantharis taurigrada	Beosus quadripunctatus
İki çizgili yusufoçuk	Cordulegaster picta	Chrysanthia varipes	Rhyparochromus phoenicus
Saz yusufoçuğu	Lestes barbarus	Ischnomera caerulea	Piccoris erythrocephalus
Kahverengi kızböceği	Sympecma fusca	Ischnomera haemorrhoidalis	Metopoplax origani
Kavun Sineği	Myiopardalis pardalina	Oedemera (s.str.) lurida	Emblethis brachynotus
Kiraz sineği	Rhagoletis cerasi	Oedemera (s.str.) penicillata	Emblethis verbasci
Balarısı	Apis mellifera	Oedemera (s.str.) pthysica	Rhyparochromus consors
Rhyparochromus immaculatus	Teinoptera olivina	Macrostes fieberi	Wormaldia subnigra
Pyrrhocoris apterus	Phragmatobia fuliginosa	Chiasmus conspurcatus	Psychomyia mengensis
Dicranocephalus agilis	Phragmatobia placida	Cicadula (Henriana) lineatopunctata	Psychomyia pusilla
Dicranocephalus albipes	Leucoma salicis	Cicadula (s. str.) quadrinotata	Cheumatopsyche lepida
Cixius (Ceraticoxius) pallipes	Diacrisia sannio	Limotettix striola	Hydropsyche contubernalis
Hyalesthes mlokosieviczi	Callimorpha dominula	Artianus manderstjernii	Hydropsyche martynovi
Hyalesthes obsoletus	Diaphora mendica	Psammettix pictipennis	Hydropsyche pellucidula
Pentastira major	Catocala elocata	Psammettix provincialis	Hydropsyche resslii
Pentastira megista	Catocala fraxini	Ebarrius cognatus	Hydropsyche sciligra
Duilus fasciata	Tyria jacobaeae	Empoasca solani	Thremma anomalum
Pentastiridium (s. str.) leporinus	Ethmia bipunctella	Macrostes sexnotatus	Lithax musaca
Entithena musiva	Crambus pinellus	Paramesus major	Dinarthrum iranicum
Tettigometra (Mitricephalus) leucophaea	Earias clorana	Grypotes puncticollis	Drusus bayburtii
Tettigometra obliqua	Watsonarctia deserta	Selenocephalus stenopterus	Drusus muchei
Raivuna striata	Chelis maculosa	Aguriahana germari	Limnephilus ponticus
Lepyronia coleoptrata	Arctinia casearea	Selenocephalus obsoletus	Micropterna ilgazica
Dictyla echii	Epicallia villica	Selenocephalus pallidus	Beraea walteri
Kalama tricornis	Lithosia quadra	Macropsis megerlei	Adicella syriaca
Monosteira unicostata	Odonestis pruni	Hephathus nanus	Leptocerus interruptus

ÇANKIRI İLİ OMURGASIZ CANLI TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
<i>Physatocheila municeps</i>	<i>Malacosoma castrense</i>	<i>Anaceratagallia ribauti</i>	<i>Nemorius vitripennis</i>
<i>Tingis auriculata</i>	<i>Lasiocampa quercus</i>	<i>lassus scutellaris</i>	<i>Chrysops (s. str.) caecutiens</i>
<i>Corythucha arcuata</i>	<i>Lasiocampa eversmanni</i>	<i>lassus lanio</i>	<i>Chrysops (Petersenychrysops) hamatus</i>
<i>Enoplops disciger</i>	<i>Phyllodesma tremulifolium</i>	<i>Zyginidia pullula</i>	<i>Tabanus autumnalis</i>
<i>Ceraleptus obtusus</i>	<i>Lemonia balcanica</i>	<i>Dryodurgades reticulatus</i>	<i>Tabanus bromius</i>
<i>Coreus marginatus</i>	<i>Agrius convolvuli</i>	<i>Tremulicerus fulgidus</i>	<i>Tabanus latetinctus</i>
<i>Gonocerus juniperi</i>	<i>Deilephila suellus</i>	<i>Frutioidia bisignata</i>	<i>Tabanus leleani</i>
<i>Syromastus rhombeus</i>	<i>Hyles euphorbiae</i>	<i>Parthenolecanium corni</i>	<i>Tabanus oppugnator</i>
<i>Ceraleptus gracilicornis</i>	<i>Hyles hippophaes</i>	<i>Eulecanium tiliae</i>	<i>Tabanus spectabilis</i>
<i>Coriomeris hirticornis</i>	<i>Hyles livornica</i>	<i>Colposcena osmanica</i>	<i>Haematopota kemali</i>
<i>Corixa punctata</i>	<i>Laothoe populi</i>	<i>Rhinocola aceris</i>	<i>Haematopota sewelli</i>
<i>Sigara (s.str.) striata</i>	<i>Macroglossum stellatarum</i>	<i>Trioza centranthi</i>	<i>Dasyramphus umbrinus</i>
<i>Cyphostethus minitristriatus</i>	<i>Marumba quercus</i>	<i>Aphis nasturtii</i>	<i>Tipula (Lunatipula) subacuminata</i>
<i>Alydus calcaratus</i>	<i>Mimas tiliae</i>	<i>Brachycaudus (Acaudus) lycnidis</i>	<i>Delia platura</i>
<i>Camptopus lateralis</i>	<i>Proserpinus proserpina</i>	<i>Eulachnus rileyi</i>	<i>Anopheles maculipennis</i>
<i>Corizus hyoscyami</i>	<i>Sphinx ligustri</i>	<i>Sitobion avenae</i>	<i>Anopheles sacharovi</i>
<i>Liorhyssus hyalinus</i>	<i>Smerinthus ocellatus</i>	<i>Uroleucon cichorii</i>	<i>Ptychoptera lacustris</i>
<i>Rhopalus (s. str.) parumpunctatus</i>	<i>Smerinthus kindermannii</i>	<i>Cinara pini</i>	<i>Blepharicera fasciata</i>
<i>Stictopleurus crassicornis</i>	<i>Acleris variegana</i>	<i>Liosomaphis berberidis</i>	<i>Empis (Euempis) sericans</i>
<i>Stictopleurus pictus</i>	<i>Eana goiiana</i>	<i>Metopolophium dirhodum</i>	<i>Coenagrion ornatum</i>
<i>Macceveithus caucasicus</i>	<i>Gypsonoma dealbana</i>	<i>Thelaxes suberi</i>	<i>Coenagrion pulchellum</i>
<i>Macceveithus persicus</i>	<i>Grapholita nebritana</i>	<i>Baetis (s.str.) alpinus</i>	<i>Ischnura pumilio</i>
<i>Odontotarsus caudatus</i>	<i>Spilonota ocellana</i>	<i>Baetis (s.str.) scambus</i>	<i>Onychogomphus forcipatus</i>
<i>Odontotarsus impictus</i>	<i>Cerura vinula</i>	<i>Baetis (Rhodobaetis) rhodani</i>	<i>Calopteryx splendens</i>
<i>Odontotarsus karatasensis</i>	<i>Staurops fagi</i>	<i>Proclleon pennulatum</i>	<i>Lestes dryas</i>
<i>Pscasta exanthematica</i>	<i>Notodonta derbendica</i>	<i>Pseudocentropiloides shadini</i>	<i>Lestes sponza</i>
<i>Odontotarsus robustus</i>	<i>Spatalia argentina</i>	<i>Ecdyonurus (s.str.) venosus</i>	<i>Baccha elongata</i>
<i>Eurygaster hottentotta</i>	<i>Rhegmaphila alpina</i>	<i>Rhithrogena semicolorata</i>	<i>Ceriana conopsoides</i>
<i>Eurygaster maura</i>	<i>Clostera curtula</i>	<i>Heptagenia (Dacnogenia) coeruleans</i>	<i>Cheilosia albitarsis</i>
<i>Eurygaster austriaca</i>	<i>Clostera pigra</i>	<i>Habroleptoides confusa</i>	<i>Cheilosia canicularis</i>
<i>Eurygaster dilaticollis</i>	<i>Notodonta ziczac</i>	<i>Habrophlebia lauta</i>	<i>Cheilosia himantopus</i>
<i>Eurygaster testudinaria</i>	<i>Notodonta phoebe</i>	<i>Potamanthus luteus</i>	<i>Cheilosia illustrata</i>
<i>Odontoscelis fuliginosa</i>	<i>Triphaena janthiana</i>	<i>Diaspidiotus zonatus</i>	<i>Cheilosia laticornis</i>
<i>Canthophorus melanopterus</i>	<i>Furcula bifida</i>	<i>Dynaspidiotus abietis</i>	<i>Cheilosia soror</i>
<i>Graphosoma lineatum</i>	<i>Phalera bucephala</i>	<i>Lepidosaphes newsteadi</i>	<i>Cheilosia variabilis</i>
<i>Aelia acuminata</i>	<i>Pheosia tremula</i>	<i>Leucaspis lowi</i>	<i>Cheilosia vulpina</i>
<i>Raphigaster nebulosa</i>	<i>Pterostoma palpinum</i>	<i>Parlatoria parlatoriae</i>	<i>Chrysogaster coemiteriorum</i>
<i>Holcostethus strictus</i>	<i>Acrida bicolor</i>	<i>Isoperla rhododendri</i>	<i>Chrysotoxum binctum</i>
<i>Neottiglossa leporina</i>	<i>Aiolopus strepens</i>	<i>Pontoperla teberdinica</i>	<i>Chrysotoxum festivum</i>
<i>Peribalus (s. str.) strictus</i>	<i>Aiolopus thalassinus</i>	<i>Oulema duftschmidi</i>	<i>Chrysotoxum lessonae</i>
<i>Carpocoris melanocerus</i>	<i>Calliptamus coelesyriensis</i>	<i>Clytra (s.str.) laeviuscula</i>	<i>Conosyrphus volucellinus</i>
<i>Carpocoris mediterraneus</i>	<i>Calliptamus italicus</i>	<i>Coptocephala unifasciata</i>	<i>Didea fasciata</i>
<i>Carpocoris (s. str.) fuscispinus</i>	<i>Calliptamus tenuicercis</i>	<i>Labidostomis atkaracalarica</i>	<i>Episyrphus balteatus</i>
<i>Carpocoris (s. str.) pudicus</i>	<i>Chorthippus (Glyptobothrus) bornhalmi</i>	<i>Labidostomis (s.str.) asiatica</i>	<i>Eristalinus aeneus</i>
<i>Carpocoris (s. str.) purpureipennis</i>	<i>Chorthippus (Glyptobothrus) macrocerus</i>	<i>Labidostomis (s.str.) basanica</i>	<i>Eristalinus sepulchralis</i>
<i>Codophila lunulata</i>	<i>Chorthippus (Glyptobothrus) mollis</i>	<i>Labidostomis (s.str.) beckeri</i>	<i>Eristalis alpina</i>
<i>Codophila pusio</i>	<i>Chorthippus (Glyptobothrus) vagans</i>	<i>Labidostomis (s.str.) brevipennis</i>	<i>Eristalis arborum</i>
<i>Codophila varia</i>	<i>Chorthippus (s.str.) dichrous</i>	<i>Labidostomis (s.str.) decipiens</i>	<i>Eristalis pertinax</i>
<i>Eurydema (s. str.) oleracea</i>	<i>Chorthippus ilkazi</i>	<i>Labidostomis (s.str.) diversifrons</i>	<i>Eristalis rupium</i>

ÇANKIRI İLİ OMURGASIZ CANLI TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
<i>Eurydema (s. str.) ornata</i>	<i>Chorthippus (s.str.) loratus</i>	<i>Labidostomis (s.str.) karamanica</i>	<i>Eristalis similis</i>
<i>Eurydema (Rubrodorsalium) ventralis</i>	<i>Chorthippus (s.str.) parallelus</i>	<i>Labidostomis (s.str.) longimana</i>	<i>Eristalis tenax</i>
<i>Eurydema blanda</i>	<i>Chorthippus (Stauroderus) scalaris</i>	<i>Labidostomis (s.str.) maculipennis</i>	<i>Eumerus strigatus</i>
<i>Piezodorus lituratus</i>	<i>Celes variabilis</i>	<i>Labidostomis (s.str.) medvedevi</i>	<i>Eupeodes corollae</i>
<i>Sciocoris maculatus</i>	<i>Dasyhippus uvarovi</i>	<i>Labidostomis (s.str.) mesopotamica</i>	<i>Eupeodes luniger</i>
<i>Staria lunata</i>	<i>Dociopterus (Notostaurus) anatolicus</i>	<i>Labidostomis (s.str.) pallidipennis</i>	<i>Lapposyrphus lapponicus</i>
<i>Zicrona coerulea</i>	<i>Dociopterus (Kazakia) brevicollis</i>	<i>Labidostomis (s.str.) oertzeni</i>	<i>Lejogaster tarsata</i>
<i>Nezara viridula</i>	<i>Euchorthippus pulvinatus</i>	<i>Labidostomis (s.str.) propinqua</i>	<i>Melanogaster aeresa</i>
<i>Saldula saltatoria</i>	<i>Oedipoda caerulescens</i>	<i>Labidostomis (s.str.) rufa</i>	<i>Melanostoma mellinum</i>
<i>Anoplus viaticus</i>	<i>Oedipoda schochi</i>	<i>Labidostomis (s.str.) sulcicollis</i>	<i>Meligramma guttata</i>
<i>Anoplus infuscatus</i>	<i>Omocestus (s.str.) haemorrhoidalis</i>	<i>Smaragdina biornata</i>	<i>Meliscaeva auricollis</i>
<i>Anoplus concinnus</i>	<i>Omocestus (s.str.) nanus</i>	<i>Smaragdina hypocrita</i>	<i>Merodon armipes</i>
<i>Anoplus nigerimus</i>	<i>Omocestus (s.str.) rufipes</i>	<i>Smaragdina limbata</i>	<i>Merodon hikmeti</i>
<i>Episyron candiotum</i>	<i>Omocestus (s.str.) ventralis</i>	<i>Smaragdina tibialis</i>	<i>Merodon loewi</i>
<i>Episyron albonotatum</i>	<i>Omocestus (Dirshius) petraeus</i>	<i>Smaragdina xanthaspis</i>	<i>Merodon nanus</i>
<i>Episyron rufipes</i>	<i>Omocestus (Dirshius) minutus</i>	<i>Exema elliptica</i>	<i>Merodon nigritarsis</i>
<i>Episyron gallicum</i>	<i>Pararcyptera labiata</i>	<i>Tituboea macropus</i>	<i>Merodon planiceps</i>
<i>Aporinellus sexmaculatus</i>	<i>Rammeihippus turcicus</i>	<i>Cryptocephalus octacasmus</i>	<i>Merodon spinipes</i>
<i>Pompilus cinereus</i>	<i>Stauroderus scalaris</i>	<i>Cryptocephalus turcicus</i>	<i>Merodon spinitarsis</i>
<i>Batozonellus lacerticida</i>	<i>Stenobothrus burri</i>	<i>Cryptocephalus (Asionus) curda</i>	<i>Merodon telmateia</i>
<i>Agenioideus excisus</i>	<i>Stenobothrus lineatus</i>	<i>Cryptocephalus (Asionus) amasiensis</i>	<i>Myathropa florea</i>
<i>Vespa orientalis</i>	<i>Sphingonotus nebulosus</i>	<i>Cryptocephalus (Asionus) connexus</i>	<i>Neoascia podagrica</i>
<i>Vespa crabro crabro</i>	<i>Stenobothrus nigromaculatus</i>	<i>Cryptocephalus (Asionus) exiguus</i>	<i>Orthonevra nobilis</i>
<i>Vespula (Paravespula) germanica</i>	<i>Locusta migratoria</i>	<i>Cryptocephalus (Asionus) fausti</i>	<i>Paragus bicolor</i>
<i>Vespula vulgaris</i>	<i>Isophya ilkazi</i>	<i>Cryptocephalus (Asionus) fulvus</i>	<i>Paragus quadrifasciatus</i>
<i>Dolichovespula sylvestris</i>	<i>Isophya rectipennis</i>	<i>Cryptocephalus (Asionus) ocellatus</i>	<i>Paragus tibialis</i>
<i>Dolichovespula omissa</i>	<i>Isophya nervosa</i>	<i>Cryptocephalus (Asionus) populi</i>	<i>Pipizella maculipennis</i>
<i>Polistes (s.str.) gallicus</i>	<i>Isophya obtusidens</i>	<i>Cryptocephalus (Asionus) pygmaeus</i>	<i>Pipizella virens</i>
<i>Polistes (s.str.) nimpha</i>	<i>Isophya staneki</i>	<i>Cryptocephalus (s.str.) anticus</i>	<i>Platycheirus albimanus</i>
<i>Polistes dominulus</i>	<i>Isophya stenocauda</i>	<i>Cryptocephalus (s.str.) biguttatus</i>	<i>Platycheirus aurolateralis</i>
<i>Andrena (Zonandrena) flavipes</i>	<i>Poecilimon (s.str.) bosporicus</i>	<i>Cryptocephalus (s.str.) bipunctatus</i>	<i>Scaeva pyrastris</i>
<i>Lithurgus chrysurus</i>	<i>Poecilimon celebi</i>	<i>Cryptocephalus (s.str.) cribratus</i>	<i>Scaeva selenitica</i>
<i>Lithurgus cornutus</i>	<i>Poecilimon (s.str.) iucundus</i>	<i>Cryptocephalus (s.str.) duplicatus</i>	<i>Spazigaster ambulans</i>
<i>Anthidiellum strigatum</i>	<i>Anterastes burri</i>	<i>Cryptocephalus (s.str.) flavipes</i>	<i>Sphaerophoria rueppelli</i>
<i>Hoplosmia bidentata</i>	<i>Anterastes serbicus</i>	<i>Cryptocephalus (s.str.) maraei</i>	<i>Sphaerophoria scripta</i>
<i>Osmia (Helicosmia) fulviventris</i>	<i>Decticus verrucivorus</i>	<i>Cryptocephalus (s.str.) octopunctatus</i>	<i>Syrphidella flaviventris</i>
<i>Megachile (Xanthosarus) maritima</i>	<i>Parapholidoptera signata</i>	<i>Cryptocephalus (s.str.) paphlagonius</i>	<i>Syrphus ribesii</i>
<i>Chelostoma (Foveosmia) incognitum</i>	<i>Pholidoptera fallax</i>	<i>Cryptocephalus (s.str.) sericeus</i>	<i>Syrphus vitripennis</i>

ÇANKIRI İLİ OMURGASIZ CANLI TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
<i>Coelioxys (Allocoelioxys) acanthura</i>	<i>Platycleis (s. str.) intermedia</i>	<i>Cryptocephalus (s.str.) trimaculatus</i>	<i>Volucella bombylans</i>
<i>Coelioxys (Allocoelioxys) brevis</i>	<i>Sporadiana sporadarum</i>	<i>Cryptocephalus (s.str.) virens</i>	<i>Volucella pellucens</i>
<i>Coelioxys (Allocoelioxys) caudata</i>	<i>Tartarogryllus burdigalensis</i>	<i>Cryptocephalus (Heterichnus) prusias</i>	<i>Volucella zonaria</i>
<i>Coelioxys (Allocoelioxys) elegantula</i>	<i>Tartarogryllus tartarus</i>	<i>Cryptocephalus (Lamellosus) angorensis</i>	<i>Xylota segnis</i>
<i>Coelioxys (Allocoelioxys) haemorrhoea</i>	<i>Melanogryllus desertus</i>	<i>Cryptocephalus (Protophysus) schaefferi</i>	<i>Dichrostigma malickyi</i>
<i>Coelioxys (Mesocoelioxys) argentea</i>	<i>Aprostocetus aartseni</i>	<i>Cryptocephalus (Protophysus) wehnckeii</i>	<i>Raphidia (s. str.) ambigua</i>
<i>Osmia (Helicosmia) niveata</i>	<i>Aprostocetus annulatus</i>	<i>Pachybrachis (s.str.) fimbriolatus</i>	<i>Sphex flavipennis</i>
<i>Colobopsis truncata</i>	<i>Aprostocetus artemisicola</i>	<i>Pachybrachis (s.str.) hieroglyphicus</i>	<i>Sphex (Prionyx) viduatus</i>
<i>Harpagoxenus sublaevis</i>	<i>Aprostocetus bakkendorfi</i>	<i>Pachybrachis (s.str.) limbatus</i>	<i>Ammophila heydeni</i>
<i>Leptothorax acervorum</i>	<i>Aprostocetus catus</i>	<i>Stylosomus (s.str.) flavus</i>	<i>Ammophila sabulosa</i>
<i>Leptothorax muscorum</i>	<i>Aprostocetus cerricola</i>	<i>Pachybrachis (s.str.) tessellatus</i>	<i>Argogorytes fargeii</i>
<i>Myrmica anatolica</i>	<i>Aprostocetus crino</i>	<i>Macrocoma rubripes</i>	<i>Bembix bidentata</i>
<i>Formica rufa</i>	<i>Aprostocetus constrictus</i>	<i>Chrysolina (Erythrochrysa) polita</i>	<i>Cerceris rybyensis</i>
<i>Lomaspilis marginata</i>	<i>Aprostocetus emesa</i>	<i>Chrysolina (Synerga) herbacea</i>	<i>Aneomochtherus micrasiaticus</i>
<i>Rhodostrongylus vibicaria</i>	<i>Aprostocetus fusificola</i>	<i>Chrysolina (Synerga) saliceti</i>	<i>Promachus leoninus</i>
<i>Rhodostrongylus tabidaria</i>	<i>Aprostocetus incrassatus</i>	<i>Chrysolina (Synerga) tremula</i>	<i>Micropeza nigra</i>
<i>Cidaria fulvata</i>	<i>Aprostocetus larzacensis</i>	<i>Chrysolina (Synerga) vigintipunctata</i>	<i>Exochostoma osellai</i>
<i>Aplocera annexata</i>	<i>Aprostocetus ligus</i>	<i>Gastrophysa (s.str.) polygoni</i>	<i>Germaria obscuripennis</i>
<i>Aplocera plagiata</i>	<i>Aprostocetus micantulus</i>	<i>Gonioctena (Spartomena) fornicata</i>	<i>Hemipenthes velutinus</i>
<i>Chiasmia clathrata</i>	<i>Aprostocetus nubigenus</i>	<i>Phratora (Phyllodecta) laticollis</i>	<i>Tephritis dioscurea</i>
<i>Chlorissa viridata</i>	<i>Aprostocetus palustris</i>	<i>Phratora (Phyllodecta) vitellinae</i>	<i>Tephritis vespertina</i>
<i>Colostygia pectinataria</i>	<i>Aprostocetus pausiris</i>	<i>Diorhabda elongata</i>	<i>Ceratina (Euceratina) chalybea</i>
<i>Costaconvexa polygrammata</i>	<i>Aprostocetus phineus</i>	<i>Galeruca (s.str.) pomonae</i>	<i>Ceratina (Euceratina) cyanea</i>
<i>Elicrinia cardiaria</i>	<i>Aprostocetus pygmaeus</i>	<i>Luperus flavipes</i>	<i>Ceratina (Euceratina) nigrolabiata</i>
<i>Ligdia adustata</i>	<i>Aprostocetus productus</i>	<i>Luperus xanthopoda</i>	<i>Xylocopa (Xylocopa) violacea</i>
<i>Lomaspilis opis</i>	<i>Aprostocetus tymber</i>	<i>Nymphius lydius</i>	<i>Bombus (Thoracobombus) zonatus</i>
<i>Lomaspilis bithynica</i>	<i>Aprostocetus toddaliae</i>	<i>Altica carduorum</i>	<i>Bombus sylvorum</i>
<i>Odezia atrata</i>	<i>Aprostocetus venustus</i>	<i>Altica deserticola</i>	<i>Bombus humilis</i>
<i>Opisthograptis luteolata</i>	<i>Aprostocetus viridinitens</i>	<i>Altica palustris</i>	<i>Bombus ruderarius</i>
<i>Rhodostrongylus calabra</i>	<i>Anaprostocetus acuminatus</i>	<i>Aphthona semicyanea</i>	<i>Bombus armeniacus</i>
<i>Rhodostrongylus discopunctata</i>	<i>Baryscapus adalia</i>	<i>Chaetocnema semicoerulea</i>	<i>Bombus sichelii</i>
<i>Scopula immorata</i>	<i>Baryscapus berhidanus</i>	<i>Crepidodera aurata</i>	<i>Bombus hortorum</i>
<i>Scopula ornata</i>	<i>Baryscapus bruchivorus</i>	<i>Phyllotreta cruciferae</i>	<i>Bombus humilis</i>
<i>Scotopteryx chenopodiata</i>	<i>Baryscapus bruchophagi</i>	<i>Cassida seraphina</i>	<i>Bombus mlokosievitzii</i>
<i>Siona lineata</i>	<i>Baryscapus endemus</i>	<i>Cassida viridis</i>	<i>Bombus (Thoracobombus) sylvorum</i>
<i>Selenia lunaria</i>	<i>Baryscapus impeditus</i>	<i>Hypocassida subferruginea</i>	<i>Bombus (Thoracobombus) pascuorum</i>
<i>Abrostola clarissa</i>	<i>Baryscapus nigroviolaceus</i>	<i>Ischyronota desertorum</i>	<i>Bombus terrestris</i>
<i>Abrostola triplasia</i>	<i>Baryscapus oophagus</i>	<i>Epitrix pubescens</i>	<i>Bombus (Megabombus) argillaceus</i>
<i>Acontia lucida</i>	<i>Baryscapus pallidae</i>	<i>Pachnephorus corinthius</i>	<i>Bombus (Subterraneobombus) fragrans</i>
<i>Acronicta (Subacronicta) megacephala</i>	<i>Baryscapus spartifoliellae</i>	<i>Pachnephorus villosus</i>	<i>Evylaeus linearis</i>
<i>Acronicta (Triaena) psi</i>	<i>Neotrichoporoides biogradensis</i>	<i>Bruchus affinis</i>	<i>Halictus (Hexataenites) cochlearitarsis</i>

ÇANKIRI İLİ OMURGASIZ CANLI TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
<i>Acronicta (Viminia) euphorbiae</i>	<i>Neotrichoporoides bulgaricus</i>	<i>Bruchus hamatus</i>	<i>Lasioglossum discum</i>
<i>Acronicta (Viminia) orientalis</i>	<i>Sigmophora brevicornis</i>	<i>Taphrorychus villifrons</i>	<i>Sphecodes schenckii</i>
<i>Actebia praecox</i>	<i>Tamarixia monesus</i>	<i>Cionus hortulans</i>	<i>Attagenus quadrimaculatus</i>
<i>Actinotia radiosa</i>	<i>Tamarixia pronomus</i>	<i>Ceutorhynchus sulcicollis</i>	<i>Cuneala confinis</i>
<i>Aedophron phlebophora</i>	<i>Tamarixia upis</i>	<i>Rhinoncus pericarpus</i>	<i>Macrophya superba</i>
<i>Aedophron rhodites</i>	<i>Tetrastichus decrescens</i>	<i>Cionus olivieri</i>	<i>Tenthredo liturata</i>
<i>Agrotis (Crassagrotis) bigramma</i>	<i>Tetrastichus melasomae</i>	<i>Cionus thapsi</i>	<i>Tenthredo propinqua</i>
<i>Agrotis (Crassagrotis) obesa</i>	<i>Tetrastichus sinope</i>	<i>Gymnaetron (Rhinusa) asellus</i>	<i>Tenthredopsis nassata</i>
<i>Agrotis (Putagrotis) puta</i>	<i>Entedon crassiscapus</i>	<i>Gymnaetron (Rhinusa) tetrum</i>	<i>Trissolcus manteroi</i>
<i>Agrotis (s.str.) cinerea</i>	<i>Entedon diotimus</i>	<i>Brachyderes incanus</i>	<i>Corynis mutabilis</i>
<i>Agrotis (s.str.) clavis</i>	<i>Entedon parvicar</i>	<i>Polydrusus (Eustolus) astutus</i>	<i>Eurytoma tibialis</i>
<i>Agrotis (s.str.) desertorum</i>	<i>Necremnus folia</i>	<i>Polydrusus (Eustolus) ponticus</i>	<i>Tetramesa maderae</i>
<i>Agrotis (s.str.) exclamationis</i>	<i>Pediobius eubius</i>	<i>Polydrusus (Conocetus) baudii</i>	<i>Augyles marmota</i>
<i>Agrotis (s.str.) ipsilon</i>	<i>Antepipona deflenda</i>	<i>Polydrusus (Conocetus) gracilicornis</i>	<i>Cephus pygmaeus</i>
<i>Agrotis (s.str.) segetum</i>	<i>Syrista parreyssii</i>	<i>Eusomus ovulum</i>	<i>Trachelus libanensis</i>
<i>Agrotis (s.str.) trux</i>	<i>Calameuta) haemorrhoidalis</i>	<i>Sitona crinitus</i>	<i>Agathis anglica</i>
<i>Ammonoconia senex</i>	<i>Calameuta (s.str.) idolon</i>	<i>Sitona hispidulus</i>	<i>Agathis rufipalpis</i>
<i>Amphipyra tragopoginis</i>	<i>Cephus brachycercus</i>	<i>Larinus (Larinodontes) sturnus</i>	<i>Hormius moniliatus</i>
<i>Antarchaea numisma</i>	<i>Cephus nigrinus</i>	<i>Larinus latus</i>	<i>Rhysipolis decorator</i>
<i>Apamea anceps</i>	<i>Cephus pygmeus</i>	<i>Larinus idoneus</i>	<i>Orgilus abbreviator</i>
<i>Apamea crenata</i>	<i>Cephus sareptanus</i>	<i>Lixus cardui</i>	<i>Allurus lituratus</i>
<i>Apamea furva</i>	<i>Cephus spinipes</i>	<i>Bangasternus orientalis</i>	<i>Allurus muricatus</i>
<i>Apamea monoglypha</i>	<i>Trachelus tabidus</i>	<i>Ceutorhynchus nanus</i>	<i>Perilitus (Microctonus) aethiops</i>
<i>Apamea sordens</i>	<i>Agriotes sputator</i>	<i>Tychius argentatus</i>	<i>Perilitus (Microctonus) moldavicus</i>
<i>Apamea syriaca</i>	<i>Melanotus robustus</i>	<i>Tychius cuprifer</i>	<i>Microchelonus (s.str.) sulcatus</i>
<i>Apopetes spectrum</i>	<i>Selatosomus gravidus</i>	<i>Tychius eldae</i>	<i>Diospilus belokobylskiji</i>
<i>Aporophyla australis</i>	<i>Selatosomus latus</i>	<i>Tychius picirostris</i>	<i>Diospilus capito</i>
<i>Auchmis (s.str.) detera</i>	<i>Zorochros dermestoides</i>	<i>Tychius ruscicus</i>	<i>Chelonus (s.str.) obscuratus</i>
<i>Autophila (Cheirophanes) ligaminosa</i>	<i>Cardiophorus discicollis</i>	<i>Tychius stephensi</i>	<i>Chelonus (s.str.) canescens</i>
<i>Autophila (s.str.) banghaasi</i>	<i>Cardiophorus nigratissimus</i>	<i>Apion aestimatum</i>	<i>Chelonus (s.str.) oculator</i>
<i>Autophila (s.str.) limbata</i>	<i>Nothodes parvulus</i>	<i>Apion trifolii</i>	<i>Glyptomorpha pectoralis</i>
<i>Dysgonia algira</i>	<i>Athous (s. str.) haemorrhoidalis</i>	<i>Apion viciae</i>	<i>Bracon (s.str.) intercessor</i>
<i>Behounekia freyeri</i>	<i>Athous subfuscus</i>	<i>Polydrusus inustus</i>	<i>Bracon (s. str.) pectoralis</i>
<i>Bena bicolorana</i>	<i>Prosternon syriacum</i>	<i>Sitona bicolor</i>	<i>Bracon (s. str.) trucidator</i>
<i>Phalaena nebulosa</i>	<i>Prosternon tessellatum</i>	<i>Sitona lineata</i>	<i>Bracon (Glabrobracon) dolichurus</i>
<i>Lacanobia contigua</i>	<i>Peripontius terminatus</i>	<i>Sitona lineellus</i>	<i>Bracon (Glabrobracon) larvicida</i>
<i>Leucania comma</i>	<i>Adrastus anatolicus</i>	<i>Tychius (s.str.) bicolor</i>	<i>Bracon (Glabrobracon) lividus</i>
<i>Noctua orbona</i>	<i>Adrastus circassicus</i>	<i>Tychius flavicollis</i>	<i>Bracon (Glabrobracon) obscurator</i>
<i>Noctua pronuba</i>	<i>Synaptus filiformis</i>	<i>Larinus turbinatus</i>	<i>Bracon (Glabrobracon) osculator</i>
<i>Noctua fimbriata</i>	<i>Ampedus elegantulus</i>	<i>Lixus algirus</i>	<i>Bracon (Glabrobracon) variator</i>
<i>Noctua haywardi</i>	<i>Ampedus (s. str.) ochropterus</i>	<i>Lixus filum</i>	<i>Bracon (Glabrobracon) terebella</i>
<i>Phlogophora meticolosa</i>	<i>Agriotes infuscatus</i>	<i>Rhipidothrips gratiosus</i>	<i>Bracon (Lucobracon) erraticus</i>
<i>Phlogophora sciata</i>	<i>Agriotes paludum</i>	<i>Aeolothrips collaris</i>	<i>Bracon (Lucobracon) meyeri</i>

ÇANKIRI İLİ OMURGASIZ CANLI TÜRLERİ			
TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
<i>Heliiothis peltigera</i>	<i>Agriotes proximus</i>	<i>Aeolothrips meridionalis</i>	<i>Bracon (Rastrobracon) urinator</i>
<i>Agrochola lota</i>	<i>Quasimus minutissimus</i>	<i>Sitothrips arabicus</i>	<i>Bracon (s.str.) nigratus</i>
<i>Chazaria incarnata</i>	<i>Drasterius bimaculatus</i>	<i>Limothrips denticornis</i>	<i>Bracon (s.str.) trucidator</i>
<i>Plusia festucae</i>	<i>Dicronychus cinereus</i>	<i>Limothrips schumutzi</i>	<i>Agathis umbellatarum</i>
<i>Cucullia argentina</i>	<i>Balclutha pellucens</i>	<i>Haplothrips tritici</i>	<i>Microchelonus gracitis</i>
<i>Emmelia trabealis</i>	<i>Platymetopius major</i>	<i>Rhyacophila nubila</i>	<i>Macrocentrus collaris</i>
<i>Mythimna l-album</i>	<i>Populicerus sharifi</i>	<i>Rhyacophila subovata</i>	<i>Meteorus affinis</i>
<i>Mythimna conigera</i>	<i>Rhytidodus boluicus</i>	<i>Agapetus karabagi</i>	<i>Alysia tristis</i>
<i>Tyta luctuosa</i>	<i>Tremulicerus mesopyrrhus</i>	<i>Synagapetus anatolicus</i>	<i>Syrphoctonus nigratarsus</i>
<i>Oria musculosa</i>	<i>Arboridia adanae</i>	<i>Oxyethira falcata</i>	<i>Lissonota) flavovariegata</i>
<i>Sussaba pulchella</i>	<i>Araneus angulatus</i>	<i>Metellina mengei</i>	<i>Cylindroiulus abantensis</i>
<i>Syrphophilus bizonarius</i>	<i>Araneus diadematus</i>	<i>Dendryphantes rudis</i>	<i>Megaphyllum anatolicum</i>
<i>Aneuclis melanaria</i>	<i>Araneus quadratus</i>	<i>Mesobuthus gibbosus</i>	<i>Megaphyllum byzantinum</i>
<i>Heterocola nigrotibialis</i>	<i>Araniella cucurbitina</i>	<i>Neobisium (s.str.) validum</i>	<i>Strongylosoma euxinum</i>
<i>Ichneumon sarcitorius</i>	<i>Araniella inconspicua</i>	<i>Armenica (s.str.) laevicollis</i>	<i>Polydesmus complanatus</i>
<i>Temelucha lucida</i>	<i>Araniella opisthographa</i>	<i>Monacha samsunensis</i>	<i>Aphelenchus avenae</i>
<i>Promethes sulcator</i>	<i>Argiope bruennichi</i>	<i>Hirudo verbana</i>	<i>Aphelenchoides besseyi</i>
<i>Diplazon laetatorius</i>	<i>Cyclosa conica</i>	<i>Geophilus conjungens</i>	<i>Filenchus thornei</i>
<i>Syrphoctonus signatus</i>	<i>Larinioides cornutus</i>	<i>Geophilus carpophagus</i>	<i>Filenchus vulgaris</i>
<i>Tymmophorus obscuripes</i>	<i>Mangora acalypha</i>	<i>Geophilus mundus</i>	<i>Boleodorus (s.str.) thylactus</i>
<i>Netelia (Paropheltes) tarsata</i>	<i>Neoscona adianta</i>	<i>Henia (s.str.) athenarum</i>	<i>Bitylenchus parvus</i>
<i>Phytodietus griseanae</i>	<i>Pholcus phalangoides</i>	<i>Clinopodes flavidus</i>	<i>Helicotylenchus vulgaris</i>
<i>Phytodietus polyzonias</i>	<i>Pisaura mirabilis</i>	<i>Lithobius (s.str.) delictus</i>	<i>Pratylenchus penetrans</i>
<i>Collyria calcitrator</i>	<i>Thomisus onustus</i>	<i>Lithobius (s.str.) kastamonuensis</i>	<i>Pratylenchus thornei</i>
<i>Podagrion splendens</i>	<i>Xysticus kochi</i>	<i>Lithobius (s.str.) nigripalpis</i>	<i>Pratylenchus zea</i>
<i>Chrysomalla stigmatica</i>	<i>Xysticus laetus</i>	<i>Lithobius (s.str.) plesius</i>	<i>Zygotylenchus guevarai</i>
<i>Chrysomalla turci</i>	<i>Xysticus ninnii</i>	<i>Lithobius (s.str.) viriatus</i>	<i>Pratylenchoides alkani</i>
<i>Amblyseius armeniacus</i>	<i>Haplodrassus signifer</i>	<i>Lithobius (Sigibus) microps</i>	<i>Paratylenchus projectus</i>
<i>Kampimodromus aberrans</i>	<i>Agelena labyrinthica</i>	<i>Lithobius (Monotarsobius) aeruginosus</i>	<i>Healyella syriaca</i>
<i>Paraseiulus talpii</i>	<i>Coelotes pthysticus</i>	<i>Lithobius (Monotarsobius) evasus</i>	<i>Healyella schweigeri</i>
<i>Paraseiulus subsoleiger</i>	<i>Oxyopes lineatus</i>	<i>Lithobius (Monotarsobius) ferganensis</i>	<i>Aporrectodea trapezoides</i>
<i>Typhlodromus (s.str.) andrei</i>	<i>Pardosa agricola</i>	<i>Lithobius (Monotarsobius) sivasiensis</i>	<i>Aporrectodea jassyensis</i>
<i>Oligonychus coniferarum</i>	<i>Piniphantes pinicola</i>	<i>Scolopendra cingulata</i>	<i>Allolobophora rosea</i>
<i>Rhipicephalus bursa</i>	<i>Trichoncoides piscator</i>	<i>Cyrtops compositus</i>	<i>Dendrobaena semitica</i>
<i>Rhipicephalus turanicus</i>	<i>Brommella falcigera</i>	<i>Cyrtops kosswigi</i>	<i>Dendrobaena hortensis</i>
<i>Aculepeira ceropegia</i>	<i>Palpimanus gibbulus</i>	<i>Himantarium gabrielis</i>	<i>Dendrobaena pentheri</i>
<i>Agalenatea redii</i>	<i>Filistata insidiatrix</i>	<i>Strigamia acuminata</i>	

Resim 38 - *Agelena labyrinthica*

Resim 39 - *Siona lineata*

E.3. Ormanlar, Milli Parklar ve Tabiat Parkları

E.3.1. Ormanlar

Çankırı Orman İşletme Şefliği; Merkez, Korgun ve Eldivan ilçelerini kapsamaktadır. Toplam 146.217,10 hektar olan Şeflik sorumluluk alanının 62.557,90 hektarlık kısmı orman vasıflı araziden oluşmaktadır.

Ormanlar genel olarak silsile halinde değil, coğrafyaya dağınık şekilde varlık göstermektedir. Çankırı ilçesi civarındaki ormanlarımızın çoğunlukla Karaçam, Sarıçam ve Meşe varlık göstermektedir.

Şeflik karasal iklim kuşağında bulunduğundan, ağaçların yetişme ortamı (bonitet) zayıftır. Bu sebepten dolayı ağaçlar uygun yetişme ortamındaki aynı cins ağaçlarla aynı çap-boy gelişimini gösterememektedir.

Şeflik sınırlarında genel olarak doğalgazın kullanılması, Köylerde yaşayan kişilerin neredeyse kalmaması bu sebeple oduna duyulan ihtiyacın azalmasıyla ve yapılan ağaçlandırma çalışmaları ile geçmiş yıllara bakılarak ormanlık alanda bir artıştan söz edilebilir.

Çizelge 54- Çankırı Orman İşletme Şefliği Alan Döküm Tablosu

(Çankırı Orman İşletme Müdürlüğü, 2024)

Ormanlık Alanlar	Ağaçsız Orman Alanları	Orman Alan Toplamı	Orman Dışı Alanlar	Genel Toplam	Yüzdellik Verim
20.060,30	42.497,30	62.557,90	83.659,50	146.217,10	0,42

Eldivan Orman İşletme Şefliği; Eldivan Orman İşletme Şefliği toplam 106.327,60 hektar olan Şeflik sorumluluk alanının 27.963,70 hektarlık kısmı orman vasıflı araziden oluşmaktadır. Ormanlar genel olarak silsile halinde değil, coğrafyaya dağınık şekilde varlık göstermektedir.

Eldivan ilçesi civarındaki ormanlarda çoğunlukla Karaçam, Sarıçam ve Meşe varlık göstermektedir.

Şeflik karasal iklim kuşağında bulunduğundan, ağaçların yetişme ortamı (bonitet) zayıftır. Bu sebepten dolayı ağaçlar uygun yetişme ortamındaki aynı cins ağaçlarla aynı çap-boy gelişimini gösterememektedir.

Şeflik sınırlarında genel olarak doğalgazın kullanılması, Köylerde yaşayan kişilerin neredeyse kalmaması bu sebeple oduna duyulan ihtiyacın azalmasıyla ve yapılan ağaçlandırma çalışmaları ile geçmiş yıllara bakılarak ormanlık alanda bir artıştan söz edilebilir.

Çizelge 55 - Eldivan Orman İşletme Şefliği Alan Döküm Tablosu

(Çankırı Orman İşletme Müdürlüğü, 2024)

Ormanlık Alanlar	Ağaçsız Orman Alanları	Orman Alan Toplamı	Orman Dışı Alanlar	Genel Toplam	Yüzdellik Verim
5.082,40	22.881,30	27.963,70	78.363,90	106.327,60	26

Erikli Orman İşletme Şefliği; Yapraklı ve Merkez ilçelerinin mülki hudutlarından oluşmaktadır. Toplam 31.067,90 hektar olan Şeflik sorumluluk alanının 6.680,90 hektarlık kısmı orman vasıflı araziden oluşmaktadır.

Ormanlar genel olarak silsile halinde değil, coğrafyaya dağınık şekilde varlık göstermektedir.

Erikli Orman İşletme Şefliği sorumluluk alanındaki ormanlarda çoğunlukla Karaçam, Sarıçam ve Meşe varlık göstermektedir.

Şeflik karasal iklim kuşağında bulunduğundan, ağaçların yetişme ortamı (bonitet) zayıftır. Bu sebepten dolayı ağaçlar uygun yetişme ortamındaki aynı cins ağaçlarla aynı çap-boy gelişimini gösterememektedir.

Şeflik sınırlarında genel olarak doğalgazın kullanılması, Köylerde yaşayan kişilerin neredeyse kalmamasından dolayı oduna duyulan ihtiyacın azalmasıyla ve yapılan ağaçlandırma çalışmaları ile geçmiş yıllara bakılarak ormanlık alanda bir artıştan söz edilebilir.

Çizelge 56- Erikli Orman İşletme Şefliği Alan Döküm Tablosu

(Çankırı Orman İşletme Müdürlüğü, 2024)

Ormanlık Alanlar	Ağaçsız Orman Alanları	Orman Alan Toplamı	Orman Dışı Alanlar	Genel Toplam	Yüzdellik Verim
6.680,90	16.407,60	23.088,50	7.979,40	31.067,90	74

Sarıkaya Orman İşletme Şefliği; Yapraklı ilçesini kapsamaktadır. Toplam 26.197 hektar olan Şeflik sorumluluk alanının 16.311,9 hektarlık kısmı orman vasıflı araziden oluşmaktadır

Ormanlar genel olarak silsile halinde değil, coğrafyaya dağınık şekilde varlık göstermektedir.

Yapraklı ilçesi civarındaki ormanlarımızda çoğunlukla Karaçam, Sarıçam, Gökmar ve Meşe varlık göstermektedir.

Şeflik karasal iklim kuşağında bulunduğundan, ağaçların yetişme ortamı (bonitet) zayıftır. Bu sebepten dolayı ağaçlar uygun yetişme ortamındaki aynı cins ağaçlarla aynı çap-boy gelişimini gösterememektedir.

Köylerde yaşayan kişilerin neredeyse kalmaması bu sebeple oduna duyulan ihtiyacın azalmasıyla geçmiş yıllara bakılarak ormanlık alanda bir artıştan söz edilebilir.

Çizelge 57- Çankırı Sarıkaya Orman İşletme Şefliği Alan Döküm Tablosu

(Çankırı Orman İşletme Müdürlüğü, 2024)

Ormanlık Alanlar	Ağaçsız Orman Alanları	Orman Alan Toplamı	Orman Dışı Alanlar	Genel Toplam	Yüzdellik Verim
10.382,10	5.929,80	16.311,9	9.885,10	26.197	0,62

Şabanözü Orman İşletme Şefliği; Şabanözü ve Orta ilçelerini kapsamaktadır. Toplam 119.652,80 hektar olan Şeflik sorumluluk alanının 50.999,50 hektarlık kısmı orman vasıflı araziden oluşmaktadır.

Ormanlar genel olarak silsile halinde değil, coğrafyaya dağınık şekilde varlık göstermektedir.

Şabanözü ilçesi civarındaki ormanlarımızda çoğunlukla Sarıçam ve Meşe varlık göstermektedir.

Şeflik karasal iklim kuşağında bulunduğundan, ağaçların yetişme ortamı (bonitet) zayıftır. Bu sebepten dolayı ağaçlar uygun yetişme ortamındaki aynı cins ağaçlarla aynı çap-boy gelişimini gösterememektedir.

Şeflik sınırlarında genel olarak doğalgazın kullanılması, Köylerde yaşayan kişilerin neredeyse kalmaması bu sebeple oduna duyulan ihtiyacın azalmasıyla ve yapılan ağaçlandırma çalışmaları ile geçmiş yıllara bakılarak ormanlık alanda bir artıştan söz edilebilir.

Çizelge 58 - Çankırı Şabanözü Orman İşletme Şefliği Alan Döküm Tablosu
(Çankırı Orman İşletme Müdürlüğü, 2024)

Orman Alan Toplamı	Orman Dışı Alanlar	Genel Toplam	Yüzdeler Verim
50.999,5	68.653,3	119.652,8	%43

Yapraklı Orman İşletme Şefliği; Yapraklı ilçe hudutları içerisinde kalmaktadır. Toplam 29.418,80 hektar olan Şeflik sorumluluk alanının 20.815,70 hektarlık kısmı orman vasıflı araziden oluşmaktadır

Ormanlar genel olarak silsile halinde değil, coğrafyaya dağınık şekilde varlık göstermektedir.

Şeflik sınırları içerisindeki ormanlarımızda çoğunlukla Karaçam, Sarıçam, Gökmar ve Meşe varlık göstermektedir.

Şeflik karasal iklim kuşağında bulunduğundan, ağaçların yetişme ortamı (bonitet) zayıftır. Bu sebepten dolayı ağaçlar uygun yetişme ortamındaki aynı cins ağaçlarla aynı çap-boy gelişimini gösterememektedir.

Şeflik sınırlarında genel olarak doğalgazın kullanılmaması, Köylerde yaşayan kişilerin oduna duyulan ihtiyacın devam ettiği gözlenmiştir. Yapılan ağaçlandırma çalışmaları ile geçmiş yıllara bakılarak ormanlık alanda bir artıştan söz edilebilir.

Çizelge 59 - Çankırı Yapraklı Orman İşletme Şefliği Alan Döküm Tablosu
(Çankırı Orman İşletme Müdürlüğü, 2024)

Orman Alan Toplamı	Orman Dışı Alanlar	Genel Toplam	Yüzdeler Verim
20.815,70	8.603,10	29.418,80	%71

E.3.2. Milli Parklar

Bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları Milli Park olarak tescil edilmişlerdir.

İlgaz Dağı Milli Parkı: Batı Karadeniz Bölgesi'nde, Çankırı ve Kastamonu il sınırları içerisinde yer almakta olup; 1088,61 Ha (bu alanın 337,75 Ha'lık kısmı Çankırı il sınırları içerisinde 750,86 Ha'lık kısmı Kastamonu il sınırları içerisinde kalmaktadır) alanı kapsamaktadır. 02.06.1976 tarihinde milli park olarak ilan edilmiştir. Milli Park alanının çoğunluğunun

Kastamonu’da olması ve yönetimin tek elden olmasının daha verimli olacağı düşüncesiyle 2010 yılına kadar (Mülga)Kastamonu İl Çevre ve Orman Müdürlüğü tarafından yönetilmekteydi. Ancak, Genel Müdürlüğün 28/12/2010 tarih ve 10653 sayılı yazısı ile milli park yönetimi ikiye bölünmüş, Çankırı il sınırları içerisinde kalan 337,75 ha’lık bölümün yönetimi (mülga) Çankırı il müdürlüğünün sorumluluğuna geçmiştir. Çankırı ili sınırları içerisinde kalan alanda Karayolları Genel Müdürlüğü Bakımevi, 2 adet otel(Derbent ve Doruk Otel), 1 adet inşası durdurulmuş karkas bina, 1 adet giriş kapısı, 2 adet verici bulunmaktadır. Milli Parka park içerisinden geçen Çankırı- Kastamonu Devlet karayolu ile ulaşılır. Milli park Kastamonu’ya 45 km, Çankırı’ya 80 km, Ankara’ya ise 200 km uzaklıktadır. Ilgaz Dağı Milli Parkı, başta Ankara olmak üzere, ülkemizde de giderek artan rekreasyonel gereksinimi büyük ölçüde karşılayabilecek önemli bir merkezdir. Mevcut hizmetleri içerisinde en önemli kaynağı kış sporlarıdır. Bu nedenle kış aylarında yoğun bir ziyaretçi potansiyeli vardır. Milli parka gelen ziyaretçilerin yeme, içme ve konaklama gibi ihtiyaçlarını karşılayabilecek tesisler mevcuttur.

2011 yılında Bakanlığın yeniden yapılanması sürecinde Sinop 10. Bölge Müdürlüğüne bağlı olarak Kastamonu ilinde Ilgaz Dağı Milli Park Müdürlüğü kurulmuştur. Milli parkın yönetimi bu müdürlük tarafından sürdürülmektedir.

Resim 40 - Ilgaz Dağı Milli Parkı

İstiklal Yolu Milli Parkı: Kastamonu ili İnebolu, Küre, Seydiler, Merkez ve Çankırı ili Merkez ilçesinde yer alan 235,7 hektarlık saha Cumhurbaşkanlığının 01.11.2018 tarihli ve 302 sayılı kararı ile belirlenmiş ve 02.11.2018 tarihli ve 30583 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak Tarihi Milli Park olarak ilan edilmiştir.

İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı Çankırı Bölümü (3 ayrı kısım), Kastamonu Bölümü, Seydiler Bölümü, Küre Bölümü (5 ayrı kısım) ve İnebolu Bölümü olmak üzere 11 bölümden oluşmaktadır.

78,8 hektarlık kısmı Çankırı il sınırlarında kalmaktadır.

İnebolu-Küre-Seydiler-Kastamonu-Ilgaz-Çankırı-Kalecik-Ankara güzergâhı üzerinde yer alan İstiklal Yolu; 3 il, 7 ilçe ve 21 köy olmak üzere toplam 31 yerleşim merkezi içinden veya yakınından geçmekte olup yaklaşık uzunluğu 340 km'dir. Alan Türkiye'nin 44. milli parkı olmuştur.

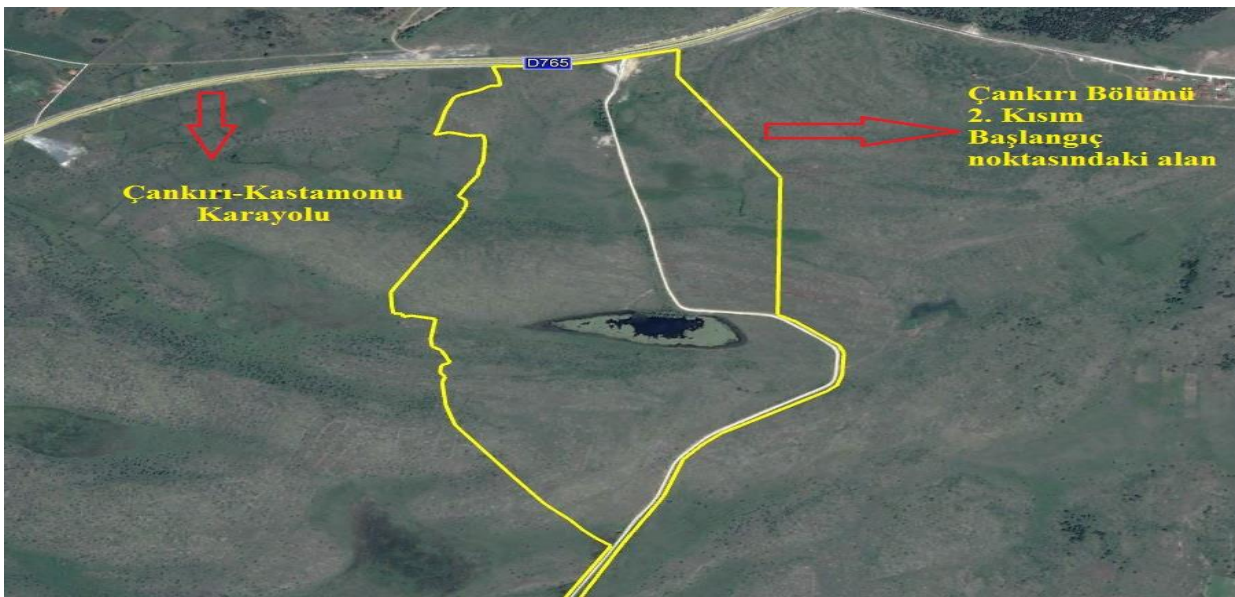
Harita 3- İstiklal yolu Milli Parkı

Resim 41- İstiklal Yolu TMP Çankırı Bölümü 1. Kısım resmi

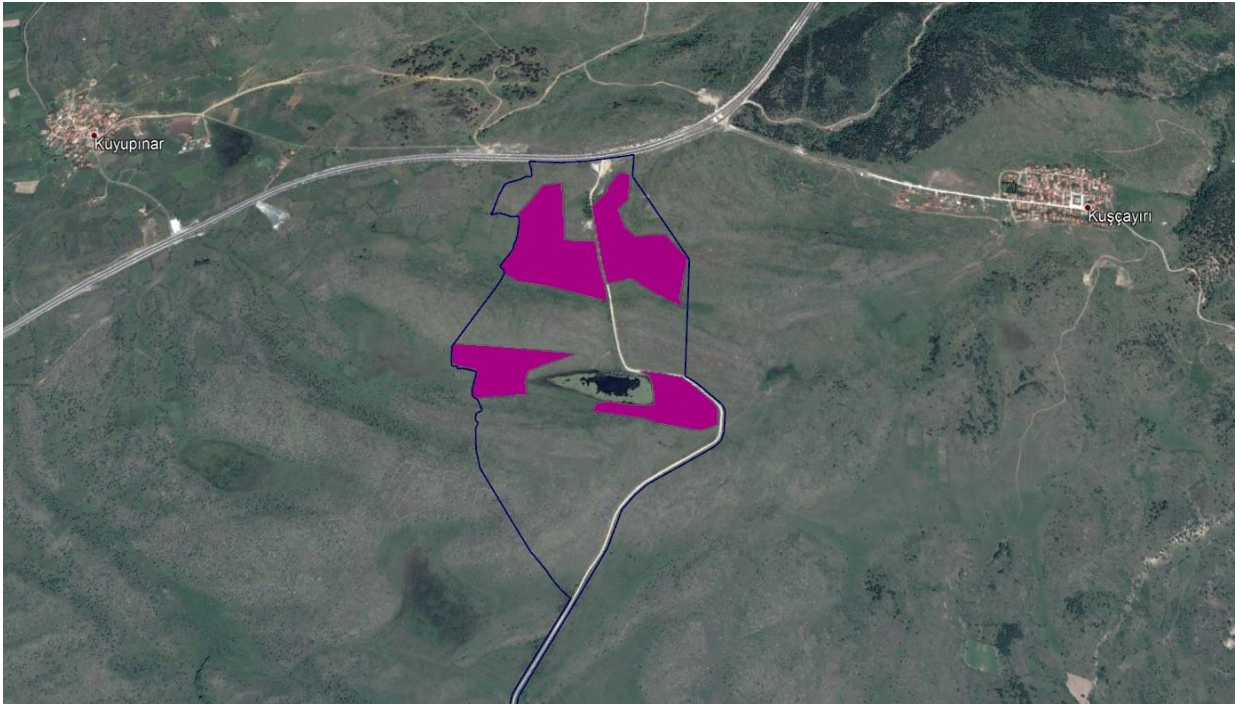
Resim 42- Çankırı Bölümü 1. Kısım

Resim 43- Çankırı Bölümü 2. Kısım başlangıç noktasındaki alan resmi

Resim 44- Çankırı Bölümü 2. Kısım Başlangıç noktası

Resim 45-Çankırı Bölümü 2. Kısım Mera Alanları resmi

Resim 46- Üç Oluk Jandarma Karakolu

Resim 47-Üç Oluk Jandarma Karakolu Bilgilendirme Tabelası

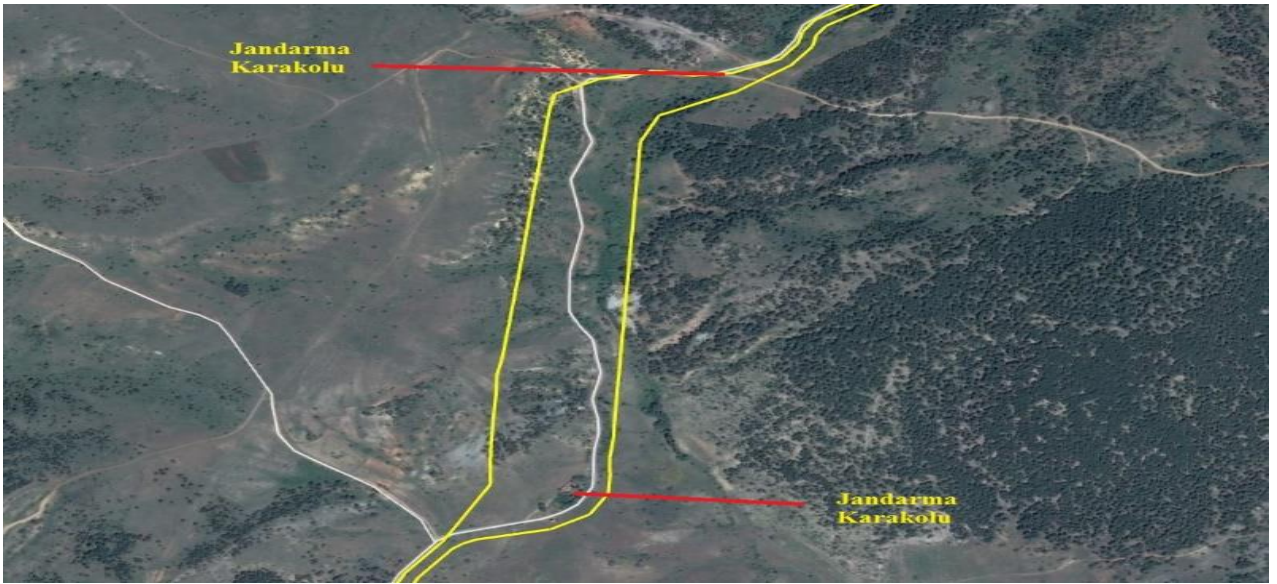

Resim 48-Üç Oluk Jandarma Karakolu Müstemilatı

Resim 49- Gölet

Resim 50- Jandarma Karakollarının konumu resmi

Resim 51- Kuzeydeki Jandarma Karakolunun yerinde bulunan tanıtım

Resim 52- Güneydeki Jandarma Karakolunun yerinde bulunan tanıtım tabelası

Resim 53- Yeni Doğdu Jandarma Karakolu

Resim 54- Yeni Doğdu Jandarma Karakolu

Resim 55-Çankırı Bölümü 2. Kısım

Resim 56- Çankırı Bölümü 3. Kısım resmi

E.3.3. Tabiat Parkları

Tabiat parkları: bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarını, ifade eder.

Tabiat Varlığı ise “jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler” olarak tanımlanmıştır. Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindedir.

Çankırı ilinde 3 adet tabiat parkı bulunmaktadır. Bunlar Kadınçayırı tabiat parkı, Hazım Dağlı Tabiat Parkı ve Kenbağ Tabiat Parkıdır.

Kadınçayırı Tabiat Parkı

05.09.2012 tarihinde Tabiat Parkı olarak ilan edilen alan Ilgaz İlçesi Kadınçayırı mevkiinde bulunmaktadır. Tabiat parkının alanı 422 hektardır.

Parkın ana kaynak değeri; Orman ekosisteminin, ekolojik, biyolojik, jeolojik, jeomorfolojik ve peyzaj kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak. Gelişme planında belirtildiği üzere Kadınçayırı Tabiat Parkı ve Yakın Çevresine 211 adet floristik, 45 Adet endemik bitki türü vardır. Yine Gelişme planında belirtildiği üzere; 5 Adet İki Yaşamlı tür, 12 Adet Sürüngen tür, 28 Adet Memeli tür, 42 Adet kuş türün vardır.

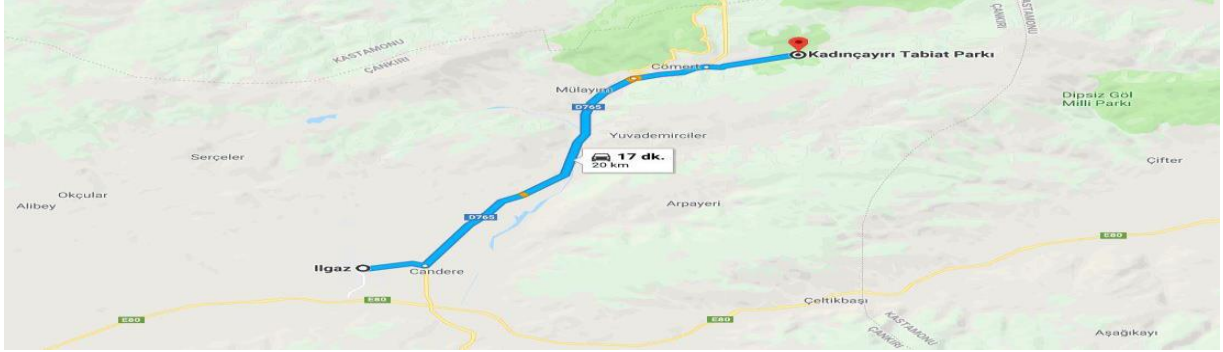
Kadınçayırı Tabiat Parkı sınırları içerisinde kırsal anlamda köy veya yayla ölçeğinde herhangi bir yerleşme dokusu bulunmadığından, “kültürel kaynak değerleri” anlamında geleneksel doku ve yerel mimari özelliklerinden bahsetmek mümkün değildir. Bu nedenle çalışma sahası Tabiat Parkı'nın yakın çevresinde yer alan Cömert Köyü ve Mülayim yaylası ölçeğinde incelenmiştir. Köy yerleşmelerinin özgün yerleşim karakteristiklerini (dokusunu) koruduğu; yapılar arasında mesafelerin olduğu, topoğrafik eğimi kullandıkları, yaşama katı olan üst kata girişlerin yukarı kottan alınırken depo katı ve ahır olan alt katlara girişin alt kottan olduğu gözlenmiştir. Köy ve yayla içine yapılan yeni yapıların yerleşmelere entegre edildiği gözlenmiştir.

Köylerin yerleşme desenine bakıldığında ana konut yapısı, bitişik veya ayrıık inşa edilen ek konut yapısı (müştemilat) ve ayrıık inşa edilen depo, erzak deposu, samanlık gibi yapılardan oluşmaktadır.

Tabiat Parkı içinde herhangi turizm faaliyeti bulunmamakla birlikte, içinde bulunduğu bölgenin turizm ve rekreasyon açısından çekim merkezlerine oldukça yakın bir konumdadır. Bu konumu ve sahip olduğu kaynak değerleri ile Tabiat Parkı, yakın çevresi ve Çankırı için bir çekim merkezi olma potansiyeline sahiptir.

Tabiat Parkı alanı Çankırı Ilgaz Kadınçayırı-Yıldıztepe Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi içinde yer almaktadır ve bu kapsamda Tabiat Parkı alanının doğusunda projelendirilen I.Etap İmar Planı kapsamında yatırımları devam eden Yıldıztepe Mevkiine çok yakın bir mesafededir. Ayrıca, Tabiat Parkı'nın kuzeybatısında, alana yaklaşık 10 km mesafede bulunan Ilgaz Dağı Milli Parkı içinde Türkiye'nin önemli kayak merkezlerinden biri yer almakta olup, bu alan özellikle kış turizmi açısından gelişmiş bir alandır.

Kadıncayırı Tabiat Parkı bu rekreasyonel aktivitelerin (çadır kamp, fotoğraf çekimi, bitki ve hayvan inceleme, sportif faaliyetler, piknik) gerçekleştirilmesini sağlayacak doğal kaynak değerlerinin birçoğuna sahiptir. Özellikle Gök Dere'nin iki kenarındaki ve Yarpınar mevkiindeki geniş çayırliklar rekreasyonel aktiviteler için uygundur. Tabiat Parkı sınırları içerisinde düzenli bir rekreasyonel faaliyet bulunmamakla birlikte yöre halkı sahayı gününbirlik piknik amacıyla kullanmaktadır. Ayrıca Doğa yürüyüşü ve dağ bisikleti sporu yapılabilir

Harita 4 - Kadıncayırı Tabiat Parkı

Resim 57 - Kadın Çayı Tabiat Parkı

Hazım Dağı Tabiat Parkı

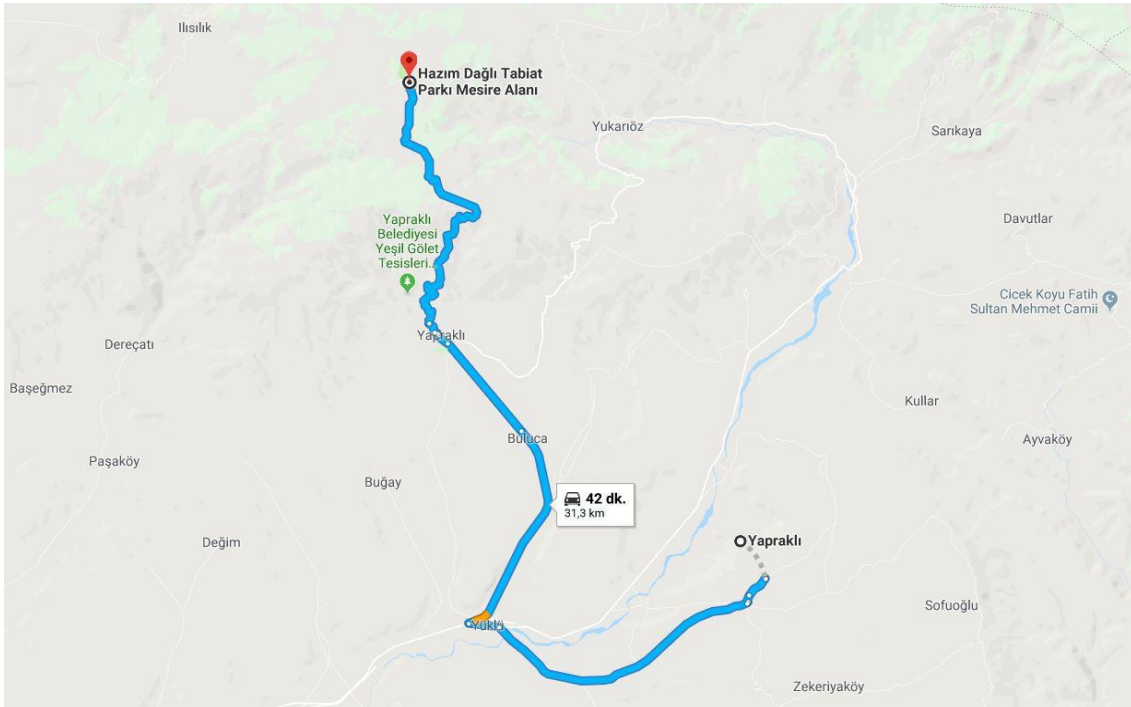
Yapraklı ilçesinde bulunan ilk olarak 22.12.2004 yılında mesire yeri olarak tescil edilen ve 21.11.2007 tarihinde işletmeciye ihale edilerek işletmeye açılan bu alan, 03.08.2009 yılında Tabiat Parkı olarak değiştirilmiştir. 126,36 hektarlık bir alana sahiptir.

Parkın ana kaynak değeri; Orman ekosisteminin, ekolojik, biyolojik, jeolojik, jeomorfolojik ve peyzaj kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak.

Gelişme planında belirtildiği üzere Hazım Dağı Tabiat Parkı ve Yakın Çevresine 123 adet floristik, 10 Adet endemik bitki türü vardır. Yine Gelişme planında belirtildiği üzere;4 Adet İki Yaşamlı tür, 13 Adet Sürüngen tür, 23 Adet Memeli tür, 54 Adet kuş türün vardır.

Tabiat parkı içerisinde herhangi bir yerleşim yeri yoktur ve dolayısıyla yerel mimari özellikleri yansıtmayacak yapılar bulunmamaktadır.

Yapraklı ilçesi dağlık arazi yapısı nedeniyle yaylalar açısından zengindir. Bunlardan Büyük Yayla Tabiat Parkına 1 km uzakta ve yaklaşık 40 haneden oluşmaktadır. Yayla yerleşimi geleneksel yayla evleri tipolojisinin dışında gelişmiş, giderek ikinci konut haline gelmiştir. Hazım Dağı Tabiat Parkı, Çankırı İl Merkezi'ne ve diğer merkezlere yakınlığı ve doğal niteliği korunmuş alanlara artan talep nedeniyle, il geneline hizmet verebilecek ve yayla ya da doğa turizmine hizmet edebilecek bir rekreasyon alanı potansiyeline sahiptir. Alan tabiat parkı olmadan önce, mesire yeri statüsünde olduğundan, piknik gibi günübirlik kullanımlar için tercih edilmektedir.

Harita 5- Hazım Dağı Tabiat Parkı

Resim 58 - Hazım Dağı Tabiat Parkı

Kenbağ Tabiat Parkı

Çankırı il merkezine 7 km mesafede bulunan, 11.05.2004 yılında mesire yeri olarak tescil edilen ve 21.11.2007 yılında ihale edilerek işletmeciliği 29 yıllığına kiraya verilen 36 hektarlık Kenbağ B Tipi Mesire Yeri, taşıdığı kaynak değerleri sonucu 11/07/2011 tarihli Bakanlık Makamı Olur'u ile Tabiat Parkına dönüştürülmüş, UDGP henüz yapılmamıştır. Hemen bitişiğinde bulunan kent ormanının, tabiat parkı sınırları içerisine alınması amacıyla sınır değişikliği teklifi yapılmıştır. Alanın denetimi ve kontrolleri düzenli olarak yapılmaktadır.

Parkın ana kaynak değeri; Orman ekosisteminin, ekolojik, biyolojik, jeolojik, jeomorfolojik ve peyzaj kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak.

Harita 6- Kenbağ Tabiat Parkı

Resim 59 - Kenbağ Tabiat Parkı

E.4. Çayır ve Mera

ankırı İlinin toplam arazi varlığı 749.000 ha. olup bunun 142.255 ha. rı ayır-mera alanı olarak kullanılmakta olup bu da toplam yüzölçümünün % 19'unu oluşturmaktadır.ankırı'nın doğal koşulları, toplam yüzölçümün % 19'nu teşkil eden ayır-mera alanı ve yem bitkileri üretimi ile hayvancılığa elverişli durumdadır. Mera ve ayırlarımızın tamamı hayvan otlatılmasında kullanılmak üzere köylere tahsis edilmiştir. 4342 sayılı Mera Kanununun 14. Maddesi kapsamında tahsis amacı değişikliği çalışmaları sonucu mera alanlarında azalma meydana gelmektedir. Muhtarların talepleri sonucunda hazine adına kayıtlı ve tapulama harici alanların Mera Komisyonu tarafından mera olarak tescil edilmesi sonucu mera alanlarında bir artış meydana gelmektedir. Yapılan bu çalışmalar neticesinde İlimiz genelinde yıllar içerisinde mera alanlarında artış meydana gelmiştir.

E.5. Sulak Alanlar

“Doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gelgit hareketlerinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık, sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak alan kalan yerler” sulak alan olarak tanımlanmaktadır.

Sulak alanlar, yeryüzünün en zengin ve en üretken ekosistemlerini oluşturmaktadır. Ülkemiz 1994 yılında taraf olduğu Ramsar Sözleşmesi kapsamında sahip olduğu sulak alanları korumayı ve akılcı kullanmayı taahhüt etmiştir. Ülkemizde 14 Ramsar Alanı, 45 Ulusal Öneme Sahip Sulak Alan, 8 Mahalli Öneme Sahip Sulak Alan vardır.

Bakkal Gölü Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanı: 250 dekarlık alan 23.02.2016 tarihinde Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan olarak tescil edilmiştir. ankırı İli Merkez İlçesi Esentepe mevkiinde bulunan sulak alan İl Merkezine 6 km. mesafede yer almaktadır.

Resim 60- Bakkal Gölü Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan

E.6. Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

E.6.1. Tabiat Anıtları

Tabiat anıtı; tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarını, ifade eder.

İlimizde Dokuzkardeşler Çamı ve Türbe Çamı olmak üzere 2 adet tabiat anıtı vardır. Bu ağaçların hem korunması hem de ekoturizm kapsamında ziyaret edilebilirliğinin sağlanması ekoturizm zenginliğimize katkı sağlayacaktır.

Türbe Çamı Tabiat Anıtı

Çankırı Eldivan/ Küçükacıbey köyünde 2006 yılında ilan edilen Tabiat Anıtı kapladığı alan 298 m² dir. 400-500 arası yaşa sahip olduğu tahmin edilmektedir.

Aşırı yayvan dallı ve bir gövdeden çıkan iki dalın sarmal birleşmesiyle oluşmuş Türbe Çamı; 13 m boyunda, toprak yüzeyinde 295 cm, 130 cm yüksekte 380 cm çevreye, toprak yüzeyinde 120 cm çap, 130 cm yüksekte 96 cm gövde çapına ve ortalama 9,7 m tepe yarıçapına sahiptir. 400-500 arası yaşa sahip olduğu tahmin edilmektedir.

Çankırı-Ankara karayolu 35. Km'de sağa döndükten sonra yaklaşık 6,5 km gidilerek Büyükacıbey Köyüne ulaşılır.

Türbe Çamı Tabiat Anıtı

Resim 61 - Türbe Çamı Tabiat Anıtı

Dokuzkardeşler Çamı Tabiat Anıtı

Çankırı Çerkeş/Karacahöyük köyünde 1994 yılında ilan edilen Tabiat anıtının kapladığı alan 465 m² dir. Tabiat anıtının 200 yaşında olduğu tahmin edilmektedir.

Çankırı-Çerkeş arası Korgun-Kurşunlu istikametinden 85 km, Çerkeş-Karacahöyük arası ise 29 km'dir. Bu yollar asfalt kaplamadır. Karacahöyük –Dokuzkardeşler Çamı arası yaklaşık 1 km arazi yolu olup, Dokuzkardeşler Çamı Karacahöyük Köyü'nün kuzeyinde yer almaktadır. Çankırı il merkezine yaklaşık 92 km mesafededir.

Yöre halkının inanışına göre ağacın dalları yanmamaktadır ve ağacın dibinde bulunan toprak ağrılara şifa olmaktadır. Başı ağrıyan toprağı başına; dişi ağrıyan dişine koyarak ağrılardan kurtulmuş. Aldıkları toprak karşılığı olarak da çamın dibine bozuk para koyarlarmış.

Dokuz Kardeşler Çamı Tabiat Anıtı

Resim 62 - Dokuz Kardeşler Çamı Tabiat Anıtı

E.6.2. Tabiatı Koruma Alanları

Çankırı da Tabiatı Koruma Alanı Yoktur.

E.6.3. Anıt Ağaçlar

Anıt ağaçlar, doğanın kendilerine bahsettiği uzun ömürlerinden ötürü geçmiş ve geleceğe bağlayan değerli tartışılmaz zenginliklerimizdendir.

Türkiye hem kültürel hem de bilimsel değerleri oldukça yüksek korunan ya da korunması gerekli birçok doğal zenginliğe sahiptir. Doğada yaşayan en yaşlı ama sessiz tarihçiler olan anıt ağaçlar geçmiş döneme ait birçok doğal olaya ilişkin kesin bilgiler edinmemizde bize yardımcı olurlar. Ayrıca bu yaşlı ağaçlarla kültürel olayları ilişkilendirmek mümkündür.

1, 2 ve 3 Ağaç ya da ormanların, özellikle anıt niteliğindeki ağaç ya da meşcerelerin; yörede yaşayan insanlar açısından, görkemli görünüşleriyle saygı duyulan doğal eserler olarak kabul edilmeleri, tarih boyunca toplumların ekonomik ve kültürel yaşamlarını etkilemeleri, ilkçağ toplumları tarafından şan, şeref, zenginlik ve büyüklüğün göstergesi sayılmaları, mitoloji ve destanlara konu olmaları, bazı devletlerin bayraklarında ağaç ve yaprak motifleri olarak yer almaları, devletler arasında yapılan antlaşmalarda simge olarak kullanılmaları ve buldukları yörelere turizm yönünden katkıda bulunmaları açısından taşıdıkları özellikler, onları önemli kılmaktadır.

Çankırı ilimizde 11 adet Anıt Ağaç Bulunmaktadır.

Koca Meşe Anıt Ağacı

Koca Meşe (Ouercus Robur) Anıt Ağacı; Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 13.10.2006 gün ve 1851 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Çankırı-Yapraklı karayolunun 22. Km'sinden Karacaöz köy yoluna dönülerek 5 km sonra anıt ağaca ulaşılabilir. Karacaöz köyünün yaklaşık 300 m güneydoğusunda, dere yatağının kenarında yer almaktadır. Meşe ağacının ana gövdesinin yüksekliği yaklaşık dalları ile birlikte 15 m yüksekliğinde olup 449 cm gövde çapında, yaklaşık 500 yaşındadır.

Resim 63 - Koca Meşe Anıt Ağacı

Demir Meşe Anıt Ağacı

Demir Meşe (*Quercus Robur*) Anıt Ağacı; Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 13.10.2006 gün ve 1850 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Eldivan İlçesi, Küçükhacıbey Köyünün Köyaltı Mevkiinde yer almaktadır. Sağlık durumu iyi durumdadır. Çok yaşlı, tek gövdeli ve sağlam görünümlü Demir Meşe Ağacının boyu 13 m, gövde çapı 280 cm, toprak yüzeyi 850 cm, tepe yarıçapı 900 cm, kapladığı alan 230 m² olup yaklaşık 700 - 1000 yaşında olduğu tahmin edilmektedir.

Çankırı-Ankara Karayolu 32. Km'den sağa döndükten 9 km sonra Küçükhacıbey köyü'nde bulunan anıt ağaca ulaşılabilir. Küçükhacıbey Köyü Eldivan ilçesine de 22 km mesafededir.

Resim 64 - Demir Meşe Anıt Ağacı

Paşasultan Çamı Anıt Ağacı

Paşasultan Çamı (*Pinus nigra* Arnolt. spbps *pallasiana* L.) Anıt Ağacı; Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 16.02.2007 gün ve 2121 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Tek gövdeden oluşan ağacın çevresi 4 m, yüksekliği ise yaklaşık 15 metredir. 5 metreden sonra 2 çatal dallar aşağı doğru asılarak yere kadar inmiş, çatallardan biri kırık, 8 adet dal yandan çatlayarak aşağıya doğru asılmış durumda olup ağacın 400-500 yıllık olduğu tahmin edilmektedir.

Paşasultan Çamı Çankırı il merkezine yaklaşık 50 km, Orta İlçe merkezine ise 19 km mesafededir. Çankırı-Orta karayolu 42. Km'den sağa döndüğünde 3 km sonra Orta Yeniceköy yerleşimine ulaşılır. Anıt Ağaç Yeniceköy'ün 5 km kuzeydoğusundadır.

Resim 65 - Paşa Sultan Çamı Anıt Ağacı

Çatal Çamı Anıt Ağacı

Çatal Çam (Pinus nigra) Anıt Ağacı; Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 20.06.2008 gün ve 3250 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Ilgaz Arpayeri köyü katarardı tarla mevkiin dedir.

24,8 m yüksekliğinde 151 cm gövde çapında yaklaşık 280 - 350 yaşında. Tek gövde olarak çıkan ağacın, gövdesi 2.60 metreden sonra çatal gövde halini almaktadır. Gövdenin toprak yüzeyindeki çapı yaklaşık olarak 4.75 metredir. Ağacın boyu ise 24.8 metredir. Tepe çatısı çok geniş, yan dalları salkım söğüt gibi aşağıya doğru sarkmış olup yaklaşık olarak 450 metrekarelik bir alanı kaplamaktadır. Ağacın türü Karacam (Pinus Nigra)'dır. Ağacın yaşının 280-350 yıl civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Resim 66 - Çatal Çam Anıt Ağacı

Yağmur Çamı Anıt Ağacı

Yağmur Çamı (*Pinus nigra*) Anıt Ağacı; Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 20.08.2009 gün ve 4363 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Eldivan ilçesi, Çukuröz Köyü Kızılca Mevkiinde çevreye hakim bir tepe üzerinde yer almaktadır. Civar köylerden ve birçok mevkiden ağacı görmek mümkündür. Çevresinde seyrek olarak meşe ve geven ağaçları görülmektedir. Karaçamın yüksekliği 15 metre, gövdesi yaklaşık 3 m civarında olup, 4,75 metreden sonra iki çatala ayrılmaktadır. Tepe kısmı yaşlı olmasından dolayı yaygın bir görünüme sahiptir. Tahmini yaşının 450-500 yıldır.

Çankırı-Eldivan karayolu 15. Km'den sağa dönüp, 7 km sonra Çukuröz Köyü'ne ulaşılır. Anıt ağaç Çukuröz Köyü'nün yaklaşık 2 km güneybatısında yer almaktadır.

Resim 67 - Yağmur Çamı Anıt Ağacı

Müflis Tepesi Doğu Çınarı(*Platanus Orientalis*)Anıt Ağacı

Müflis Tepesi Doğu Çınarı(*Platanus Orientalis*)Anıt Ağacı ;Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 11.02.2011 gün ve 5784 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Çarşı Hamamının 1 m güneyindeki tretuvar üzerinde yer almaktadır. Tek gövde olan ağaç dört metreden sonra üçe ayrılmıştır. 17 m uzunluğundadır. Gövde çapı toprak yüzeyinde 151 cm'dir. Ağaç yan dalların uzantısıyla birlikte 80 m² lik bir alanı kaplamaktadır. Ağacın yaşının 160-180 yıl civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Resim 68 - Müflis Tepesi Doğu Çınarı(Platanus Orientalis)Anıt Ağacı

Türbe Çamı (Pinus Nigra-Karaçam) Anıt Ağacı

Türbe Çamı (Pinus Nigra-Karaçam) Anıt Ağacı; Çankırı iline 20 km mesafedeki Eldivan ilçesine 21 km uzaklıkta bulunan Hisarcık Mevkii'ndeki, 1742 m yükseltideki Eldivan Dağı'nın doruk noktasında bulunmaktadır. Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki orman arazisi sayılan ağaçlandırma sahası içinde yer almaktadır. Halk dilinde Türbe Çamı olarak adlandırılan Karaçam 500 yaşında olduğu tespit edilen ağaç, 13 m yüksekliğinde ve 96 cm gövde çapındadır. Ağacın bulunduğu yamaç arazinin yakınındaki bir tepe üzerinde adı bilinmeyen bir şahsa ait bir yatır (türbe) bulunmaktadır. Halk arasındaki bir inanca göre yakındaki bazı ilçelerde de bulunan ve bu türbe ile aynı hat üzerinde devam eden türbelerin Ankara savaşı sırasında şehit düşen ulu askerlerin yattığı türbeler olduğu ve her türbe yakınına birer ağaç dikilerek sonsuzluk sağlanmaya çalışıldığı inancı yaygındır.

Resim 69 – Türbe Çamı (Pinus Nigra-Karaçam) Anıt Ağacı

Gölbahçe Doğu Çınarı (Platanus Orientalis) Anıt Ağacı

Gölbahçe Doğu Çınarı (Platanus Orientalis) Anıt Ağacı; Ankara 1 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 19.06.2017 tarih ve 382 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Anıt ağaç,15,5 m yüksekliğinde ve 2,5metre çapında olup 250 yaşındadır.

Resim 70 – Gölbahçe Doğu Çınarı (Platanus Orientalis) Anıt Ağacı

Dokuzkardeşler Çamı (Pinus Nigra-Karaçam) Anıt Ağacı

Dokuzkardeşler Çamı (Pinus Nigra-Karaçam) Anıt Ağacı;Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 17.12.2008 gün ve 3757 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Çerkeş ilçesi, Karacahöyük Köyü, Dokuzkardeşler Mevkiinde bulunmaktadır. Adını gövdeden çıkan 9 adet çataldan almaktadır. Ağacın gövdesi 1.50 metreden sonra 9 adet çatala ayrılmış vaziyettedir. Ağacın boyu 25 m yüksekliğinde olup 465 m² lik bir alanı kaplamaktadır. Dokuz adet çatala ayrılmış dallardan bir tanesi kırılmış vaziyettedir. Tahmini yaşı 200 yıllık olan ağacın genel sağlık durumu iyidir.

Resim 71- Dokuzkardeşler Çamı (Pinus Nigra-Karaçam) Anıt Ağacı

Tüylü Meşe (Quercus Pubescens-Meşe Ağacı) Anıt Ağacı

Tüylü Meşe (Quercus Pubescens-Meşe Ağacı) Anıt Ağacı; Ankara 1 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 17.04.2015 tarih ve 203 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Ilgaz ilçesi Karataş Mahallesi Yukarı Harman mezarlığı 99 ada 88 Parselde bulunmaktadır.

13 m yüksekliğinde, 118 cm gövde çapında, yaklaşık 250 yaşında olduğu tahmin edilmektedir.

Resim 72- Tüylü Meşe (Quercus Pubescens-Meşe Ağacı) Anıt Ağacı

Karadut (Morus Nigra) Anıt Ağacı

Karadut (Morus Nigra) Anıt Ağacı; Ankara Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 28.09.2021 tarih ve 308 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Ilgaz ilçesi Başdibek köyü 124 ada 150 parselde bulunmaktadır.

4 m yüksekliğinde, 2,80 metre gövde çapında, yaklaşık 400 yaşında olduğu tahmin edilmektedir.

Resim 73- Karadut (Morus Nigra) Anıt Ağacı

E.6.4. Özel Çevre Koruma Bilgileri

İl sınırları içerisinde bulunan özel çevre koruma bölgesi bulunmamaktadır.

E.6.5. Doğal Sit Alanları

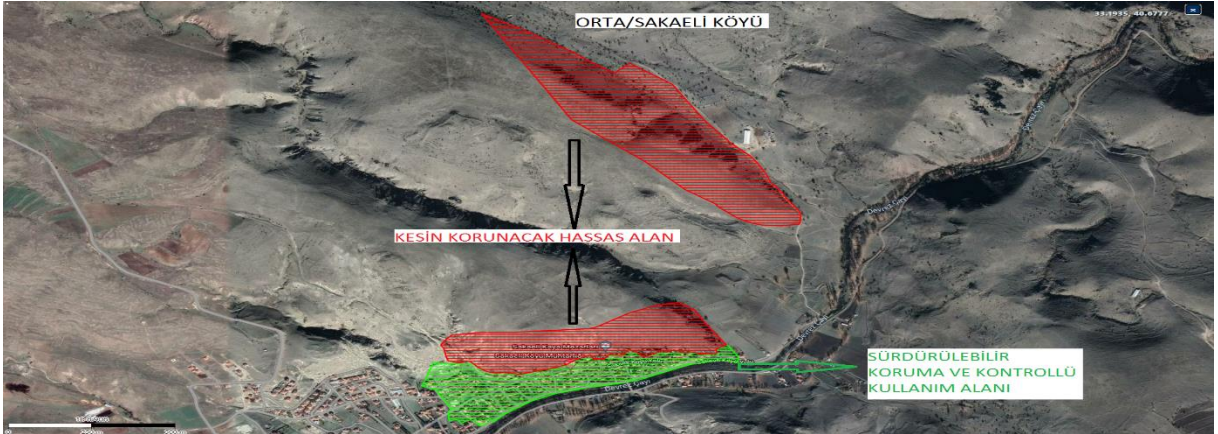
Çankırı ilindeki tescilli doğal sit alanları

- Sakaeli Kaya Mezarları
- Çorak Yerler Omurgalı Fosil Lokalitesi

Sakaeli Kaya Mezarları

1 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 109/2'inci maddesi doğrultusunda; Çankırı ili, Orta ilçesi, Sakaeli Köyü Doğal Sit Alanının koruma statüsünün "Kesin Korunacak Hassas Alan" kısmına dair tescil işlemi 29.12.2021 tarihli ve 5040 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile onaylanmış olup, 30.12.2021 tarihli ve 31705 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

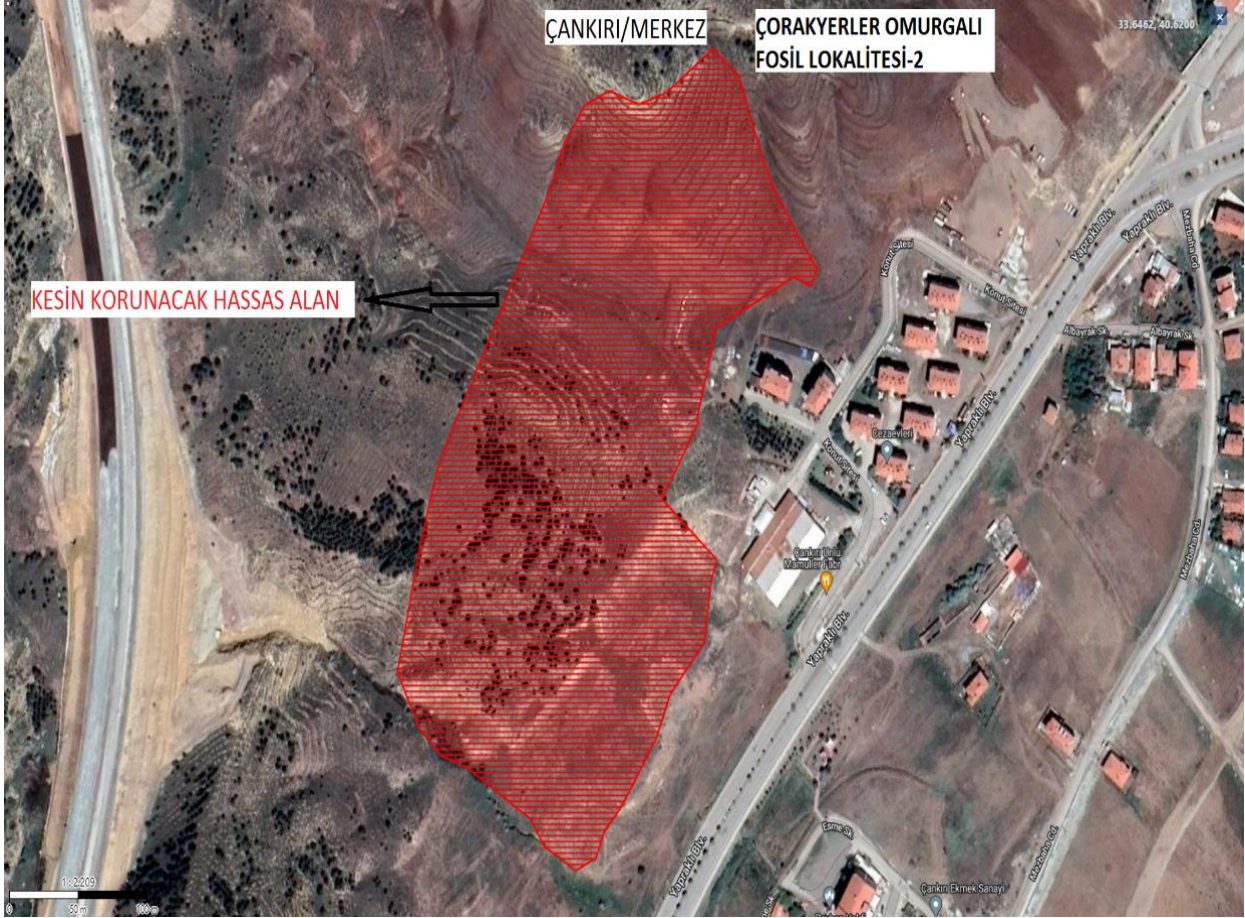
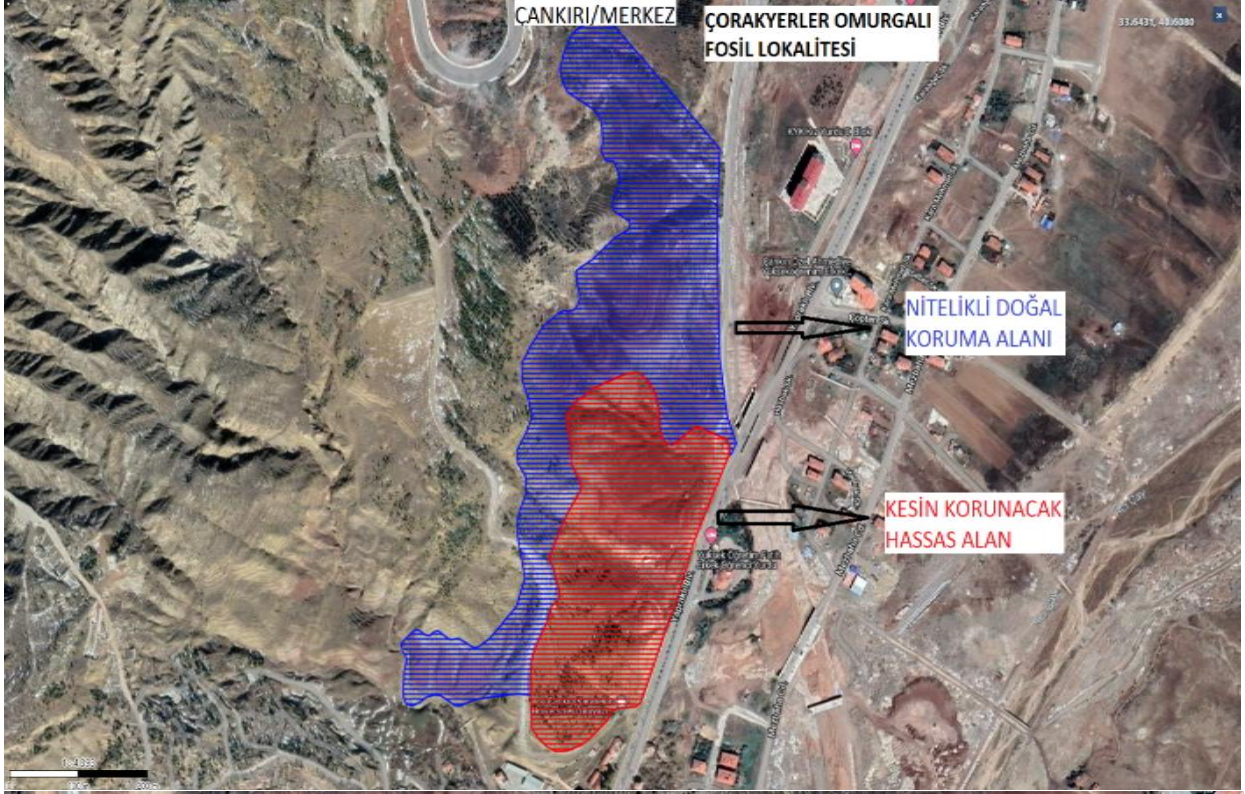
Doğal Sit Alanı 2 parça olup Sakaeli köy yerleşim alanının bir kısmı da "Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" statüsündedir.

Resim 74- Sakaeli Kaya Mezarları

Çorak Yerler Omurgalı Fosil Lokalitesi

Çorak Yerler Fosil Lokalitesi Doğal Sit Alanının koruma statüsünün "Kesin Korunacak Hassas Alan" ve "Nitelikli Doğal Koruma Alanı" olarak tescil kararı 1 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 109/2'inci maddesi doğrultusunda; 02.04.2021 tarihli ve 703549 sayılı Bakanlık Makam Olur'u ile onaylanarak 13.04.2021 tarihli ve 31453 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Resim 75- Çorak Yerler Omurgalı Fosil Lokalitesi

E.7. Sonuç ve Değerlendirme

İlimiz sınırları içerisinde Ilgaz Dağı Milli Parkı ve İstiklal Yolu Milli Parkı olmak üzere 2 adet Milli park bulunmaktadır. 23.02.2016 tarihinde Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan Olarak Tescil edilen Bakkal Gölü Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanı 250 dekar alana sahiptir. Kenbağ Tabiat Parkı, Kadınçayırı Tabiat Parkı, Hazımdağlı Tabiat Parkı olmak üzere 3 adet Tabiat Parkı Dokuz Kardeşler Çamı Tabiat Anıtı, Türbe Çamı Tabiat Anıtı, olmak üzere 2 adet tabiat anıtı, Koca Meşe Anıt Ağacı, Demir Meşe Anıt Ağacı, Paşa Sultan Çamı Anıt Ağacı, Çatal Çam Anıt Ağacı, Yağmur Çamı Anıt Ağacı, Müflis Tepesi Doğu Çınarı Anıt Ağacı, Türbe Çamı Anıt Ağacı, Gölbahçe Doğu Çınarı Anıt Ağacı, Dokuzkardeşler Çamı Anıt Ağacı, Tüylü Meşe (Quercus Pubescens) Anıt Ağacı ve Karadut (Morus Nigra) Anıt Ağacı olmak üzere 11 adet anıt ağaç ve 2 adet tescilli doğal sit (Sakaeli Kaya Mezarları ve Çorak Yerler Omurgalı Fosil Lokalitesi) alanları bulunmaktadır.

Çankırı İlinin toplam arazi varlığı 749.000 ha. olup bunun 142.255 ha. rı Çayır-mera alanı olarak kullanılmakta olup bu da toplam yüzölçümünün % 19'unu oluşturmaktadır.Çankırı'nın doğal koşulları, toplam yüzölçümün % 19'nu teşkil eden çayır-mera alanı ve yem bitkileri üretimi ile hayvancılığa elverişli durumdadır.

Kaynaklar

<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/27/Milli-Parklar>
<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/31/Sulak-Alanlar>
<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/28/Tabiat-Parklari>
<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/29/Tabiat-Anitlari>
<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/30/Tabiat-Koruma-Alanlari>
<https://ockb.csb.gov.tr/>

F. ARAZİ KULLANIMI

F.1. Arazi Kullanım Verileri

İç Anadolu Bölgesinin Kuzey geçit kesiminde yer alan İlimizin arazisi 4. jeolojik zamanda teşekkül etmiştir. İlin rakımı 550-2565 m arasında değişmekte olup, Merkez İlçenin rakımı 750 metredir. İlin genel jeolojik yapısının oldukça dağlık ve engebeli oluşu tarım açısından dezavantaj olarak görülmektedir. İrili ufaklı 14 dağın mevcut olduğu bu engebelikler İlin yüzölçümünü %61'ini oluşturmaktadır. En alçak dağ 1117 metre ile Bozkır dağı, en yüksek dağı ise 2565 metre ile Ilgaz dağıdır. Ova çok azdır. Vadi şeklinde düz araziler mevcuttur. Bozkır, Uluyazı, Yapraklı, Aydos, Eldivan, Aliözü gibi yayla özeliğine sahip vadiler ise zaman içerisinde erozyon sebebiyle jeolojik yapı değişikliğine uğramaktadır.

Akarsuların geçtiği alüvyal topraklar %2-5 meyillidir. Kızılırmak nehrinin İl sınırları içerisinde 30 km boyunca mikroklima kuşağı hüküm sürdüğünden polikültür tarım yapılabilir. İlin genel toprak yapısı organik maddece oldukça fakir oluşu özellikle su erozyonundan kaynaklanmaktadır.

Çankırı İlinde doğal bitki örtüsü florasını karaçam, sarıçam, ardıç, ladin ve köknar gibi orman ağaçları ile ahlut, kızılırmak gibi meyve ağaçları teşkil eder. Alt florada ise hububat, yemlik ve yemelik baklagiller ile deve diken, yumak, ayrik otu gibi bitkiler bulunur.

Genellikle çıplak dağlar ve platolar ile kaplı Çankırı ili toprakları toprak erozyonu tehdidi altındadır. Merkez, Şabanözü, Orta, Çerkeş ve güneyde bulunan ilçelerde 100.000 hektar civarındaki alanda şiddetli toprak erozyonu vardır.

İlin ana toprak grupları şunlardır :

a)Alüviyal Topraklar: Yüzey sularının tabanlarında yada etki alanlarında akarsularca taşıyıp yığılmış genç sedimentler üzerinde yer alan düz yada düze yakın az eğimli yerlerdeki genç topraklardır. Kızılırmak havzası , Devres Çayı çevresindeki ovalar ,Tatlıçay'ın yatağı, Melan Çayı çevresi ve Çerkeş ovaları bu topraklarla kaplıdır.

b)Kolüvyal Topraklar: Yüzeysel akımla yada derelerin kısa mesafelerden taşıyarak eğimin azaldığı yerlerde bıraktıkları maddelerle oluşmuş genç topraklardır. Orta ilçesi ve çevresinde doğal eğimin %2 yi aştığı ovalık alanlar bu topraklarla kaplıdır.

c)Kestane Renkli Topraklar: Derinlikleri fazla çeşitli toprak katlarından oluşan yaşlı topraklardır.Çerkeş ilçesinin batısı ve doğusu ile Kurşunlu'nun güney kesimi dışındaki tüm yöreler bu topraklarla kaplıdır .Doğal bitki örtüsü kısa ve uzun otlarla çalılardan ve seyrek ağaçlardan oluşmaktadır.

d) Kahverengi Orman Toprakları: Genç topraklar ile yaşlı topraklar arasında kalan bu topraklar yüksek oranda kireç içeren ana maddeler üzerinde gelişmiştir. Toprağın üst katı gözenekli ve kalıntılı bir yapıdadır. Çerkeş'in kuzeyinde kestane renkli topraklardan sonra

başlayan alanlar ile ilin kuzeyinde kahverengi topraklardan sonra başlayan alanlar bu tür topraklarla kaplıdır. Doğal bitki örtüsü kışın yaprağını döken ağaç ve çalılardır.

e) Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları: Toprağın üst katı iyi oluşmuş ve gözenekli bir yapı gösterir. Minerallerden ayrı yada az karışmış durumda asit karakterli organik maddeler içerir. Çerkeş ve Ilgaz ilçelerinin güneyi ile Orta ilçesinin batısı bu tür topraklar ile kaplıdır.

f) Kahverengi Topraklar: Yaşlı topraklardır. Şiddetli erozyon nedeni ile toprak katlarında yüksek miktarda kalsiyum birikmektedir. Toprağın üst katı belirgin gözenekli yapıdadır. Orta derecede organik madde içerir.

Şabanözü ilçesi çevresi bu topraklarla kaplıdır. Doğal bitki örtüsü kısa yada orta boylu otlar ve çayırlardır.

Bu ana toprak gurupları dışında ilimiz topraklarının çeşitli yerlerine dağılmış durumda kumlu, çakıllı, molozlu, ırmak ve taşkın yatakları ile çıplak kayalıklar bulunmaktadır. İlde görülen iklim ve jeolojik yapı farklılıkları ile vejetasyondaki çeşitlilik değişik özelliklere sahip toprakların oluşumuna neden olmuştur.

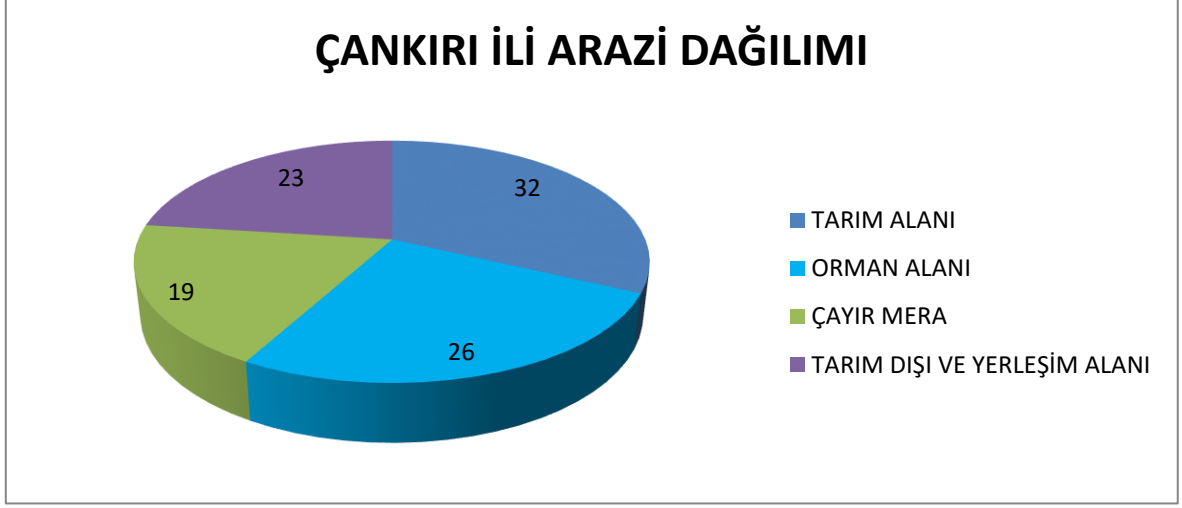
Çankırı İlinin toplam arazi varlığı 749.000 ha. olup, bunun 240.570 ha. ı tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Bu da toplam yüzölçümünün % 32'sini oluşturmaktadır.

Çankırı'nın doğal koşulları, toplam yüzölçümünün % 19'unu teşkil eden çayır-mera alanı ve yem bitkileri üretimi ile hayvancılığa elverişli durumdadır.

Çizelge 60- Çankırı İli 2023 yılı Arazi Dağılımı

(Çankırı İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2024)

ARAZİNİN CİNSİ	Ha	Toplam İçindeki Payı (%)
Tarım Alanı	240.570	32
Orman Alanı	195.300	26
Çayır- Mera Alanı	142.255	19
Tarım Dışı ve Yerleşim Alanı	170.875	23
TOPLAM	749.000	100

Grafik 15 – Çankırı ilinde 2023 yılı arazi kullanım durumuna göre arazi sınıflandırması
(Çankırı İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2024)

Çizelge 6162 – Arazi kullanım sınıflandırması

(https://corinecbs.tarimorman.gov.tr, 2024)

	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ									
	1990		2000		2006		2012		2018	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.946,13	0,52	4.151,29	0,55	4.567,43	0,60	5.981,68	0,79	6.348,11	0,84
2) Tarımsal Alanlar	315.902,00	41,84	311.130,35	41,21	301.248,88	39,90	297.923,34	39,46	297.582,30	39,41
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	432.833,58	57,33	437.093,35	57,89	446.888,87	59,19	448.609,9	59,42	448.463,70	59,40
4) Sulak Alanlar	1.172,67	0,16	1.172,67	0,16	837,46	0,11	837,46	0,11	837,46	0,11
5) Su Yapıları	1.170,27	0,15	1.476,98	0,20	1.482,01	0,20	1672,26	0,22	1.793,07	0,24
TOPLAM	755.024,65	100	755.024,64	100	755.024,65	100	755.024,64	100	755.024,64	100

F.2. Mekânsal Planlama

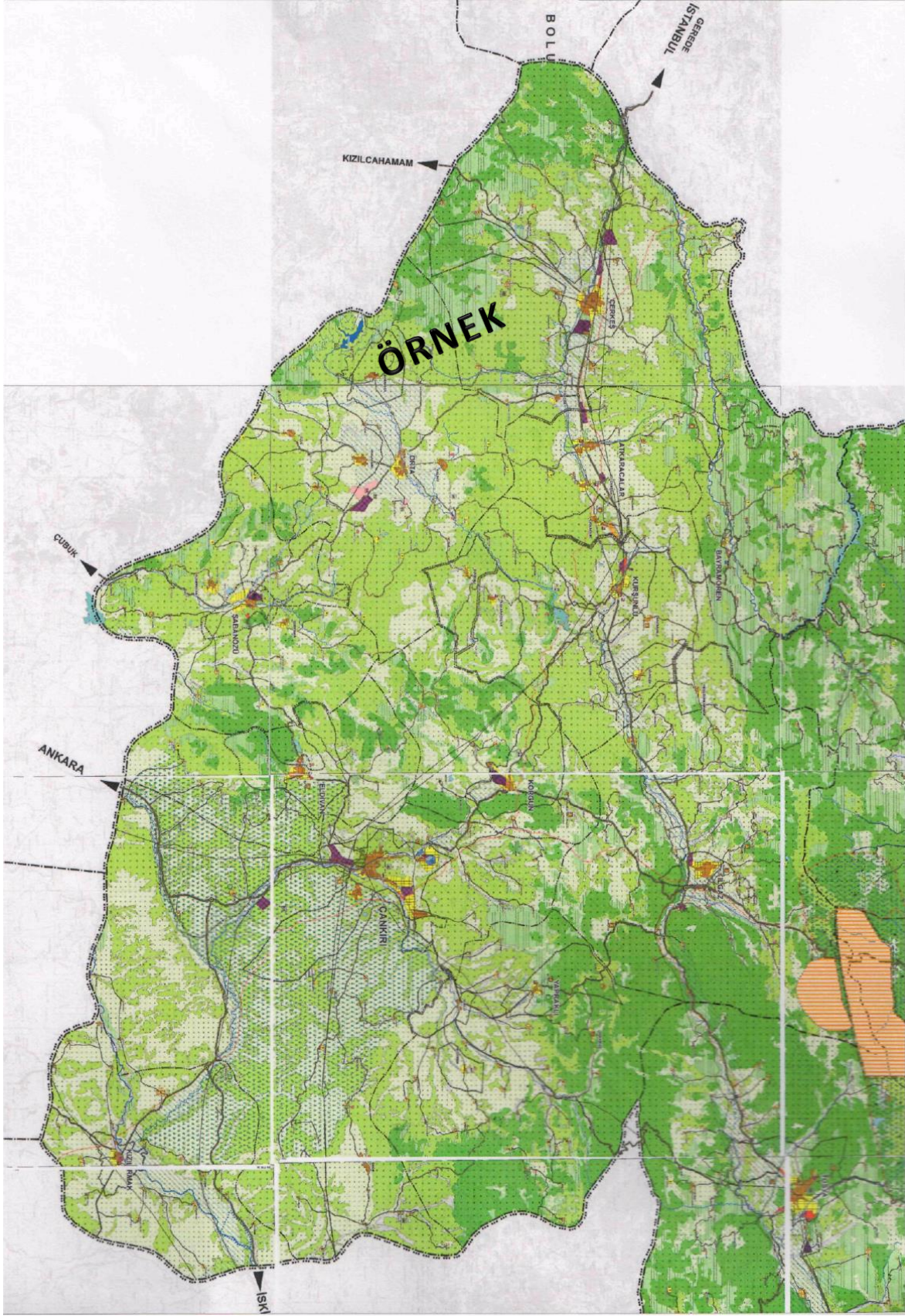
F.2.1. Çevre Düzeni Planı

Çevre Düzeni Planı Tanım olarak;

Dengeli ve sürekli kalkınma amacına uygun olarak;

- ◆ Ekonomik kararlar ile ekolojik değerlerin birbirine entegrasyonuna imkan veren,
- ◆ Rasyonel doğal kaynak kullanımını sağlamak üzere; kalkınma planları ve bölge planlarını temel alarak arazi kullanım kararlarını ve bunlara ilişkin gelişme ve koruma hedef, politika ve stratejilerini belirleyen,
- ◆ Alt ölçekli planlara esas olmak üzere havza veya bölge bazında 1/50.000 veya 1/100.000 ölçekte hazırlanan,
- ◆ Plan notları ve plan açıklama raporu ile bütün olan üst ölçekli fiziki planlar olarak tanımlamaktadır.

Sinop-Kastamonu-Çankırı illerine ait 1/100.000 lik çevre düzeni planı, mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 23.01.2008 tarihinde onaylanmıştır. İlin çevre düzen planı aşağıda Harita 7 de sunulmuştur.

Harita 7– Çankırı ilinin Çevre Düzeni Planı Harita
(Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü,2024)

T.C. ÇEVRE ve ORMAN BAKANLIĞI
Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü

SİNOP-KASTAMONU-ÇANKIRI PLANLAMA BÖLGESİ
1/100 000 ÖLÇEKLİ ÇEVRE DÜZENİ PLANI

GÖSTERİM

SINIRLAR

İDARI SINIRLAR

- İL SINIRI
- İLÇE SINIRI
- BELEDİYE SINIRI
- MUCAVİR SAHA SINIRI

PLANLAMA SINIRLARI

- PLAN ONAMA SINIRI
- PLANLAMA ALT BÖLGESİ SINIRI
- ÖZEL PLANLAMA ALANI SINIRI
- ÇEVRE DÜZENİ PLANI SINIRI

SU KAYNAKLARI KORUMA ALANI SINIRLARI

- MUTLAK KORUMA ALANI SINIRI
- KISA MESAFELİ KORUMA ALANI SINIRI
- ORTA MESAFELİ KORUMA ALANI SINIRI

ÖZEL KANUNLARLA PLANLAMA YETKİSİ VERİLEN ALANLAR

- KÜLTÜR VE TURİZM KORUMA VE GELİŞİM BÖLGESİ / TURİZM MERKEZİ
- MİLLİ PARK
- YABAN HAYATI GELİŞTİRME ALANI
- TABIATİ KORUMA ALANI

ARAZİ KULLANIMI

YERLEŞİK ALANLAR VE GELİŞME ALANLARI

- KENTSEL YERLEŞİM ALANI
- KENTSEL GELİŞME ALANI
- KIRSAL YERLEŞİM ALANI
- YAYLA YERLEŞİMİ

ÇALIŞMA ALANLARI

- BÜYÜK ALAN KULLANIMI GEREKTİREN KAMU KURULUŞ ALANI
- KONUT DIŞI KENTSEL ÇALIŞMA ALANI
- ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
- SANAYİ ALANI
- KÜÇÜK SANATLAR ALANI (SANAYİ SİTELERİ)
- DEPOLAMA ALANI
- ORGANİZE TARIM ALANI

TURİZM ALANLARI

- TURİZM TESİS ALANI
- TERMAL TURİZM
- EKOTURİZM
- KIŞ SPORLARI VE KAYAK MERKEZİ
- ATLI SPOR
- BAĞCILIK VE ŞARAPÇILIK
- BAZALT KAYALARI
- TREKKİNG
- MAĞARA
- FIYORD
- MESİRE YERİ
- KALE
- KAYA MEZARI
- ÖREN YERİ
- ŞELALE
- HÖYÜK

BÜYÜK VE AÇIK ALAN KULLANIMLARI

- ÜNİVERSİTE KAMPUS ALANI
- BÜYÜK KENTSEL YEŞİL ALAN

TARIM ARAZİLERİ

- TARIM ARAZİSİ
- ÇAYIR- MERA

ORMAN VE AĞAÇLANDIRILACAK ALANLAR

- ORMAN ALANI
- AĞAÇLANDIRILACAK ALAN
- MESİRE ALANI

DİĞER ARAZİ KULLANIM ALANLARI

- ASKERİ ALAN

KORUMA ALANLARI

SİT ALANLARI

- BİRİNCİ DERECE ARKEOLOJİK SİT ALANI
- İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ DERECE ARKEOLOJİK SİT ALANI
- BİRİNCİ DERECE ARKEOLOJİK VE DOĞAL SİT ALANI
- DOĞAL SİT ALANI
- KENTSEL SİT ALANI

DOĞAL KARAKTERİ KORUNACAK ALANLAR

- KAYALIK-TAŞLIK ALAN VE KUMUL ALANI
- SAZLIK-BATAKLIK ALAN
- MAKILIK-FUNDALIK-ÇALILIK ALAN
- KANYON
- PLAJ- KUMSAL

EKOLOJİK ÖNEME SAHİP ALANLAR

- SULAK ALAN
- ÖNEMLİ KUŞ ALANI
- ÖNEMLİ BİTKİ ALANI
- ÖNEMLİ ORMAN ALANI

YAPI YASAĞI GETİRİLEN ALANLAR

- JEOLOJİK SAKINCAI ALAN

ALTYAPI

ULAŞIM

KARAYOLLARI

- BİRİNCİ DERECE YOL
- İKİNCİ DERECE YOL
- ÜÇÜNCÜ DERECE YOL
- KENT İÇİ YOL
- KÖY YOLU
- TURİSTİK TUR GÖZERGAHI
- KENTİÇİ KAVŞAK
- KENTDİŞİ KAVŞAK

DEMİRYOLLARI

- DEMİRYOLU
- TELEFERİK HATTI

DENİZYOLLARI

- LİMAN
- YAT LİMANI-BALIKÇI BARINAĞI
- TERSANE
- LİMAN-BALIKÇI BARINAĞI
- DENİZ ULAŞIM BAĞLANTISI
- YAT TURİZMİ GÖZERGAHI

HAVA YOLLARI

- HAVALANI

ENERJİ - SULAMA

ENERJİ ÜRETİMİ

- KULLANMA VE SULAMA SUYU BARAJI
- SULAMA VE İÇME SUYU BARAJI
- İÇME SUYU BARAJI
- TERMİK SANTRAL
- HİDROELEKTRİK SANTRALI
- SULAMA ALANI

ENERJİ TAŞINIMI

- ENERJİ İLETİM HATTI
- DOĞALGAZ BORU HATTI

SU YÜZEYLERİ

- GÖL-GÖLET
- NEHIR
- DERE

ATIK VE ARITMA TESİSLERİ

- KATI ATIK DEPOLAMA VE BERTARAF TESİSİ
- ARITMA TESİSİ

Ölçek: 1/100.000

0 1 2 4 6
Kilometre

F.3. Sonuç ve Değerlendirme

İlimiz toprakları erozyon tehdidi altındadır. Kuzey ilçelerde taşlılık nispeten daha fazladır. Kızılırmak vadisinde toprak derinliği İlimizdeki diğer alanlara göre daha fazladır. Şiddetli erozyona maruz kalan bazı yerlerde toprağın tamamen yok olduğu görölmektedir. Yanlış gübre uygulamaları ve aşırı sulamanın yapıldığı alanlarda yer yer çoraklaşmalar meydana gelmektedir. Bazı bölgelerimizde miras yoluyla arazi parçalanmaları yüksek seviyelerdedir. Bu durum karlı işletmeciliği olumsuz yönde etkilemekte zamanla arazinin terk edilmesi durumunu ortaya çıkarmaktadır. Böylece kullanım dışında bırakılan tarım arazileri artmaktadır.

Sinop-Kastamonu-Çankırı illerine ait 1/100.000 lik çevre düzeni planı, mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 23.01.2008 tarihinde onaylanmıştır.

Kaynaklar

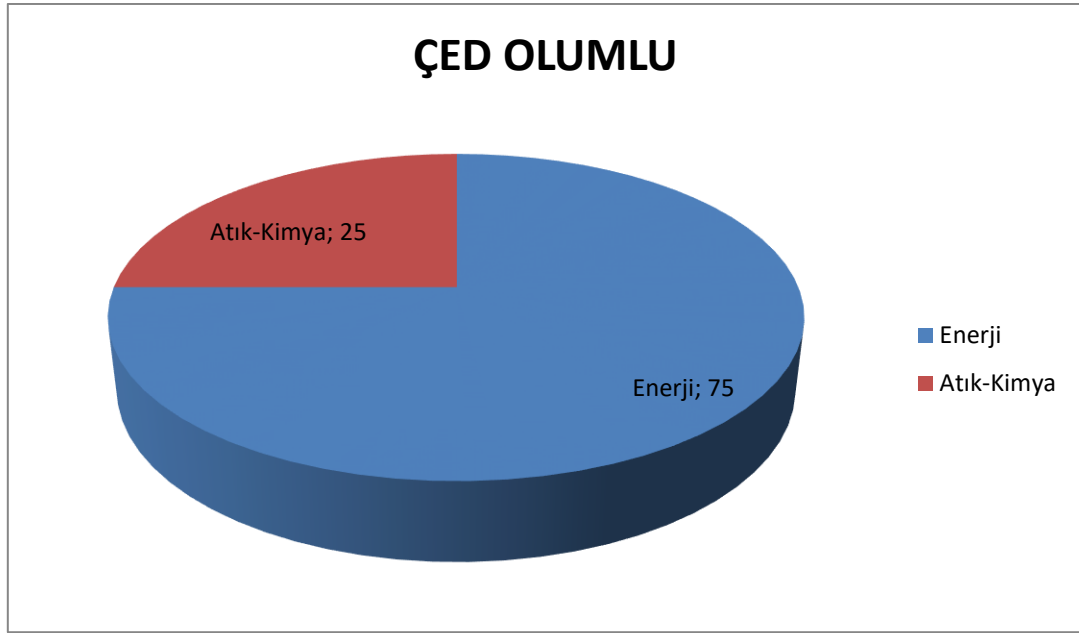
Tarım ve Orman Bakanlığı (<https://corinecbs.tarimorman.gov.tr/>)
Çankırı İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
Çankırı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü

G. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ

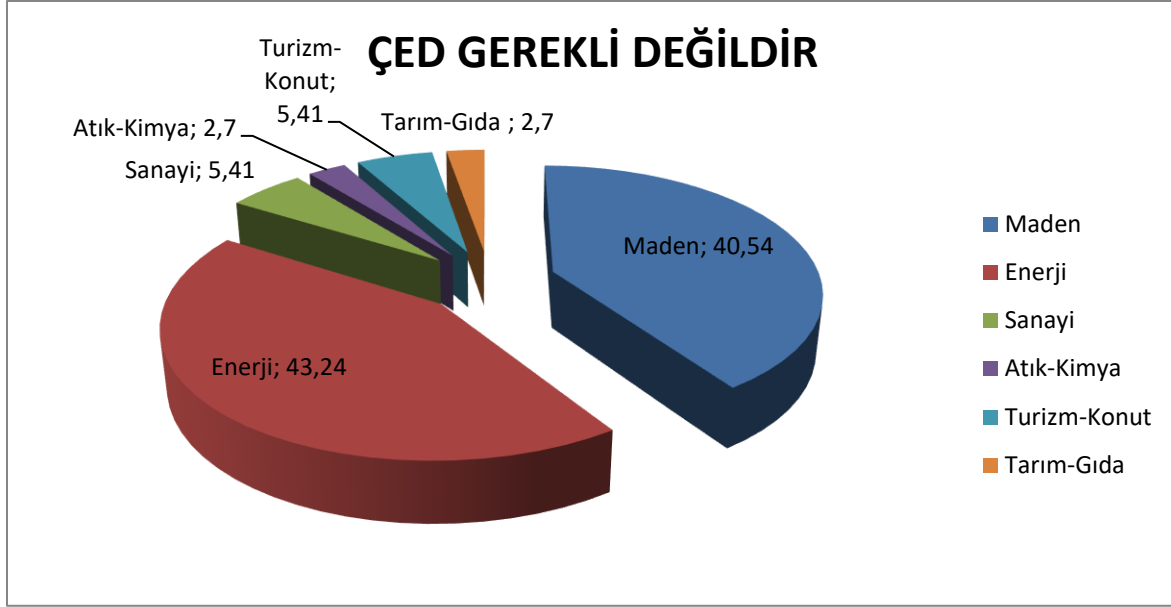
G.1. Çevresel Etki Değerlendirmesi İşlemleri

Çizelge 6364 – Bakanlık merkez ve ÇŞİDİM tarafından 2023 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı*
(e-ÇED Yazılımı, <https://ced.csb.gov.tr/>, 2024)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	15	16	2	1	1	-	2	37
ÇED Gereklidir	-	-	-	-	-	-	-	-
ÇED Olumlu Kararı	-	3	-	-	1	-	-	4
ÇED Olumsuz Kararı	-	-	-	-	-	-	-	-
İade/İptal	-	-	-	-	1	-	-	-

Grafik 16 – 2023 yılında ÇED Olumlu Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı
(e-ÇED Yazılımı, <https://ced.csb.gov.tr/>, 2024)

Grafik 17 – 2023 yılında ÇED Gerekli Değildir Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı (e-ÇED Yazılımı; <https://ced.csb.gov.tr/>, 2024)

Çizelge 65– Bakanlık merkez ve ÇŞİDİM tarafından 2014-2023 yılları arasında verilen muafiyet kararlarının sektörel dağılımı (e-ÇED Yazılımı; <https://ced.csb.gov.tr/>, verinin alındığı tarih 31.12.2023)

Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda-Hayvancılık	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Su	Turizm-Konut	Eğitim	TOPLAM
36	165	151	170	36	46	127	72	5	808

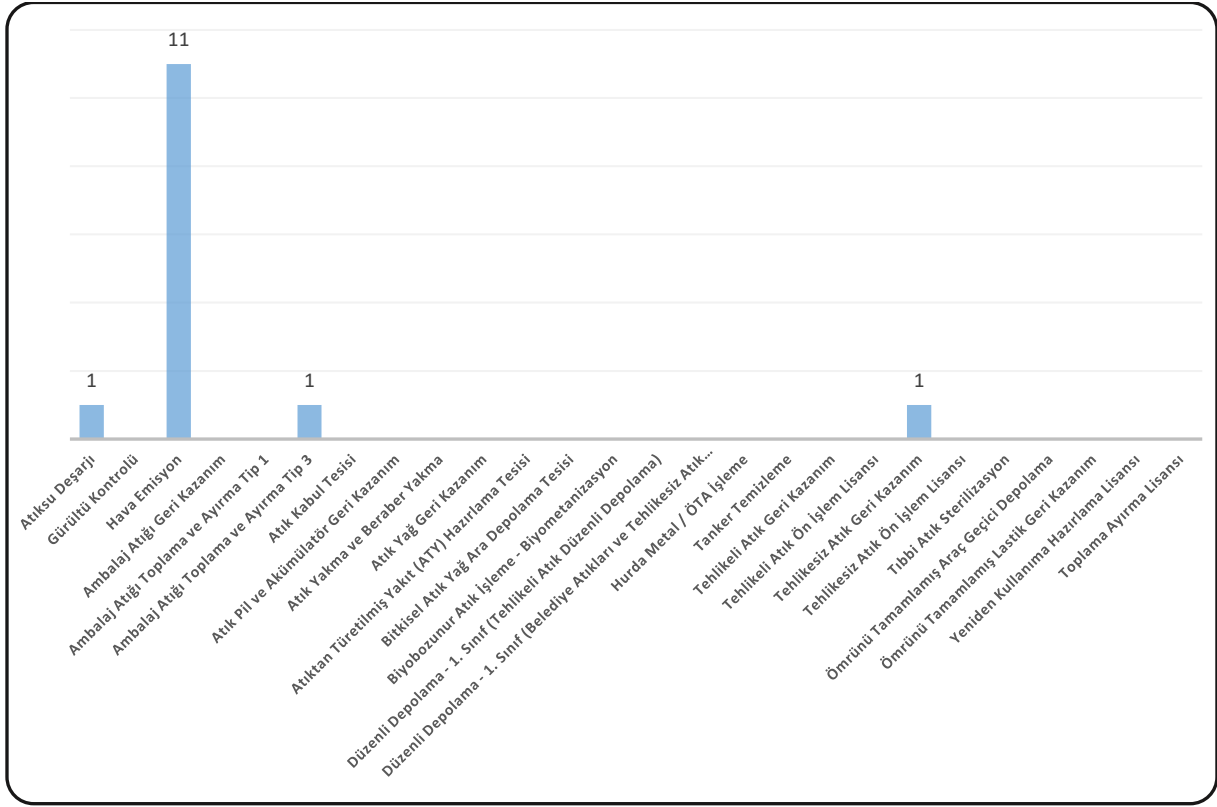
Çizelge 66– 2014-2023 yılları arasında verilen iade/iptal kararlarının sektörel dağılımı (e-ÇED Yazılımı; <https://ced.csb.gov.tr/>, verinin alındığı tarih 31.12.2023)

Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
7	1	1	1	3	-	-	13

G.2. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 67 68–2023 yılında Bakanlık Merkez teşkilatı ve ÇŞİDİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (e-İzin Yazılımı, 2024)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	9	10
Çevre İzin/Çevre İzin ve Lisans Belgesi	2	12	14
TOPLAM	3	21	24

Grafik 18– 2023 yılında verilen Çevre İzin/ Çevre İzin ve Lisans Belgelerinin konularına göre dağılımı
(e-izin yazılımı, 2024)

G.3. Sonuç ve Değerlendirme

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğümüzde 2023 yılında toplam 37 adet Proje Tanıtım Dosyası(PTD) tamamlanarak ÇED Gerekli Değildir kararı verilmiş olup Bakanlık tarafından 4 adet ÇED Olumlu kararı alınmıştır. Çevre İzin ve Lisans Yönetmeliği kapsamında 10 adet geçici faaliyet belgesi ve 14 adet Çevre İzin/Çevre İzin ve Lisans Belgesi verilmiştir.

Kaynaklar

Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü
e-ÇED Yazılımı
e-İzin Yazılımı

H. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI

H.1. Çevre Denetimleri

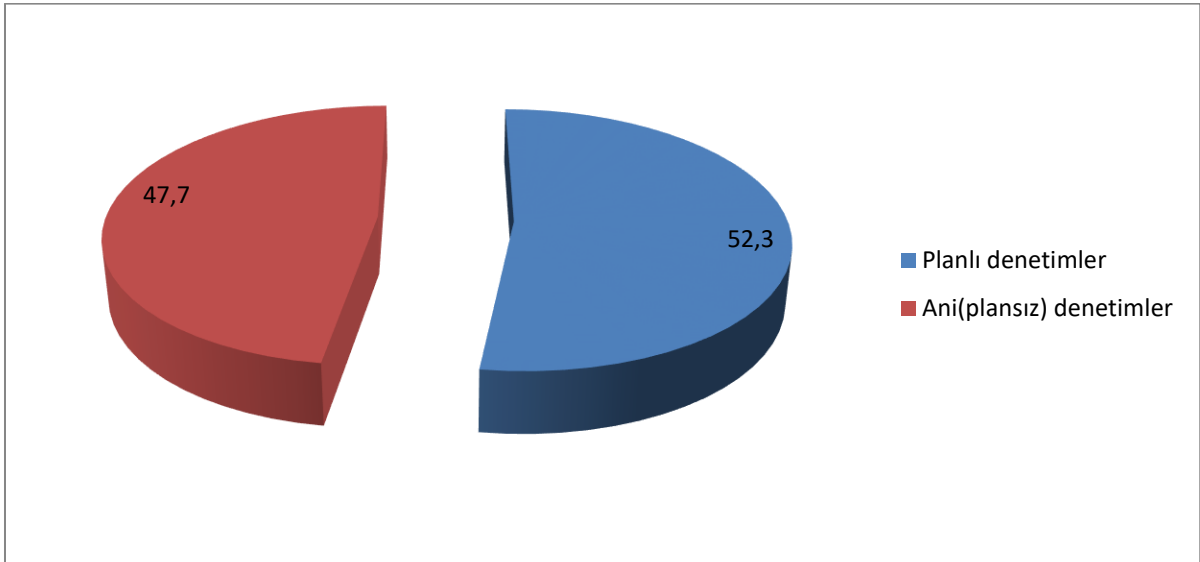
Bu rapor kapsamında denetim faaliyetleri değerlendirilirken, gerçekleştirilen denetimler planlı (rutin) ve ani (plansız-rutin olmayan) denetimler olarak ikiye ayrılmıştır. Planlı denetimler, bir ya da çok yıllık bir program çerçevesinde İl Müdürlüğü tarafından haberli veya habersiz olarak gerçekleştirilen denetimlerdir. Plansız denetimler ise;

- izin yenileme prosedürünün bir parçası olarak,
- yeni izin alma prosedürünün bir parçası olarak,
- kaza ve olaylar sonrasında (yangın ve aniden ortaya çıkan kirlilikler gibi),
- mevzuata uygunsuzluğun fark edildiği durumlarda,
- Bakanlık ya da ÇŞİDİM tarafından gerek görülen durumlarda,
- ihbar veya şikâyet sonrasında

ani olarak gerçekleşen ve herhangi bir programa bağlı kalınmaksızın ÇŞİDİM tarafından yapılan denetimlerdir.

Çizelge 69 2023 yılında ÇŞİDİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı
(e-denetim yazılımı, 2024)

Denetimler	Toplam
Planlı denetimler	102
Plansız (ani+şikayet) denetimler	93
Genel toplam	195

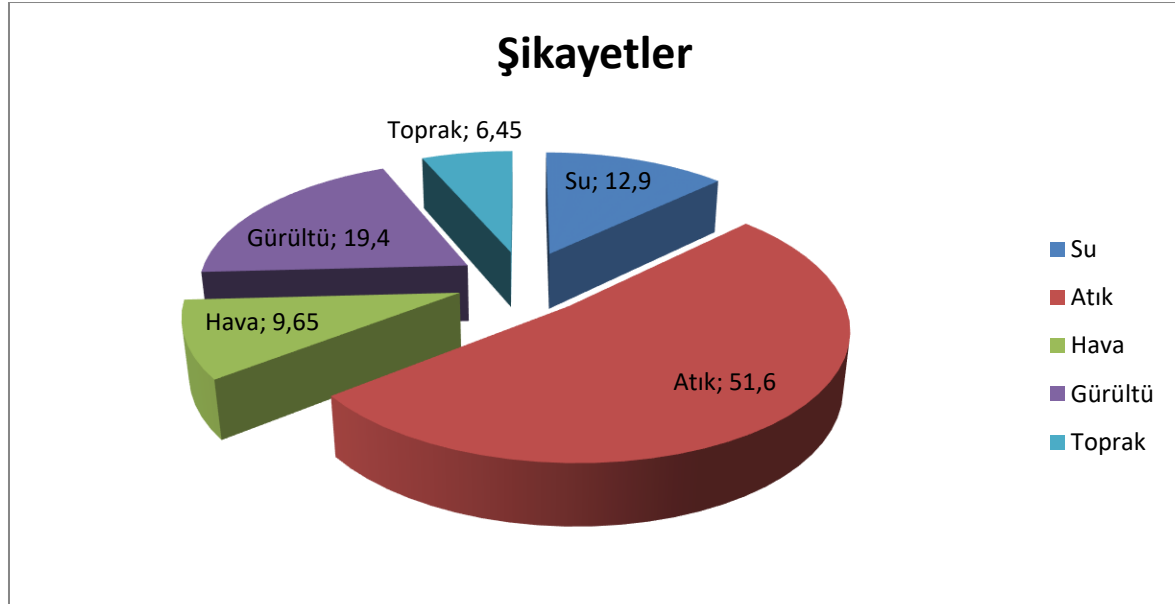
Grafik 19 – ÇŞİDİM tarafından 2023 yılında gerçekleştirilen planlı ve ani çevre denetimlerinin dağılımı
(e-denetim yazılımı, 2024)

H.2. Şikâyetlerin Değerlendirilmesi

Çizelge 70 - 2023 yılında ÇŞİDİM'e gelen tüm şikâyetler ve bunların değerlendirilme durumları

(Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2024)

Şikâyetler	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	TOPLAM
Şikâyet sayısı	6	8	4	32	-	12		62
Denetimle sonuçlanan şikâyet sayısı	6	8	4	32	-	12		62
Şikâyetleri denetimle sonuçlanma (%)	100	100	100	100	-	100	-	100

Grafik 20 – 2023 yılında ÇŞİDİM gelen şikâyetlerin konulara göre dağılımı

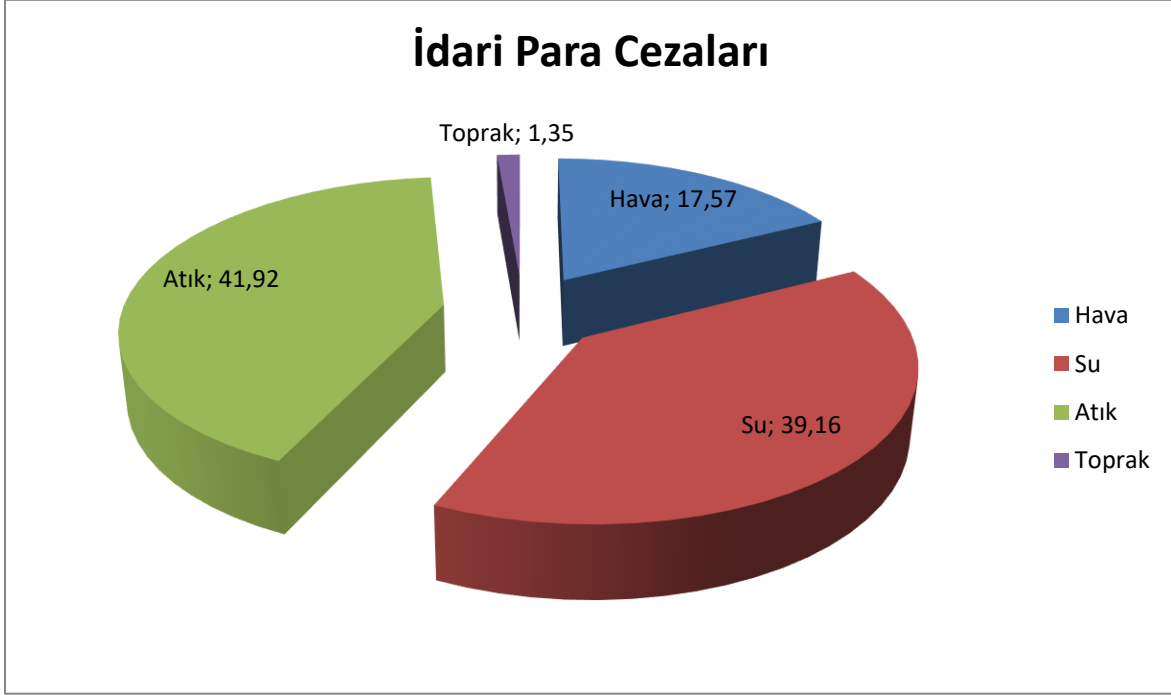
(Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2024)

H.3. İdari Yaptırımlar

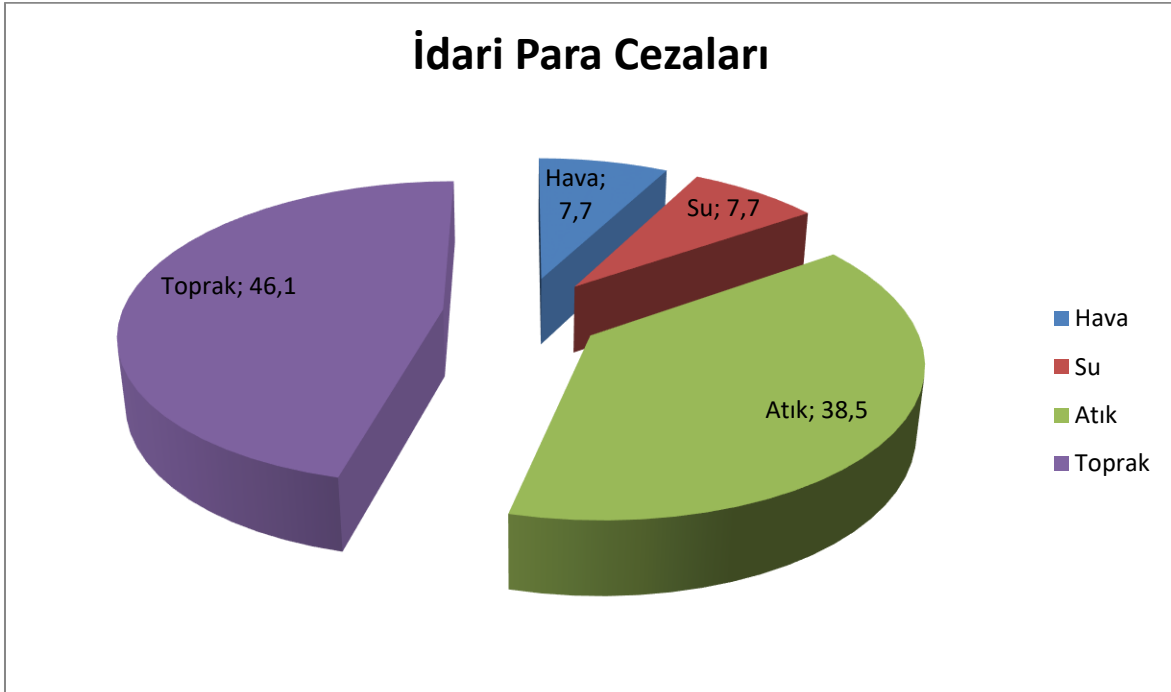
Çizelge 7172 –2023 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı

(e-denetim yazılımı, 2024)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	131.516,00	293.188,0	10.150,76	313.826,0					748.680,76
Uygulanan Ceza Sayısı	1	1	6	5					13

Grafik 21 – 2023 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan idari para cezaları miktarının konulara göre dağılımı
(e-denetim yazılımı, 2024)

Grafik 22- 2023 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan idari para cezaları sayısının konulara göre dağılımı
(e-denetim yazılımı, 2024)

H.4. Çevre Kanunu Uyarınca Durdurma Cezası Uygulamaları

İlimizde 2023 yılı içerisinde durdurma cezası verilen işletme bulunmamaktadır.

H.5. Sonuç ve Değerlendirme

İl Müdürlüğümüz tarafından 2023 yılında 102 Planlı, 93 plansız denetim olmak üzere toplamda 195 denetim gerçekleştirilmiştir.

2023 yılı içerisinde hava, su, toprak, atık, gürültü konularında toplam 62 adet şikâyet intikal etmiştir. Şikâyetlerle ilgili olarak ilgili mevzuatlar kapsamında gerekli önlemlerin alınması amacıyla plansız(ani) denetimler yapılmıştır. İl Müdürlüğümüzce 13 adet idari yaptırım uygulanmıştır.

Kaynaklar

Çankırı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü
e-Denetim Yazılımı

I. ÇEVRE EĞİTİMLERİ

Çevrenin korunması konusunda farkındalık oluşturulması amacıyla 1972 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre Konferansından bu yana tüm Dünyada olduğu gibi ülkemizde de 5 Haziran Dünya Çevre Günü olarak kutlanmaktadır.

Cumhurbaşkanlığımızın 20 Mayıs 2022 tarih ve 2022/3 no.lu Genelgesi ile; doğal çevrenin korunması, sürdürülebilir yaşam çevrelerinin oluşturulması, iklim değişikliği ile mücadele konularında çevre bilincinin her geçen gün giderek arttığı Ülkemizde; Dünya Çevre Günü Kutlamalarının daha katılımcı, çok paydaşlı şekilde gerçekleştirilmesi, çevre sorunlarının ve gelişmelerinin değerlendirilmesi amacıyla her yıl 5 Haziran tarihinin bulunduğu haftanın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından duyurulacak bir temayla "Türkiye Çevre Haftası" olarak kutlanacağı ilan edilmiştir.

Bakanlığımız tarafından belirlenen tema çerçevesinde, İlimiz dahilinde, Türkiye Çevre Haftası 5-9 Haziran 2023 tarihleri arasında "Temiz Deniz, Temiz Dünya" temasıyla kutlanmıştır.

Ülkemizde 6 Şubat 2023'te meydana gelen depremden etkilenen tüm vatandaşlarımız adına ve anısına İlimiz, Korgun ilçesi sınırlarında yer alan Alparslan Gök'üne saygı çelengi bırakılarak Gök etrafında katılımcılar ile birlikte çevre temizliği, fidan dikimi, İlimiz ilkokullarından Adnan Menderes İlkokulu öğrencileri ile birlikte Temiz Deniz, Temiz Çevre konulu duvar boyama etkinliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullardan gelen öğrencilerin katılımı ile bisiklet turu, Temiz bir dünya için denizlerimizi temiz tutalım temasıyla nasıl bir deniz hayal ettiklerini ortaya çıkarması konusunda yapılan resim, şiir ve kompozisyon yarışmalarında dereceye giren öğrencilere ödülleri verilmesi, okullarda denizlerimiz ve sularımızın korunması konularında eğitim verilmesi etkinlikleri düzenlenmiştir.

Resim 76 - 5 Haziran Dünya Çevre Günü çelenk koyma

Resim 77- 5 Haziran Dünya Çevre Günü 6 Şubat 2023'te meydana gelen depremden etkilenen tüm vatandaşlarımız adına ve anısına saygı çelengi ve karanfil bırakılması, Çevre temizliği ve fidan dikimi etkinliği

Resim 78 - Türkiye çevre haftası, Temiz Deniz, Temiz Çevre konulu duvar boyama etkinliği

Resim 79 - Türkiye çevre haftası, bisiklet turu etkinliği

Resim 80 - Türkiye çevre haftası, ödül töreni

Resim 81- Türkiye çevre haftası, okullarımızda eğitim